

Een schone ende wonderlijcke historie van

Valentijn ende Oursson,

de twee edele vrome ridders,
sonen vanden mogenden keyser van Griecten
ende neven vanden edelen koningh Pepijn,
doen ter tijt koningh van Vranckrijck.

Uyt de Francoysche in onse Nederlantsche sprake overgeset.
Van nieus oversien ende verbeteret.

T'Amsterdam, gedruckt by Jan Jacobszoon Bouman,
boeckverkooper op 't Water, in De Lelye onder de Doornen.

Anno 1657.

Bij wijze van inleiding

Naar ik vermoed tussen 1475 en 1480 schreef een anonieme Franse auteur een roman die gerekend kan worden tot de longsellers van de Franse literatuur. Het oudst bewaard gebleven exemplaar is een luxe druk uit de werkplaats van Jacques Maillet, Lyon 1489. Naar ik vermoed werd deze roman tussen 1510 en 1520 in Antwerpen in het Nederlands vertaald. Wie de vertaler en de drukker / uitgever waren, is onbekend. Alle zestiende-eeuwse exemplaren van deze vertaling zijn vermorzeld door de tand des tijds. Het oudste boek met de Nederlandse vertaling dateert uit 1657 en werd gedrukt te Amsterdam door Jan Jacobszoon Bouman. Dat de druk van Bouman niet identiek is aan de tekst van de vertaler, maar enigszins aangepast, weten wij dankzij een in 1624 door Maximiliaen van Eynatten gecensureerde bewerking die gedrukt door Hieronymus Verdussen in Antwerpen als schoolboek verscheen. In deze druk is heel veel weggelaten, maar wat niet weggelaten werd, is de oorspronkelijke tekst van de vertaler. Voor deze bewerkte versie verwijs ik naar mijn kritische synoptische editie, waarin de druk van Bouman gecombineerd is met die van Verdussen en Maillet.

Om deze lees-editie ook geschikt te laten zijn voor een tablet of een e-reader heb ik geen voetnoten of eindnoten gebruikt. Dus geen commentaar en woordverklaring. De geïnteresseerde lezer zal af en toe een woord of een uitdrukking tegenkomen die hij / zij niet ofwel verkeerd begrijpt, maar voor wie doorleest zal na verloop van een aantal hoofdstukken de roman begrijpelijk en genoeglijk zijn.

Willem Kuiper

*Hoe koning Pepijn troude een edel vrouwe genaemt Barthem,
van grooten geslachte ende afkomste.*

Het is waerachtigh datmen vindt inde cronijcken dat de edel
hooghvermogende koningh Pepijn van Vranckrijck ghetrouwt heeft een
edel vrouwe van grooten gheslachte ende van name, oock mede wijs
en vroet in haren tijdt, welcke goede vrouwe groote tribulationen en
verdriet leet in haren tijt door haet en nijt, soo dat de edele vrouwe
verjaecht wert uyt 't gheselschap van haren man, den coningh Pepijn,
door een valsche, oude, vermaledijde vrouwe, die socht den eersten
nacht haer outste dochter te bedt te brenghen inde plaetse vande
goede vrouwe Barthem. Ende zy beleyde de sake soo verradelijck ende
subtijlijck dat zy haer dochter in stede van de edele vrouwe te bedde
bracht by den koningh Pepijn, die by deze dochter wan twee sonen, de
een ghe-naemt Hanefroy ende d'ander Hendrick, die in henlieder tijt
van regeeringe 't landt van Vranckrijck seer belasten ende
schandelijcken verdorven, ende waren oock seer quaet ende
hooveerdigh van herten ende vol van quader natueren, die noyt den
lande van Vranckrijck goet en deden. Dese twee ghebroeders waren
oorsaecke dat de goede vrouwe Barthem in ellenden ghesedt werdt
ende seer langhe tijt haer jonghe leven versleet met suchten, klaghen
ende kermen.

Doch in dit verdriet wesende so heeft God almachtigh haer verdriet
aenghesien, ende alsoo Hy een rechtveerdigh rechter ende een
beschermer ende trooster aller benauden is, wilde hy dese goede edele
vrouwe Barthem vertroosten ende uyt haer verdriet setten, ende
beroerde met barmhertigheyt 't hert van coning Pepijn, die sijnen raet
onboot ende henlieden gheopent heeft de verderffnisse van zijn
landen, alsoo dat de edelen van zijn landen eendrachtelijck sloten dat
hy der edele vrouwe Barthem weder ontfangen en halen soude. Also
geschiet dat de coningh de edele vrouwe eerweerdelijcken ende
hooghlijcken ontfingh.

Niet lange hier na soo baerde dese edele vrouwe Barthem eenen
soone die ghe-naemt was Carolus, welcke Carolus was de hooghe
vermogende koning Carel de Groote, die in zijner jonckheyt groot
verdriet ende verraet leet en verdreven wert uyt Vranckrijck, en dat
door toe doen van Hanefroy en Hendrik, zijn broeders, als ghy hier na
noch wel hooren sult.

Maer om tot onse materie te komen so wil ick alleen schrijven van Valentijn ende Oursson, die twee gebroeders waren van keyserlijcken geslachte, en van hun beyder leven.

Het is dan waerachtigh dat de edele coning Pepijn hadde een suster geheeten Belesante, schoon, gracelijck en behaeglijck, oock in alle saken gepresen en ge-eert, en hadde den coning haren broeder van goeder herten lief. En 't is gebeurt door den goeden naem ende faem van dese edele jonckvrouwe dat zy ghepresen wert, soo wel van de grooten als oock van de kleyne, ende dat door haer soete woorden en goede manieren, die in haer schenen meer dan in andere op aerden levende.

Dese mare liep so verre dat de keyser Alexander van Constantinopolen dese mare en fame verhoorde van des coninx Pepijns suster Belesante en ontsteken wert met haerder liefden soo sterckelijcken, dat hy niet lange en toefde oft hy en toogh om haer liefde in Vranckrijck met eenen grooten staet van veel groote heeren als hertogen, graven, princen en edelen, elck om 't kostelijckste. Doen ordineerde de keyser eenighe van zijn heeren tot ambassaten aen den edelen koningh van Vranckrijck met eenen schoonen staet ende belaste henlieden dat zy reysen souden aen den coning: "oft zijn edelheyt believe soude te geven in echten-staet zijn suster Belesante aen den keyser van Constantinopelen hier in u coninckrijck ghekomen."

De koningh dit hoorende is om dese saken seer verblijt gheweest, soo dat hy alle zijn edelen en heeren by hem heeft doen vergaderen ende hy heeft daer doen openen de saecken en meeninge vanden keyser van Constantinopolen, die met den edele koningh Pepijn eendrachtelijck ghesloten hebben aldus: datmen den keyser zijn begeerte soude accorderen. Dit aldus gesloten wesende so heeft men den ambassaten doen komen by den koning daer hy in zijn sale was geseten met alle zijn heeren, ende hy heeft selve geseyt: "Ghy edel heeren, ghy sult u vermoedigen ende segghen den alderhoogst geboren keyser Alexander als dat ick met allen mijn heeren ghesloten hebbe zijn begeerte te volghen." De ambassaten hebben den coningh met allen zijn heeren ghedanckt.

Dese nieumare is door al 't lant geresen, daer door een seer groote blijtschap is gheweest aen alle zijden, soo wel onder de kleyne als onder de groote, ende dat om de groote aliantie tusschen den hooghmogenden keyser ende den vromen coningh van Vranckrijck.

Als al de saken wel ghesloten waren so is korts daer na de bruyloft gehouden met grooter ghenoechte ende feesten. Men behoeft niet te vraghen oft daer yet ghebrack. Daer was van als planteyt van al datmen bedencken mocht. Dese feest duerde een maent lanck.

Als dese feest gedaen was soo nam de keyser met al zijn heeren oorlof aen koningh Pepijn, zijn schoonbroeder, om na Constantinopelen te reysen met de schoone Belesante, zijn ghetroude huysvrouw.

De koningh Pepijn liet zijn heeren bereyden om den keyser met zijn suster te gheleyden, ende oock bereyde hem de koningh Pepijn om zijn suster ende den keyser te gheleyden, ende elck sat op te peerde, soo dat daer was een schoon geselschap van hertoghen, princen en graven. Daer waren veel edele vrouwen ende jonckvrouwen die mede in 't geselschap vande schoone Belesante waren om haer te geleyden. Alle de gene die daer bleven, schreyden seer om het vertreck van de schoone Belesante.

De coningh Pepijn gheleyde den keyser met een schoon gheselschap tot dat zy quamen tot op de haven, daer de keyser te schepe gaen soude. Doe nam den keyser oorlof aen den koningh Pepijn ende bedanckte hem seer hooghlicken van alsulcken eere ende gratie als dat zijn edelheydt gheconsenteert had zijn suster hem te gheven tot een ghetroude huysvrouwe ende van alsulcken ciere als hy hem ende alle zijn volck bewesen hadde – meer dan ick soude moghen schrijven. Na dese woorden soo heeft de keyser den koningh Pepijn in zijn armen ghenomen ende heeft hem gekust.

De koningh seyde: “Edele hooghe vermoghende heere ende hertelijcken goede vriendt, ghy sult weten als dat ick u edelheydt niet ontfanghen noch geen ciere ghedaen en hebbe als u keyserlijcke majesteyt wel toebehoort, maer na dat ick verstaen kan, so is u edelheydt mijnder te vreden. Doch de gratie ende danckbaerheydt die u edelheydt my bewesen heeft en zijn my niet maer uwer edelheydt, daer door u keyserlijcke majesteyt belieft heeft te willen hebben mijn suster tot uwer ghesellinne ende vrouwe. Ende u edelheydt sal weten nu voortaan als dat ick eenen goeden wil hebbe, ende u edelheydt daer op vast staen mach dat ick u nu voort alsulcken vrient wesen sal, ende bereydt tot allen plaetsen voor u mijn lijf te setten in de avontuere vander doot!”

Daer na ginck de coningh tot zijn suster Belesante ende seyde: “Mijn alderliefste suster, laet u doch ghedencken van wat geslacht ghy ghekomen zijt, ende regheert u alsoo dattet bloet van Vranckrijck eere ende profijt daer door komen mach ende blijdtschap, want ghy sult in vreemde landen reysen van vrienden ende maghen. Regeert u by wijse vrouwen ende bewaert u van quaden raedt oft lichtelijck te ghelooven. Ghy zijt de gene die ick boven alle creatueren ter werelt lief hebbe, want het soude my wesen den dagh des doots dat ick van u geen goede tijdinghe en hoorde.”

De coningh Pepijn onderwees sijn suster Belesante met veel schoonder leeringen ende nam haer inde armen ende kustese seer soetelijck met weenende ooghen om haer vertreck wille. De edele vrouwe Belesante was 't herte alsoo bange en ghesloten dat zy niet een woort spreken konde.

Doen namen al de heeren aen beyde zijden oorlof als oock alle vrouwen ende jonckvrouwen die daer waren, edel en onedel. Daer wert menigen traen gelaten aen alle zijden, boven al vande schoone Belesante.

De koningh keerde na Vranckrijck met sijn gheselschap, ende de keyser ginck te schepe met sijn bruydt, ende den windt was den keyser met alle sijn gheselschap so bequaem dat hy in korter tijdt quam te Constantinopolen, daer hy met alle sijn geselschap eerlijck ontfangen wert. Ende in 't optrecken van sijnen lande soo werden van verscheyden natien menigerley batementen gespeelt ende vreught bedreven van als datmen verciereren mochte, dat hier te langh om schrijven ware.

Maer eylacen, 't en duerde niet lange ... De groote eere die de schoone Belesante gedaen wert, die verwandelde in droeffnisse, weenen, kermen ende klaghen, want de goede vrouwe Belesante door eenen valschen vermaledijden ridder verraden ende uyt het geselschap vanden keyser haren man verjaeght wert, alsoo ghy hier na hooren sult.

*Hoe een ridder des keyzers van Constantinopolen
op de keyserinne verliefde.*

Het .IJ. capittel.

Inde stadt van Constantinopolen was een ridder die den keyser uytverkoren hadde, ende daer hy sijn betrouwen aldermeest op settende was. En de edele keyser dede den selven ridder groote eere bewijzen, also dat hy hem van niets optoogh ende verhief hem boven alle sijne heeren ende princen, die doen ter tijt in sijn hof waren. Den keyser dede desen voorschreven ridder maken regent vande stadt van Constantinopolen ende van sijn hof ende opperste van sijn secreten raedt, van welcke weldaden den keyser daer naer qualijcken gheloont wert, want dese Valsche Ridder niet bedenckende en was de groote eere ende hoogheyt die den keyser hem gedaen ende bewesen hadde.

Op eenen tijdt soo wert desen Valschen Ridder ontsteken met quader begeerten op de keyserinne Belesante. Ende haer siende alleen inde sale, soo stelde hy hem by haer ende begonst de goede vrouwe aen te sien ende te lacchen, daer af dese edele vrouwe gheen maniere en toonde, waer deur de verrader eenighe oorsaecke nemen mochte tot sijnen voordeele, want zy reyn van leven was ende haren heere den keyser ghetrouw in alle sijn saecken.

Daer na gebeurdet op een ander tijdt dat hy sittende by de edele deughdelijcke vrouwe sprack in deser manieren: "O moghende ende hoogh geboren vrouwe, ick ben uwen ootmoedigen dienaer en ridder, ende u edelheydt sal believen my te hooren spreken ende verstaen een saecke, die ick u edelheydt seggen sal ende langhen tijdt in mijn herte ghedragen hebbe, soo dat ick 't niet langer lijden noch verdragen en kan. Weet, hooghe moghende vrouwe, dat u schoonheydt ende u gratieuse woorden my bevangen hebben in 't herte, dat ick nacht noch dagh rusten en kan dan altijdt te peysen op u gracelijcke manieren ende schoonheydt. Ja dat argher is, wanneer ick uyt mijnen slaep ghekomen ben, so en mach ick rusten, eten of drincken ende geen maniere houden dan of ick doot ware, als ick dencke op u schoone ooghen ende klaer aenschijn. Nu bid ick den almoghende Godt dat Hy u 't herte verleenen wil my te nemen tot u ootmoedighen dienaer ende vrient, dat ick u dienen magh tot uwer belieften. Ende indien u edelheydt my niet en ontfanght tot uwen dienaer ende lief, soo en heb ick geen en troost ter werelt meer dan de doot te onfangen. O mijn lieve vrouwe, die in alle deughden vermaert zijt, in goedertierentheydt, deughdelijckheydt ende heuscheydt, en wilt togh de oorsaecke niet wesen van mijner doot, maer wilt my vertroosten ende ontfangen tot

uwen uytverkooren hertelijcken vrient op sulcke conditie dat ick u edelheydt ghetrou ende secreet wesen sal tot der doot, meer dan eenigh man op der aerden soude moghen wesen.”

Hier mede sweeg den Ridder, verwachtende antwoorde vande keyserinne, de welcke hem aldus stillekens ende seer eerlijcken antwoorde: “Ha ghy valsche ontrouwe ende arghe ridder, hoe zijt ghy soo stout ende koen dat ghy uwen mont dorst open doen om sulcke vileynighe onbetamelijcke woorden te spreecken teghen des keyzers eere ende profijt, die u van niet soo hooghlijck ende soetelijcken opghevoedt heeft tot eere ende hoogheydt, boven alle ander heeren die in sijn hof zijn, meer dan u toebehoort!? Hoe zijt ghy toch ghekomen tot deser maledictie, dat ghy soudt willen wesen d’oorsaecke van onser beyder verdoemenisse? Godt en wil nimmermeer ghehengen dat het bloedt van Vranckrijck, daer ick af ghekomen ben, ende de mogentheydt vanden edelen keyser onteert soude moghen wesen, ende dat door my. Och valsch vermaledijde mensche, aensiet wat ghy doen wilt: dat ghy my wilt onteeren, mijn lichaem in schande ende mijn ziele in de eeuwige verdoemenisse wilt brenghen. Aldus ghy valsch verrader, laet varen u quaedt voornemen, want van my en sult ghy geenen troost verwerven. Voorts soo rade ick u alsulcke woorden niet meer te spreecken oft ick gheloove u certeyn dat ick den keyser de saken te kennen sal gheven. Dan meugt ghy wel dencken dat u leven gedaen sal wesen. Dus gaet van my, ghy vermaledijde, ende spreeckt niet meer alsulcke woorden!”

Den Ridder was seer bedroeft ende beschaemt van dese woorden ende en dorste niet een woordt meer spreecken, ende is soo ghescheyden vande edele vrouwe, die haer soo manierlijcken hiel dat de Valsche Ridder niet mercken en mochte, daer hy troost oft solaes uyt nemen konde.

Als de Ridder van de keyserinne ghescheyden was met schanden, soo beklaeghe hy de groote sotheyt die hy begonnen hadde ende dachte wel als dat hy versonden ende verjaeght soude worden ende sijn eere ende hoogheydt verliesen soude, daer door sijne liefde in verraderye veranderde ende de keyserinne noch groot lijden aen dede.

*Hoe de Valsche Ridder de keyserinne
voor den keyser van overspel beschuldighde.*

Het .IIJ. capittel.

Desen Ridder, sorghende dat den keyser soude komen te weten sijne onbehoorlijcke liefde ende onkuyscheydt tot de keyserinne ende datter voor hem geen hoope en was om inde gratie vande schoone Belesante te komen ende van haer soo veracht was, soo heeft hy om sijn schande te bedecken ende de doot t'ontgaen bedacht een groot en schandelijck verraet teghen de keyserinne. Ende om 't selve te beter verwe te geven, soo is hy op eenen Hemelvaertsdach gegaen in 't hof ende de gelegentheynt waernemende, is hy metten keyser wat gaen spanceeren, ende alleen zijnde heeft hy totten keyser aldus gheseyt:

“Moghende ende edele heere, hoewel ick niet en twijfele ofte de redenen die ick uwe majesteyt te verklaren hebbe, sullen u droeflijck ende onverdraeghlijck wesen, jae onghelooflijck, nochtans dewijle ick oock alle mijn welvaren, eere ende vermoghen van uwe majesteyt alleen ontfanghen hebbe ende boven alle andere in u hof verheven ben, soo ist oock meer als reden dat ick uwe eere ende welvaren voorstae met al mijn vermoghen ende oock verhinder ende teghenstae 't ghene dat soude moghen strecken tot uwen nadeele ende oneere, al souder oock mijn leven aen hanghen. De sake, o moghende keyser, is van soo grooter importantien ende soo schandelijck dat ick my ontstelle ende schame deselve te verhalen, want zy die uwe majesteyt verkoren heeft tot keyserinne deses landts ende soo hooghlijck in eeren verheven hebt, is de gene die sulcken weldaet ende deucht vergetende is, haer onkuysheyt ende vervloecte hoererije bedrijvende met alsulck eenen, wiens naem ick teghenwoordelijck noch verswijge, dan den tijdt sal u den selven openbaren. Ende 't quaetste noch van allen is dat zy soeckt uwen persoone met behendicheyt van kant te helpen ende om te brengen, om met meerder vryheydt haer hoerdom te moghen plegen. Hierom, heer keyser, siet by tijts toe, want ick sulcks wetende, en heeft mijn ghemoet ende conscientie niet gherust kunnen wesen voor ende al eer ick uwe majesteyt sulcks te kennen hebbe ghegheven. Doet dese peste met voorsichtigheyt van u, want het uwen persoone ende het gantsche rijcke een eeuwighe schande soude wesen dat sulcks onder andere princen ofte heeren vermaent werdt.”

Desen Valschen Ridder sijn woorden ghe-eyndicht hebbende, is wegh ge-
gaen ende heeft den keyser ghelaten gantsch ontstelt ende gram van
gemoede, die desen Valschen Ridder te veel gheloofs ghevende, niet en
twijffelde oft ten was waer al 't ghene hy hem gheseyt hadde. Ende de
keyser heeft hem daer in alsoo ghequelt dat hy in 't hof keerende niet
en dede dan swaerlijck suchten ende steenen.

Het welcke sijn heeren ghewaer wordende, hebben ghesocht
d'oorsaecke hier van te weten ende hem te vreden te stellen, maer te
vergheefs, want hoe den keyser meer in hem selven overleyde de
grootte schande die hy meende hem door sijn huysvrouwe de
keyserinne gheschiedt te sijn, hoe hy inwendigh meer ontsteeken
ende verbolghen werdt. Soo dat hy ten lesten, niet langher konnende
sijn gramschap bedwingen, is ghegaen inder keyserinne kamer, die
van gheen quaet en wist, ende haer vattende by den hoofde heeftse
met eenen toornighen moede ter aerden ghestooten ende alsoo
ghetracteert dat het bloedt haer over het aensicht henen liep.

De schoone ende deuchdelijcke Belesante werdt over dese
wreetheydt bitterlijck schreyende, vraghende haren heere den keyser
welck d'oorsake sijn toornicheyds was dat hy haer aldus stiet ende
sloegh, "want ick sulcks niet verdient en hebbe, door dien ick uwe
edelheyt geen oneere ofte ontrouwe bewesen hebbe, maer ter
contrarie met alle vlijtigheyt ghesocht uwe majesteyt in alle eere ende
vromigheyt met ziel ende lijf te behagen."

Daer op den keyser antwoorde: "Ha valsche hoere ende puteyne, van
u eerbaerheyt ende trouwe ben ick wel geïnformeert, soo dat ick den
dagh ende uyre vervloecke dat ick kennisse van u kreegh," ende sloegh
d'edele vrouwe wederom met alsulcken toornigheyt datse haer kracht
ende verstant verloos, soo dat hare staetdochteren ende jonckvrouwen
niet anders en wisten oft zy en was doot. Dies zy eendrachtelijcken
alsulcken geroep maecken, dattet de heeren ende de ridders hoorden
ende in de kamer quamen ghelopen, daer af dat een van dese heeren
de schoone Belesante op hielpe, ende de ander spraeken den keyser
toe in deser manieren: "O moghende heer, hoe hebt ghy soo fellen
herte dat ghy u mogende edele vrouwe verdoen wilt, die van allen
mensen gepresen is ende noyt in oneere bevonden en is gheweest?
Dus hebt ghy haer met grooten onrechte gheslaghen!"

De keyser seyde: "En spreekt niet meer, ik weet hoe sy haer leven
leydt in haerder liefden ende tot mijnder schanden. Dus heb ick voor
my ghenomen ende ben van sinne haer te doen sterven een

schandelijcke doot. Ende ick rade niemandt van u allen daer teghen te seggen, want ik sal haer 't leven benemen ende alle hare possessien ende erffenissen.”

Doen sprack een wijs heere totten keyser ende seyde: “O edele moghende heer keyser, aensiet ende overdenckt wat ghy doen wilt. Ghy weet dat de edel vrouwe die ghy ghetrouwt hebt, is de suster vanden vromen coning Pepijn van Vranckrijck, een machtigh ende moedigh heere, groot van herten, ende indien ghy yet laet misdoen aen sijn suster Belesante, het zy schade ofte schande, hy is een man om hem te wreken by sulcker manieren dat alle u landen verdorven ende verbrant soudent worden ende menigh edelman van lijf ter doot ghebracht soude worden, alle u heeren verslagen ende uwen edelen persoon verjaeght uyt allen uwen landen in schanden ende schoffierigheydt, dat een groote schande waer. Ende dat meer is, soo is dese goede vrouwe gebonden met den bandt der naturen van u edelheydt, alsoo wy allegader sien moghen. Dus ist sorghlijck dese goede vrouwe te mishandelen ofte te misdoen.”

Nae dat desen goeden heere sijn woorden ge-eynt hadde, soo viel dese goede edele vrouwe op haer knien voor den keyser, haren man, spreekende met schreyende oogen: “O mijn heere, hebt medelijden met my, want ick noyt van al mijn dagen ghedacht noch ghepeyst en heb dat teghen u hoogheydt soude mogen gheweest hebben. Ende indien ghy my niet ontfermen en wilt, soo wilt doch ontfermen de vrucht die ick draghe, daer af my Godt wilt ontbinden ende verleenen my gratie verlost te worden. O moghende heere, ick bidde u ootmoedelijck my in eenen toorn te setten ende beslyuten ter tijdt toe dat ick ontbonden ben van de vrucht die ick draghe. Ende soo haest als ick verlost sal wesen, doet dan met my als 't u edelheydt belieft.”

Aldus barmhertelijcken met schreyenden oogen suchtende ende kermende, sprack de schoone vrouwe dusdanighe woorden, soo dat daer niemandt en was soo hert van sinnen, hy en moeste schreyen ende tranen laten of ten was bevanghen met barmhertigheydt ende compassien. Maer de keyser, wiens hert soo ontsteecken was van gramschap ende soo ghe-informeert vanden Valschen Ridder dat hij sijn hert niet vermorwen en konde met barmhertigheydt of compassie, sprack aldus: “Valsche puteyne ende ongetrouwe vrouwe, ick mach my wel beklagen dat ghy met kinde gheworden zijt, want ick ben so ghe-informeert van u regiment dat ick u geen genade doen en sal, want

door u ongetrouwigheydt hebby my begheven ende een ander verkoren!”

Als de heeren saghen dat den keyser om geenderhande saken zijn gramschap breken noch cesser en wilde, soo hebben de heeren den keyser uyt de kamer van Belesante soetelijcken gheleydt ende onderhouden met schoone woorden, als dat zijn edelheydt hem heeft ontgaen teghen de schoone Belesante, aldus gaende tot in des keyzers palleys. Maer de schoone vrouwe is gebleven in haer kamer, wiens aengesicht met bloedt gheverwet was, doch de vrouwen hebben haer schoon water ghebrocht om haer te wasschen vanden bloede.

Hier-en-tusschen is Blandemijn, haer kamerlinck, ghekomen ende siende zijn vrouwe aldus ghehanteert seyde hy: “Eylacen lieve vrouwe, ick sie wel dat ghy verraden zijt. Nu bid ick Godt dat den persoon moet vermaledijt wesen die u dat quaedt heeft bereyt. O mijn edele vrouwe, neemt toch een luttel patientie ende vertroost u een weynig en wilt my gelooven ende betrouwen: Ick sal u in Vranckrijck by u broeder den koninck brenghen, die u my te bewaren heeft ghegeven ende te dienen in uwen noot, ’t welck ik geerne doen sal na mijn vermogen. Geloof mijnen raet, ende reysen wy weder in Vranckrijck, of ghy zijt seker dat de keyser u kortelinghe sal doen schande ende oneere.”

Doen sprack de edele vrouwe Belesante: “Hae Blandemijn goede vrient, dat ick soo reysen soude sonder ander beraet, dat waer my groote schande, want men dan met reden hadde te seggen dat ick in die saecke schuldigh waer. Soo heb ick liever den doot te sterven voor alle de werelt dan de schande te hebben, daer ick onnosel in ben. Dat kent de almoghende Godt!”

De keyser sittende in zijn zale met zijn heeren ende zijn gramschap wat over zijnde, soo dede hy halen de schoone vrouwe Belesante, die daer ghebracht werdt. Ende soo haest als hy haer sach, soo wert zijn hert bevende, so ontsach hy haer ende den coning Pepijn haren broeder, dat hy haer niet misdoen en dorste. Maer hy sprack met onmanierlijcke quade woorden ende seyde: “Ghy quade onghetrouwe vrouwe, by u is mijn eere verlooren. Soo moet my Godt helpen: en waer ’t saecke dat ick niet en liet om den edelen coninck Pepijn u broeder, ick soude u levende doen verbranden! Maer om dien edelen conincks wille soo suldy op dit pas u lijf houden. Doch ick beveele ende belaste u op u lijf uyt alle mijne landen te vlieden ende morghen uyt de stadt. Ende

indien ick u daer sie ofte vinde, soo sal ick u van stonden aen doen sterven een quade, schandelijcke doodt! Soo doe ick oock allen den ghenen weten die in mijnen lande zijn: dat niemandt soo koen en zy die u gheleyde of gheselschap doen of houde op hun lijf te verliesen dan alleen Blandemijn, die ghy met u uyt Vranckrijck brocht. Gaet van stonden aen daer 't u belieft, want ghy u leven mijn bedde niet meer verwerpen en sult!"

De edel vrouwe soude haer gheerne verantwoordt hebben, maer de keyser en woude niet een woordt van haer hooren.

Desen raedt en quam uyt het herte vanden keyser niet, maer door 't beleydt des verraders. Soe is van stonden aen door 't gebod des keyzers de edele vrouwe ghescheyden van den keyser ende de ander heeren, oorlof nemende met groot suchten, kermen ende schreyen ende seyde: "Edele hooge vermoghenden keyser ende heere, ick en heb noyt ghedaen noch ghepeyst dat uwe hoogheyt of u eere te nae mach gaen. Adieu mijn heere, ick blijf u ghetrouw tot in mijn doodt. Adieu mijn heeren, vrouwen ende jonckvrouwen, dit scheyden valt my al te swaer. O lacen, oft ick van mijn kinderen verscheyden waer ende dan de aerde haer opende, soo soude ick mijn ziel geven ende offeren den almoghenden Godt ende mijn lichaem ter aerden om te verrotten!"

De heeren ende vrouwen dese woorden hoorende waren in seer grooter bangigheyt sonder alleen den keyser, die soo ontsteken was met gramschap dat hy geen woorden en achte noch medelijden met haer en hadde.

Soo is dese edele keyserinne met haren dienaer Blandemijn opgheseten te paerde ende reet inde stadt. Als de edele vrouwe inde stadt gekomen was, soo rees daer een groot rumoer onder de gemeynte, soo wel onder de kleyne als de groote, van des edelen vrouwens vertreck ende scheyden. Jae, 't ghekrijt ende gheschrey was soo groot ende soo deerlijck dattet niet te schrijven en is, ende elck liep ter poorten om oorlof te nemen, soo wel de mans als de vrouwen, haer Godt bevelende, maer zy en dorsten haer niet verder gheleyden door 't ghebodt dan totter poorten van der stadt.

Dese edele vrouwe die soo deerlijck verraden was vanden vermaledijden Ridder heeft haren wegh ghenomen nae Vranckrijck. Ende soo haest als zy uyt de stadt was ende quam op 't wilde velt

armelijcken gegaen ende mistroostigh als een verschoven ende ghebannen vrouwe in schanden ende oneere verjaeght, soo bedacht zy de afkomste ende 't bloet daer zy af ghekomen was, ende haren hooghen staet daer zy in geweest was, ende siende dat de Fortuyne soo gheringe keerde, seyde zy: “Eylacen, waerom beyt de Doodt dus langhe datse niet en komt om mijnen druck ten eynde te brenghen? Och ter quader tijdt ben ick geboren om in aldusdanigen verdriet te komen, dat ick van alsoo grooten staet gevallen ben in aldusdanighen armoede, daer van ick [de] ongeluckichste vrouwe ben op deser aerden. Alle mijn daghen zijn nu gheset in suchten, kermen, klaghen ende in weenen, mijn lacchen in schreyen verandert, mijn singhen met druck bereydt, mijn spreecken in swijgen geleyt, inde stede van mijn goude kleederen, fluweelen ende zijde lakenen, daer dit onghewallighe lichaem mede verciert plach te wesen, zijn verkeert in snoode lakens kleederen als een arme dienstmaecht, openbaer in armoede gheset. Voor mijn kostelijcke steenen die niet te taxeren en waren, daer voor moet ick nu gaen dolen in vreemde landen in armoede ende verdriet als een bedruckte vrouwe, bedecken mijne kleederen met groote tranen op dat mijn leven ten eynde komen mach. O ghy schaepherders, aensiet mijn groot verdriet daer in ick gheset ben, in suchten, klaghen, weenen en kermen. Och haddet Godt almachtigh belieft dat ick gheweest hadde van sulcken kleynen afkomst, dat ick waer de armste vrouwe van alle die op der aerden levende zijn, op dat my niemandt en kende in dese ellende ende armoede. Och lacen, waerom beschijnt my de sonne? Och waerom en gaet de aerde niet op om my te verslinden, want in mijn leven niet en is dan schreyen, suchten en kermen, ende mijn ooghen en sullen niet wesen dan een fonteyn van drinckelijcken water. Och dattet Godt beliefte dat de aerde die my draeght, haer op dede, ick soude mijn lijf de aerden gheven om te verrotten ende mijn ziele den almoghenden Heere, soo ware al mijn verdriet verwonnen. O valsche Fortuyne, ick behoor u wel van goeder herten te vermaledijden, door u soo ben ick nu verjaeght ende ben de alderbedroefste creature die opter aerden levende is. Och lacen mijn lief broeder, coninck Pepijn, wat sult ghy dencken als ghy dese tijdinghe hooren sult? Och lacen, ghy sult wenschen dat ick niet ghebooren gheweest en hadde van mijns moeders lichaem op deser aerden.”

Ende aldus beklaghende die schoone vrouwe haer verdriet, soo begonst zy te swijmen ende was by na vanden paerde ghevallen. Als Blandemijn dit ghewaer werdt, soo tradt hy aen om de edele vrouwe op te houden ende seyde haer: “O mijn lieve vrouwe, neemt in u herte patientie ende vertroost u ende stelt u hert in Godt, ende Hy sal u vertroosten alsoo waerachtigh als ghy dese saken ontschuldich zijt!” Ende dit segghende soo sach Blandemijn een schoone fonteyne ende brocht de edel vrouwe Belesante aldaer om te rusten ende om haer hert te beter te vreden te stellen.

Nu soo wil ick hier laten te spreecken van de edele vrouwe ende spreecken van den verrader, die oock verhart was in sijn vermaledijde boosheydt.

*Hoe dat de Valsche Ridder vervolghde de vrouwe Belesante
om met haer zijnen wille te doen.*

Het .IIIJ. capittel.

Als dese Valsche Ridder sach dat de edele vrouwe ghereyst was, so dachte hy in sijn selven dat hy de vrouwe nae reysen woude om haer te bekouten ende te brenghen tot zijnen wille. Hy liet zijnen dienaer van hem gaen ende trock ander kleederen aen ende gorde sijn sweerdt op sijn zijde ende trock heymelijck te paerde, ende hy reedt aen soo seere hy konde ende vraechde alle die hem te ghemoet quamen of sy geen vrouwe gesien en hadden, ende sy seyden hem den wegh die zy gereden was.

Aldus soo reedt desen verrader tot dat hy quam in de bosschagie daer de schoone Belesante was sittende by de fonteyne met haren dienaer Blandemijn om haer wat te verkoelen ende te rusten, want zy seer vermoeyt was. Aldus sittende de goede vrouwe in grooten verdriet, schreyende ende klaghende hare quade avonture die haer ghebeurde, soo seyde Blandemijn: “Och mijn lieve vrouwe, wilt u te vreden stellen om Godes wille! Godt sal u vertroosten, daer ick gheen twijffel aen en hebbe.”

Desen vermaledijden Valschen Ridder reedt soo verre dat hy quam by de edele vrouwe, maer zy en kende hem niet, om dat hy verkleedt was voor dat hy naerder quam, ende doe werdt zy hem kennende ende zy

seyde tot Blandemijn: “Och Godt, nu sie ick hier komen den verrader naer ons toe, die my in dese ellende ende verdriet ghebrocht heeft. Ick hebbe groote sorghe dat hy hier komt om my te beschamen ende te onteeren.”

“O mijn lieve edele vrouwe, en weest niet vervaert ende en hebt gheen sorghe voor hem. Indien hy hier komt om uwe edelheydt yets quaets te doen, ick beloove u dat ick mijn lijf setten sal teghen dien verrader ende [u] beschermen sal totter doodt toe.”

Soo haest als de woorden ten eynde waren so is daer ghekomen den valschen verrader ende tradt vanden peerde ter aerden ende groetende de edele vrouwe soo hooghlijcken als hy mochte, seyde hy in deser manieren: “Hooghe vermoghende vrouwe, indien ghy my wilt ghelooven, consenteerende mijnen raedt ende mijn begeerte, ick sal soo veele doen in eenen korten tijdt dat de keyser u weder ontfanghen sal in zijn gratie ende verblijt wesen sal van u wederkomst, ende sult weder ghesettet worden in uwen eersten staet ende in meerder heerlijkheydt ende triumphen dan ghy oyt van te vooren gheweest hebt. U edelheydt wil my hier in consenteeren, want ick doet om u groote eere ende profijt.”

“Ha vermaledijde onghetrouwe creature der menschen,” seyde de edele vrouwe, “waer voor soude ick u, vermaledijde mensche, lief moghen hebben, want door u groote valscheydt die ghy den keyser te kennen ghegheven hebt, soo ben ick in dit verdriet gekomen. Ghy hebt my doen setten op desen wegh in grooter sorghen ende verdriet, ende ick moet mijn daghen eynden in grooter droeffnisse, want in al de werelt en is gheen droever vrouwe dan ick!”

“O mijn edele vrouwe,” seyde de Valsche Ridder, “laet sulcke woorden te spreken. Door my en mach u niet dan goet komen en gheschien, want ick ben soo machtigh by den keyser, dat ick u verdriet verkeeren mach in blijtschap ende vreughden, meer dan ghy oyt gheweest zijt.” Dese woorden segghende so neychde ende booch hem desen Valschen Ridder om de schoone vrouwe te kussen.

Als Blandemijn dit sach, schoot hy voor den ridder ende gaf hem alsulcken slagh dat hy ter aerden viel ende brack hem twee tanden in zijn hoofd. De Valsche Ridder stont op vander aerden ende was seer bedroeft ende gram ende tooch zijn swaert uyt om Blandemijn te slaen, maer Blandemijn nam zijn javelij die hy droegh met hem, ende

zy hebben malkanderen seer bevochten, soo datse beyde seer ghequetst ende ghewont waren.

Ende aldus vechtende soo quam daer een man uyt vreemde landen diese sach vechten, so riep hy ende seyde: “Ghy heeren, laet staen u vechten ende stelt u te vreden ende wilt my segghen u geschil, dat ick hooren mach wie dat van u beyden recht ofte onrecht heeft!”

“Och,” seyde Blandemijn, “laet ons begaen in ’t gheene dat wy begost hebben, want ick en wil met desen verrader ghenen peys maecken, ten zy dat ick desen verrader van lijf ter doot ghebrocht heb!”

“Lieve vrient,” seyde de edele vrouwe totten Coopman, “wilt ons bystaen. Daer is desen Valschen Ridder – vermaledijt moet hy zijn! – hy vervolght my om mijn eere te benemen met kracht ende ghewelt teghens mijnen danc. ’t Is de Valsche Ridder die my verraden heeft teghens den keyser, daer door dat ick uyt zijn geselschap verstooten ende uyt alle zijn landen ghebannen ende in dese ellende gheset ben, ende dat door zijne valsche woorden.”

De Coopman hoorende dese woorden van de edele vrouwe Belesante, hadde groot medelijden met haer ende seyde tot den ridder: “Laet staen, heer ridder, u ghevecht ende en raeckt de edele vrouwe niet! Ghy moet wel weten: waert dat de keyser van u quaedt opset wel ghe-informeert waer, hy soude u een schandelijcke doot doen sterven.”

Soo haest als de Valsche Ridder verstaen hadde des Coopmans tale, liet hy zijn vechten ende vloot in ’t bos, want hy seer droevigh was ende beschaemt als hy hoorde dat hy bekent was; want hy dachte in hem selven dat hy tot zijnder meyninghe soude ghekomen hebben van de schoone Belesante, maer hy hadde hem een sake onderwonden die hem qualijcken bequam ende zijn verraet werdt ontdeckt, als ghy noch hooren sult.

Nae dat de Valsche Ridder gewecken was, bleef de schoone Belesante in ’t bosch by de fonteyne met Blandemijn, seer bedruckt van herten. Blandemijn was seer gequetst, ende hy verbandt zijn wonden alsoo hy best mocht. De Koopman seyde, die daer by de schoone vrouwe ende Blandemijn was: “Eylacen edele vrouwe, ick sien wel dat ghy van dien Valschen Ridder verraden en versteecken zijt uyt het gheselschap van den keyser, uwen man. Ick bidde den almoghenden Godt dat Hy my gratie wil gheven, dat ick zijn verraet mocht uytbrengen ende zijn

doodt te vervolghen tot uwer eeren ende profijt. O edele vrouwe, ick wil u God bevelen, die u vertroosten wil in al u verdriet.”

De Koopman nam oorlof aen de schoone edele vrouwe ende aen Blandemijn, ende Blandemijn danckte den Koopman hooghelijck.

Blandemijn hulp zijn vrouwe te paerde ende hy sat oock op zijn peerdt ende reet inde herberghe die daer by was, daer zy bleven rusten acht dagen lank om Blandemijns wonden te ghenesen.

Doen hy ghenesen was ende de edele vrouwe gherust hadde, soo stelden sy hen wederom te peerde om te reysen nae Vranckrijck. Ende doen begon de schoone vrouwe te suchten ende te kermen, met groot verdriet seggende tot Blandemijn: “Wat sal den coning Pepijn, mijn broeder, segghen ende sijn heeren, als sy hooren sullen dese nieuwe maren van mijn verdriet ende misval, daer ick in gheset ben, ende soo schandelijck verjaeght uyt des keysers gheselschap in ellenden als een wijf die oneerlijck gheleeft heeft by haren man en my begeven tot alle andere mannen? Och, ick ben in grooter sorghen dat mijn broeder de saecke ghelooven sal ende my een schandelijcke doodt aen doen, meynende dat ick in de sake schuldigh ben.”

“Vrouwe,” seyde Blandemijn, “hebt gheen sorge voor uwen broeder den coningh, ‘t en is geen sake om te gelooven. U broeder is wijs ende vroet, wel versien van goede raetslieden om te nemen raet op dese saken. Hebt betrouwen op Godt almachtigh, die u vertroosten sal in u quade avonture.”

Ende aldus troostede Blandemijn de edele vrouwe Belesante, rijdende door coninghen, hertoghen ende graven landen, tot dat zy quamen in Vranckrijck ende passeerde de schoone stadt Orliens om na Parijs te reysen, aldaer de coninck zijn hoff hielt.

Aldus komende buyten de stadt Orliens, in ’t bosch dat seer groot is ende lanck, soo ghebeurde de edele vrouwe een deerlijcke avontuere, als ick verklaren sal.

*Hoe Belesante baerde twee sonen in ’t bosch,
daer af den eenen biet Valentijn ende den anderen Oursson,
ende hoe zy de twee sonen verloor.*

Het .v. capittel.

De edele vrouwe Belesante rijdende in 't bosch, swaer zijnde van kinde alsoo hier voor gheseydt is, soo is den tijdt ghekomen ende vervult datse niet langher rijden en mochte van hare kinderen die sy droech in haer lichaem om te baren, alsoo dat sy van den paerde moeste treden, haer beklagende van haer misval.

Blandemijn vraeghde haer: "Mijn lieve edele vrouwe, wat ist dat u edelheydt aldus kermt ende klaeght? Ick bidde u vriendelijck dat ghy u te vreden stellen wilt, wy sullen in korter tijdt wesen daer uwe edelheydt rusten sal."

"Eylacen," seyde de edel vrouwe tot Blandemijn, "sit van u paerdt ende heeft my vanden paerde ende set my onder eenen boom ende gaet van stonden aen halen vrouwen die my te bate komen, want den tijt is gekomen dat ick verscheyden moet van kinde ende niet langher beyden en mach."

Blandemijn schreet van zijn paerdt ende nam de edel vrouwe in zijn armen ende hiefse van den paerde ende settense onder eenen hooghen boom op der aerden, de welcke hy voorsien had om de plaetse te beter te kennen, daer hy de edele vrouwe weder vinden soude. Doen klom Blandemijn rasch te paerde om vrouwen te halen ende dede daer groote neerstigheyt toe in 't rijden om vrouwen te krijghen, die d'edele Belesante helpen ende bystaen souden.

Ende d'edele vrouwe Belesante bleef doen daer alleen ende ellendigh sonder gheselschap van vrouwen ofte mannen dan alleen met God, die haer bystont in haerder noodt ende verdriet, soo dat zy baerde in korter stondt ende verscheyden werdt van twee schoone sonen in dit bos, onder den boom daer Blandemijn de goede vrouwe ghelaten hadde.

Maer eylacen de goede vrouwe en hadde niet vele blijdtschap van haer twee kinderen, want soo haest als de edele vrouwe van hare kinderen verlost was, quam daer ghelopen eenen seer grooten wilden beer, seer ysselijck ende vervaerlijck huylende ende blasende, ende quam nae de schoone vrouwe ende nam een van dese twee kinderen in zijnen muyl ende lieper mede ten bosch-waert in.

Dese goede vrouwe dit siende was seer bedroeft van herten, ende niet sonder oorsake, dies zy, seer kranck ende vermoeyt, begonste deerlijcken te krijten en te schreyen om haer kindt dat den wilden beer haer ontnomen hadde. Soo begon dese goede vrouwe te kruypen op handen ende voeten in 't bosch naer haer kint om den beer dat weder

te benemen. Maer eylaes, het en hulp de goede edele vrouwe niet dat zy den beer vervolghde, want zy haer kindt niet meer sien en sal dan door de ghehengenisse Godts, als ghy noch hooren sult.

Aldus kruypende dese goede edel vrouwe door 't bosch op handen ende voeten, kermende ende klagende om haer kindt dat zy soo deerlijcken verlooren hadde, soo was zy soo vermoeyt om haer kindt te vervolghen dat haer een groote sieckte aenquam ende wert swijmende, soo datse daer bleef liggen opter aerden als of zy doot gheweest hadde.

Ick sal hier laten nu van haer te spreecken ende sal segghen van haer ander kindt dat daer bleef legghen alleen onder den boom in 't bosch.

Het gheschiede op den selven dagh dat de koninck Pepijn uyt Parijs reet met eenen schoonen staet van groote heeren, als hertoghen, graven ende ridders, om te reysen nae Constantinopolen by sijn suster Belesante. Soo nam hy sijnen wegh nae Orliens ende is ghekomen in 't Bosch van Orliens, aldaer zijn suster was verscheyden van twee schoone kinderen, maer hy en wist niet dat zijn suster de quade avontuer daer in 't bosch leet.

Nu ist waerachtigh, alsoo 't God hebben wilde, dat de edele koninck Pepijn in 't bosch rijdende was, ende sach onder den grooten boom het kint van Belesante alleen legghen opter aerden. Soo reedt den coninck na den boom daer 't kindt lagh ende seyde tot zijn heeren: "Siet toch hier wat ick hier vinde! O almoghende God, die hemel ende aerde gemaect heeft, ick heb een schoon gemoedt, want ick hier vinde een schoon kindt."

"Waerachtigh, heer koninck, ghy seght waer," seyden de heeren.

Doen seyde de koninck: "Ick wil dat dit kint opghevoedt sal worden op mijnen kost, alsoo langhe alst Godt zijn leven laten sal, ende oock dattet bewaert sal worden ende toesicht daer over ghenomen als of het mijn eyghen persoon ware. Indien dat dit kindt komt tot sijn jaren, ick sal 't seer wel versien ende onderhouden van alles dat hem van noode wesen sal."

Doen riep de koninck een van zijne ridderen, dien hy dan last gaf van dit kint, ende seyde: "Neemt dit kindt ende brenget t'Orliens ende latet doopen ende soeckt hem een voester ende laet hem doen al wat hem van noode wesen sal!"

De koningh had wel recht dat hy 't kindt lief had, want 't was sijn susters kindt, al en wist hy 't niet.

De ridder nam 't kint ende brochtet inde stad van Orliens, ende hy lietet doopen ende gaf hem sijnen naem Valentijn – alsoo was oock des ridders naem. Doen sochte de ridder een voester ende lietet kindt opvoeden alsoo de koningh hem belast ende bevolen hadde.

De koningh nam sijnen wegh naer Constantinopolen door 't bosch, daer hy groote begeerte toe hadde om te besien sijn suster Belesante, die hy uytverkoren lief hadde. Alsoo de koningh dus rijdende was in 't bosch soo quam daer Blandemijn den koningh te ghemoet gereden, die een vrouwe met hem brachte om de edele vrouwe by te staen in haren noot. Ende Blandemijn den koningh Pepijn kennende verschrickte seer, tradt van sijn peert ende groete den koningh seer hoogelijcken. Doen sprack de koningh Pepijn tot Blandemijn: “Wat tijdinghe seght ghy ons van mijn suster Belesante? Hoe gatet met haer?”

“Hooghe moghende heer koningh, aengaende u edelheyt te segghen eenighe tijdinge van u suster, en soude ick niet moghen segghen die goet ware. De saecken van u suster gaen niet wel, ende dat door het verraedt van eenen vermaledijden ridder die haer verraden heeft voor den keyser, waer door de keyser u suster gebannen heeft uyt allen sijn landen, ende dat door het ingeven vanden Valschen Ridder. Ende en hadden 't des keysers heeren niet gedaen, u suster stont in grooter sorgen dat de keyser haer soude hebben doen dooden.”

Doen seyde de koningh tot Blandemijn: “Ick houde den keyser voor sot dat hy mijn suster niet en heeft laten dooden. Ick segh u Blandemijn, by den levenden Godts Sone, indien ick mijn suster hadde in mijn tegenwoordigheyt, ick soude haer een schandelijcke doot doen sterven! Nu mijn heeren,” seyde den koningh Pepijn, “ons reyse is opgheset, laet ons weder keeren na Parijs, ick en wil niet voorder reysen, ick weet tijdinghe ghenoech van mijn suster om verder te reysen om harent wille.” Met dese woorden keerde den koningh sijn paert om weder te keeren na Parijs.

Aldus rijdende soo beklaeghde hem de koningh van sijn suster in sijn hert, segghende: “O almogende Godt, hoe is een man onteert van een vrouwe! Och lacen, nu ben ick wel verschoven ende onteert, want ick hadde ghehoopt van mijn suster te hebben ghenoechte, solaes ende blijdschap, ende oock mede van den keyser Alexander, dat wy souden een gheweest hebben. Maer lacen, by haer is 't bloet van Vranckrijck seer onteert ende beschaemt.”

In alsulcker melancolijen ende verdriet soo reedt de koningh al klaghende over wegh tot dat hy quam tot Orliens.

Als Blandemijn den Koningh aldus sagh treuren ende sijn herte kende, soo droegh hy sorghe voor de goede vrouwe Belesante ende liet den koningh alleen ende reedt naer den boom, daer hy de edele vrouwe ghelaten hadt, maer hy en vant haer niet, waer door hy van goeder herten rouwigh ende bedroeft was. Doen schreet hy van sijn paert ende bant dat aen eenen boom ende ginckse soecken door 't bos, soo langh dat hy de edele vrouwe vant opter aerden ligghen in onmacht, die seer deerlijcken schreyde om haer kindt dat zy verloren hadde; niet dat sy spreecken konde dan met grooter pijnen. Blandemijn hief de edele vrouwe op vander aerden met de vrouwe die hy gehaelt hadde, maer lacen, 't was al om niet, want zy en mocht gaen noch staen. "Eylacen mijn lieve vrouwe," seyde Blandemijn, "wie heeft u hier ghebrocht?"

"Och Blandemijn, mijn goede vrient, alle dagen wasset mijn verdriet en droeffenisse, want soo dra als ghy mijn ghelaten had, so baerde ick twee soonen. Doen quam daer eenen beyr gheloopen ende nam een van mijne sonen en liep daer mede in 't bos, waer door ick my stelde om hem na te volghen om mijn kindt te beschermen. Maer eylaes, ick en mochtet niet vervolghen van weemoedigheydt, alsoo dat ick hier blijven moeste ende niet weder keeren en mochte ter plaetse, daer ick het ander kint ghelaten hebbe onder den boom."

"O mijn lieve vrouwe," seyde Blandemijn, "ick kome van den boom, maer ick en heb gheen kint ghesien noch ghevonden, nochtans soo heb ick 't al wel doorsien."

Als de vrouwe Belesante dit hoorde, soo verdubbelde haer verdriet, alsoo dat zy in onmacht viel. Ende Blandemijn nam de edele vrouwe in sijn armen met schreyende ooghen ende brocht haer weder onder den boom, daer zy haer kinderen gelaten hadde.

Als sy haer kint niet en vant, soo bedreef sy soo grooten rouwe dattet niet te schrijven noch uyt te spreken en is, alsoo dattet scheen dat haer herte ghebroocken soude hebben. "Och," seyde de schoone Belesante, "soo en is op deser aerden soo bedruckten ende verlaten vrouwe als ick ben. Och, ick placht ghe-eert ende gheacht te wesen, maer nu soo ben ick de verachtste op deser aerden, vol droeffenissen met tribulatie beswaert ende van allen menschen verschoven. Och heer keyser, ghy zijt d'oorsaecke van mijn verdriet ende droeffenisse, ende

dat door quaden raedt die ghy te lichtelijcken ghelooft hebt van u gheselschap, daer ick gheen schult toe en hebbe. Noch heeft het uwe edelheydt belieft my in dit verdriet ende ellende te setten, want ick en hebbe niet ghedaen dat u edelheyt te nae gaet oft daer ghy schande af meught hebben. Och heer keyser, ick heb verloren de 2 sonen daer ick mede begort was van u edelheyt, daer ghy de oorsaeck af zijt, en daer ick meer verdriet in heb dan in alle andere voorleden saken. Och lacen, mijn lieve kinderen, ick en sie u nimmermeer weder, hoewel ghy zijt gheboren van keyserlijcken ende coninghlijcken gheslachte, ende hope aen Godt dattet eens gewroken sal worden. Och Doodt, komt nu en haelt my uyt dit sterffelijck leven, want ghy my bequamer zijt dan 't leven!”

Blandemijn siende dese edele vrouwe in dit verdriet, vertrooste hyse soo soetelijck als hy mocht, settense op haer peert met de vrouwe die hy met hem ghebrocht hadde ende reden alsoo soetelijcken tot dat zy quamen in een dorp, daer de edele vrouwe haren termijn te bedde lagh. Blandemijn trooste haer altijdt, biddende dat zy haer te vreden wilde setten, want Godt haer noch vertroosten soude, waer door haer de edele vrouwe een weynigh te vreden sette; want daer en is geen droeffnisse soo groot opter aerden, sy en cesseert metter tijt.

Als de edele vrouwe Belesante haren tijt ghelegen ende haer kerckganck ghedaen hadde, soo vertelde Blandemijn zijn vrouwe hoe dat hy den koning haer broeder gesproken had, ende dat den coning hem ghevraecht hadde nae haer edelheydt, hoe dattet met die was, “ende ick seyde de coningh hoe dattet met u edelheydt gegaen was, van 't groot verraedt dat u de Valsche Ridder bereydt hadde. Als de coningh Pepijn dit hoorde, was hy seer ghestoort in zijn herte ende en sprack niet een woort. Daerom, mijn lieve vrouwe, ben ick voor u beducht, indien ghy by uwen broeder den coningh komt, dat u edelheydt by hem niet ghesien en sult wesen, want ick laet my duncken dat hy u de schult geeft.”

“Och lacen,” sprack zy, “en ist niet daer toe ghekomen, daer ick voor ghesorghet hebbe? Hoe wel mach ick seggen dat ick ben de verachtste vrouwe die nu ter tijt gheboren mach wesen, ende dattet my eenen vermaledijden dagh was dat ick oyt troude. Och, of ick gheboren gheweest hadde vande armste mensche op aerden! Maer 't en is nu alsoo niet. Dus soo moet ick in druck ende lijden leven en sterven. O Blandemijn, ick wil nu niet nae Parys reysen. Ick wil my nu setten in

Gods hant en soo verre reysen, dat gheen mensche en sal vernemen wie ick ben, want ick weet wel: indien mijn broeder my hadde, hy soude my doen dooden. Want ick en soude my niet moghen verantwoorden, ick en soude de schult moeten hebben. Aldus soo ist my beter dat ick zijnen toorn ontgae dan dat ick den doodt soude serven die ick onschuldigh ben.”

“Och mijn lieve vrouwe,” seyde Blandemijn, “en wilt toch aldus niet schreyen, kermen en klagen. U edelheydt sal seker wesen als dat ick by u leven ende serven sal, want ick ben daer toe gestelt om u edelheyte te dienen tot wat plaetsen ende landen dat ghy reysen wilt.”

Daer op de edel vrouwe seyde tot Blandemijn: “Laet ons dan gaen reysen op avontuere. Ick danck u van uwen goeden wille, ick sal alle mijn betrouwen op u setten.” Aldus is de goede vrouwe Belesante op een wegh gheslaghen met Blandemijn haren dienaer, reysende in vreemde landen met bedruckter herten.

Voorwaer een deerlijcke saecke voor dusdanighen edelen hooghgeboren vrouwe, te scheyden van vrienden ende maghen, in vreemde landen te gaen dolen, verstooten van haer man en veracht van haer broeder coningh Pepijn. Eylacen, en is zy niet de alderbedruckste en verworpenste vrouwe die op aerden is geboren?

Nu sal ick hier laten te spreekken van de schoone edele vrouwe Belesante ende seggen vanden beyr die ’t kint wegh droegh in ’t bosch by haer jongen.

Van den beyr die een van de twee sonen van Belesante weghdroegh.

Het .VI. capittel.

Den beyr die een van dese twee kinderen ghenomen hadde vande goede vrouwe Belesante, droegh ’t kindt in zijn hol dat seer diep ende duyster was, in ’t welcke hy hadde drie jonghe beyren, sterck ende groot. Desen beyr bracht ’t kint by hare jonghen om te eten, maer Godt, die de zijne niet en verlaet, toonde hier een groot ende wonderlijck mirakel, want de jonge beyren en deden dat kint geen quaet dan dat zy het soetelijcken kemden met haere rouwe klauwen ende lecktent met haere tongen.

Ende als den ouden beyr sagh dat de jonghe beyren ’t kint geen quaet en deden, soo werdt den ouden beyr op ’t kindt so seer verliefte

als oft een van hare jonghen geweest hadde, alsoo dat zy 't kint seer nauwe bewaerden onder de jonghen ende gaft te suyghen een jaer lanck.

Doen wert 't kint voor 't voetsel van dese beyr soo rou als eenen wilden beyr, maer altoos hiel hy zijn maecksel ende was so schoon van fatsoen als een mensche wesen mocht.

Als hy nu groot ende sterck gheworden was, alsoo dat hy de wilde beesten begonst te slaen, te vangen en te eten, soo ontsaghen hem de wilde beesten ende waren voor hem vervaert, alsoo wel leeuwen, beyren, harten als hinden, want 't kint was vreeslijcken gheworden in zijn wassen, dat hy niemandt en ontsagh noch vreesde, soo wel beesten als menschen.

In aldusdanighen staet leefden dat kint als een beeste tot dat hy out gheworden was vijfthien jaren, dat hy soo sterck was dat daer niemant door 't bosch rijden oft gaen en dorste, alsoo wel menschen als beesten, want wat hy vant in zijnen weghe dat velde hy ter aerden ende doode en at het vleesch al raeu als andere wilde beesten doen.

Aldus leefde hy niet als een mensche, maer als een beeste, ende hy was ghenamt Oursson onder de menschen, om dat hy op ghevoet was van eenen beyr ende soo rou als een beyre.

Oock dede hy soo veel quaets in 't bosch datter niemandt by noch na en dorste komen, soo seer was desen Wildeman ontsien en vermaert door het landt.

De lieden die daer ontrent gheseten waren, worden te rade om desen Wildeman te vanghen oft te slaen, maer het was al om niet wat zy lieden deden teghen den Wildeman, want hy en ontsagh hem gheenderhande wapenen oft messen, maer hy brackse in stucken als of hy eenen pijl inde hant ghehadt hadde, ende wierpse voor zijn voeten.

Aldus heeft desen Wildeman in 't bosch een leven gheleydt als een beeste, sonder kleederen aen te hebben ende sonder eenighe woorden te spreecken.

Maer eylacen, de schoone Belesante en wist anders niet dan haer twee kinderen waren verloren of doot. Dus ginck zy seer mistroostigh dwalen achter lande met haer ghetrouwe dienaar Blandemijn, die haer altoos vertrooste soo hy best konde. Maer de schoone vrouwe Belesante peysde altijd om haer twee sonen die sy verloren hadde,

altoos Godt almachtigh biddende dat Hy haer twee soonen bewaren wilde.

Door meenighe landen reet dese edele vrouwe met haren dienaer, soo te water als te lande, soo langhe tot dat zy quamen in een haven in Portugael, daer een schoon casteel stont, ende op dat casteel woonde eenen reuse, soo groot ende sterck dat hem gheen paert draghen en mocht, ende sijnen naem was Faragus. Als desen reuse dat schip sagh inde haven, soo is hy uyt sijn casteel ghekomen met eenen schoone staet nae de haven ende is in 't schip ghetreden om sijnen tol te hebben vande ghene die daer voor by reysden, soomen in voorleden tijden plagh te doen. Ende klimmende in 't schip daer de edele vrouwe in was, 't welcke was vol van alle kostelijcke koopmanschap, so heeft hy aengesien de schoone vrouwe Belesante, die hy soetelick nam by der handt ende leyde haer in sijn casteel by sijn huysvrouwe die hy getrouwt hadde, want hy was gehout aen een edele vrouwe uyt Spangien, ende Blandemijn volghde sijn vrouwe nae. De reuse leyde hen in sijn kasteel met grooter eeren, presenterende Belesante sijn vrouwe, die haer ontfingh met grooter blijtschap ende hiet haer wellekome door de goede manieren die zy aen haer sagh.

De reuse belaste sijn vrouwe dat zy Belesante bewaren soude als sijn eygen lijf, met haren dienaer, maer zy wasser met bedruckter herten. Zy was wel geleert in alle manieren ende kost haer wel vertalen en eerbaerlicker houden, also wel onder de kleyne als onder de groote. Maer als zy dacht om haer twee kinderen, soo schreydese soo deerlijcken als eene vrouwe doen magh, waer door haer de vrou van desen reuse troosten, want zy haer seer lief hadde uyt goeder herten, dat sy eten noch drincken en mochte sonder Belesante.

Een langen tijdt was Belesante in 't casteel in grooten druck ende lijden. Dan hier sal ick Belesante laten ende spreken vande keyser Alexander ende vande Valschen Ridder.

*Hoe dat den Valschen Ridder nieuwe vonden opgeset hadde
inde stad van Constantinopolen,
daer door sijn verraet teghen Belesante uyt quam.*

Het .VIJ. capittel.

De keyser Alexander, na dat hy sijnen edele vrouwe verjaegt hadde uyt sijn geselschap, beklaeghe hy 't daer na in sijns selfs herte, maer den Ridder onderhielt den keyser altoos in sijn quade opinie. Den keyser gaf den verrader seer groote macht boven alle ander heeren, want al dat hy geboot dat was gedaen. So grooten regiment hadde desen Ridder in het lant, also dat hy inde stad van Constantinopolen een nieuwe costuyme van axcysen op sette tegens recht en reden.

So was in de stad van Constantinopolen een jaermarkt diemen hielt op den 15sten dagh van september, tot de welcke menig koopman quam uyt vreemde landen. En wanneer dien tijt ghekomen was om de merckten te houden, soo was daer oock inde stad ghekomen den koopman die Belesante beschermden van desen verrader, den Ridder. De keyser liet de merckt bewaren na ghewoonte, waer af dat hy dien last gaf desen Valschen Ridder, met hem settende 200 mannen van wapenen, die de merckten souden bewaren en beschermen van alle gheboefte en om de tollin te manen.

In dese selfde merckt was den Koopman, daer ick hier voor af gheseyt hebbe, dien de Ridder wel kende, maer hy geliet hem oft hy hem niet gekent en had, want hy sorgde altoos voor desen Koopman, dat hy sijn verraet uytbrengen soude, dies hy geerne den Koopman soude gebracht hebben van lijf ter doot, maer hy en hadde den tijt niet om sijnen wille te volbrenghe. Desen Koopman was wel gesorteert van alle goeden als van gulden ende zyde laecken, daer door hy meer verkocht dan yemant anders, soo dat den Koopman een groote somme schuldigh was.

Als de merckt ten eynde was gekomen, so sont de Ridder sijn dienaar aen de Koopman om sijnen tol te betalen, daer hy in ghehouden was, van sulcke goeden die hy verkocht had. De dienaers quamen by den Koopman ende seyden: "Koopman, ghy moet gheven den 10^{den} penninck van 't geene ghy verkocht hebt."

Den Coopman seyde: “Ick en plach so veel niet te gheven. Hoe is dit aldus ghecomen datmen soo groote tol geven moet? Gaet wech ende en eyscht niet meer soo grooten tol. Hy moet qualijck varen die alsulcke onbehoorlijcke tollen opgebracht heeft, dat is de ongetrouwe Valsche Ridder. Dat hem Godt vermaledijden moet! Ik hope dat hy noch een schandelijcke doot sal sterven.”

Als de Coopman desen Valschen Ridder alsoo vermaledijde, soo nam een van dese dienaers eenen stock ende sloech den Koopman op zijn hoofd alsulcken slach, dat hem 't bloet over sijn aensicht liep. Als de Coopman hem gequetst voelden, soo tooch hy zijn sweert ende sloech den sergiant alsulcken slach dat hy doodt ter aerden viel. Waer door dat een groot rumoer gherees onder het volck, soo dat de Coopman gevangen wert ende voor den Valschen Ridder gebracht, die hem van stonden aen wilde doen dooden sonder beraet, ende dachte dat hy na sijnen tijdt wel verwacht had ende dat sijn saecke nu niet uyt komen soude.

Den Coopman hadde hem wel beraden ende versien van als dat hem opcomen soude mogen ende seyde tegens den Valschen Ridder: “Stelt my te recht nae costuyme vanden lande!” – dat is te verstaen dat hy int rechte wilde ghehoort zijn. Den taelman vanden Valschen Ridder seyde dat hy gheen recht hebben en soude, want hy openbaer den doodtslach hadde gedaen. Maer den rechter was wijs ende verstandich ende het wert den Coopman gegunt, daer door dat hem de rechter dede leyden voor den keyser.

De Ridder hadde groote begeerte den Coopman van lijf ter doot te brengen, maer menich man die begeerende is een anders doodt, die bejaecht veel eer sijns selfs doodt, als ghy hooren sult.

De Ridder liet den Coopman presenteren int palleys voor den keyser. Als de Coopman voor den keyser stondt, soo dede de Ridder by eenen advocaet seer strengelijck teghen den Coopman procederen ende seyde dat den Coopman was ghekomen inde vryheydt van Constantinopolen, “ende heeft daer ghedoodt ende vermoort een van des keyser's dienaren, ende daer en boven heeft hy ontamelijcke woorden ghesproocken tegens de eere van desen Ridder.”

Als de klachte gedaen was tegen den Coopman, soo viel den Coopman op zijn knien voor den keyser ende begonst te spreken: “O hoogmoghende prince, indien u edelheydt belieft my te willen hooren spreecken voor alle u heeren, ick hope u edelheydt woorden te

segghen die van grooter importantien zijn, daer uwe keyserlijke majesteit mede beladen is.”

“Coopman,” seyde de keyser, “spreekt vryelijcken, ick gheve u oorlof.”

“Moghende heer keyser,” seyde de Coopman, “doet de poorte van u hoff sluyten op dat daer niemandt uyt en mach.”

De keyser dede des Coopmans begeerte, so dat de poorten gesloten wierden. Doen seyde de Coopman voor den keyser ende alle zijn heeren: “Ghy edel heeren, hertoghen, graven ende princen, die de eere begerende zijt ende profijt van sijne majesteit, hoort na mijne woorden. Den tijdt is ghekomen dattet verraedt van desen Valschen Ridder uyt komen sal, die ghy hier siet staen, ’t welck behoort gheopenbaert ende verclaert te wesen voor uwe moghentheydt. Heer keyser, dit is den vermaledijden mensche, waer door ghy u goede vrouwe met onrecht hebt verjaeght ende verstooten in schanden ende oneeren, want u edelheydt heeft opgevoet een vermaledijden mensche, die u eere ende hoogheydt wachten soude. Dit is de ghene die u edelheydt verneert, verraet ende ghebrocht heeft tot grooter schanden ende oneeren, want hy op eenen tijt quam daer uwe edel vrouwe sat, ende dese vermaledijde Valsche Ridder leyde de edele vrouwe te voren saken van oneeren om haer te beschamen ende te schandaliseren. Maer als u vrouwe de woorden hoorden, soo seyde zy tot desen Valschen Ridder: ‘O ghy vermaledijde mensche, hoe zijt ghy soo stout dat ghy my dusdanige reden ende oneere te vooren dorst leggen? Gaet, ghy verrader, van my ende en spreekt niet een woort meer oft ick segghe u dat ick ’t den keyser te kennen gheven sal. Ghy moet wel wesen een verrader, daer u soo grooten eere bewesen is vanden keyser, dat ghy my ende den keyser wilt onteeren!’ Als desen Valschen Ridder verstaen hadde de woorden van u edele vrouwe, soo was hy seer bedroeft in sijn herte, want hy dochte dat sijn verraedt uytkomen soude, dies desen vermaledijden ridder soo vele ghedaen heeft door sijn valsche woorden, die hy u edelheydt heeft doen verstaen, dat u edele vrouwe haer begheven soude hebben aen een ander dan aen u edelheydt, daer door ghy uwe vrouwe Belesante versonden ende verjaeght hebt uyt allen uwe landen, door welcke sake uwe hoogheydt vernedert is gheweest in allen landen, ende dat door desen verrader: den Valschen Ridder. Maer om dat te beter te weten so sal ick uwe majesteit seggen, hoe dat ick dese saecke kome te weten: Heer keyser, het is waerachtigh dat op dien selven dach als ghy u edele vrouwe

ghebannen hadt uyt allen uwen landen, so quam ick ghereden in een bosch, daer ick desen Valschen Ridder vandt, die in sijne wapen was ende vocht teghen Blandemijn, de welcke in sijn bewaringhe hadde d'edel vrouwe Belesante, u huysvrouwe. Ende also ick sach dat sy te samen vochten, soo riep ick met luyder stemmen: 'Mijn heeren, laet staen u gevecht!' De edele vrouwe die seer deerlijcken schreyde, badt my ende seyde: 'Och Coopman, wilt my doch beschermen teghens den Valschen Ridder, die teghens mijnen danck mijn eere ende fame benemen wilt. Eylaes, hy is de gheene die my in dit verdriet en ellende gebrocht heeft, ende daer door de keyser my ghebannen heeft uyt alle zijn landen.' Doen stack ick mijn peert met spooren om te beschutten 't ghevecht. Maer soo haest als desen verrader zijnen naem hoorde noemen, soo nam hy de vlucht door het bosch al wat sijn peerdt looplen mocht, want hem dat niet wel en behaegde dat hy bekent was. Hooghe ende vermoghende keyser, ick hebbe menighe reyse ghedacht om u edelheydt dese sake te kennen te gheven, maer dese verrader was altoos by uwe edelheydt, waer door dat ick by uwe hoogheyt niet komen en mochte. Ende indien, heer keyser, ghy nu dese saecke aldus niet en bevint waer te zijn, soo doet my een schandelijcke doot aen, als dat toebehoort."

Als den keyser den Coopman hadde hooren spreekken, soo begoste de keyser seer swaerlijcken te suchten ende seer deerlijcken te schreyen, segghende tot den Ridder: "Ha ghy valsche ende onghetrouwe dienaer, ick en behoor u in gheene eere te houden, want ick hebbe my altoos ghevoecht om u groot te maken met allen mijnder macht, ende ghy loont my dit met verraet, want ghy my genomen hebt mijn eere, naem ende fame in alle plaetsen. Ende alsoo moet my God helpen: hevet my niet altoos op mijn hert gheleghen, dat ghy my noch eens verraden sout?! Maer eylacen, de saecke daer ick altoos sorghe voor hebbe gehad, die is my nu opghekomen: Ghy hebt gedaen dat ick ben gheworden de alderminste ende ongevalligste van alle princen ende beschaemt in alle landen. Ach, ick behoore wel mijn leven te haten, want ick door verraet verlooren hebbe het aldermeeste dat ick opter aerden begeerende was. Ter quader uren soo hebbe ick uwen raet al te lichtelijcken ghelooft, want lichtelijcken ghelooven en verginck noyt man wel."

“O moghende heer keyser,” seyde de Valsche Ridder, “ick en ben niet verstoort int ghene dat desen Coopman seyt, want ick van dese saken onnosel ende ontschuldigh ben, ende also wil ik my oock houden.”

Doen seyde de Koopman: “Ghy liecht daer aen, ghy Valsche Ridder, door uwen hals. Ghy moocht u daer af niet ontschuldigen van dit verraet. Ende wilt ghy daer yet teghen segghen, ick wilt u doen lijden in eenen kamp, daer voor ick mijn lijf sette in handen van sijne majesteit. Ende ick salt u doen belijden binnen dese daghen dat ghy dit verraedt schuldigh zijt. Ende om dat te effectueren, soo geve ik u hier mijn pant. Ende denckt u te beschermen, ghy Valsche Ridder!”

Als den keyser sagh dat de Koopman sijnen pant neder gheworpen hadde, soo seyde hy totten Valschen Ridder: “Nu is den tijdt gekomen dat de justitie haren voortganck hebben moet om tegens den Koopman te vechten oft de saecken te belijden.”

“O mogende heer keyser,” antwoorde den Valschen Ridder, “ghy behoort te weten als dat my geen kamp toe behoort te vechten teghen nedrige ende onedele lieden als den Koopman is, want ick een ridder ben van edelen geslachte ende afkomste gheboren.”

“By mijnder kroonen,” seyde de keyser, “in deser saken en behoort niemant eenighe onschult te hebben. Het moet wesen dat ghy tegen den Koopman den camp vechten sult, die u aenseyt dit verraet. En indien ghy dat niet doen en wilt, so houde ick u voor schuldigh van dese saecken.”

Als de valsche verrader dese woorden hoorde, soo was hy seer bedroeft, want hy sagh wel dat hy den camp bestaen moste teghens den Coopman, soo seyde hy totten keyser: “Moghende heer keyser, want het u alsoo belieft, soo sal ick mijn lijf avontueren om dese saken ende verantwoorden dat ick in deser saken onnoosel ben. Daerom so ist oock wel reden, dat ick doe alle mijn macht, al ist teghen mijnen staet.”

Hy dacht dat hy hem daer mede ontlasten soude met sijn stout spreekken, maer sijn schoon spreken en hielp hem niet.

Den keyser beval datmen den Ridder wel bewaren soude, dat hy hem altoos tot sijnen wille hebben mochte, tot allen tijden, alst sijner edelheydt believeu soude. Also dede hy oock den Koopman, die hy den heeren dede bewaren ende beval hem eerlijcken te onderhouden.

Doen vergaderde den keyser sijnen raet, en den dagh wert opgeseyt om den kamp te vechten.

Godt is een rechtveerdigh rechter, want 't verraet van dier natueren is dattet loont sijnen heere ende meester, als ghy hier horen sult.

*Hoe de keyser by raedt vande wijsen dede balen
de koningh Pepijn om te weten de waerbeyt
tusschen den Koopman ende den Valschen Ridder.*

Het .VIIJ. capittel.

Naer dat den dagh vanden kamp ghe-ordineert was ende bevolen reede te maken, soo heeft de keyser tijdinghe ontfangen als dat de koningh Pepijn te Romen was om den paus te ontsetten tegen de ongheloovige der Heylige Kercken. Daer door hem de keyser besprack met sijn heeren: oft hy senden soude aenden koningh Pepijn, om te wesen in presentie op den selven dagh als men den kamp vechten soude, om dat den keyser hem te badt ontschuldigen soude, ghemerckt dat de keyser klaerlijcken bekende dat hy sijn goede vrouwe verjaeght ende verstoten hadde uyt alle sijne landen ende uyt sijn geselschap sonder recht oft reden, ende dat door een quaet ingheven van eenen Valschen Ridder.

Desen raet dochte den keyser goet te wesen ende hy ordineerde eenige groote heeren om by den coningh Pepijn te senden, die te Romen was, ende gaf dese heeren brieven van credentie aenden koning Pepijn.

Dese ambassaten zijn gereyst van Constantinopolen ende hebben haer reyse alsoo ghevoordert, soo te water als te lande, soo dat sy te Romen zijn ghekomen by den coning Pepijn, dewelcke als zy by den coningh quamen, dede den coningh behoorlijcke reverentie. Daer naer heeft een ghesproken dusdanighe woorden: "Edele hooge vermogende kersten coningh, wy presentieren u hoogheyt hier brieven van onsen heer ende keyser Alexander, als dat u edelheyt die visiteren wil en geven ons door u coninglijcke mogentheyt een goede antwoorde."

De coningh nam de brieven ende doorsagse. Als hy de brieven doorsien hadde, soo sprack den edelen coningh voor alle sijn heeren: "Siet hier de mogentheyt Gods die groot is, want ick heb hier groote tijdinge: de keyser ontbiet my als dat hy mijn suster Belesante, die ick hem gegeven heb, sonder recht oft reden afgheset heeft uyt sijn geselschap en uyt sijn landen ghebannen door een valschen verrader,

die hem doen verstaen heeft een groote valscheyt. Ende nu is sijn verraet uytghekomen by eenen Koopman, die daerom eenen kamp vechten sal teghen dien Valschen Ridder voor den keyser ende sijn heeren, dattet waer was dat de Coopman den Valschen Ridder aen geseyt heeft, ende heeft om de saken waer te maken als een vroom man zijnen pant geleyt in des keyzers hant teghens den Valschen Ridder. Alsoo den dach gheset is, soo wil ick my daer toe bereyden om den kamp te sien vechten ende om noch eens mijn suster te sien die ick boven alle menschen lief heb. Ende indien de keyser mijn suster met onrecht verstooten heeft, so sweer ick by mijnder coninghlijcker croone, dat ick noch eens daer wrake af nemen sal, want die schande niet te verwinnen is!”

Soo gheboot den coningh dat alle sijn heeren hen bereyden souden om na Constantinopolen te reysen: Hy wilde daer wesen om den kamp te sien vechten. Van stonden aen soo waren alle sijn heeren bereyt om met den coningh te reysen. De coningh Pepijn tooch van Roomen met een schoonen staet ende heeft sijn reys ghevordert dat hy is ghekomen met sijn gheselschap op der haven vande zee, daer hy te schepe gaen soude. Soo haest als de coningh te schepe quam met alle sijn heeren, soo heeft hem den wint alsoo ghedient dat hy ghekomen is in de haven van Constantinopolen.

Als den keyser vernam dat den coning in sijn lant ghekomen was, soo ghebodt de keyser datmen de klokken luyden soude ende doen alle batementen ende ghenoechte diemen doen soude moghen tot een blijde komste vanden coningh Pepijn. Alle de gheene die dit hoorden dat de coningh ghekomen was, waren daer door verblijt. Ende de keyser sat op te peerde met eenen grooten staet van princen ende heeren ende tooch uyt de stad om den coning te ontfangen.

Als de keyser den coningh sach ende denckende wert om de edele vrouwe Belesante, soo begoste de keyser soo deerlijcken te suchten ende te schreyen dat hy niet een woort spreken en konde dan met grooter uytstortinghe van tranen, beklaghende hem selven van sulcken onbehoorlijcken sententie die hy ghedaen ende ghegeven hadde, ende dat doort quaet ingeven vanden Valschen Ridder.

De coning Pepijn was met toornicheyt ontsteken also dat hy geen medelijden en hadde met den keyser noch en toonde hem gheen vriendschap, maer seyde hem met strengher woorden in deser manieren: “Heer keyser, laet u schreyen staen ende en verslaet u niet

om dat ghy mijn suster verlooren hebt, want die een oneerbare vrouwe verliest, die en behoort gheen rouwe daerom te hebben. Indien mijn suster also is, soo en denckt om haer niet meer en laet u suchten ende weenen staen.”

“Eylaes,” seyde de keyser, “heer coningh, en wilt alsulcke woorden niet spreken van u suster. Ick geloove certeyn dat in haer niet en is dan eere ende gestadicheyte, die ick sonder reden van my verjaegt ende verstooten hebbe.”

“By mijnder trouwen,” seyde de coningh Pepijn totten keyser, “soo hebt ghy te meerder schande, ende te bat mach men daer sien de wijsheydt die in u is, om een quaed ingheven van eenen valschen mensche, die ghy soo lichtelijcken gelooft hebt, ende daer door mijn suster als een overspeelster ende oneerbare vrouwe van u verjaecht ende verstooten [is], daerom ghy wel weten mocht, dat ghy ’t bloet van Vranckrijck een groote oneere bejaecht hebt, dies ick oock niet ghehouden en ben u eenighe vriendtschap te bewiisen!”

Als den keyser verstaen hadde de woorden vanden koningh, soo was hy seer bedroeft in sijn herte ende antwoorde soetelijcken: “Och heer koningh, en wilt u niet verstooren. Ick bid u hertelijcken dat u edelheydt te vreden wesen wil. Ick hoope aende moghentheydt Godts dat de waerheydt nu bekent sal worden.”

“Heer keyser, ghy hebt te lichtelijcken ghelooft! Men seyt ghemeynlijck dattet te laet is datmen den stal sluyt als ’t peert verloren is. Mijn suster is verjaecht uyt u gheselschap ende moet dolen in vreemde landen, datmen niet en weet waer dat mense vinden sal, daer door mijn hert in grooten druck leyt, als ick dencke dat het door u ghekomen is, want ick nu seker ben mijn suster nimmermeer weder te sien. Ja heer keyser, ghy behoorden u wel bedacht te hebben om alsulcken vonnisse te gheven, daer door ons een groot verdriet aengekomen is, dat wy ons nu wel beklagen moghen. Maer ’t is te spade, want wy beschaemt zijn in alle landen by alle koninghen, hertoghen ende graven. Ick laet my duncken dattet uyt haet ende nijdt ghekomen is.”

Aldus sprekende so zijn dese twee heeren gekomen in Constantinopolen met grooter eeren ende weerdicheyt.

Als de heeren in de stadt waren, so begeerde de keyser dat de coningh met sijn heeren in sijn hof logeren soude. De coninck woude daer niet logeren ende hy hiel allen sijn heeren by hem ende is gelogeert

gheweest tot een eerlick borger. Ende de coninck en woude geen giften noch gaven hebben vanden keyser, hoe vele dat den coninck gepresenteert werdt. Aldus was de coningh Pepijn in groote gepeynsen om zijn suster Belesante. Alle de heeren vander stadt ontschuldighden de edele vrouwe voor den coningh, daer af hen coningh Pepijn bedanckte.

*Hoe den Koopman ende den Ridder te samen vochten
om te weten van 't verraedt.*

Het .IX. capittel.

Als den dagh ghekomen was dat den Koopman ende den Ridder den kamp vechten souden, soo geboodt den keyser dat men de twee kampioens soude voor hem brenghen ende beyde wapenen om te volbrenghen dat sy aen beyde zijden opghenomen hadden. De dienaers vanden Valschen Ridder ginghen hunnen heer wapenen in grooter triumphe. De keyser beval datmen den Coopman soude in sijn presentie brengen ende datmen hem wapenen soude als zijn selfs persoon. Al eer men den Coopman wapende, soo sloegh hem de keyser ridder ende beloofden hem te geven steden ende sloten, indien hy den Valschen Ridder konde verwinnen ende onderbrengen.

Als nu de twee kampioens wel ghewapent waren met haer schilden aenden hals hangende, soo brachtmen hen paerden, ende sy saten elck op hen peerden, daer mede sy reden in 't perck, daer sy beyde den kamp vechten souden.

Doen beval den keyser sijn heeren dat sy den Valschen Ridder gheleyden souden tot dat hy in 't perck was, om dat hy 't niet ontgaen en soude, want hy subtiel ende loos was.

De Coopman was wel opgeseten ende gewapent en sijn sweert op zijn zijde gegort. Aldus reedt hy na den kamp ende was de eerste daer in. Daer volghden soo vele edele borghers uyt de stadt van Constantinopolen om de Koopman te geleyden dattet niet te segghen en is.

Niet langhe daer na soo quam de Valsche Ridder in 't perck met een schoon geselschap, wel rijckelijck op geseten, want hy was van groote rijckheydt.

Daer was oock tegenwoordig de edele koninck Pepijn, die met goeder herten den Coopman aensagh, seggende: “Mijn goede vriendt, Godt moet u gratie gheven int ghene dat ghy aenghenomen hebt. Ick gheloove u by mijn coninghrijck: Indien ghy desen dagh victorie hebt tegens den Valschen Ridder ende ick de waerheyt van mijn suster mag weten, ick sal u seer hooghlijcken versien in mijn hof boven alle heeren!”

“Ick danck u, heer coningh van goeder herten,” antwoorde de Coopman, “van die eere die ghy my bewijst. Weet dat certeyn, edele heer coning, dat de sake aldus gheschiet is als ick den verrader aengheseyt heb. Daerom heb ick ook betrouwen in den almachtighen Godt, dat Hy my bewaren sal in mijn goet recht ende dat ick hem sal doen lijden dit verraet voor u, heer coning!”

“Dat wil u God gunnen,” seyde de coningh. Met dese woorden is de Coopman vanden coningh ghereden om te kampen.

Terstont quam daer den heraut die hen beyden liet sweeren voor den keyser nae de ghewoonte. Daer na dede men 't perck ruymen sonder alleen de twee kampioenen. Als dese twee kampioens bereydt waeren, soo dede de heraut een teecken van ontseggen. 't Welck sy siende, soo staecken sy lieden haer beyder peerden met sporen ende hebben hun lancien gevelt ende zijn malkanderen te ghemoet gekomen alsoo fellijcken, dat hun beyder lancien braecken, ende zijn alsoo voor by malkanderen ghepasseert tot dat sy ghekomen zijn ten eynde vant perck.

Daer hebben sy hun peerden omgekeert ende hun sweerden uyt getogen ende zijn alsoo malkanderen te ghemoet gekomen ende malkanderen seer fellijcken bevochten, soo dat hen beyder schilden in stucken ter aerden vielen.

De Coopman bevocht den Ridder soo seer dat hy hem niet en wiste te beschermen dan met verraderijen, want hy dacht dat hy hem aldus rijdende houden soude, soo hier soo daer, tot dat den avont aengekomen waer, want de rechten zijn: Soo wie eenen den kamp biet ende hy zijn wederpartye niet en verwindt of t'onder brengt voor der sonnen onderganck, dat die soude moeten hangen.

Dus reet de Ridder nu hier nu daer, soo dat de Coopman by hem niet komen en mocht.

De Coopman, siende de valscheydt van desen Ridder, heeft hem int leste vervolght ende alsulcken slagh ghegeven, dat hy hem zijn een oor afsloegh ende een groot stuck van zijn harnas, dat van fijne stale was. Desen slagh was soo groot dat des Koopmans sweert in twee stucken brack, so dattet hem ontviel op der eerden.

Als den Ridder sag dat de Coopman sonder sweert was, soo reet hy met groot geweld nae den Coopman ende sloech des Koopmans peert een ooghe uyt.

Alst peert hem aldus ghequetst voelde, soo liept ende spranck so seer dat de Koopman den sadel ruymen moeste ende viel ter aerden. Ja dat noch arger was, hy bleef met zijnen voet inden stegelreep hanghen ende wert soo van zijn peert ghesleypt, soo hier soo daer, dattet een deerlijcke saecke was om te sien.

Alle die dit saghen, hadden medelijden metten Koopman. Daer en was ghenen troost noch hope totten Koopman. De coningh Pepijn dit siende, beklaeghden den Koopman met weenenden ooghen, ende om dat hy in alsulcken last was, seyde in hem selven: "Eylaes goede Coopman, nu sien ick wel dat u leven op deser aerden gedaen is. Nu mach ick hier oock wel mercken ende verstaen dat mijn suster schuldigh is in dese saken daer sy mede befaemt wort, ende Godt wilt nu hier doen bliicken dat de keyser mijn suster met recht heeft verstooten uyt sijn geselschap ende gebannen uyt alle sijn landen. Och, of mijn suster niet geboren geweest en hadde, ende Godt haer ghehaelt hadde doen sy haer doopsel ontfanghen hadde ende begraven ware, so mocht ick wel seggen dattet bloet van Vranckrijck een groote eere gheschiet ware. Maer lacen, nu is 't bloet van Vrankrijck door mijn suster grootelijcx onteert ende beschaemt. Soo helpt my God, indien ick haer hier hadde, ick soude haer doen sterven een schandelijcke doodt!" In dusdanigher manieren van suchten, kermen ende klagen was de coningh Pepijn.

Desen Ridder siende dat de Coopman aldus ghesleypt wert van sijn peert, soo dede hy seer groote neerstigheydt daer om den Coopman te overrijden, maer hy en mochtet in gheender manieren daer toe brenghen, want hy hem met zijn peert niet genaecken en konde, dat wel een groot mirakel was om aen te sien.

Nu soo was de Coopman aldus langhe van sijn peert gesleypt int perck, dattet peert ter aerden viel van moedigheydt. Doen stondt de Coopman haestelijck op als een vroom ende wel gemoet man om zijnen kamp te volbrenghe.

Als den Ridder sagh dat de Coopman opgestaen was, so is hy by hem gekomen ende gaf hem alsulcken slagh op sijn hooft, dat de Coopman verdooft stondt als of hy ghevalen soude hebben. Als hy hem aldus gheslaghen voelde, soo tradt hy wat aen een zijde om sijne adem te verhalen. Ende dien verhaelt hebbende, tradt hy na den Valschen Ridder met eenen leeuwen moet en gaf hem soo grooten slagh dattet bloedt op der aerden uyt sijn lijf ron, alsoo dat hy zijn sweert uyt sijn handt moeste laten vallen. Den Ridder stelde al sijn hert ende sin daer toe om hem te beschermen ende om den Coopman te overvallen met sijn peert.

De Coopman, siende de valscheydt van desen Ridder, toogh een scherp mes uyt sijn schede ende wierp dat peert vanden Valschen Ridder alsoo krachtelijcken in 't lijf, dattet peert begost te springhen ende te loopen, also dat den Ridder ter aerden vallen moeste.

De Ridder stondt van stonden aen op om hem te verweeren, maer de Coopman was voorsichtigh ende ras op sijn lijf wesende gaf den Ridder een soo grooten slagh dat hy ter aerde moeste vallen. Doen schoot de Coopman toe ende overviel den Ridder met grooter krachten ende hiel hem onder sijn voeten soo strengelijcken, dat hy den Valschen Ridder sijn helm afnam van sijn hooft ende wilde hem den hals afsteken.

Maer als den Ridder, die vol was van verraedt, hem aldus sagh in soo grooter vreesen ende last, so seyde hy tot den Coopman met schreyenden ooghen: "Och mijn goede vriendt, ick bid u dat ghy mijnder barmhertigh wilt wesen ende gheven my tijt dat ick my biechten magh, op dat mijn ziele in gheenen last en sta vander verdoemenissen, ende geve my in uwe handen, ende ick bekenne de sake schuldigh te wesen van dit verraet."

Als den Coopman den Ridder aldus hoorde spreken, soo was den Coopman heusch en goedertieren ende geloofde des Valschen Ridders schoone woorden, also dat hy hem liet opstaen.

Als dese vermaledijde Ridder op sijn vrye voeten stont, soo hadde hy sin noch begheerte om hem te biechten, maer hy moeste sijn verraedt tonen. De goede Coopman hem betrouwende, is voorghegaen om by den keyser te komen om 't verraedt te openbaren. Soo is desen

verrader toe gheschooten ende heeft den Coopman van achter besprongen ende onder sijn voeten geworpen ende heeft den Coopman alsoo vast ghehouden, dat hy hem niet verroeren en mocht, ende seyde met eenen grammen moede: “Coopman, nu en meught ghy den doot niet ontgaen! Ghy moet nu sterven een schandelijke doot voor al de werelt of ten waer, dat ghy doen sout willen alle mijn begeerte, die ick u seggen sal.”

“Och,” seyde de Coopman, die hem aldus verraden sagh, “heer Ridder, ick sie ende bekenne wel dat ick in u handen ben ende dat ghy doen meught met my al dat u believe sal. Soo bidde ick u dat ghy my segghen wilt uwe beliefte, ick salt volbrengen op dat ghy mijn leven beschermen wilt.”

“Coopman,” seyde de verrader, “mijn begheeren is dat ghy voor den keyser ende den coninck Pepijn gaen sult ende seggen dat al ’t gene daer ghy my mede beschuldigt hebt, versiert ende valschelijk gelogen is, ende dat ghy uyt haet en nyd sonder reden my de sake valschelijk overlogen hebt. Ick geloove u by mijnder trouwen dat ick u beschermen sal vander doot ende uwen peys maken voor den keyser ende den coninc Pepijn. Ende noch so sweer ick u by mijn ridderschap, indien ghy dit doet, dat ik u geven sal, indien het u belieft, een schoone maget te houwelick van mijnen bloede, met eenen schat van hondert duysent kroonen! Dan mooght ghy wel seggen dat ghy de geluckichste sijt boven alle u vrienden ende maghen. Siet wat ghy doen wilt, of ghy liever te sterven hebt dan te leven. Anders en mooght ghy den doot niet ontgaen!”

Als den Koopman den Valschen Ridder hadde verstaen, soo was hy in grooter sorghen ende verdriet, niet sonder oorsake, roepende Godt almachtigh aen in sijn herte dat Hy hem vertroosten wilde teghen den verrader. Doen sprack den Koopman aldus: “Heer Ridder, ick ben te vreden te volbrengen al u begeeren ende set mijn betrouwen in u, dat ghy my beschermen sult vanden doot.”

Doen seyde de Ridder: “En hebt daer gheen twijffel aen.”

“Laet ons dan gaen inden name Gods,” seyde de Koopman, “voor den keyser ende den koninck Pepijn ende voor alle die heeren. Ick sal u daer ontschuldigen van de sake daer ick u mede beschuldigt heb.”

Doen seyde de Valsche Ridder: “Dat is wel gheseyt. Staet op ende laet ons gaen.” Met dese woorden liet hy den Koopman op staen.

Soo haest als den Koopman op was, so dachte hy om dat verraet, hoe hem den Ridder bedrogen had met sijn schoone woorden, dat hy hem biechten woude, als ick te voren vertelt heb. Dies dochte de Koopman in sijn hert dat hy den Valschen Ridder loonen woude so hy hem ghedaen had – want men seyt ghemeynlick: 't verraet is van sulcker natueren dattet hem keert altoos tot sijnen meester.

Doen seyde de Koopman tot den Ridder: “Ghy verrader, siet dat ghy u verweert!” Ende de Koopman schoot hem toe met sulcke krachten, dat hy hem onder de voeten wierp ende seyde: “Heer Ridder, ghy hebt my dit spel geleerdt in desen selven daghe. Ende en denckt u niet te biechten, want ghy anders geen biechtvader hebben en sult dan my.”

Doen dacht de Valsche Ridder hoe hy 't soude moghen ontgaen ende gaf de Koopman vele schoone woorden ende beloofde hem te gheven groote rijckheden. Maer de Koopman en gheloofde den verrader niet met allen sijn schoon spreekken ende seyde: “Ghy en sult my niet meer bedriegen met u schoone woorden!”

De Koopman dede sijn neerstigheyt alsoo dat hy de Valsche Ridder beyde sijn oogen uyt sloegh ende gaf hem alsoo vele slaghen, dat hy hem niet verweeren en konde noch en mochte. Ende als de Koopman sijn voornemen volbracht had ende geen sorge voor den verrader meer en had, soo liet hy hem ligghen opter aerden.

Den Koopman stont op ende riep de kampbewaerders ende seyde: “Mijn heeren, ghy meught hier sien wat ik gedaen heb met de valschen verrader: al dat ick schuldigh ben te doen. Ghy meught hier sien in wat staet dat ick hem gelaten hebbe: Wanneer [’t] my belieft, so magh ick hem sijn leven nemen. Daerom bid ik u, mijn heeren, dat ghy den keyser wilt laten komen met den edelen coningh Pepijn met alle de heeren.”

Den keyser met den coning Pepijn zijn daer gekomen om te weten de waerheydt vanden verraderschen Ridder, die sijn misdaet openbaerlick bekent heeft voor den keyser ende den koninck, als dat hy inde sake schuldigh was die den Koopman hem opgeleydt hadde. “Ende sonder recht,” seyde hy, “heb ik my tegens den Koopman geset om den camp te vechten. Dus, o edele hooge vermogende keyser, ick ligghe hier verwonnen voor u edelheydt. Ick bid u, majesteyt, my te willen ontfermen.”

Als de keyser den vermaledijden Ridder hadde hooren spreekken ende de waerheydt verstaen hadde, soo bedreef de keyser so grooten rouwe ende misbaer, dattet niet te schrijven en is. 't Verdriet dat de

keyser bedreef, was soo groot dat alle de heeren die daer waeren, hen niet en mochten onthouden van weenen, ende bedreef soo grooten misbaer om dat hy soo geringhe den raet van desen valschen verrader hadde gelooft, daer door hy de schoone Belesante verloren hadde. Maer daer was groote blijdschap by den conink Pepijn dat sijn suster ontschuldigh was van deser saken, ende te grooter droeffenisse by den keyser, om dat hy hem schuldigh kende in deser saken, dat hy de edele vrouwe aldus oneerlijcken uyt sijn geselschap ende uyt alle sijne landen gebannen hadde.

Nae alle dese beklaghingen die de keyser ghedaen had, soo heeft hy sijn heeren te rade gheroepen om te sien wat doodt datmen desen verrader aen doen soude. Soo is de sententie ghegaen datmen hem al levendigh in een ketel sieden soude, alsoo 't ghedaen werdt.

Als 't recht voldaan was, soo tooch elck om sijn ruste en de coningh Pepijn in sijn logijs.

Als de coninck in sijn logijs was, soo quam de keyser met een bedruckt herte by den coningh ende viel den coninck te voete ende seyde met schreyende ooghen: "Edele vermoghende koninck, ik heb my ontgaen teghens u hoogheydt, dat niet te verwinnen en is, in 't gheen dat ick 't bloet van Vranckrijck ghedaen hebbe, dat ick soo lichtelijcken gheloofde, daer door ick u suster, de schoone Belesante, van my verstooten ende verjaeght heb in ellenden, welcke misdaedt ick u edelheydt bidde om Godts wille my te willen vergheven, ende presenteere my hier voor u edelheydt als schult hebbende om u goede gratie te verwerven. Ende om hier af kennis te hebben van mijn misdaet [ende] om u edelheydt te voldoen, soo gheve ick my in uwen handen ende alle mijn keyserrijck van Griecken dat ick wel verlooren ende misbruyckt heb teghens u edelheydt, dat my van rechts wegghen toebehoort, daer door ick niet weerdigh en ben te voeren een keyserlijcke naem, maer ick sal wesen als een van u alderminste dienaers."

Als de coningh Pepijn de ootmoedigheydt sagh vanden keyser, soo hadde hy medelijden met hem, alsoo dat hy hem opnam ende vergaf hem al wat hy 't bloet van Vranckrijck misdaen hadde, in teghenwoordigheydt van al sijn heeren.

Nae dat den peys ghemaect was tusschen de twee edele, hooghe heeren, soo hebben sy ghesloten datmen boden seynden soude in alle landen ende coninghrijcken om te soecken de schoone Belesante. Als

dit aldus ghesloten was, soo heeft de coningh oorlof ghenomen aenden keyser om weder te reysen in Vranckrijck.

Hoe de coning Pepijn oorlof nam aen den keyser ende reysde nae Vranckrijck ende daer nae nae Romen teghens de Sarazijnen, die Romen gewonnen hadden, ende weder kregen door de kloeckheyd van Valentijn.

Het .x. capittel.

De coningh reysde van Constantinopolen na dat alle saken gereet waren ende heeft sijn reyse alsoo gevoordert dat hy in korten tijt quam in Vranckrijck en nam zijnen wech na Orliens om hem te ververschen, want hy daer gheerne was om d[e] bosschagien die daer omtrent liggen. Ende daer wert bevolen datmen houden soude open hof om den coning te eeren.

Als den dach opgeseyt was vander feesten ende den coning ter tafelen was geseten in sijn majesteyt, soo is daer ghekomen den ridder die Valentijn opgevoet hadde, ende nam den jongelinck by der hant ende presenteerden hem voor den coninck, seggende: “Heer koning, hier is het onnosel kint dat gy vont in ’t Bosch van Orliens, daer u edelheydt my mede belaste om op te voeden ende te bewaren als u selfs persoon. So heb ick hem op doen voeden tot desen dage toe, niet tot mijnder kosten, maer ten koste van u edelheyt. Nu so bidde ik u, edele mogende coning, dat gy dit kint in u memorie houden wilt, want het wort groot, daerom ist tijdt dattet u hoogheyt bedencken wil.”

Als de coningh den ridder hoorde spreken ende hy hem Valentijn hoorde noemen, so nam de coninck ’t kindt byder handt en besacht onder sijn oogen om de manieren die ’t kint hiel, so dat hy ende alle sijn heeren hun verwonderden. En de conink versach ’t kint van alle gulden ende silveren vaten die daer onder tafel waren, als een coning toebehoort, en seyde voorts voor alle sijn heeren datmen Valentijn soude bewaren als sijn eyghen persoon, want hy dat kindt seer lief hadde om de schoonheyt ende beleeftheyt van sijnen persoon, ende beval ook dat dit kint Valentijn opgevoet soude worden by sijn dochter Engletijne, om dat hy niet ouder en was dan 12 jaren en was wijs ende geleert in allen manieren, also dat alle de heeren eere ende deught van hem seyden.

Dese twee kinderen werden aldus te samen opgevoet so dat sy malkanderen seer lief hadden in goeder trouwen en eeren, so dat de eene sonder den anderen niet wesen en mocht. Des conincks dochter Engletijne doorsagh de wijsheyt van Valentijn en sy kreegh hem so lief dat sy geen vreught noch solaes bedrijven en konde sonder hem.

Valentijn wert groot en worde een jongelingh van vijfthien jaren, schoon van lichaem, in alle manieren seer wel gheleert. Hy hadde de peerden seer lief ende de wapenen hanteerde hy geerne: In wat steeckspel of tornoyspel dat Valentijn quam, daer verkreegh hy altoos den prijs en eere.

Coning Pepijn siende de vromigheyt van Valentijn, geboot hy datmen hem paert ende harnas gheven soude om hem daer mede te onderhouden.

Valentijn kreegh in korten tijdt also grooter eere, datmen in alle landen van hem wist te spreecken, boven al int hof van den coningh Pepijn. Nochtans warender eenighe int hof die Valentijn seer benijden ende hem verweten dat hy was een vondelinck ende opgevoet in des conincx naem om Godts wille, ende hy en kende vriendt noch maghe die hem toebehoorde, van welcke woorden Valentijn menichwerven suchte ende schreyde.

Als dit Engletijne sach dat Valentijn seer qualijck te vreden was, soo ontboot sy Valentijn ende vraeghde wat hem gebrack of lette. Hy antwoorde: "My en gebreekt niet dan ick peyse altoos om de weldaet die de coninck ende ghy, schoon vrouwe, my bewijst, hoe dat ick 't soude mogen verdienen." De schoone edele vrouwe seyde: "'t Is uwe eerbaerheyt dat ghy de saecke aldus verantwoord."

Desen jonghen heer Valentijn hadde hem alsoo eerlijcken in 't hoff vanden coninck Pepijn, dat daer niemandt en was vande heeren, riddersen, knechten ende jonckvrouwen, of sy en presen hem in alle eere ende deuchden.

Sijn broeder Oursson was in het Bosch van Orliens, loopende met de wilde beesten, al rou bewassen met haer als eenen beyr ende sijn leven leydende als de wilde beesten, alsoo ghy noch hooren sult.

Als de coninck tot Orliens ghekomen was, soo quam daer een bode vanden paus, als dat sijn edelheydt soude believe tot Romen te komen om te wederstaen de ongheloovighe Sarazijnen die Romen in

hadden. Als den coninck Pepijn sulcx vanden bode ghehoort hadde, soo raetslaeghden den edelen coninck Pepijn met al zijnder macht, so haest als hy mocht om nae Romen te reysen ende hy heeft sijn ordinantie gestelt als daer toe behoort ende maeckte Valentijn capiteyn van alle de voetknechten.

Als Engletijne verstaen hadde dat Valentijn nae Roomen reysen soude, was sy seer bedroeft, want sy hem boven alle mannen lief hadde, soo seynde sy om hem te spreecken.

Soo haest als hy by haer ghekomen was, soo seyde sy met suchtender herten: “Eylacen Valentijn, mijn goede vrient, ick sien nu wel dat wy scheyden sullen ende niet meer blyschap hebben en sullen, want ghy moet met mijnen vader trecken teghen de felle Sarazijnen, daer ick duchte dat ghy u jonge leven laten sult. Och of Godt gelieft hadde dat ick een dochter alleen geweest hadde van desen rijcke ende my niemant hinderlijck en waer, ick soude volbrenghe dat op mijn herte leydt: Ick soude u coninck maken van desen lande.”

“Och mijn edel vrouwe, laet staen u begeerte op my. Ghy weet dat ick niet en ben dan een vondelinck ende om Gods wil opgevoet vanden coninck, uwen vader. Aldus en ben ick geen personagie voor u edelheyt of voor de alderminste joncvrou in u hof, want ick vader noch moeder en ken op deser werelt. O vrouwe, denckt van wat afkomste dat u edelheydt ghekomen is.”

Met dese woorden soo nam Valentijn oorlof aen de edele vrouwe, haer latende in haer verdriet.

De coninck Pepijn opgheseten zijnde ende na Romen rijdende, soo seyde hy tot zijn heeren: “Ghy weet dat in mijn landt is een groot rumoer van eenen Wildeman, die in het bosch hem hier onthout, door welcken ick groote begeerte hebbe, eer ick verder reyse, om desen Wildeman te sien vangen, om datter geen klachten meer en komen.” De heeren consenteerden hier in om desen Wildeman te vangen.

De coning met alle zijn heeren zijn in 't bosch gereden ende vingen veel wilde beesten, maer daer en was niemant van hun soo stout, die gheerne soude ontmoet hebben desen Wildeman dan alleen Valentijn – diens broeder hy was, al en wist hy 't niet – die hy gheerne bevochten soude hebben.

De coningh reet soo verre int bosch dat hy sach de plaetse daer desen Wildeman hem onthielt in een doncker perck, wel beplant met russchen ende doornen, staende op 't velt by 't doncker gat daer hy op gevoedt was vande beyren.

So haest als hy den coning sach, so stont desen Wildeman lichtelick op ende liep den coning te gemoet ende nam hem in zijn handen, die al rou waren ende groote lange nagelen hadde. Hy wierp de coning tegen de eerde, soo hert dat hy meynde te sterven, ende riep met luyder stemmen om ontset. Soo is daer een stout ridder komen ghereden.

Als de Wildeman den ridder sach na hem komen rijden, soo heeft hy den coningh ghelaten ende is na den ridder gelooopen. De ridder heeft zijn sweert uytghetogen om den coningh te ontsetten. Maer de Wildeman en ontsach geen sweert noch glavie ende heeft den ridder met ghewelt so fellijcken aengelooopen, dat hy man ende peert onder de voet gheworpen heeft. Het peerdt is haestelijcken opgestaen, seer vervaert, ende is gelooopen door 't bosch, nu hier dan daer, ende Oursson heeft desen ridder in stucken ghescheurt met sijnen grooten nagelen.

De coningh is van stonden aen, als hy verlost was vanden Wildeman, op zijn peert geschreden ende is by zijn volck gereden. De coning by sijn volck komende, heeft hy hen vertelt in wat perijckel hy gheweest was ende de doodt van desen ridder. Van dese nieumaren waren alle de heeren seer verwondert ende hebben ghesloten dat sy te samen reysen souden naer 't gat toe daer Oursson hem onthielt om hem te vanghen of doodt te slaen. Maer wat sy sochten, zy en vonden Oursson niet, maer den ridder deerlijck verscheurt.

Maer God en wout niet ghehengen dat Oursson soude gevangen worden dan van Valentijn, zijnen broeder, alleen die hem hier nae vinck, als ghy hooren sult.

De koning siende dat hy den Wildeman niet vanghen en konde, soo liet hy hun voort reysen ende reedt na Romen toe om sijnen wech te vorderen. Ende by Romen komende heeft hy al zijn volck in ordonnantie gestelt ende de heere d'Angler, een wijs man in dien tijt, hem belast te bewaren den olijfbomen om die te beschermen voor de ongelovige Sarazijnen. Daer was de hertoge van Orliens met zijn broeder, de hertoghe van Borbon, ende noch meer hertogen, graven,

banderheeren. ridders ende schiltknechten, tot een groot getal toe, ende zy zijn door menich lant gereden eer sy voor Romen quamen.

De coningh vragende nae de maniere vande Sarazijnen, soo heeft men de koningh Pepijn vertelt al dat de Sarazijnen bedreven hadden: Hoe datter een machtigh hoveerdigh Turck gekomen is ende heeft Romen ingenomen ende vele Christenen dootgeslagen ende de Heylige Kercke te niet gemaect ende heeft den paus met sijn cardinalen ende eertsbisschoppen daer toe willen bedwingen dat sy lieden versaken soudon hun gelove ende aenbidden hare afgoden.

Als de coning dese tijdinghe hoorde, soo was hy seer bedroeft ende qualick te vreden dat de Heylige Kercke onder de voet ghetreden was ende de Christenen doot gheslaghen waren. So is de coningh nae de stadt van Romen getreden ende heeft sijn heyr gheordineert in vier batalien, want hy is altoos gheweest die het christen gheloove beschermt heeft, alsoo ghy hier hooren sult.

Nae dat de coningh Romen beleghert hadde, soo riep hy sijn heeren te samen ende seyde in deser manieren: “Mijn heeren, ghy weet dat dese vermaledijde Sarazijnen ghedoot hebben menich vroom Christen ende de Heylige Kercke geschoffeert, daer Godt in ghe-eert plach te wesen, daerom sullen wy ons daer toe porren om Godts laster te wreken. Dus ben ick gesint dese honden te bevechten in wat plaetse dat zy zijn, binnen Romen of daer buyten, want ick heb vertrouwen in den al moghenden Godt dat wijse uyt Romen verjaghen sullen ende uyt alle haer landen. Aldus bedenckt ende beraet u alle, wie dat den brief aen desen hoveerdigen admirael dragen sal, om hem te ontsegghen ende te bevechten hier buyten op dit velt, om te beschermen ’t heyligh christen gheloove totter doot toe.”

Als de coninck sijn woorden ghe-eynt hadde, soo en was daer niemant die op des conincks woorden antwoorde gaf of den last aen nemen wilde.

Als Valentijn sagh dat daer niemant was die den coninck antwoorde gaf, soo is hy opgestaen voor den coninck ende alle zijnen raedt ende heeren segghende met eenen vryen moet: “Hoge vermogende coninck, indien ’t u edelheyt belieft, ick sal aennemen den brief te dragen aen desen hoveerdighen admirael ende hope aende moghentheynt Godts alsoo te spreken voor alle de heydenen ende den admirael, dat u edelheydt weten sal dat ick de boodtschap gedaen heb tot uwer profijt ende eere.”

De coningh met alle sijn heeren waren seer verwondert van Valentijns stoutheyt, overmidts hy noch een jonghelinck was van .XVIII. jaren, ende de coninck verblijde hem dat Valentijn alsulcken hert hadde om de bootschap te doen. Doen liet de coningh sijnen secretaris komen die den brief van ontsegghen soude schrijven.

Als den brief geschreven was, soo heeft de coninck Valentijn den brief ghegeven om den admirael te brengen. Ende Valentijn heeft oorlof genomen aenden coninck Pepijn ende aen alle sijn heeren ende is opgheseten te peerde om na Romen te reysen, betrouwende in Godt, ende heeft sijn wegh ghevoordert so dat hy binnen Romen ghekomen is.

De Sarazijnen hem siende hebben haer seer verwondert, soo om zijn schoonheydt als oock om sijn stoutheyd, dat hy alleen binnen de stad van Romen dorste komen, ende noch meer verwondert waren doen sy hem hoorden spreecken, sijn manieren sagen en soo heerlijcken ende stoutelijcken rijden na den admirael, die in zijnen staet sittende was.

Valentijn tradt van sijnen peerde ende ginck op 't palleys daer den admirael sat by alle sijn heeren ende groete hem in deser manieren: "Jesus, die geboren is van Maria ende voor ons ghestorven is aen de galge des cruyces, moet bewaren den mogenden coning Pepijn, ende uwen godt Mahomet die moet u hooghe edel admirael beschermen!"

Als Valentijn sijn woorden ge-eynt hadde, so stont de admirael op ende seyde: "Bode, gaet van stonden aen van hier, op dat ick u niet meer en sie, ende segt uwen coninck die in Jesum gelooft, dat hy in mijnen godt geloove ende sijn christenheydt versaecke! Indien hy dat niet doen en wil, soo sweere ick by mijnen grooten godt Mahomet dat ick dan sal komen in sijn landt ende doen hem sterven een schandelicke doodt, ende alle zijn landen sal ick vernielen ende verbranden. Gaet bode, ende spreekt niet een woordt meer, want u woorden en magh ic niet hooren. Een groote sotheydt hebt ghy u onderwonden dat ghy aldus stout ghekomen zijt in mijn palleys om alsulcken bootschap voor my te doen. Wist ick dat ghy dese bootschap aenghenomen had door u vermetelheydt, ghy en soudt niet weder keeren totten coning, uwen heere!"

Als Valentijn den admirael aldus hooghmoedelicken hoorde spreken, soo was hy in grooter sorghen van sijn lijf, dat oock sonder reden niet en was. De doodt was hem nader dan hy wiste, indien Godt hem niet beschermt en hadde. Maer God gaf hem gratie dat hy den admirael

soetelijcken antwoorde om zijn lijf te beschermen alsoo hy wijs ende geleert was, seggende in deser manieren: “Hooge mogende heere, en wilt dat in u niet laten komen dat ick hier ghekomen ben door hoveerdije oft vermetelheyt. Maer wist ghy, mogende heere, de sake waer door ick hier ghekomen ben, u edelheydt soude u verwonderen.”

“Seght ons, waerom dat ghy hier gekomen zijt,” antwoorde den admirael. “Ick sal u daer in voorstaen, dus spreeckt vrijelijcken, want ick genoegte neme u te hooren.”

Doen stont Valentijn op ende seyde: “Heer admirael, het is waer dat ick voor den coning vermaectt ende valschelijcken belogen ben, als dat ick vervaert was om alhier te comen: Dat ick wederkeeren woude in Vranckrijck, waer door de coning op my verstoort is gheweest, alsoo dat de coning my liet halen om my te doen sterven. Ende doen ick my sach in alsulcken perijckel, en om mijn leven te verlengen, soo vermat ick my seer groote sotheyt, soo dat ick swoer voor den coningh ende alle sijn heeren dat ick hier voor u hoocheyt soude comen van coning Pepijns wegen om u te doen ontseggen. Ende dat arger was, so vermat ick my dat ick op u edelheyt eysschen soude drie reysen te rennen metten scherpen glavie, lijf om lijf. Nochtans soo weet ick wel te voren dat my mijnen hooch vermeten mijn leven kosten sal. Maer edele ende genadige heere, en wilt my dese begeerte niet ontseggen, anders en soude ick niet weder dorven keeren voor den coning Pepijn, mijnen heere, want hy soude my laten dooden sonder barmhertigheydt.”

Doen seyde de hoveerdighe admirael: “By mijnen godt Mahomet, ghy en sult niet gheweyghert wesen. Ick segghe ende sweer u dat by mijnen godt, dat ick driemael tegen u steken sal, om dat u coning ende de Francoysen sullen sien u vromicheyt, ende ick sal den kamp buyten der stad doen maken.”

“Ick dancke u hoocheyt, edele heere,” antwoorde Valentijn, hem neyghende ter aerden om den admirael zijn voeten te kussen in een teecken van ootmoedicheyt – want men seyt gemeynelijck: Den gheenen die zijnen vyant smeeckt, woude dat hy hem zijnen voet afgehouden hadde.

Valentijn wert vermaert int hoff vanden admirael voor eenen vromen ridder. Hy badt Godt van hemelrijck dat Hy hem gratie woude geven tegens den vermaeledijden admirael, ende dat hy mochte weten van wat linagien dat hy ghekomen was.

Aldus in sijn gebet liggende, seyde de admirael: “Jonckheer, ick sie dat ghy zijt in een groot gepeys.”

“Het is waer, heer,” seyde Valentijn, “’t en is sonder reden niet, want ik weet dat ik den dootsteeck van u ontfangen sal. Daerom bid ick u edelheydt, heere, dat ghy my wilt gunnen een priester om my te biechten van mijn sonden.”

Doen beval den admirael datmen hem een priester halen soude. Als de priester ghekomen was, soo seyde den admirael tot Valentijn: “Siet hier den priester, u biechtvader, seght hem op u biechte. Ick en gave om u biechte niet een boone!”

Valentijn nam den priester aen een zijde, ende als hy metten priester alleen was, seyde Valentijn: “Och heere, ghy zijt een priester der Heyligher Kercken ende behoort toe het herte te hebben om ’t christen gelove te beschermen na u vermoghen. Wilt my verstaen ende hooren dat ick u segghen sal. Ghy weet wel dat ick morgen steecken sal teghen den vermaledijden admirael, die een vyant is der Heyligher Kercken, ende ik weet wel dat de Sarazijnen uyt de stadt komen sullen om ’t steecksel te sien, dat buyten der stadt gheordineert is. Daerom sult ghy gaen soo heymelijcken als ghy moocht tot de Christenen die binnen deser stadt noch zijn, dat niemant uyt en gae om te sien steken, maer dat zy hen houden al heymelijcken int harnas. Ende als de Sarazijnen uyt de stadt zijn, soo laet de Christenen waer nemen op de poorten. Ende als de Sarazijnen wederkeeren willen inde stadt, soo laet de Christenen de poorten sluyten ende hun mueren wel bewaren. Ende laet dit opset den coning weten om zijn volck in ordinantie te houden om ons te bate te komen ende de Sarazijnen te bevechten met de Christenen die uyt de stad dan comen sullen, also ghy die ordineeren sult om den coningh te bate te komen. In deser manieren sal in den naem Godts de stadt weder gewonnen worden in handen van den Christenen.”

Als Valentijn zijn woorden gheeynt hadde, so sprack hy zijn biechte. Als hy hem gebiecht hadde soo nam hy oorlof aenden priester ende seyde: “Doet dat ick u belast heb!”

De priester seyde: “In den name Godts salt u gheschien.”

Als Valentijn van den priester ghescheyden was, soo beval den admirael datmen Valentijn by hem brenghen soude in sijn kamer om met hem te eten ende beval datmen hem dienen soude als sijn eyghen persoon. Als Valentijn ter tafelen was geseten met d’ander heeren, so hiel hy hem so

manierlijck dat alle de heeren hen daer af verwonderden, boven al den admirael.

Als de maeltijt gedaen ende de tafel opghenomen was, soo riep den admirael een van sijne neven, wiens naem was Salatas, ende beval hem dat hy Valentijn soude leyden inde sale om een harnas aen te doen van 't alderbeste, als oft voor sijn eyghen persoon ware, ende belaste oock sijn neve, dat hy hem gheven soude het alderbeste peert dat inde stal was.

Als den admirael sijn woorden geeynt hadde, soo nam sijn neve Valentijn en leyde hem inde sale, daer Valentijn gewapent wert by veel Sarazijnen, die de wapens wel kenden ende verstant daer af hadden. Salatas nam Valentijn by der hant en leyde hem inden stal daer de peerden stonden, maer Valentijn nam sijn eygen peert en is daer opgeseten. En de admirael was oock opgeseten in sijn palleys, seer heerlijck ende in grooter triumphen. Dese twee reden te samen na de poorte daer den kamp geordineert was ende dat buyten de poorte, daer den koning met alle sijn heyr ende leger lagh.

So haest als Valentijn buyten de poorte was op 't veldt, soo nam hy sijnen schilt aen sijnen hals, dat was een buffels vel met een hert daer in, geklaut en met randen van sabulen, ende by 't herte eenen boom. Dit wapen hadde koningh Pepijn aldus selve gheordineert tot een teecken dat hy in een bosch gevonden is gheweest. Al de Fransoysen saghen dat dese twee campioenen te velde ghekomen waren, waer door den koningh seer verblijt was.

Als dese twee heeren uyt de stadt reden, so was daer een groot gheroep in de stadt, soo dat alle de Sarazijnen mede uyt de stadt liepen om dese twee te sien steken. Als de Christenen saghen dat alle heydenen uyt de stadt waeren, soo hebben zy hen ghewapent soo heymelijcken als zy mochten, ende hebben de poorten vander stadt waer genomen, datter niemant in komen en mochte. De koningh Pepijn was hier in geadverteert ende dede sijn volck ter wapenen gaen en op haer hoede zijn om Valentijn te hulpe te komen in sijnen noot.

Nu soo was den tijt ghekomen dat dese twee steecken souden. Soo zijn d'een vanden anderen ghereden, elck op een zyde, ende hebben hun lancien inde handt genomen ende in arrest geleyt, hebben hun peerden met sporen gesteken en zijn malkanderen soo sterckelijck te ghemoet gekomen, dat hunder beyde lancien ghebroocken zijn ende stucken onder 't volck vielen. Soo zijnse ten eynde van de baille

ghekomen, alwaer sy hun peerden hebben om gewent om den tweeden steeck te doen. En Valentijn heeft hem alsoo versien, ende sijn d'een tegen den anderen soo fellijck ghekomen als zy lieden mochten. Ende Valentijn heeft den admirael soo sterckelijck ghesteken door sijnen schilt, dat de lancie door sijn lijf achter uyt quam, en hy viel doot ter aerden vanden peerde.

Als de Sarazijnen sagen dat hun heer doot was, soo hebben sy Valentijn sterckelijck besprongen om te wreken huns heeren doot. Valentijn, die seer stout ende onvertsaeght was, stack sijn peert met sporen en is gekomen onder de Sarazijnen ende heeft hem soo manlick ende ridderlick gehadt, dat daer niemant was of hy en ruymden hem de plaetse, want hy hadder wel vier-en-dertigh doot gheslagen vande alderbeste heeren, sonder de gheene die ghequetst waren. De koning dit siende is gekomen met alle zijnder macht om Valentijn te ontsetten ende heeft hem ghemenght onder de Sarazijnen, so seer dat hy in grooter noot was van sijnen lijve, want hy van sijnen peerde gesteken was en hy moeste te voet vechten. Valentijn dit siende reedt onder de Sarazijnen die den koningh aldus bevochten, en sloegh onder hen soo vreesselijcken dat hy den koningh ontset dede ende hulp hem weder te peerde.

Als de koning weder te peerde was, soo seyde hy tot Valentijn: "Sone, ghy hebt mijn leven behouden. Ick beloove u by mijnder kroonen dat ick 't u loonen sal!"

Doen seyde Valentijn: "Heer coningh, laet dese woorden staen ende laet ons doen dat u edelheydt voorghenomen heeft."

Met dese woorden zijn sy onder de Sarazijnen getreden met sulcker krachten dat daer een groot ghekrijsch ghekomen is onder de Sarazijnen, soo dat zy wijcken moesten.

De Christenen die inde stadt waren, zijn oock uyt ghekomen ende hebben de Sarazijnen seer stercklijck mede bevochten ende de banier vanden coningh uytghesteeken tot alle poorten. Doen de Sarazijnen dit sagen, so hebben sy hun seer verwondert. De Sarazijnen waren van allen kanten bevochten ende dootgeslagen als honden. In desen strijdt zijnder ghebleven vande Sarazijnen twee honderdt duysent mannen en thien hondert, ende dit al door Valentijn, die hem soo vroomelijcken hadde dat hy opten selven dagh den coningh van Vranckrijck tot drymael sijn lijf beschermde vander doot. Ende op den selven dagh soo verloos Valentijn vier peerden, die onder hem doot ghesteecken

waren, maer hy hiel hem soo vromelijck dat hem de Sarazijnen niet ghenaken en dorsten, soo dat hy een ander peert verwerf vande Sarazijnen, die daer doodt gheslagen waren. Waer door de stadt van Romen weder in handen vande Christenen quam, ende dat doort opset van Valentijn, waer door een groote blijdschap door alle 't Christenrijck gheweest is, principalijcken inde stadt van Romen, ende hebben gheroepen: "Den alder christelijcksten coningh Pepijn!"

Door desen roep heeft de paus Clement Pepijn keyser ghemaect. De coning regeerde 't rijck also heerlijkken ende ordineerde statuyten vander Heyligher Kercken in zijnen tijdt, alsoo dat hy ghepresen werdt door alle 't christenrijck. Ende den paus Clement kroonde den coningh Pepijn metter keyserlijcken kroone tot danckbaerheydt van zijnen arbeydt, want hy 't hem niet loonen en mocht met tijtlijke have.

Den coningh Pepijn nam oorlof aenden paus Clement en aen alle cardinalen, bisschoppen, hertogen, graven, princen ende heeren, edele ende onedele, ende zy zijn seer bedroeft gheweest van zijn scheyden. Ende de paus met alle zijn heeren namen oorlof met schreyenden ooghen, hem Godt bevelende.

*Hoe Hanefroy ende Hendrick grooten haet ende nijt badden
op Valentijn, om dat de coningh hem begracijt hadde,
ende hoe Valentijn wech trock.*

Het .XI. capittel.

Na dat de coningh Pepijn by der gratien Gods hadde verjaeght ende verslaghen de ongheloovighe Sarazijnen uyt Romen ende alle de landen daer ontrent, so is hy gereyst na Vranckrijck ende is gecomen tot Orliens, daer hy vant de coninginne Barthem, die hem in grooter eeren ontfinck met haren jonghen sone Carolus [ende] met des coninghs dochter Engletijne, die seer blijde was van haers vaders komste ende van Valentijn, die noch al ghesont was.

Het en leet niet langhe, de schoone maghet Engletijne ontboot Valentijn om hem te spreecken, die terstont bereet was om tot haer te komen.

Als de schoone jonckvrouwe Valentijn sach, soo seyde sy met soete bequame woorden: "Valentijn, mijn goede vriendt, willekom moet ghy zijn, want ghy seer vele eere weerdich zijt, want de maren looppen

alsoo, dat ghy boven alle andere den prijs hebt behaelt teghen de ongheloovighe Sarazijnen, die Romen hielden met ghewelt.”

“O edel vrouwe, ’t is u eerbaerheydt my dien lof toe te gheven, maer gheeft die eere Godt toe. Een yeghelijck seyt wat hem belijft. Aengaende van my, soo en hebbe ick niet ghedaen daer men my in prijsen soude moghen. Boven al soo heeft de coningh, uwen heer vader, my bewesen groote eere, die ick tegen hem nimmermeer verdienen en mach.”

De schoone jonckvrouwe ende Valentijn aldus spreekende van deser materien in groote ghenoechten, soo zijn de twee ghebroeders Hanefroy ende Hendrick met een quaet, nijdich hert gekomen inde camer van Engletijne ende hebben gheseyt met eenen toornighen moede tot Valentijn: “Ghy rabaut, wat doet ghy hier inde camer van ons suster, dat u niet toe en behoort? Ghy maeckt u veel te stout dat ghy in haer kamer dur[s]t komen. Wat laet ghy u duncken? Ghy en zijt maer een beschijter, ende men weet niet wie dat ghy zijt oft van wat afkomste dat ghy zijt ghekomen. Gaet van stonden aen uyt de camer ende wacht u hier meer te komen by ons suster, oft het sal u qualijcken vergaen!”

Valentijn stondt op ende seyde tot Hanefroy: “Hebt geen sorge voor u suster van mijnent weggen. Ick en heb noyt mijn dagen op haer yet begeert dan eerbaerheydt ende deught. Al en weet ick niet van wat afkomste dat ick ben, nochtans soude ick noode doen dat teghens de coninghlijcke majesteyt soude wesen. Ick weet wel dat ick opghevoet ben vande coninghlijcke majesteyt. Soo waer ick wel een verrader, soude ick ’t bloet van Vranckrijck onteeren, dat my ophout ende voet. Indien ghy daer sorghe voor hebt, soo beloove ick u beyde van desen tijt af, dat ick in haer kamer niet meer komen en sal.”

Met dese woorden is Valentijn uyt de kamer gegaen, ende de schoone maget Engletijne is daer alleen ghebleven met haer jonckvrouwen, haer beklagende van haer broeders, seer suchtende ende weenende vande smadige woorden die Hanefroy ende Hendrik Valentijn toe ghesproocken hadden.

Valentijn is in des konings palleys gegaen om te dienen ter tafelen, aldaer de coning geseten was. Daer dienden oock ter tafelen beyde des konings sonen Hanefroy ende Hendrick met meer ander heeren.

Als de maeltijt ghedaen was, so heeft de coningh Valentijn gheroepen voor alle zijn heeren ende seyde met luyder stemmen: “Mijn heeren,

hier is Valentijn die my soo trouwelijk ghedient heeft in mijn noodt. Ende op dat ghy 't, mijn heeren, weten moocht in wat noodt dat hy my byghestaen heeft voor de stadt van Romen, so ist waerachtigh dat hy my tot drie reysen beschermt heeft vander doot. Ende om desen weldaet so wil ick, mijn heeren, dat ghy my consenteeren wilt alsulcken gifte als ick Valentijn gheven sal. Soo gheve ick hem uyt mijnder coninglijcker machten, ende om hem te onderhouden, het graefschap van Escleremont met Avernen," daer in alle de genoten ende heeren eendrachtelijk consenteerden.

"O mogende coningh," antwoorde Valentijn, "die gifte en heb ick niet verdient, maer alsoo 't u edelheydt belieft met allen uwen heeren, soo dancke ick uwer edelheyt hoochlijck, want ghy doet my meer dan ick verdient heb."

Als Hanefroy ende Hendrick dit hoorden, so waren zy seer gestoort ende seyden tegen malkanderen: "Desen vondelinck moet verdoemt wesen! Hy staet soo wel inde gratie van den coning, indien wy hier in niet versien, hy sal ons eens verdriet aen doen in ons voornemen, want de coning en heeft gheen kinderen dan ons beyden ende Carolus die noch seer jonck is. Indien de coning doot waer, soo souden wy doen al dat ons liefde met onsen jonghen broeder Carolus, maer wy en souden dat niet doen moghen, want Valentijn soude hem voorstaen tegen ons lieden. Daerom moeten wy toesien om hem te vermaken tegen den coning, alsoo dat wy hem brengen van lijf ter doot. Anders en sullen wy ons niet kunnen wrecken. Dan soo moghen wy dat conincrijk regeeren tot onser begheerten sonder yemandts wederseggen."

Doen seyde Hanefroy tot Hendrick, sijnen broeder: "Ick heb een maniere gevonden waer door desen katijf sal verraden worden. Ick sal u seggen wat wy doen sullen: Wy sullen den coning te verstaen gheven dat Valentijn onse suster onteert heeft ende dat wyse gevonden hebben by malkanderen te bedde. Als de coning dit hooren sal, soo zijn wy seker dat den coning hem sal laten dooden."

"Dat is wel geseyt, broeder. Laet ons dese saecken alsoo wijselijcken beleyden, dat wijse te boven gaen mogen," antwoorde Hendrick.

Aldus zijn dese twee ghebroeders verhart in hen quaetheydt, so dat zy nacht noch dagh slapen en mochten om dat zy dese saecken soudent volbrengen, want sy Valentijns doot seer begheerende waren.

Valentijn dienden den coningh so bequamelijcken ende manierlijcken in alle zijn saken, dat de coning hem begeerende was boven alle zijn heeren die in zijn hoff waren. Valentijn bad altijd den almogende Godt hem te willen verleenen de gratie dat hy mochte weten wie zijn vader ende moeder waren. Ende Oursson, zijn broeder, was in 't Bosch van Orliens, loopende metten wilden beesten, die hem alle alsoo ontsaghen dat geen beesten en dorsten by hem komen, ende was oock mede ontsien van alle menschen, soo datter niemant in 't bosch komen en dorst noch daer omtrent. De klachten quamen daghelijckx voor den coning van alle zijden, soo dattet een jammerlijcke saecke was om hooren.

Op desen selven dagh quam daer een arm man voor den coningh, gequetst ende bebloet, seggende: "Heer coning, ick moet u edelheyt klaghen over desen Wildeman, die in 't bosch loopt, van 't geweld dat hy my gedaen heeft: Alsoo ick door 't bos soude gaen, [met] mijn wijf, hebbende spijsse ghekocht voor dese weecke, soo is den Wildeman daer ghekomen ende heeft de spijsse genomen tegen mijnen danck ende heeftse gegeten. Ja dat meer is, hy heeft mijnen wijf genomen tegen mijnen dank ende zijnen wil daer mede gedaen ende my geslagen!"

Doen seyde de coning Pepijn: "Segt my vrient, waer af beklaght ghy u meer: van u spijsse of van u huysvrouwe?"

"By mijnder trouwen," seyde den man, "van mijn wijf, want dat spijt my meer dan alle mijn spijsse!"

"Ghy hebt recht," seyde den coning, "gaet int hof ende set u kosten in 't geschrifte, soo vele ghy verlooren hebt, 't sal u betaelt worden."

Daer nae riep de coning zijn heeren by een om raet te houden hoe dat hy hem hebben soude inde sake van desen Wildeman. Doen slooten de heeren den raet met den coning, als dat hy zijn brieven uyt soude laten gaen in alle sijn lande, dat soo wie den Wildeman den koningh Pepijn levende soude brenghen, die soude hebben 2000 kroonen, ende soo wie hem doot sloeg ende brochte den coning, die soude hebben duysent croonen. Soo heeft de coning zijn mandamenten uyt doen gaen in allen plaetsen zijnder landen.

Doen zijn daer gekomen uyt allen landen hertogen, graven, ridderen, schiltknechten ende andere edelmannen om desen Wildeman te vangen ende prijs daer af te verwerven. Dan sy en konden dat niet by brenghen, want hy hen al te subtiel was, ende menich edelman zijn lijf

daerom inde avontuere stelden, want den Wildeman meenighen man verderf die hem begheerende waren.

De coning aldus sittende in sijn palleys onder menich edelman, spreekende van den Wildeman, soo was onder alle dese heeren mede Hanefroy ende Hendrick, die alle beyde doodt vyanden waren van Valentijn ende begonsten te spreken, seggende: “Heer coningh, hier is Valentijn, dien ghy opgevoet hebt in grooter eeren ende hoogheydt, die ons suster begeert heeft in oneeren ende tot schanden van uwer edelheyt. Ende om dat ick dit wel weet, soo is mijn advijs: indien Valentijn gaet in ’t bosch ende vangt den Wildeman door sijn vromigheydt, die aldus seer ontsien is in alle landen, soo sult ghy hem geven uwe dochter Engletijne, soo mach hy altoos zijnen wil daer mede doen als ’t hem believen sal.”

“Ha,” seyde de coningh tot Hanefroy, “u spreekken en is niet deughdelijcken, maer is vol haet en nijdt! Ick weet wel dat Valentijn arm is, ende dat ick hem opgevoedt heb, ende dat ick hem in ’t bosch ghevonden hebbe, ick sien wel aen alle zyn manieren dat hy heusch ende eerbaer is, door alle welcke manieren hy toont dat hy gekomen is van eenen edelen stamme, ende hy heeft een eerbaer herte, ’t welcke ghy niet en doet noch en bewijst! Daerom laet staen alsoo te spreekken, want ick tot noch toe aen hem niet dan deught ende eerbaerheyt bevonden en hebbe. Ende oock om dat ick in hem gevonden hebbe seer groote ghetrouwigheydt, so wil ick dat hy sal gaen in het palleys daer mijn dochter is. Want van een edel herte en komt niet dan deucht ende eere, soo betrouwe ick my in hem alsulcx, dat hy nimmermeir dencken en sal eenighe vileynie noch oock eenige oneeren tegen ’t bloet van Vranckrijk.”

Als dit Hanefroy hoorde dat den coning Valentijn soo seer droegh ende verantwoorde, soo werde hy in zyn herte seer ontsteecken van quaetheydt, maer hy en dorste dat gheensints openbaren.

Doen antwoorde Valentijn, die wel verstaen hadde de woorden van Hanefroy, ende seyde: “Hanefroy, ghy hebt qualijcken ghesproken van my met grooten onrecht, want ick den coning ende u niet dan eer gedaen en heb ende bewesen. Maer ick heb u woorden wel verstaen: U meyninghe is dat ghy wel wout dat ick soude gaen bevechten desen Wildeman, op dat hy my van lijf ter doot brenghen soude. Dan soo soude ghy ende u broeder van my omslaghen wesen. Ick sweer by den levenden Godts Sone dat ick in geen plaetsen rusten en sal tot dat ick den Wildeman gevonden sal hebben ende hem bevechten, dat ick hem

levende of doot hier brenghen sal, ofte ick sal den doot daer om sterven, soo meught ghy uwen wille hebben. Is 't alsoo dat my God gratie gheeft desen Wildeman te verkrijghen ende hier gebracht sal hebben, dan en sal ick in deser contreyen niet langher blijven. Ick sal gaen reysen soo verre dat ick sal weten wie mijn vader ende moeder zijn, ende waerom ick in 't bosch geleyt ben.”

Als de koningh dit hoorde, soo was hy seer bedroeft, want hy al zijnen troost op Valentijn gheset hadde, meer dan op yemant anders, ende vermaledijde Hanefroy ende Hendrick om dat zy oorsaecke waren van sulck voornemen. Doen riep de coning Valentijn ende seyde: “Valentijn, siet wat ghy doen wilt. Den Wildeman te bevechten dat dunckt my onmogelijck te wesen, want ghy weet wel datter menig edelman sijn lijf om verlaten heeft, ende menigh stout ridder is daer uyt ghescheyden, dat hy hem niet en heeft derven bevechten. Aldus en acht henlieder woorden niet om u in sulcker avontueren te setten, daer ghy u lijf verliesen meught. Ick neme u den eet of, dat ghy gelooft hebt. Ick sal Godt voor u doen bidden in allen plaetsen, dat Hy u den eedt vergheven wil, want het is sorgelijcken alsulcken Wildeman te bevechten, want hy sonder reden ende verstandt is. Ick bid u mijn lief kindt, dat ghy dese woorden verdragen wilt om Godts wille, want zy komen uyt een nijdigh herte. Het is een schoone saecke voor Godt alsulcke woorden te verdragen om Godts wille.”

“O edel moghende koninck,” seyde Valentijn, “vergevet my. Dat ick voor my ghenomen heb, dat en sal ick niet laten. Men sal my niet verwijten dat ick mijn voornemen verandert heb. Oock heer koning, leve ik in groot verdriet, want ick niet en weet wie mijn vader ofte moeder zijn, ofte van wat geslachte ick geboren ben. Aldus, moghende heere, soo dancke ick uwe edelheydt van alle de weldaden die ghy my beweesen hebt, dat ick, arm vondelink, niet verdienen en mach. Ick moet gaen volbrengen dat ick voor my genomen heb!” Ende Valentijn viel op zijn knien ende nam oorlof aen den coning ende aen alle de heeren om 's anderdaeghs te reysen om den Wildeman te soecken ende te bevechten.

De schoone Engletijne, hoorende dat Valentijn reysen soude om den Wildeman te bevechten, was den heelen nacht in suchten ende kermen ende is op gestaen metten dage ende tot een van haren jonckvrouwe gheseyt: “Mijn uytverkoren jonckvrouwe, wilt doch gaen tot Valentijn ende segghen hem dat ick op hem begeer, dat hy my kome spreeken

eer hy reyst, ende dat hy geen vreese en heeft voor yemandt, hy en kome by my, want ick dit op hem begheere voor al dat ick hem verdienen mach.

De jonckvrou is ghegaen tot Valentijn ende heeft hem de bootschap ghedaen. Als Valentijn verstondt wat de jonckvrou seyde, so antwoorde hy met soete woorden: “Schoone jonckvrou, ick weet ende verstae dat de edele maget seer begeert my te spreeken, want ick haer uyt goeder minnen lief heb. Dan de valsche tonghen en moghen het niet verdraghen, aldus soo bidde ick u, schoone jonckvrouwe, dat ghy my voor de schoone maghet ontschuldigen wilt, want ick om alle de werelt haer gheen schande en soude willen doen. Die verraders en slapen niet, en zy zijn altoos vol van valscheyt ende om een yeghelijck te vermaken. Ick weet certeyn dat Hanefroy ende Hendrick soecken mijn doodt, dat argher is, zy souden haer suster alle de schanden doen dat zy souden mogen, om my van lijf ter doodt te brenghen. Hierom, mijn jonckvrouwe, gaet tot de schoone Engletijn ende doet mijn onschult in alle manieren, als ick u geseyt heb.”

Hier mede is Valentijn op gheseten te paerde om te reysen int bosch daer den Wildeman hem onthielt, ende de jonkvrouwe is weder gekeert met een bedruckt herte, ende zy heeft de ontschult van Valentijn gedaen, also hy haer bevolen hadde, daer af de schoone Engletijne bedroeft was van herten.

*Hoe Valentijn Oursson, zijn broeder, in 't Bosch van Orliens verwan,
als ghy hooren sult.*

Het .XIJ. capittel.

Als Valentijn op geseten was te peerde, alleen sonder gheselschap dan met zijnen dienaer, soo is hy ghereden uyt Orliens nae 't bosch daer Oursson hem onthielt.

Als Valentijn by het bosch is ghekomen, soo seyde hy tot zijnen dienaer: “Geeft my mijnen helm, ende ick en wil niet dat ghy voorder reyst met my, want ick gelooft ende gesworen heb dat ick alleen int bosch sal rijden om desen Wildeman te bevechten. Bid Godt voor my, dat Hy my beschermen wil. Indien ick hier blijve, soo bevele ick mijn ziele den almogenden God.” Ende Valentijn reet met dese woorden in 't bosch, ende sijnen dienaer bleef daer al suchtende ende schreyende.

Valentijn reedt nu hier nu daer om den Wildeman te soecken, maer wat hy sochte, het was om niet.

Aldus rijdende soo is den nacht aenghekomen, ende Valentijn is van sijn peert getreden ende hevet aen een boom gebonden, ende hy heeft wat broots met wijn genomen, dat hy met hem ghebracht hadde om hem wat te verversschen. Als hy aldus wat gesopt hadde, ende den nacht aen quam, soo is Valentijn voor de wilde beesten vreesende op eenen boom geklommen ende is aldaer dien nacht ghebleven.

Ende als den dagh aen quam, soo heeft hy al om gesien ende heeft sijnen broeder sien komen loopen door 't bosch als een wilde beeste, niet wetende datse broeders waren. Ende Oursson heeft Valentijns paerdt ghesien ende is daer na toe gelopen, ende siende dat het paert soo schoon was – want hy noyt sulcken paert ghesien en hadde – soo streeck hy 't peert met sijnen rouwen handen ende kendet met sijne lange nagelen en dedet alle 't beste dat hy mochte.

Als 't paert dit ghevoelde ende sach desen Wildeman gaen, soo is het paerdt vervaert gheworden ende heeft nae Oursson geslagen ende gebeten.

Valentijn, die noch op den boom sat, heeft de manieren vanden Wildeman aen ghesien, die seer vervaerlijcken waren om aen te sien. Valentijn riep Godt almachtigh aen, soo devotelijck als hy doen mochte, dat Hy hem beschermen wilde voor desen Wildeman ende dat hy hem verwinnen mochte.

Oursson ginck om het peerdt te besien. Het peert was vervaert, het begonst weder te byten en te slaen. Ende als dat Oursson sach, soo is hy toegeschoten om 't peerdt ter aerden te worpen ende te dooden.

Als Valentijn sach dat de Wildeman sijn peert verderven woude, so riep hy en seyde totten Wildeman: “Laet mijn peert staen onbevochten, want tegens my suldy hebben strijt en batailie!”

Den Wildeman liet het peert staen en sach om hooge na den boom, ende so haest als hy Valentijn sach, heeft hy een teken gedaen met sijn rouwe handen, schuddende sijn hoofd, dat hy hem in stucken sou scheuren. Doe beval hem Valentijn inde handen Gods en heeft sijn sweert uytgetogen ende is gesprongen vanden boom.

Als Oursson dat sweert sag blinken, soo is hy achterwaerts gesprongen ende heeft den slagh geweken die Valentijn hem meynde te gheven. Daer op is den Wildeman toegeschoten met grooter krachten op Valentijn ende heeft hem in zijne armen ghenomen met

sulcken ghewelt, dat hy hem onder de voet gheworpen heeft op d'aerde.

Dan Valentijn, die een vroom ridder was, heeft den Wildeman met geweld gevat in 't midden van zijn lijf, wierp hem een stuck weegs van hem en is op gesprongen, nemende zijn mes om Oursson te slaen. Maer de Wildeman, die ras ende stout was, is den slach ontweken en heeft hem versien ende is wederom gekomen om Valentijn te slaen met sijne rouwe handen. Maer Valentijn weeck den Wildeman dat den slach geen en voortganck en hadde. Wat Valentijn nae desen Wildeman sloegh, hy ontweeck hem altoos alsoo dat hy hem niet ghenaken noch slaen konde.

Oursson die was fel ende wreet ende sagh als eenen beyr die verwoed is, ende is toegeschoten met sulcker kracht op Valentijn ende heeft hem in zijn armen genomen met sulcken ghewelt, dat hy hem wederom onder de voet opter aerden gheworpen heeft ende Valentijn alsoo vast ghehouden dat hem Valentijn daer af verwonderde, ende hy werdt mistroostigh want hy dachte dat hy anders gheen dootd sterven en soude dan op dese plaetse, want hy zijn sterckheyt wel ghevoelde, dat hy hem niet ontgaen en mochte dan by der hulpe Godts. Soo seyde Valentijn: "Och mijn Heer, mijn Godt, wilt my beschermen van dese onredelijcke creature, dat ick mijn leven aldus schandelijcken hier niet laet onder desen Wildeman!"

Valentijn dede menighe krachte om Oursson onder hem te krijghen, maer het was om niet. Als Valentijn sagh dat hy hem met kracht niet verwinnen mochte, soo toogh hy een mes uytte schee dat wel scherp was ende stack Oursson daer mede in zijn lijf, soo dattet bloedt overvloedelijck opter aerden quam uytgheronnen.

Als de Wildeman hem aldus ghequetst ende bebloet sagh, soo is hy op geschoten van Valentijn ende heeft eenen schreeu gegeven, so groot ende vervaerlicke dattet door 't bosch donderde. Daer nae is hy komen ghelopen op Valentijn met zijn scherpe naghelen om Valentijn te verscheuren. Dan Valentijn heeft den Wildeman strengelijcken bevochten, ende de Wildeman hem weder, 't welck een vreesselijcken strijdt was om sien.

Dese twee ghebroeders hebben malkanderen dus eenen langen tijdt bevochten, 't welck te lange waer om te schrijven, want sy vochten al den dagh alsoo strengelijcken dat de Wildeman Valentijns schildt in stucken sloegh, dat hy ter aerden viel, ende sijnen helm van sijnen hoofde. Als Oursson Valentijn aensagh, soo verwonderde hy hem van

Valentijns schoonheydt, om dat sijn aensicht ontdeekt was. Aldus staende soo heeft Valentijn Godt aenghebeden, dat Hy hem beschermen wilde van dese Wildeman.

Als Valentijn sijn gebedt gedaen hadde, soo heeft hy sijn sweert inde handt genomen om Oursson te bevechten. Oursson is achterwaerts ghetreden ende heeft een boom ghesien, den welcken hy uyt der aerden trock ende heeft eenen stock daer af ghemaect, die groot en vervaerlijcken was om sien, en is daer mede na Valentijn ghekomen ende heeft hem daer mede eenen slagh ghegeven, soo dat hy op sijn knien ter aerden viel. Valentijn stont wederom op om den Wildeman te bevechten, en sy hebben malkanderen alsoo hertelijcken bevochten, dat een yeghelijck den anderen geerne hadde verwonnen oft doot gheslagen, want sy en kende d'een d'ander niet.

Den Wildeman en hadde anders gheen begeerte dan Valentijn van lijf ter doodt te brenghen, maer hy ontsagh 't sweert ende 't mes daer hy mede ghequetst was. Sy hebben soo langhe onder hen beyden gevochten dat sy soo seer vermoeyt waren, datse hen alle beyden moesten rusten.

Aldus sittende soo heeft Valentijn gheseyt tot den Wildeman: "Ha Wildeman, geeft u op in mijne handen! Ghy leeft hier in dit bosch als een beeste, ende ghy en hebt gheen kennisse van Godt noch sijn ghebodt, daer door u ziele staet in grooter sorgen van verdoemenisse. Komt ende geeft u in mijne handen, so suldy wijselijcken doen. Ick sal u laten doopen ende leeren u het heyligh christen geloove, ende ik sal u ander spijse te eten gheven, als broot, vlees ende wijn, van als dat u van noode wesen sal, ende kleederen om u lichaem te bedecken, soo mooght ghy u leven leyden als een christen mensche."

Als Oursson Valentijn hoorde spreeken, verstont hy wel wat hem Valentijn seyde, soo sagh hy Valentijn aen met een minlijck ghesichte. Ende Valentijn dit siende ende merckende, sprack hy noch meer van Godt tot Oursson ende van der leeringe der natueren der menschen. Soo en mocht Oursson hem niet langer onthouden ende viel op sijn knien ende stack sijn handt Valentijn toe, die sijn broeder was, hem wijsende teecken van vrientschap ende onderdanigheyt.

Als Valentijn dit wonder sagh, soo was hy verblijt ende seyde tot Oursson: "Wilt ghy u in mijnen handen geven, ick sal u onderhouden alsoo ick u gheseyt hebbe."

Als Oursson dit verstont, soo neegh hy Valentijn toe ende dede hem tekenen dat hy hem nu, noch immermeer begeben en soude, in wat last dat hy soude moghen komen.

Men hoeft niet te vraghen of Valentijn verblijt was dat hy de Wildeman onder hem ghebracht hadde – en dat niet sonder reden, want hy meer eere verkreghen hadde dan eenigh ridder die hem dese saecke hadde onderwonden. Doen nam Valentijn Oursson by der handt ende deede hem een teecken dat hy voor loopen soude ende wijsen den wegh om uyt 't bosch te komen.

Oursson heeft sijnen wegh ghenomen voor Valentijn om uyt 't bosch te komen, ende zijn uyt 't bos gekomen in korter stont.

Als Oursson uyt 't bosch was, so sagh hy onder eenen boom kruyt staen ende hevet ghenomen ende gewreven in sijn handen ende ghesteken inde wonden die hem Valentijn gegeven hadde en is van stonden aen genesen. Doen heeft Valentijn ghenomen eenen gordel van zijnen sadel ende heeft Oursson daer mede ghebonden, op dat hy hem niet ontgaen en soude ende oock om dat hy niemanden misdoen en soude.

Als Valentijn den Wildeman aldus ghebonden hadde, soo is hy te peerde gheseten en heeft Oursson met hem geleyt als een lam, 't welck een groot mirakel was. Oursson aldus lopende met Valentijn, heeft hy noch een kruyt sien staen ende hy heeft Valentijn doen stil staen met sijn peert ende heeft hem dat kruyt gewesen om te plucken. Als Oursson dat kruyt hadde, so heeft hy dat in sijn handen gewreven ende heeft het Valentijn gegeven om in sijne wonden te legghen, als hy oock gedaen heeft, ende is van stonden aen oock mede ghenesen van sijne wonden.

*Hoe Valentijn met de Wildeman na Orliens reet,
daer koningh Pepijn was.*

Het .XIIJ. capittel.

Valentijn, den Wildeman aldus gevanghen hebbende, is gereyst na Orliens, ende komende by een groet dorp, soo zijn de huysluyden geloopt een yeghelijck in hun huysen ende hebben die toeghesloten van vervaertheyt, siende Valentijn met den Wildeman derwaerts komen.

Aldus rijdende na 't dorp, soo is daer komen loopen een schoon wilt hert om in 't Bosch van Orliens te gaen weyden. Als Oursson dit hert sagh, soo heeft hy Valentijn aengesien ende heeft hem een teecken ghedaen ofte hy dat hert soude moghen vanghen. Valentijn dit verstaende van desen Wildeman, heeft hy hem ontbonden ende dede hem een teecken van handttastinghe dat hy weder komen soude. Soo stack de Wildeman sijn hant op, ende Valentijn liet hem loopen nae het hert toe.

Als het hert den Wildeman ghewaer wert, soo is het hert wederom ghekeert na een ander bosch toe. Oursson dat siende, heeft 't hert den wegh onder geloopt ende hevet van stonden aen onder sijn voeten gheworpen, als of hy een lam gehat hadde, ende hevet met sijn lange nagelen sijn keel afghebroken als of hy een mes gehadt hadde, ende heeft het hert op sijn schouderen geworpen ende isser mede komen loopen tot Valentijn ende leyde 't voor sijn voeten.

Valentijn dit siende, was seer verwondert vande rascheydt van desen man ende heeft tot Oursson gheseyt: "Wat sullen wy met dit hert nou doen?" De Wildeman dit verstaende, heeft van stonden aen het hert op sijnen schouderen gheworpen ende is tot Valentijn gheloopt met dat hert, soo ras als Valentijn rijden mochte.

Als sy het dorp genaecten, ende Valentijn siende dat het volck wegh liep, soo riep hy: "Hebt gheen sorghe voor desen Wildeman! Hy en sal u niet misdoen. Ende sluyt u deuren noch u poorten voor ons niet, want wy geerne logijs hadden om ons geldt." Maer wat Valentijn seyde, het was al om niet, want daer en was niemant die sijne deuren ofte poorten open doen dorsten.

Doen seyde Valentijn met eenen grammen moede: "Indien ghy ons niet in en laet, ick sweer u by mijnder trouwen dat ick den Wildeman sal ontbinden, soo sal ick wel logijs krijgen tot mijnen wille!"

Menigh werven soo badt Valentijn datmen hem herbergen soude willen om sijnen gelt, maer daer en was niemant die hem antwoord gheven dorste, om dat hy den rouwen Wildeman by hem hadde.

Als Valentijn sagh datter niemant en was die hem logeeren wilde, soo ontbondt hy Oursson ende dede hem een teecken dat hy de poorten oploopen soude. Oursson daer siende eenen grooten boom, heeft hem uytter aerden getogen ende isser mede gelopen voor de poorten vander herberghen ende heeft daer mede op de poorten gheslaghen

tot twee reysen, dat sy in stucken op ter aerden vielen, ende Valentijn is inde herberge gegaen.

Als den weert sagh dat de poorte in stucken was, soo is hy met alle sijn volck achter ter poorten uyt gelooopen, datter niemant in huys ghebleven en is. Valentijn is gegaen met sijn peert na den stal ende hevet daer in gheset ende heeft Oursson by der handt genomen ende zijn gegaen inde keucken, daer zy vonden goede spijsse legghen ghebraden. Doen dede Valentijn Oursson een teecken dat hy de spijsse wenden soude, want de spijsse en was niet ghenoech gebraden.

Als de Wildeman de spijsse sagh, so is hy toegeschoten ende heeft een deel daer van genomen ende heeftse gegeten als eenen wolf doet, want Oursson en sag niet aen oft de spijsse ghenoech was oft niet. Daer na sagh Oursson eenen ketel met water ende stacker sijn hoofd in ende dronck als een peert.

Doen dede Valentijn hem een teecken dat hy 't laten soude water te drincken, maer hy soude hem wijn gheven. Doen nam Valentijn een groote kanne van vier potten ende leyde Oursson inden kelder. Doen taptent Valentijn de kanne vol wijns ende heeftse Oursson ghegeven om te drincken. Ende Oursson heeft de kanne aen sijnen mont geset ende voelende dattet goet was, heeft hyse met een toogh uyt ghedroncken ende heeft de kanne teghens de aerde gheworpen ende dede Valentijn een teken dat hy noch eens tappen soude. Ende hy tapte Oursson noch een kanne ende hy nam daer ghenoechte in om te sien sijne manieren.

Als Valentijn de kanne vol goeden wijns ghetapt hadde, soo heeft hy de kanne Oursson gegeven, den welcken sagh eenen ketel staen ende heeft de wijn daer in gegoten ende is daer mede inde stal gegaen by Valentijns peert om dattet oock wijn drincken soude. Als Valentijn dat sag, soo dede hy Oursson een teecken dat het peert geenen wijn en dranck maer water, ende Oursson dede hem wederom teecken dat den wijn beter was dan 't water.

Oursson dede menige kluchte in 't huys, soo van eten als van drincken, dat te langhe waer om schrijven.

Alst tijdt was om te eeten, so nam Oursson den emmer met den wijn en dranck hem uyt met eenen teuge en wierp hem in stucken en hy wees Valentijn dat hy noch een kanne tappen soude, ende hy tapte hem noch een, die hy mede uyt dranck, tot dat hyer ses uyt gedroncken hadde. Ende hadde Valentijn meer willen tappen, hy soude meer ghedroncken hebben.

Valentijn beklaghde Oursson dat hy te veel ghedroncken hadde ende hy dede Oursson een teecken dat hy soude gaen slapen. Doen is Oursson gaen ligghen by den vuyre op sijnen stock om te slapen en hy heeft beginnen te roncken soo seer, datmen 't gehoort soude hebben een groot stuck weeghs.

Ende Valentijn heeft desen Wildeman aenghesien, seggende in hem selven: "O mogende Godt, wat is een mensch die slaept ende droncken is, want hy verliest sin ende memorie? Want desen Wildeman nu kracht noch macht meer en heeft, ende men soude hem nu dooden als een domme beeste."

Als Valentijn aldus sat, so dacht hy in hem selven: "Ick sal desen man sijn stoutheyt ende kracht proeven." Valentijn stiet hem met eenen voet dat hy opspronck, ende hy wees hem dat daer omtrent waren sommighe vyanden die henlieden bevechten wouden. Doen schoot hy op ende nam sijnen stock ende liep na de poorte toe, en hy sloeg op de poorte alsulcken slag dat al het huys stont en schudde. En Valentijn begoste te lacchen, waer door Oursson sagh dat Valentijn hem beproeven wilde.

Doen dede Valentijn hem een teecken dat hy soude gaen slapen op een bedde, ende hy dede hem teecken dat hy hem wel bewaren soude, soo ginck hy weder leggen slapen op een stock by den vyere.

Valentijn sat al den nacht by den vyere, vreesende datter yemandt soude mogen komen om hem te bevechten.

Ende den roep was soo groot datter niemant in sijn huys dorste blijven, ende zy zijn allegader inde kercke gheloopen van verveertheydt, ende sy hebben alle den nacht gewaekt, ende sy zijn daer vergadert tot een groot ghetal van volcke. Aldus is den nacht over ghegaen.

Maer soo haest als hem den dagh openbaerde, soo heeft Valentijn Oursson gheweckt om te reysen, en hy heeft hem een teecken ghedaen dat hy het hert daer laten soude voor haer beyder ghelagh, dat sy daer verteert hadden. En Valentijn is op sijn peert geseten ende heeft Oursson weder gebonden, ende hy is alsoo na Orliens ghereden, alwaer hy is ghekomen met goeder spoet.

Als hy inde stadt ghekomen was, ende de lieden de Wildeman sagen, soo hebben sy groot geroep ghemaect datter noyt sulcken gerucht geweest en is, want een yegelijck liep in sijn huys ende sloten deuren en poorten toe ende sagen ter vensteren uyt.

De tijdinghe quam voor den coningh dat Valentijn ghekomen was met den Wildeman die hy verwonnen hadde, die hem des seer verwonderde ende seyde: “Valentijn, ter goeder uren zijt ghy gheboren. Ghebenedijt moet zijn de vader die u wan, en de moeder die u in ’t bosch baerde! Ick sie wel dat ghy zijt van God verkoren, ende door u soo bewijst Hy ons groote, waerachtige tekenen.”

Ende ’t volck vander stadt dat inde vensteren lach, riep met luyder stemme: “Daer en leeft gheen vromer noch stouter man dan Valentijn op aerden! Daer door is hy alle eere ende deughden weert, om dat hy door sijn vromigheyt heeft verwonnen den ghenen die van niemant en soude bevochten hebben gheweest. Soo is Valentijn de ghene die ons verlost heeft van desen Wildeman, daer wy al te samen om waren in sorgen.”

Valentijn reedt aldus door de stad tot dat hy voor ’s coninghs hof quam. Als de poortiers saghen dat Valentijn met den Wildeman quam, soo hebben sy de poorten toe ghesloten voor den Wildeman. Valentijn dit siende seyde hy: “En weest niet vervaert, maer gaet tot den coningh ende seght hem dat ick hem ende alle sijn heeren versekere voor desen Wildeman, ende ick stelle mijn lijf tot eenen onderpant, want ick ken hem nu alsoo dat hy niemant misdoen en sal of ten ware datmen hem quaet dede.”

De bode is ghegaen totten coningh die inde zale was, ende seyde hem al ’t gene dat hem Valentijn belast hadde. Doen beval den coningh datmen Valentijn met den Wildeman in laten soude. Valentijn is in ghereden met den Wildeman na de zale, ende daer is hy van sijnen peerde gheseten ende heeft den Wildeman by der handt genomen ende is inde zale gesaen, daer de coningh was.

Als de coninginne Barthem ende Engletijne hoorden dat Valentijn metten Wildeman in ’t hof quam, soo zijn sy met haer jonckvrouwen in een kamer gegaen ende hebbense wel vast toe ghesloten. Ende Valentijn is ghegaen inde zale daer coning Pepijn was met een groot gheselschap van heeren, waer onder dat mede waren Hanefroy ende Hendrick, die Valentijn groote eere bewesen ende hielen oft sy seer blijde gheweest hadden. Maer in het herte waren sy seer ontsteeken met haet ende nijdt, dat hy die eere verkregen hadde, want sy wel ghehoopt hadden dat hem de Wildeman soude verslaghen gehad hebben. Sy vermaledijden den Wildeman dat hy Valentijn niet ghedoodt en hadde.

De koningh met alle sijn heeren saghen geern de maniere vanden Wildeman. Doen seyde de koningh tot sijn heeren: “Aensiet toch desen Wildeman, hoe schoon dat sijn lichaem van maecksel is, het welck een wonder dinck is om aen te sien, hoe wel ghemaect van leden dat hy is, hoewel dat hy rouw is. Waer hy ghekleet als wy zijn, hy soude wesen een stout ende vroom ridder.”

Doen seyde Valentijn tot den koningh: “Edele mogende koningh, ick begeere dat men desen Wildeman doopen sal, op dat sijn ziele behouden magh wesen ende ’t heylige christen gheloove leeren, als ick hem belooft hebbe.”

“Valentijn,” seyde den koning, “het belieft my wel, ende wil dattet alsoo gheschiede.”

Doen dede de koningh eenen priester halen, die den Wildeman doopen soude. Sijn gevaders waren de mogende koningh Pepijn, den hertoge d’Angler, Sampson, Germans, Valentijn met noch veel hertoghen ende graven, ende de vrouwen waren des konincx huysvrouwe, de hertoginne van Orliens, met noch veel edele vrouwen van grooten name. Sijnen naem was ghenoeemt Oursson. Als hy ghedoopt was, soo ginck den koningh ter tafelen sitten met alle de heeren ende vrouwen die daer waren.

Als de koningh geseten was met alle de heeren ende vrouwen, so dede hy Oursson inde zale komen om sijn maniere te sien en wat hy doen soude. Oursson quam inde zale voor des konincx tafel staen, die den coningh scherpelijcken aensagh ende sagh datter veel spijs stont voor den koningh, soo nam hy uytter schotele die voor den koningh stont, een stuck dat hy wegh droegh ende at het op. Als hy dat gegeten hadde, so sagh hy datter quam een pau om voor den koningh te setten. Oursson schoot toe nae den dienaer die den pau brochte, ende nam hem de schotel met den pau ende sat neder om te eten.

Valentijn dit siende, wees hem dat hy qualijck hadde ghedaen, waer door dat Oursson beschaemt wert ende liet den pauwe, want hy ontsagh Valentijn ende vreesde hem natuerlijck. Den koningh beval datmen hem soude laten begaen, want hy daer groote gheneuchte in nam. Oursson dit verstaende vanden koningh, so heeft hy den pau voort op ghegeten. Als hy nu wel ghegeten hadde, soo sagh hy een kanne met wijn staen, ende hy nam de kanne ende dranckse met eenen teughe uyt ende wierp de kanne teghen der aerden ende hy schudde sijn hoofd. Den koningh met alle sijn heeren begosten te lacchen.

Als de maeltijt gedaen was, soo ginck een yegelijck in sijn ruste. Doen wert Valentijn een schoone kamer ghewesen om te gaen slapen, ende daer was mede geordineert een bedt voor Oursson, maer hy en woude daer niet op slapen, wat teecken dat hem Valentijn dede, maer hy viel neder op der aerden, ghelijck hy ghewoon was, ende bleef daer leggen slapen.

Hoe Hanefroy ende Hendrick raedt namen om Valentijn doot te slaen inde kamer vande schoone Engletijne.

Het .XIIIJ. capittel.

Daer was groote blijdschap dat Valentijn den Wildeman verwonnen hadde onder alle menschen, maer boven al de schoone Engletijne, die Valentijn met een van hare jonckvrouwen ontboot, dat hy komen wilde metten Wildeman in haer kamer. Valentijn riep Oursson ende nam hem by der handt, ende ginghen te samen inde kamer van de schoone Engletijne, daer inne waren noch veel edele vrouwen ende jonckvrouwen, die begeerte hadden om desen Wildeman te sien.

Als Valentijn met Oursson inde kamer quam, so begost Oursson te lacchen ende viel op een bedde dat daer stont, ende aensagh de jonkvrouwen en maeghden. Veel nieuwe coutenantien ende geneuchten bedreef hy, maer de edele vrouwen en verstonden hem niet, waeromme dat zy bedroeft waren. Doen riepen sy Valentijn ende vraeghden hem wat den Wildeman daer mede meynde.

Doen seyde Valentijn: “Schoone jonckvrouwen, voor seker desen Wildeman wijst by sijn teeckenen, dat hy u lieden al te samen geerne eens kussen soude.” Als dese edele vrouwen en jonckvrouwen dit hoorden, soo begosten sy te lacchen ende sagen op malkanderen.

En aldus koutende en lacchende met dese Wildeman, so is Hanefroy tot sijn broeder Hendrick gegaen en seyde: “Broeder, onse saken gaen seer qualijck. Ghy siet dat desen vondelingh alle dagen meer en meer toeneemt onder alle de princen, heeren, vrouwen en jonckvrouwen. Ja dat arger is, den coning heeft hem liever dan eenen van ons, ’t welck een groote oneere is voor ons beyden.”

Hendrick seyde: “Broeder, ghy seght waer, want ick sie dat wy noch eens beschadight sullen worden door dese vondelingh. Dat hem Godt verdoemen moet!”

“Hoort broeder,” seyde Hanefroy, “ghy weet dat wy dese vondelingh verboden hebben dat hy inde kamer niet komen en soude van onse suster Engletijne. Nu soo is hy inde kamer ... Aldus soo moghen wy hem met eeren bevechten ende doodt slaen. Dan sullen wy segghen dat wy hem by ons suster gevonden hebben sijnen wille doende.” Aldus soo hebben dese twee besloten haer verraedt te volbrengghen, als de Joden deden om den Heer te cruysen en van lijf ter doodt te brengghen sonder recht oft reden, want in Valentijn was niet dan deucht ende eer, ende was heus van monde ende de minste van hen allen.

Als dese twee haren raedt aldus hadden ghesloten, soo zijn sy beyde inde kamer ghekomen van haer suster. Alsoo haest als Hanefroy inde kamer was, soo seyde hy tot Valentijn: “Ghy vermaledijde ontrouwe mensche, nu sien wy u sotheydt ende vermetelheyt, dat ghy ghekomen zijt inde kamer van ons suster! Maer ghy verhardt in u quaetheydt ende bejaeght van daghe te daghe de schande van onsen vader, coning Pepijn, door onse suster Engletijne, daer ghy uwen wille mede doet als ’t u belieft, daer door dat ghy weerdigh zijt een schandelijcke doot. Al wat wy den coningh segghen, hy en achtet niet, daerom soo sullen wy wraeck van u nemen!”

Met dat Hanefroy dese woorden sprack, soo sloegh hy Valentijn met een vuyst in sijn aensicht, dat hem ’t bloede ter neusen uyt ran. Met dat Hanefroy Valentijn aldus sloegh, soo is Hendrick na Valentijn getreden met een sweert inde handen om Valentijn te doorloopen. Als Oursson dit heeft ghesien, dat sy Valentijn doodt slaen wouden, soo is hy toe gheschoten nae Hanefroy ende heeft hem alsoo grooten slagh ghegeven, dat hy ter aerden moeste vallen, ende soo is hy voort toe gelooopen na Hendrick ende heeft hem in sijn armen genomen ende onder sijn voeten geworpen. Ende hy soude hem gedoot hebben, en hadden de vrouwen ende jonckvrouwen ghedaen, die Oursson een weynigh te vreden stelden; anders en hadde Hendrick uyt sijne handen niet ghekomen.

Hier mede is daer een groot gheroep inde kamer gheweest door de jonckvrouwen, soo dat daer veel groote heeren in ghekomen zijn. Doen de heeren sagen dat Oursson sijn handt gheslagen hadde aen des conings kinderen, soo wouden sy hem doodt slaen ende hebben hen allegader ter weere ghestelt om Oursson vander weereldt te helpen. Als Valentijn dit sagh, dat sy al te samen vielen op Oursson, soo heeft hy

sijn sweerdt uyt ghetoghen om Oursson te beschermen ende seyde: “Indien ghy Oursson slaet of quetst, ick sal ’t wreken, my komer af dat mach, ende sal hem sijn lijf benemen, hy zy wie dat hy oock wil!” Doen dede Valentijn Oursson een teecken dat hy stille staen ende niemanden misdoen soude, ende Oursson is daer van stonden aen weg gegaen by Valentijn, sijnen broeder, sonder yemanden yet meer te misdoen.

Hanefroy ende Hendrick zijn ghegaen by koning Pepijn, haren vader, seer droevigh ende ghestoort van herten, ende hebben geseyd: “Och heer koningh, ter quader tijt was Valentijn gheboren, die ghy aldus hooglijcken houd, ende dat hy ons gebracht heeft desen Wildeman, die ons beyde ter doot gebracht soude hebben, en hadden ’t u heeren ghedaen, die ons verlostten uyt de handen vanden Wildeman. Heer koningh, ghy sult qualijcken doen, indien ghy desen Wildeman niet en verdrenckt ofte laet hanghen, want hy in korter tijdt u edelheydt beschadighen sal, want met hem om te gaen is seer sorghelijcken!”

Als de koningh dese tijdinghe hoorde, soo was hy seer bedroeft in sijn herte ende seyde datmen Oursson in eenen tooren sluyten soude, daer hy niet uyt komen en soude moghen dan met consent vanden koning. Den koningh dede Valentijn by hem komen om te vragen de questie van dese sake, ende Valentijn seyde de koningh de sake van Hanefroy ende Hendrick, die sy voor hen ghenomen hadden.

“Heer koningh,” seyde Valentijn, “ick was inde kamer van mijn vrouwe, u dochter, met veel geselschap van vrouwen ende jonckvrouwen om te laten sien Oursson den Wildeman, bysonder mijn vrouwe, u dochter, Engletijne, dien ick by haer bracht in haer kamer. Soo zijn daer in gekomen beyde u sonen Hanefroy en Hendrick, niet wetende om wat sake dat sy inde kamer quamen. So heeft Hanefroy gheseyt met eenen grammen moedt: ‘Ghy vondelingh, wat doet ghy inde kamer van onse suster dan dat ghy u spel speelt met haer, soo ’t u belieft? Wy hebben dit lange tijdt wel gheweten!’ Met dese woorden soo heeft hy my gheslaghen dat het bloet uyt mijnen neuse te monde liep, ende Hendrick toogh sijn sweert uyt ende trad na my om my ’t leven te benemen. Oursson dit siende, dat sy my ’t leven benemen wouden, soo heeft hyse beyde onder de voet geworpen, waer door datter een groot gheroep gekomen is, als uwe edelheyt sien ende hooren magh.”

“Is dat waer?” seyde den koningh.

“Ja ’t, mogende heere, en ick stelle mijn lijf te pande datter anders geen oorsaeck en is dan ick u edelheyt geseyt en heb!”

“By mijnder trouwen,” seyde den koningh, “Oursson en heeft anders niet ghedaen dan dat hy schuldigh was te doen. Ghy Hanefroy en Hendrick, ghy draeght een quaet herte, en ick mercke dat ghy anders niet en soeckt dan Valentijn te vermaken met alle uwer macht ende soeckt oorsaecke om hem te beschamen. Ghy moet wel wesen van quader natueren, want ghy siet dat ick hem lief heb, ende hy is my getrou in alle saecken. Soo verbiede ick u beyden door mijn macht, dat ghy hem niet misdoet noch en laet misdoen, want ick al mijn betrouwen op hem sette, en ick ben seker dat hy ’t bloet van Vranckrijck gheen schande bewijsen en sal!”

Aldus zijn dese twee ghebroeders vanden koningh ghescheyden met schanden, ende Valentijn die is inde zale ghebleven by den koningh met alle sijn heeren.

Ende Oursson is daer in het palleys gegaen, op ende neder, en is ghekomen tot inde keucken, alwaer hy ghesien heeft spijs die noch raeu was, die den kock bereyden soude om te eten. Oursson heeft twee raeuwe cappoenen ghenomen ende heeftse gegeten.

Als de kock sagh dat Oursson de cappoenen nam ende op at, so heeft de kock een schotel ghenomen ende heeft Oursson daer mede gheslagen dat sy krom was. Oursson heeft den kock in sijn armen genomen ende heeft hem onder sijn voeten gheworpen, dat hy niet wiste hy en souder doodt ghebleven hebben.

Dese tijdinge is voor den koningh ghekomen, dat Oursson den kock hadde doodt gheslagen ende datter niemant en was die hem dorste ghenaken. Daerom den koningh gestoort was ende dede Oursson voor hem komen ende hy wees hem met teecken en dat hy hem doen hanghen soude.

Oursson ginck halen de schotel ende wees den coning hoe dat de kock hem daer mede geslagen hadde. Als de coningh de sake verstont, hoe dat het toe ghegaen was, soo vergaf hy ’t Oursson ende gheboodt datmen hem laten gaen soude sonder yet te misdoen. Ende Valentijn onderwees Oursson, dat hy goede manieren houden soude. Oursson verstont Valentijn, alsoo dat hy voort meer geen saken en dede, daermen hem in berispen soude moghen.

Daer bleven dese twee gebroeders, Valentijn ende Oursson, by den coningh, hunnen oom, al en wisten sy 't niet, alsoo ghy hier na hooren sult.

Hoe den hertoghe Savorijn aen koningh Pepijn om secours sondt tegen den Groenen Ridder, die met krachte sijn dochter wilde hebben.

Het .xv. capittel.

In dien tijt als Valentijn ende Oursson te samen in 't hof vanden coning van Vranckrijck waren, so is daer gekomen een ridder vanden hertoghe Savorijn en heeft den coningh behoorlijcke reverentie ghedaen ende gheseyt: "O edele mogende coningh Pepijn, den goeden hertog Savoryn, daer ick een bode af ben, heeft my hier ghesonden aen u edelheydt, dat ghy hem wilt ontset doen teghens eenen ongheloovigen Sarazijn, genoemt den Groenen Ridder, die des hertoghen dochter wilt hebben met kracht van oorloghen, al soude hy alle sijn landt daerom veroorloghen, ende sy is een de schoonste jonckvrou diemen vinden mach op deser tijdt, ende heeft noch drie gebroeders die stout ende kloek zijn ter oorloghen."

"Bode," seyde de coninck, "ick sal den goeden hertoghe Savoryn ontset doen na mijnder macht ende bystant totter doot toe."

"Heer coninck," seyde den bode, "Godt moet u loonen van mijns heeren des hertoghen wegghen!"

De coninck staende in 't palleys, soo is daer noch een ander bode ghekomen ende heeft den coninck sijn behoorlijcke reverentie ghedaen ende geseyt: "Hooghmogende coninck, wilt toch uyt alle uwer macht u heyr vergaderen ende senden die van stonden aen nae de stadt van Lions toe, want de Hooghduytsche zijn vergadert tot hondert duysent ghewapende mannen om u landt te verderven ende onder hen te brengen!"

Als de coninck dese tijdinghe hoorde, so was hy seer verstoort ende liet by hem komen de bisschop van Riemen, den hertoghe Milioen d'Angler, den hertoghe Germans met vele andere heeren, ende heeft hem gheseyt de nieumaren van desen bode, vraghende sijn heeren wat hy best doen soude: Oft hy reysen soude nae Aquitanien om den goeden hertogh te ontsetten oft dat hy reysen soude nae Lyons om sijn selfs landt te beschermen? Daer op de heeren den coninck antwoorde

ende seyden: “Heer conink, op dese saken soudt ghy u beraedt selver nemen, want u hembde is naerder dan uwen rock. Ghy en behoort niemants landt te beschermen ende u eygen lant laten verloren gaen. Daerom sonder anderen raedt te nemen, soo sult ghy reysen nae Lions toe om u landt ende u ondersaten te beschermen. Als ghy u vyanden uyt u lant verdreven ende verjaeght hebt, so mooght ghy reysen om den goeden hertogh Savoryn te ontsetten.”

Doen liet de coninck den bode inne komen ende seyde: “Bode, ghy siet dat ick op dit pas den goeden hertoghe niet ontsetten en mach, want ick moet na Lyons reysen, als ghy hier ghehoort ende gesien hebt. Het is my leet dat ick hem geen ontset doen en mach. Aldus soo wilt hem segghen, dat hy hem vroom houde teghens den Groenen Ridder. Als ick mijn reyse by der hulpen Godts volbracht heb, soo sal ick hem te hulpe komen met alle mijnder macht.”

“Heer koninck,” seyde de bode, “ick sie dat u edelheydt den hertogh niet te bate komen en mach op dit pas, maer het komt mijnen heere den hertoghe seer qualijcken in zijne saecken. Doch, heer coning, danck ick u edelheydt van mijnes heeren wegen ende neme oorlof aen u hoogheydt.”

De bode is weder ghereyst nae Aquitanien, alsoo dat hy in korter tijt daer gekomen is ende heeft den hertoghe gheseyt al dat daer gebeurt was voor den koning van Vranckrijck ende zijn ongheluck “dat hem toe quam in mijn presentie.”

Als de hertoghe verstondt dat hem den koningh niet te bate komen en mocht, soo was hy seer bedroeft, want den Groenen Ridder benauden ’t lant ende de stadt alsoo, dat zy eenen voet uyt de stadt niet setten en mochten.

Ghy sult weten dat desen Groenen Ridder was eenen broeder van den reuse Faragus, die de coningh van Portugael was, de welcke bewaren dede de schoone Belesante, die moeder was van Valentijn ende Oursson, als ghy voor ghehoort hebt ende noch bedt hooren sult.

Aldus was de hertoghe vol van ghedachten hoe hy ’t maecken soude teghen desen Groenen Ridder, die zijn dochter hebben wilde teghen zijnen danck ende hem daerom een groote oorloge aen dede. Soo heeft de hertoghe doen roepen door de stadt, dat hem een yghelijck reedt maken soude in goeder ordonnantie, want hy ’s morgens vroeg

den Groenen Ridder bevechten wilde. Ende een yegelijck heeft hem gereet gemaect ter wapenen om met hunnen heere te leven ende sterven, ende zy hebben de bataillie gemaect ende geordineert.

Als den dach aen gekomen was, so zijn de trompetten ende claroenen geslagen. De heeren, ruyteren, knechten, te voete ende te paerde, hebben hen opghemaect in goeder ordonnantie om teghen den Groenen Ridder te vechten.

Menigh man meynde hem te voorderen, die int eynde hem selven schade ende schande doet. Alsoo ist den hertoge gebeurt, alsoo ghy hooren sult.

De hertoghe is opgeseten om den Groenen Ridder te bevechten. Als hy buyten op 't velt ghekomen was, so heeft hy zijn trompetten ende claroenen doen slaen ende is als een vroom heer die zijn vyanden begheert te wederstaen, hun teghen ghekomen. De Sarazijnen zijn ter wapenen gheloopen. Daer nae is geresen eenen grooten strijt aen beyde zijden, die seer strenghe was.

Als den Groenen Ridder inden strijdt quam, soo heeft hy met sijnen hamer verslagen twee ridders, die hem te ghemoet quamen. De hertoghe dit siende, is ghereden na den Groenen Ridder ende hebben malkanderen seer scherpelijcken bevochten. De goede hertoghe hadde hem seer vroom in dese strijdt, maer het was al om niet den Groenen Ridder te bevechten, want hy verseeckert was dat hem niemandt verwinnen en mochte dan een man die gheboren soude wesen uyt konincklijcken gheslachte, wesende eens koninckx sone, de welcke noyt vrouwen borsten ghesoghen en hadde. Soo en dacht desen Groenen Ridder niet dat sulcken kindt ghebooren soude wesen, maer hy was gheboren die desen Groenen Ridder soude verwinnen, te weten Oursson den Wildeman, als ghy hooren sult.

De hertoghe bevocht desen Groenen Ridder eenen langhen tijdt ende hy volghden den Groenen Ridder om hem te verwinnen, alsoo dat hy niet wederkeeren en mochte.

Als de goede hertoghe meynde nae zijn volck te keeren, soo hebben hem de Sarazijnen aen allen zijden bevochten, soo dat de hertoghe van zijnen peerde gheslaghen werdt. Ende sy souden hem doot gheslaghen hebben en hadde eenen ridder ghedaen die hem ghevanghen nam, ende wert voor den Groenen Ridder ghebrocht, die daer seer in verblijdt was. Al hadmen hem twee hondert duysendt

kroonen ghegheven, soo en soude hy hem daerom niet uyt hebben laten gaen.

Den hertoghe was seer bedroeft ende badt Godt almachtigh dat Hy hem vertroosten wilde van dit verdriet ende tegenspoet.

Als de Christenen wisten dat hunnen heere den hertoghe ghevangen was, so waren sy alle verslaghen ende bedroeft, soo dat zy weder keerden inde stadt. Als de genooten dit vernamen, dat hunnen heere ghevangen was, soo hebben zy seer groot misbaer ghemaect inde stadt van suchten, kermen ende klaghen om hunnen heere, die sy seer lief hadden. Daer waren zijn drie sonen, die om hunnen vader seer grooten rouwe bedreven, soo dattet niet te schrijven en is.

Boven al soo bedreef sijne dochter den meesten rouwe van suchten, weenen ende kermen. Sy toogh haer goutgeel hayr uyt haren hoofde, schreyende soo seer, dat alle de heeren haer genoegh hadden te troosten, maer sy beklaeghden haren vader, seggende aldus: “Eylaes, dat ick oyt geboren ben geweest, ende dat soo meenigh stout edelman sijn lijf verloren heeft om mijnent wille! ’t Welck my noch veel meer ter herten gaet, om dat mijn goede vader de hertoge om mijnent wille gekomen is inde handen van zijne doodtvanden, dat my een groot verdriet is, want alle mijn vrienden zijn daer mede belast. Och mijn lieve vader, u edelheydt heeft my te lief ghehadt, want uwe liefde heeft u edelheydt in desen last ghebrocht, waer door uwe doodt u nu naeckende is.” Aldus kermende ende klaghende dese schoone Fesone, soo werdt sy van sinne haer selven te dooden, en hadden de heeren ende de vrouwen dat niet belet.

Desen Groenen Ridder was in sijn tente ende dede den hertoch by hem komen ende seyde met een hooghmoedigh herte: “Heer Savorijn, nu sijt ghy in mijne handen, dat ick u ’t leven nemen mach. Dan ick sal u segghen wat ghy doen moet om u leven te behouden: Ghy sult my u dochter gheven tot eene echte-vrouwe, ende ick salse brengen in het Groene Gheberghte. Daer sal ickse doen kroonen tot een coninginne.”

“Heer ridder,” seyde de hertoghe, “ick segghe u: Ten zy ghy u laet doopen ende ’t heylige christen gheloove aenneemt, soo en sal ick u mijn dochter niet gheven om den lesten man van mijn rijck te verliesen. Doet met my wat u believen sal.”

“Heer hertoghe,” seyde de Groene Ridder, “en spreekt my van u gheloove niet. Ick en sal in uwen Godt niet ghelooven. Indien ghy

mijnen raedt niet en doet, soo sal ick u doen sterven een schandelijcke doodt, ende daer toe sal ick u stadt doen verbranden ende te niet maken ende allen sonen met allen uwen ondersaten, wijf ende kinderen vernielen!”

“Heer ridder, ick hope dat Godt alle mijn vrienden bewaren sal voor alsulcken doodt als ghy ghesproken hebt, want ick betrouwen heb in Godt almachtigh, dat Hy my ende alle mijne landen ende ondersaten sparen sal van ’t geene dat ghy voor u ghenomen hebt te doene.”

Over een langhe wijle soo hebben dese twee heeren van haer materye ghesproocken. De hertoghe riep altoos God aen in sijnder herten, ootmoedelick biddende ende aenroepende. Den Groenen Ridder heeft den hertoge aengesien ende wert zijn suchten ende kermen ghewaer, dat de tranen over sijn aensicht liepen. Soo heeft hy gheseydt: “Heer hertoghe, laet staen u schreyen. Voldoet mijn liefde die ick tot u dochter drage, soo verseker ick u lijf. Ende ick ben te vreden u oorlof te geven op sulcker conditie ende voorwaerde: Indien ghy kont vinden eenen ridder die my verwinnen kan, soo sal ick vande stadt reysen ende uyt alle u landen ende u met u dochter quijt schelden van dat ick voorghenomen hebbe, ende alle de schade die ick u ghedaen heb, sal ick u oprechten ende betaelen. Ende indien ick niet verwonnen en worde binnen dese ses maenden, soo sult ghy my gheven u dochter Fesone tot een getroude huysvrou, ende ick salse voeren in mijn lant alsoo ’t voorseyt is, sonder eenighe oorloghe malkanderen aen te doen.”

Aldus werdt dit tractaet ghemaect met dese twee heeren, ende het wert uytgeroepen aen beyden zijden met noch een conditie: dat desen Groenen Ridder komen soude eens des daeghs inde stadt van Aquitanien in het hof vanden hertoghe om te weten of daer eenighe ridders ghekomen waeren om hem te bevechten; maer meest wast hem ghedaen om de schoone Fesone te sien.

Als dat bestant uytgheroepen was, soo heeft den Groenen Ridder den hertoghe oorlof ghegeven op zijn gheloove van zijn christendom om te onderhouden als voorschreven is. So is de hertoge nae Aquitanien gereden ende heeft alle zijn heeren te samen gheroepen om henlieden ’t bestant te kennen te gheven. Als de heeren ’t contract hoorden, soo ist oock uytgeroepen inde stadt. Ende de heeren hebben metten hertoge gesloten als dat hy mandamenten soude laten uytgaen in alle

landen ende coninckrijcken: Indien daer yemant waer, 't sy ridder of van ridders state, die den Groenen Ridder bevechten wilde ende hem verwinnen mochte, hy soude hem gheven zijn dochter Fesone met half sijn hertochdom van Aquitanien. Aldus heeft de hertoge zijn mandamenten uyt laten gaen in allen plaetsen om uyt te roepen alst voorseyt is.

*Hoe menich edel ridder ghekomen is in Aquitanien
om te verkrijghen de schoone Fesone.*

Het .XVI. capittel.

In dien tijden als 't bestant gemaekt was, soo is coning Pepijn gereyst na Lions om sijn vyanden te wederstaen met tsestich duysent man, ende heeft soo vele gedaen dat hy verjaecht heeft de coning Lampatris, die een groot heyr leyde van Sarazijnen ende heydenen. Dese Sarazijn Lampatris was een coning van Hollandt ende Vrieslant ende hadde noch dat Morenmarssen onder hem, daer in lach een schoone stadt die wel sterck was, daer in is dese coning gevloten voor de vreesse van den coningh Pepijn.

Als coningh Pepijn sach dat de heydenen vloden inde stadt, soo heeft hy de stadt beleyt ende so sterckelijck benaut dat zy haer hadden moeten opgeven in handen van coning Pepijn van Vranckrijck.

Als hy de stadt gewonnen hadde, soo heeft hy den coning Lampater voor hem doen komen ende heeft hem gheseyt: "Coning, nu zijt ghy mijn ghevanghen. Indien ghy Christen worden wilt ende uwen godt Mahomet versaken, soo sal ick u laten leven met allen uwen volcke. Ende indien ghy dat niet doen en wilt, soo sal ick u doen sterven met allen uwen heeren!"

Doen seyde de coning Lampaert dat hy daer toe bereydt was met alle sijn heeren. Doen werdt de coning ghedoopt met alle sijn heeren ende volck inden name Gods, ende zy gheloofden in Jesum Christum, en gaf de stadt een van sijn maerschalccken die genoemt was Guion.

Als dit ghedaen was, soo is coningh Pepijn met alle sijn heeren weder ghereyst nae Parijs. Ende daer ghekomen zijnde soo heeft hy brieven ontfanghen van den hertoghe Savorijn, hoe dat hy bestant ghemaect heeft tegens den Groenen Ridder.

Als de coningh dat tractaet wist tusschen dese twee heeren, soo heeft hy gheseyt voor alle sijn heeren: "Die nu een schoon jonckvrouwe winnen wil, het is nu tijt sijn kloeckheyte te toonen, want soo wie desen Groenen Ridder bevechten ende verwinnen kan, die sal des hertogen dochter hebben tot sijnen echte huysvrouwe met half sijn rijck. Ende in teken dat dit waer is, soo sijn hier de brieven van den hertoghe. Hout daer ende leest het inhoudt van de brieven!"

De heeren hadden groote ghenoechte om desen brief te lesen. Daer en was niemandt soo stout noch soo vroom die dese saecke dorste aenveerden.

Doen vraechde coning Pepijn: “Ghy heeren, ghy hebt het inhoudt van desen brief ghelesen ende gesien. Is hier yemandt die den hertoghe vertroosten wil in zijne saecken om de schoone Fesone te verwerven? Die spreecke nu voor ons allen ende voor desen bode! Soo mach hy zijnen heere segghen, wie dat daer komen sal uyt Vranckrijck. Ick sal hem geven het alderbeste paert dat op mijnen stal staet ende de beste wapenen ende noch daer toe duysent goude croonen.”

De bode danckte de koningh van zijns heeren wegghen, maer daer en was niemandt die daer antwoordt op gaf.

Soo is daer opghestaen de jonghe stoute Valentijn, die voor den koning ende al zijne heeren seyde: “O mogende coning, ist dat u edelheydt belieft, gheeft my oorlof dat ick mach reysen nae Aquitanien om mijn macht te toonen teghens den Groenen Ridder. Aldus heer koningh, laet toe dat ick daer reyse. Ick soude oock geerne so verre reysen dat ick soude vernemen wie mijn vader ende moeder zijn, want het my mishaget dat ick aldus lange getoef heb, dat ick niet en weet wie dat ick ben oft van wat staet dat ick ghekomen ben.”

“Valentijn,” seyde de koningh, “daer en leydet u niet aen, wie dat ghy zijt ... Ick ben also machtigh dat ick u mach verheffen ende goets genoegh geven, ende ick houde u als of ghy van mijnen bloede waert.”

“Ghenadighe heer koning, vergeeft my dit! Ick hebbe langen tijt in mijnen sin ghehadt te vertrecken.”

Als de koningh sach dat Valentijn daer toe bereyt was om te reysen nae Aquitanien, soo heeft de koning Valentijn oorlof ghegheven op sulcker conditien: indien hy den Groenen Ridder verwon, dat hy wederkeeren soude. “Godt gheve u goeden voorspoet!”

Valentijn beloofde den koningh alsulcx te doen ende heeft oorlof ghenomen aen den koning ende alle zijn heeren om te reysen na Aquitanien, waer af de schoone Engletijne seer bedroeft was om zijn scheyden.

Dese schoone jonckvrouwe ontboodt Valentijn om aen hem oorlof te nemen, ende Valentijn is by haer ghekomen. Doen heeft sy hem geseyt met schreyende ooghen: “Ick sie wel Valentijn, dat ick nimmermeer van u vreught ofte solaes hebben en sal, want ghy zijt ghesindt dit landt

te laten. Och lacy, oft Godt beliefdende dattet my eere waer dat ick met u reysen mochte, soo moet my Godt helpen, anders geen man en soude ick trouwen dan u! Maer nu het aldus is ende anders niet wesen en mach, so moet ick mijnen tijt aldus in droeffnisse verslijten. Nochtans sal mijn herte altoos by u wesen, al ist dat mijn lichaem hier blijven moet in deugden ende eeren. Op dat ghy daer aen geen twijfel setten en sult, soo is daer mijnen sleutel, ende wy sullen gaen tot mijn koffer, daer ghy uyt nemen sult dat u van noode wesen sal om u daer mede te behelpen als ghy 't van doene hebben sult.”

“Edele schoone vrouwe, ick dancke u van uwer goeder gonsten. Gout noch silver en heb ick van geen doene. Mijn reyse is om dat ik weten soude wie dat ik ben oft van wat geslachte dat ik gekomen ben. Aldus mijn edel vrouwe, nu sal ick u edelheyt segghen dat ick verholen heb tot desen dagh toe: Ick drage een kruyce op mijn schouderen, blinckende als gout. Ick en weet niet wat dat teecken bediet oft van waer my komen is. Daeromme soo ben ick van sinne dat ick reysen sal so verre dat ick weten sal wie dat mijn vader ende moeder zijn. Daerom neme ick oorlof ende segghe uwe edelheyt adieu. Ick beloove u by mijnder trouwen: indien 't God belieft dat ick mach weten van wat geslachte dat ick gekomen ben, ende ick so edel zy van gheboorte dat ick by u komen mach, ende ghy u dan verootmoedigen wilt, so sal ick my aen u edele vrouwe verbinden. Indien ick so hoog niet geboren en ben, soo sal ick altoos u arme dienaer wesen.”

Met dese woorden heeft Valentijn oorlof ghenomen ende heeft de schoone Engletijn daer alleen gelaten, seer bedroeft suchtende ende kermende.

Aldus sittende in haer kamer so heeft sy haer bedacht dat een coninghs dochter niet en behoort haer selven also over te geven, maer hert ende sinne daer in te setten om 't bloet van Vranckrijck in eeren te houden.

Aldus soo heeft Valentijn de schoone Engletijne gelaten ende op geseten te peerde om te reysen ende veel groote heeren mede om hem uytgeleyt te doen, om 't welck Hendrick ende Hanefroy seer blijde waren dat hy vertrock. Desen niet tegenstaende hebben sy gesocht Valentijn ende Oursson met verradery om te brengen.

*Hoe Hanefroy ende Hendrick dede wachten Valentijn ende Oursson
om hem op den wegh doot te slaen.*

Het .XVIJ. capittel.

Als Valentijn ende Oursson ghereyst waren uyt het hoff van Vranckrijck nae Aquitanien, soo is den haet van dese verraders soo groot geweest dat zy ontboden hebben eenen van hun neven ende hebben hen hunlieder verraet te kennen gegeven ende besloten dat dese verrader tot hem soude nemen noch dertigh mannen om hem te wachten op den wegh ende soo van lijf ter doot te brengen. Als desen raedt aldus ghesloten was, soo heeft desen verrader noch dertigh mannen met hem genomen, ende zijn met hunnen neve ghereyst in een groot bosch, daer Valentijn en Oursson door passeren moesten.

Korts daer nae is Valentijn ende Oursson daer gekomen, ende Oursson liep so seer bezijden Valentijns peert als 't peert loopen mochte. En in 't bosch komende, soo heeft hem daer de verrader Gringaert gheopenbaert met sijn volck, die daer in 't bosch verborghen lagen. Ende als dese verraders hem sagen, soo hebben sy geroepen: "Ter doot! Ter doot! Slaet nu, het is tijt!" Ende sy hebben Valentijn scherpe lijcken bevochten, ende Gringaert heeft hem alsulcken slagh ghegheven met eenen hamer, dat hy hem door sijnen schilt sloegh dattet bloedt opter aerden liep, segghende: "Valentijn, hier moet ghy sterven!"

Als den jonghelinck hem gequetst voelde ende sagh dat hy van alle zijden bevochten wierdt van sijn vyanden, soo heeft hy hem Godt bevolen ende gheseyt: "Mijn heeren, ghy hebt mijn doot gesworen, ende ick sie wel dat ick sterven moet sonder recht ofte reden. Soo sal ick u lieden mijn doot dier ghenoech verkoopen ende sal my met Gods hulpe alsoo wreecken dat ghy niet al wederom t'huys komen en sult!" Ende hy heeft met desen sijn sweert uytgetogen ende also geslagen inden hoop dat de eerste die hem te ghemoet quam, hy alsulcken slagh gaf dat hy hem 't hooft kloofde ende van sijn peert doot ter aerden viel. Soo is hy voort ghetreden nae d'andere met sulcken herte dat hyer ses ter aerden sloegh eer hy op hiel.

Oursson heeft hem oock soo vroom ghehadt aen d'ander zijde, dat hy smeed ende scheurde met sijn rouwe handen alle die hem in 't ghemoet quamen in sulcker manieren dat alle die hy in sijn handen

krijgen konde, beet hy met sijn tanden ter doot ende wierpse ter aerden, den eenen op den anderen, ende heeft alsoo voort ghepasseert ende vermoorden 't volck soo lichtelijck datse hem al ontreden zijn.

Valentijn oock heeft hem alsoo ghehad, datter niemandt en was die dese twee edelmannen meer dorsten genaken.

Dus is de verrader Gringaert ghereden op sijn slot dat daer by stont om meer hulpe ende is ghekomen met andere .XXXV. stoute mannen, ende hebben met luyder stemmen gheroepen: "Valentijn, geeft u gevanghen, want ghy moet hier sterven!"

Valentijn dit siende, heeft Godt aengheroepen dat Hy hem by staen wilde in desen noodt ende is na Gringaert getogen ende tegens hem soo seer gevochten dattet te verwonderen is. Ende sy waren allegader teghens Valentijn ende teghens Oursson, die hem so vromelijcken weerde dat daer niemandt en was oft sy en ontsaghen desen twee gebroeders, soo datse den meestendeel verslaghen hadden ende sy deden groot wonder metten sweerde. Edoch werde Valentijn soo bevochten aen alle kanten, dat hy met macht ghevanghen wierdt van desen verrader.

Als Oursson dat sagh, soo is hy komen loopen huylende en krytende in 't bosch als een stomme beeste, maer ten hulp hem niet.

Doen beval Gringaert datmen Oursson vervolghen soude ende levende oft doot by hem brochte. Maer dat was om niet, want hy soo sterckelijck liep ende spranck door het bosch datter niemandt by of na dorste komen, want die hy in sijn handen kreegh die scheurden hy met sijn tanden, alsoo dat een yegelick van hem reet na 't slot toe so seer als sy rijden mochten, ende Oursson heeftse vervolcht tot aen de poort van 't casteel.

Doen moeste Oursson de verraders verlaten ende Valentijn is alsoo gebracht in 't slot dat in 't bos lach en seer sterck was.

Op dit casteel was een capiteyn van dieven, moordenaers ende roovers die een neve was van Gringaert, ende sy deylden haren roof al te samen. De edele coninck Pepijn en wist van dese sake niet, maer meynde dattet een goet edelman was van goeden leven.

Als Valentijn ghevanghen was, soo hebben sy hem seer onredelijck getracteert ende hebben hem in eenen donckeren diepen toorn gheslooten, die seer onreyn was.

Als Valentijn aldus ghehanteert was, so begonste hy seer swaerlijck te suchten ende te schreyen ende viel op zijn knien, biddende den almogenden Godt dat Hy hem gratie gheven wilde, dat hy uyt de handen van dese verraders komen mochte: “Want ick hebbe hier over langhe voor gesorcht,” sprack hy, “dat ick noch komen soude inde handen van mijn vyanden die dagelijcx mijn doot begeeren, soo bid ick Godt almachtigh dat Hy my uyt desen last ende verdriet helpen wil. Eylacen heer coningh, ick en sie u edelheydt niet meer, ende van mijn doot sult ghy niet weten, want ick in desen diepen ende onreynen put sal moeten sterven. Adieu Oursson, ghy hebt den doot om mijnent wil gesmaect ende geleden. Ghy beminde my boven alle menschen, also dede ick u oock, als of ghy mijn eygen broeder gheweest hadde. Och, ick begeerde te sien de moeder die my ter werelt gebracht heeft, maer nu en sal ick van haer gheen kennisse hebben, daerom ick in grooten druck ende lijden ben. Mijn herte moet suchten en beven om dat ick sterven moet al eer ick weet wie ick ben oft van wien ick gekomen ben. Dan alst Godt aldus belieft, soo sal ick mijn lichaem dese verraders gheven ende mijn ziele den almoghenden Godt!” In dusdanige manieren heeft Valentijn hem selven beklaeght in sijn herte in de duysternisse daer hy in lagh.

Dese verraders namen raedt wat sy met Valentijn doen souden, soo warender sommighe van advijs datmen hem van stonden aen soude dooden.

Doen seyde Gringaert de verrader: “Mijn heeren van dier opinien en ben ick niet. Ick ben van opinien datmen Valentijn houden sal in desen toren op dat hy ons niet en ontgae, ende ick sal gaen by Hanefroy ende Hendrick ende seggen hen beyden wat wy ghedaen hebben, soo sullen sy ons raet geven wat wy doen sullen.”

In desen raedt zijn dese verraders t’samen geaccordeert ende Gringaert is gereyst na Parijs, daer de twee gebroeders waren by den coning, hunnen vader.

Ende Oursson was in ’t bosch, makende groot misbaer, rustende onder eenen boom.

Als den dagh aen quam, heeft hy hem op den wegh ghestelt ende by hem selven gedacht als dat hy niet rusten en soude, hy en soude den coningh te kennen gheven de manieren van dit verraedt: hoe Valentijn gevanghen is ende geleyt op een casteel, ende is gelopen nae Parijs

soo ras als een peert loopen soude moghen; maer Gringaert is eer te Parijs ghekomen.

Als de verrader te Parijs gekomen was, soo is hy gegaen na Hanefroy ende Hendrick ende heeft hen vertelt de sake van Valentijn, hoe dat sy hem ghevanghen hadden, waer in sy verblijdt waren ende vraeghden hem oft sy Oursson mede gevangen hadden.

Doen seyde Gringaert: “Neen wy, mijn heeren.”

Doen sy hoorden dattet Oursson ontgaen was, kregghen sy groot verdriet, maer sy troosten malkanderen ende seyden: “Hy en sal den wegh niet kennen wederom te komen, ende hy en kan niet spreken om de saecke te vertellen.”

Maer hunnen raedt wierdt terstont verandert, want Oursson en toefde niet langhe, hy en quam te Parijs oft hy ontsinnigh gheweest hadde, dat alle de borgeren hun deuren sloten voor desen Wildeman.

Op den selven dagh hadden de verraders ghesloten dat Gringaert 's daeghs daer nae reysen soude na 't casteel om Valentijn te doen dooden sonder vertreck. Maer God, die Sijn vrienden niet en verlaet, heeft Oursson ghesonden in 's coninghs palleys, ende hy quam inde zale daer de coningh Pepijn gheseten was ter tafelen om te eten met een groot gheselschap van heeren ende ridderen. Als den coningh Oursson sagh, soo meynden hy dat Valentijn weder ghekeert was, daer den coningh hem in verblijde.

Oursson ginck over de zale gins ende weder seer bedroeft ende sloegh hem selven voor sijn borst, door welcke saken de coningh met alle sijn heeren hen seer verwonderden van sijn manieren die hy bedreef.

Als Oursson de ridderen sagh sitten aen de tafel, soo sagh hyse soo vreesselijcken aen dat sy al te samen seer verveert wierden van sijn gesichte, ende hy maeckte seer vreesselijke teecken en met sijne handen ende 't hoeft schuddende ende bijtende op sijn tanden.

Aldus gaende gins ende weder over de sale soo heeft Oursson Gringaert den verrader ghesien, sittende aen de tafel onder de andere ridders, sijn hoeft neder houwende op de tafel om dat hem Oursson niet kennen en soude. Als Oursson merckte dattet Gringaert was, soo heeft hy aen de tafel ghegaen ende heeft sijn hoeft opgeheven ende sagh hem aen of hy 't was oft niet. Alsoo haest als hy hem wel kende, soo heeft hy hem soo grooten slagh ghegheven met sijn rouwe handt

dat hy hem een oor afsloegh van sijn hoofd, dat sy op de tafel voor hem bleef liggen, ende heeft sijn vuyst weder verhaelt ende sloegh hem van onder in sijn aensicht dat alle sijn tanden braken die in sijn hoofd waren ende noch daer toe een ooge uyt.

Doen begoste dese verrader seer te roepen ende te krijten, dat alle die inde sale waren met Gringaert medelijden hadden om dat hy gheslagen wiert. Ende Oursson is achterwaerts ghetreden ende heeft hem alsulcken slag op sijn hoofd ghegeven dat hy ter aerde storte onder de tafel. Als hem Oursson sagh liggen onder de tafel, so heeft Oursson de tafel omme ghestoten met al datter opstont, waer af dat alle de ridders vervaert ende verstoort waren. Ende Gringaert soude daer doot ghebleven hebben en hadde 't niet ghedaen een stout heere die daer by was, die hem Oursson met krachte uytten handen nam.

“Eylacen,” seyden de princen totten koningh, “siet hoe dat desen Wildeman desen ridder ghetraecteert heeft! Siet doch dese saken aen ende doeter justitie over, want het is een sorgelijck man!”

Doen seyde de koningh tot sijn heeren: “Op dese saecken moeten wy ons beraden. Ick en gheloove niet dat desen Wildeman sonder saecke Gringaert aldus gheslagen heeft boven alle andere ridders. Doet hem hier komen by ons, soo moghen wy weten waer door dit gevecht gekomen is.”

Oursson is voor den koningh gebracht ende de koningh heeft hem ghevraeght om wat saecke dat hy desen ridder gheslaghen heeft in presentie van hem.

Oursson heeft hem teecken en ghedaen dat Gringaert hadde gedoot ende vermoort Valentijn in een bosch. Doen ginck hy wijsen wonderlijcke teecken en dat hy Gringaert bevechten wilde in eenen kamp om hem 't verraedt te doen lijden. Soo heeft hy sijnen kaproen uytgetogen en heeft hem voor Gringaerts voeten geworpen in grooter hoogmoedigheydt tot een teecken van eenen kamp om tegens hem te vechten.

Als den koningh dit sagh, soo heeft hy sijne heeren by hem geroepen ende seyde: “Mijn heeren, ghy hebt ghesien hoe dat desen Wildeman mijnen ridder geslagen heeft, ende ick heb hem hier voor ons ontboden ende gevraegt wat de sake is van desen gheschille. Soo laet ick my duncken dat desen Wildeman ons bewijst by sijn teecken en dat hy eenen kamp wil vechten teghens Gringaert. Aldus mijn heeren, wilt

hier in raden ende u alder opinien hier op seggen, wat ick hier in doen sal, want ick my seer verwondere dat desen Wildeman desen ridder aldus gheslaghen heeft, meer dan eenighe andere ridders die in mijn hof zijn. Mijn heeren, seght u opinie, want ick duchte voor eenig verraet dat ons naeckende is! Voor mijn opinie,” seyde den koningh, “soo soude ick den kamp consenteren, dat dese twee vechten soudent.”

Als de koningh sijn opinie gheseyt hadde, soo accordeerden alle de heeren in des konings woort, sulcks dat Gringaert ende Oursson t’samen den kamp vechten soudent.

Als de koningh sijnen raet gehoort hadde, soo dede hy Gringaert by hem brengen ende heeft hem geseyt: “Ghy moet den kamp vechten teghens den Wildeman!”

Als Gringaert hoorde dat hy den kamp vechten moeste teghens Oursson, soo was hy seer bedroeft – ende dat niet sonder reden, want den tijdt was ghekomen dat het verraedt uytkomen soude dat dus lange verholen was gheweest voor alle menschen. Gringaert aensagh Hanefroy en Hendrick met een bedroeft aensichte.

Soo hebben hem Hanefroy ende Hendrick by hun geroepen ende seyden: “Gringaert, neve, en sorch niet! Wy belooven u dat wy uwen pays maken sullen teghen den coninck, onsen vader, indien ghy verwonnen wordt – als wy hopen dat ghy niet en sult – soo dat ghy gheen schade noch schande hebben en sult, indien ghy ons zweert dat ghy dese saken niet uytbrenghen en sult, al wat u over komt!”

“Eylaes,” seyde hy, “mijn heeren, mijn saken gaen seer qualicken. Ick sie dat ick sterven moet om uwent wil ...”

Als hy dit seyde teghens Hanefroy en Hendrick, soo is hy by den coningh gegaen ende seyde: “O mogende coningh Pepijn, ick bid u edelheyt om een bede: dat u moghentheydt my ontlasten wilt dat ick teghen den Wildeman desen kamp niet en vecht. Het is een man daer geen ridder eer aen behalen en mach, want het gheen natuerlijck mensche en is, maer een beest sonder reden oft verstant en sonder ghenade!”

“Gringaert,” seyde den coning, “u ontschuldiginghe en mach u niet baten. Den kamp is gheconsenteert by alle mijn heeren. Hebt ghy goedt recht, u recht sal u wel beschermen, want ’t recht is so edel dattet alsoo moet geschieden.”

Van deser antwoorden was Gringaert seer bedroeft ende mistroostigh. Doen heeft Hanefroy geseyt tot Gringaert: “En verslaet u niet, ick sal u alsoo wapenen dat de Wildeman u niet misdoen en sal moghen.”

Als Oursson verstont dat hy den kamp vechten soude, so bedreef hy groote blijtschap ende bewees menigerhande teeckenen aen den coningh dat Valentijn doodt ende vermoort was, waer af den coningh hem seer verwonderde vande teeckenen. Altoos stont Oursson om Gringaert te slaen.

De coning hiel Oursson altijdt by hem ende wees dat hy hem niet meer slaen en soude voor dat hy inden kamp waer. Doen seyde den coningh tot Gringaert: “Gaet ende wapent u, ende denckt om wel te doen!”

“Och lacen, heer coning, ick hebbe u langhe ghedient in verscheyden saken, maer ick worde gheloont met een quaedt payment, dat ick moet vechten tegen een onredelijcke creatuere.”

“Gringaert,” seyde den coningh, “hebt ghy recht, soo en derft ghy niet sorghen. U goedt recht sal u wel beschermen. Ick sal u alsoo doen wapenen dat ghy voor den Wildeman niet sorgen en dorft. Ende Oursson sal ongewapent inden kamp komen. Ghy sult te peerde zijn ende Oursson te voet, waerom ghy niet en dorft wijcken. Ick en weet niet hoe dat desen Wildeman u soude moghen vangen, maer ghy bewijst wel dat ghy onrecht hebt. Doet u beste ende beschermt u selfs recht! Anders en hebt ghy geen en troost aen my. De sake is aldus ghesloten ende denckt my wel te doen. Godt die wil u beiden bewaren!”

Hoe de coningh Pepijn geboodt datmen den kamp voor sijn palleys maken soude om te sien Gringaert ende Oursson te samen vechten.

Het .XVIIJ. capittel.

Na dat Gringaert veel onschuldts ghedaen hadde om teghen Oursson te vechten, soo heeft de coning den kamp doen bereyden voor sijn palleys, alsoo 't inden raedt besloten was. Als 't al bereyt was, soo stont Oursson op om in te gaen en Gringaert te verwachten, die al gewapent was by Hanefroy ende Hendrick, dier hun beste toe ghedaen hadden.

Oursson inden kamp wesende heeft menighe nieuwe contentantie van bewijsinghe ghedaen met sijn handen, hoe dat hy Gringaert bevechten soude, ende hy hiel hem als een stomme beeste ende dede teekenen dattet Gringaert te lange maecte.

Als Gringaert wel ghewapent was, soo heeft hy oorlof ghenomen aen Hanefroy ende Hendrick seggende: “Mijn heeren, ick moet desen kamp vechten, maer ick weet wel dat ick verwonnen sal worden ende dat ick de doodt moet sterven om uwent wille. Het is my eenen quaden dagh gheweest, dat ick my de saecke onderwonden hebbe.”

“Swijght,” seyde Hanefroy ende Hendrick, “hebt goeden moet! Al dat wy u belooft hebben, sullen wy u volbrenghe: Indien ghy vanden Wildeman verwonnen wort, so sullen wy uwen pays wel maken tegen den coning, onsen vader, soo dat ghy geen sorghe en dorft hebben voor u lijf. Ende indien den coninck u yet soude willen misdoen om dese saecke, daer souder liever om sterven hondert duysent mannen al eer wy u bedrieghen souden. Maer zijt altoos secreet ende en lijdt van dier saken niet!”

Aldus is Gringaert opgeseten te peerde ende is gereden na den kamp toe, die voor 't palley bereyt was.

Als nu de tijt gekomen was dat dese kampioenen te samen vechten souden, soo is den coninck in sijn venster gaen ligghen om die te sien vechten en beval dat elck een sijn best doen soude.

Als nu Gringaert inden kamp ghekomen was, seer hoogmoedigh ende wel opgheseten tot zijnder waerde, soo stack hy sijn peerdt met sporen ende reet nae Oursson toe en seyde: “Ha valsche verrader, ghy hebt mijn een ooge uytgeslagen met onrecht, maer ick sal u bewijzen dat ghy my t'onrecht gheslaghen hebt!”

Als Oursson sagh dat Gringaert na hem toe quam ghereden ende wel verstaen hadde sijne woorden, soo heeft hy hem bewesen veel diversche teekenen met sijne rouwe handen ende stack sijn handen om hooghe, grijsende met sijn tanden soo vreesselicken, datse die 't sagen daer af vervaert waren.

Gringaert liet sijn lantie dalen ende stack sijn peerdt met sporen ende lietet loopen al dattet mochte nae Oursson toe. Als Oursson sach dat Gringaert na hem quam met sijn lantie inde handt om hem te doorsteken, soo spranck Oursson achterwaerts, soo dat Gringaert sijn lantie in der aerden stack, ende Oursson is toegheschoten ende heeft de lantie uyt Gringaerts handen met ghewelt genomen. Als Oursson de

lancie hadde, soo is hy nae Gringaert gheloopen ende heeft hem alsulcken slach gegeven met de lancie, dat hy al verdooft in sijnen zadel sat.

Doen Gringaert hem aldus voelde geslagen, soo stack hy sijn peert met spooren ende reet weder na de baen, nu hier, nu daer, ende Oursson liep hem na al grijsende met sijn tanden ende dede de coninck tekenen dat Gringaert hem opgeven soude.

Doen Gringaert sagh dat hy in dusdanighen last was, so seyde hy: “Ha Hanefroy ende Hendrick, nu is mijnen tijdt tot een eynde gekomen. Hier moet ick om u beyder wille sterven. Ick heb ’t u wel te voren geseyt, dat dese sake qualijck toe gheleyt was.” Ende in deser manieren soo bleef Gringaert ende Oursson in den kamp rijdende hier ende daer, soo dat Oursson by hem niet komen mochte.

Oursson dit siende, heeft de lancie uyt sijn handen gheworpen ende is nae Gringaert toegeloopen met grooter macht ende heeft ’t peerdt by den hals ghenomen ende hevet soo vast ghehouden dattet niet eenen voet loopen en mochte. Gringaert meynde sijn sweertd uyt sijn scheede te trecken om Oursson te slaen. Dan als Oursson dat sagh, soo heeft hy het peerdt met grooter kracht onder sijn voeten ter aerden gheworpen, alsoo dat Gringaert den zadel ruymen moeste.

In ’t opstaen van sijn peert soo verloos Gringaert sijnen schilt. Ende Oursson is toegeschoten ende heeft Gringaert alsulcken slagh gegeven met sijn hant dat hy ter aerden vallen moeste ende is na ’t peerdt gelooopen ende daer op geseten ende heeft veel wonderlijcke teekenen ghedaen mettet peert.

De coninck was altoos beduchtende van een groot verraedt ende heeft geseyt voor al sijn heeren: “By mijnder kroonen, ick verwonder my alsoo seer van dese saecken dat ick niet en weet wat ick hier uyt nemen ofte peynsen sal: hoe dat dese saecken vergaen sullen of wattet wesen wil? Maer ick laet my duncken dat hier een groot verraedt uyt komen sal, maer van welcke contreye, dat en weet ick niet.”

Oursson sittende op ’t peert reedt na Gringaert toe ende is van het peert ghetreden ende heeft Gringaert noch een alsulcken slagh ghegeven, dat hy weder ter aerden moest vallen. Ende hy is op Gringaert gevallen ende heeft sijn sweert ende dagge ghenomen ende heeft hem met sijn eygen sweert alsulcken slagh ghegeven, dat hy hem sijn armen quetste met de schouder ende heeft ’t sweert verheven ende

hem daer mede geslaghen drie wonden in sijn lijf dat hy voor doot bleef liggen op der aerden. Ende Gringaert heeft gheroepen om sijn saken te mogen verklaren.

Als de bewaerders vanden kamp dat hebben verstaen, soo is daer gekomen een vroom ridder, die van desen last hadde, ende is inden kamp ghekomen by Gringaert ende heeft hem gevraeght wat sijn begeeren was.

Doen seyde Gringaert: “Heer ridder, laet den koningh afkomen, ick sal hem 't verraet ontdecken voor alle sijn heeren, hoe dattet toegegaen is, maer laet desen Wildeman my niet meer slaen!”

Ende de ridder onderwees Oursson met teeckenen als dat hy hem niet meer slaen en soude. Ende Oursson was te vreden.

Hoe Gringaert den coningh het verraedt ontdeckte als hy verwonnen was van Oursson, ende hoe Valentijn na Aquitanien trock ende teghen den Groenen Ridder vocht.

Het .XIX. capittel.

Als Gringaert den coninck sagh, soo heeft hy hem om gratie ende ghenade ghebeden ende seyde: “Och hooghmogende coningh, ick heb my seer ontgaen tegen u hoogheydt, maer hier toe hebben my ghebracht u sonen Hanefroy ende Hendrick, want om hen beyden te believeen so heb ick my opgesteld om Valentijn met macht te vanghen of van lijf ter doodt te brenghen. Ende ick hebbe mijn neerstigheyt so daer toe ghedaen als dat ick hem hebbe gevangen in een bosch, ende onsen raedt is alsoo ghesloten, datmen Valentijn soude doen sterven sonder barmhertigheyt.”

Als den coningh de waerheyt van dat verraedt verstaen heeft, soo beval den coninck datmen van stonden aen Gringaert hangen soude.

Ende den coninck is opgheseten met alle sijn macht om te reysen nae de plaetse daer Valentijn ghevanghen lagh.

Als Oursson verstont dat de coninck op den wegh was om Valentijn te verlossen met vier hertoghen ende vier graven, ridderen ende knechten, daer hy wel mede bewaert was, soo is Oursson voor den coninck geloopt so seer als den koning rijden mochte, wijsende den coning den wegh so recht als of hy den wegh selver gemaect hadde, daer Valentijn gevangen wiert, ende heeft alsoo veel teeckenen

ghedaen van springhen ende loopen, dat alle de heeren om den Wildeman worden lachende.

De coninck seyde: “Het is een vreemde sake van desen Wildeman, dat hy Valentijn aldus lief heeft. Ick ben van sinne dat ick hem deught doen wil.”

Den coninck kreegh desen Wildeman seer lief ende was daer wel in ghehouden want het was sijn susters sone, al en wist hy 't niet. Oock en sal 't de coninck noch niet weten wie dat Valentijn ende Oursson zijn dan by een hooft dat Escleremonde bewaert in een casteel dat Faragus, een reuse, toebehoorende is.

Dese Escleremonde woonde op dit casteel, daer sy in hadde een hooft van een spinne dat met konste van nigromantien ghemaect was, het welcke seyde alle voorleden dingen ende is van sulcker aerdt gheset dattet niet vergaen en sal voor dat in 't casteel komen sal d'alderedelste ende vroomste man die op aerden leeft. Dan sal dat hooft sijn spraeck ende kracht verliesen. Daer sal een komen die 't te niete doen sal, dat sal wesen den edelen Valentijn, die de schoone Escleremonde krijghen sal, daerom hy noch groote verdriet lijden sal, als ghy hier nae hooren sult.

Nu sal ick hier laten te spreken van deser materie en spreken van den coninck Pepijn die na 't bosch reysde om Valentijn te verlossen van 't perijckel daer hy in was.

Doen de coning by 't casteel ghekomen was, soo hebben die van 't casteel den coninck ghesien en hebben hun poorten ghesloten ende de poortiers is bevolen op hun lijf te verbeuren, dat sy de poorten niet op doen en souden.

Doen den coningh sagh dat hy op het slot niet komen en mochte dan by machte, soo ghebodt hy datmen 't slot bestormen soude. Waer door dat elck hout afhieu, en brachtent voor 't casteel ende vulden de grachten daer mede, daer sy over liepen tot aen de mueren, ende zijn met machte in 't casteel ghekomen ende hebben de verraders al te samen ghevanghen.

Doch sy zijn voorts neder ghegaen in eenen diepen donckeren tooren daer Valentijn in lagh in grooter armoede ende verdriet. Als hy den coninck sagh, soo is hy op sijn knien gevallen ende heeft den coninck ghedanckt dat hy hem verlost hadde vander doot, ende danckten oock al de heeren van hunnen goeden arbeyt.

De heeren deden Valentijn groote eere ende reverentie, desgelijcx dede Valentijn den coninck ende alle sijn heeren. Doch vertelden de heeren Valentijn alle de saken van Oursson ende hoe dat hy eenen kamp gevochten hadde tegen Gringaert, daer door dit verraedt uyt gekomen was.

Als Valentijn dat verstondt, soo is hy tot Oursson gegaen ende heeft hem in sijn armen genomen ende heeft hem gekust ende Oursson heeft hem desgelijcx ghedaen ende hebben malkanderen groote vrientschap bewesen, soo dattet niet te vertellen en is.

Als dit aldus gheschiedt was, soo heeft de coningh doen ghebieden datmen de verraders soude leyden in het bosch, op datse allegader aen boomen gehanghen worden.

Doen seyde den koningh tot Valentijn: “Mijn lieve vriendt Valentijn, nu zijt ghy ghekomen uyt de handen van uwe vyanden door de hulpe van Godt, soo verblijdt u ende doet mijnen raet ende reyst met my wederomme, so suldy wijselick doen!”

“Heer coningh,” seyde Valentijn, “verghevet my om Godts wil, ick en sal niet wederkeeren voor dat ick weten sal wie dat ick ben of van wat geslachte dat ick gekomen ben. Ick sal gaen reysen na Aquitanien toe als ick beloofd en gesworen heb om den Groenen Ridder te bevechten. Dus edele mogende coning, ick bidde u dat ghy my oorlof wilt gheven om mijn opset te volbrengen. Ick sal altoos uwe arme dienaer blijven tot in mijn doot, want ick nimmermeer verdienen en mach de eere die u moghentheydt aen my, arme weese, bewesen heeft.”

Aldus is de coninck gescheyden van Valentijn ende is ghereyst na Parijs.

Nu sal ick laten te spreecken vanden coningh Pepijn ende spreecken voort van Valentijn ende Oursson, die nae Aquitanien reysden om den Groenen Ridder te bevechten. die geen man en ontsiet op der aerden, als ghy wel ghehoort hebt, overmits dat hy niet verwonnen en sal worden dan van een coninck sone die van geen vrouwen opgevoedt en is noch eenige vrouwen borsten gesogen en heeft. Aldus soo is Valentijn met Oursson gereyst nae 't landt van Aquitanen.

Als de lantlieden vernamen dat daer quam een ridder met een Wildeman al ruych ghewassen, soo liep elck om desen Wildeman te

sien, die al naeck ende ruych als eenen beyr was. Al de gene die hem saghen begonnen te lachen, maer Oursson en ontsagh hem niet.

Valentijn heeft hem doen maken eenen casack van zijden laken en heeftse hem aengetogen, daer door hy te wilder sagh, ende soudet gheerne van sijn lijf ghescheurt hebben, maer hy ontsagh Valentijn want al wat Valentijn hem gheboodt dat dede Oursson sonder yet daer tegen te segghen.

Als desen Wildeman aldus gekleet was, soo besagh hy hem selven ende hielt een hooveerdige maniere, soo dattet een geneucht was om sien.

Aldus rijdende soo heeft Valentijn sien komen een schoon jonck ridder die seer suchte ende schreyde. Als Valentijn by desen jongelinck quam, so seyde hy: "Joncheere, waerom schreyt ghy dus seer ende maect dus grooten misbaer? Heeft u yemandt leet gedaen, of hebt ghy vreesse voor de wilde beesten? So wil ick u by staen!"

"Eylaes," seyde de jonghelinck, "van al dat ghy my ghevraeght hebt en heb ick geen vreesse, maer d'oorsake mijns verdriets is dat ick mijn heere ende meester verloren hebbe, den schoonsten ende vroomsten ridder die op aerden was."

"Hoe hebt ghy hem verloren?" seyde Valentijn.

"Heer," seyde de jongelinck, "hy is gekomen in Aquitanien om den Groenen Ridder te bevechten om alsoo te verkrijgen de schoone Fesone, die nu ter tijdt d'alderschoonste jonckvrouwe is die op der aerden leven mach. ['t En is] gheen soo vromen ridder op aerden die desen Groenen Ridder verwinnen sal. Aldus soo moet desen Groenen Ridder hebben de schoone Fesone, 't welck schade wesen sal. Daer zijn seer veel vrome ridders ghebleven inden kamp onder sijn handen. Als hyse verwonnen heeft, so doet hyse aen eenen boom hanghen die daer staet. Aen dien boom heeft hy meer dan 23 edele ridders gehangen, want hy met niemant medelijden heeft, soo hooveerdigh ende fel is hy van herten."

Doen seyde Valentijn: "Ick gheloove dattet een dwaes is maer gheen mensch, als hy de ridders alsoo hanteert. Indien 't God belieft, so sal ick daer rijden ende bevechten hem lijf om lijf. Ick heb so veel gehoord van deser jonckvrouwen schoonheyt ende hope haer in korten tijt te sien ende de waerheydt daer af te weten."

"Och heere," seyde de jonghelinck, "en gaet daer niet om hem te bevechten, want het is verloren arbeydt. My dunckt dat ghy een vroom

ridder zijt. Wilt ghy u schoon lijf teghen eenen dwaes setten? Want hy alsoo veel stoute vrome ridders heeft verslagen, dat ick groote sorghe hebbe voor u jonghe lijf, indien ghy teghen hem vecht.”

“Mijn goede vriendt,” seyde Valentijn, “ick dancke u heusheydt, ick sal in Aquitanien rijden ende weten de waerheydt van desen Groenen Ridder. Indien hy een quade sake heeft, so sal ick hem bevechten, maer heeft hy een goede sake, soo en wil ick teghen hem niet wesen, maer ick versta dat hy geen goede sake en heeft. Daerom wil ick reysen ende sien of ick de schoone maghet spreecken mach, soo sal ick by haer raedt leven.”

Doen Oursson dat verstondt, soo onderwees hy Valentijn met teekenen als dat hy op de schoone Fesone verliefte was ende wees met teekenen als dat hy den Groenen Ridder bevechten woude.

Doen Valentijn dat verstondt, soo begost hy seer te lachen ende zijn voort ghereyst na Aquitanien tot dat sy de stadt ghesien hebben. Valentijn dese stadt siende, heeft eenen man geroepen die daer quam, ende vraegde hem, waer hem den Groenen Ridder onthiel.

“Heer,” seyde de man, “voor de stad. Ick geloove niet dat ghy hem wilt gaen bevechten.”

“Jae ick,” seyde Valentijn.

“Och jonckheere, ghy neemt een groote stoutheydt voor u, want ghy en sult nimmermeer victorie tegen hem verkrijghen. Komt hier op desen bergh ende siet nae de boomen: Daer hanghender meer dan veertich die hy al gedoodt heeft. Ende binnen 14 daghen sal hem de hertoge moeten opgeven inde handen vanden Groenen Ridder, ende daer-en-boven sijne schoone dochter, een de schoonste jonckvrouwe van al de wereldt, dat nochtans schade wesen sal.”

“Mijn lieve vriendt,” seyde Valentijn, “Godt sal den goeden hertoghe helpen in sijnder noodt!”

Als Valentijn aldus sprack met desen goeden man, soo is daer ghekomen een oudt man, wel van tseventigh jaren, als een pelgrim, met eenen langen grijsen baert, qualijcken gekleedt, ende was Blandemijn, die Belesante diende, des conincx suster, Valentijn ende Ourssons moeder, die by het slot was daer de reuse Faragus hem onthiel, als wy hier voren gheseydt hebben. Valentijn heeft den pelgrim ghegroet ende gevraeght van waer hy quam.

“Jonckheer, ick kome van Constantinopolen, maer ick mocht daer niet inne. Om de Turcken die de stad belegert hebben, so en heb ick mijn boodtschap niet mogen doen.”

“Pelgrim,” seyde Valentijn, “seght my vanden Groenen Ridder, is hy niet wreet?”

“Mijn heere,” seyde den pelgrim, “dat verseker ick u. Ende indien ghy my ghelooven wilt, soo en rade ick u niet dat ghy tegen den Groenen Ridder vecht, want al warender uwer hondert, hy soude u alle ’t lijf benemen! Ick bevele u Godt,” seyde de pelgrim, “ick moet reysen.”

“Seght my, pelgrim, waer wilt ghy reysen?”

Blandemijn seyde: “Ick moet reysen nae Parijs by den coninck Pepijn van Vranckrijck, daer ick mijn bootschap aen heb van sijn susters wegghen, die ghebannen is gheweest uyt Constantinopolen sonder recht of reden. Nu is de edele vrouwe in ’t casteel van Faragus, die haer eerlijcken onderhoudt. Daerom moet ick gaen in Vranckrijck om consent te hebben van coninc Pepijn, want de coninck Faragus is van meyninghe soo haest hy consent hadde vande coning Pepijn, so wilde hy den keyser bevechten in eenen kamp ende wijsen dat hy de edele vrouwe Belesante met onrecht heeft ghebannen, want hy haer leven ende conditie alsoo kent dat hy wil sijn lijf avontueren om haer recht te beschermen.”

“Mijn goede vriendt,” seyde Valentijn, “ick bid u inden name Godts dat ghy met my weder keert nae Aquitanien. Als ick my teghen den Groenen Ridder gheavontuert hebbe ende my Godt gratie verleent, soo sal ick met u weder keeren in Vranckrijck. Om de eere van koningh Pepijn, mijnen heere, soo sal ick desen kamp vechten tegen den genen die ghy seght. Ick ben meer gehouden aen den coning Pepijn dan aen eenige heeren op aerden levende! Hy is de gene die my opgevoedt heeft als een vader sijn kindt doet, daer voor dat ik alle sijnen wille doen sal soo langhe als ick leve.”

“Heer,” seyde Blandemijn, “verdraeght my om Gods wille dese bede, want ick soude geerne mijn bootschap doen vande edele vrouwe Belesante.”

Als Valentijn sagh dat hy sijn bootschap trouwelijck doen woude: “Godt moet u geleyden,” seyde Valentijn, “ende groet my den coninck Pepijn ende seght sijn edelheyt dat ghy my hier gesien hebt met den Wildeman.” Blandemijn heeft oorlof ghenomen ende is gereyst nae Parijs toe.

Valentijn heeft de stadt aenghesien die seer schoon was, ende siende een schoone fonteyne, is hy daer nae ghereden ende is van sijn peerdt ghetreden ende gaen sitten rusten onder eenen boom om hem te verversschen, want hy seer vermoeyt was. Oock begeerde hy wat te slapen, ende Oursson heeft Valentijn bewaert so langhe als hy sliiep. Doen Valentijn wat gheslapen hadde, soo is hy op ghestaen om weder te peerde te sitten.

Dan daer is ghekomen een hooveerdigh ridder die door sijn hooveerdigheyt den Hooveerdigen Ridder geheeten was, want hy was soo op geblasen dat hy niemant en groete, ende was so quaet ende fier van manieren: Soo hem yemandt ontmoet hadde ende hy hem geen eere gedaen en hadde, daer soude hy teghen ghevochten hebben, waer door hy menichte van lijden ter doot brachte.

Nu soo is desen Hooveerdigen Ridder gekomen by dese fonteyne ende is ghetreden van sijn peerdt, ende Valentijn heeft hem aenghesien, niet wetende wat desen sijn meyninghe was om dat hy van sijn peert tradt. Soo is Oursson ontrent desen ridder gaen staen ende heeft hem neerstigh aenghesien, alsoo dat desen ridder dat seer speet ende is by Oursson ghekomen ende heeft hem geslagen in sijn aensicht, alsoo dat hem 't bloet uyt den neuse ende monde liep.

Als Oursson hem aldus gheslaghen sagh, soo heeft hem Oursson in sijn armen ghenomen ende heeft hem ter aerden onder sijn voeten gheworpen, dat hem alle sijn leden braken, ende heeft den ridder sijn mes ghenomen dat aen sijn zijde hinck, ende stack hem daer mede in sijn lijf een groote wonde, soo dattet bloet overvloedelijck uyt sijn lijf opter aerden sprank.

Doen desen Hooveerdigen Ridder hem aldus gequetst voelde, soo heeft hy luyde geroepen ende Valentijn is toegheschoten ende heeft hem uyt Ourssons handen ghenomen ende geseyt: "Heer ridder, ghy hebt onrecht dusdanighen man te slaen die niet een woordt spreken en kan!"

Doen seyde de ridder: "Ghy hooveerdigen rabaut, waerom en doet ghy my gheen heuscheyt?"

Met dese woorden so toogh desen ridder sijn sweert om Valentijn te slaen, ende als Valentijn dit sagh, soo sloegh hy den ridder dat hy ter aerden viel en bleef daer doot ligghen. Doen seyde Valentijn: "Soo salmen u leeren goede heeren groeten!"

Doen desen Hooveerdigen Ridder daer lagh, so is sijn volck seer bedroeft geweest van sijnder doot, ende zijn vervaert gheweest, soo dat

sy den ridder daer hebben gelaten ende sijn wegh gelopen na de stadt ende hebben daer de tijdinghe ghebracht van hunnen heere. Van dese tijdinghe was den hertoghe seer gestoort, want hy was van sijnen naesten bloede.

Valentijn hoorende 't geroep van 't volck binnen der stadt om de doot van desen ridder, die by de fonteyn verslagen was, is hy te peerde geseten ende is gereden inde stad en gaen logeren in een rijck burgers huys.

Doen hy in sijn logijs was, soo ist den hertoge gheseyt dat de ghene die hem sijn neve doot geslagen hadde inde stadt gelogeert was. Hy beval datmen de ridder voor hem brenghen soude. De bode is van stonden aen gegaen tot Valentijn ende Oursson ende heeft hen lieden geseyt: "Mijn heeren, ick ben een bode vanden hertogh Savorijn, ende heeft my belast u te segghen dat ghy by hem komen soudt."

Valentijn is by den hertogh gegaen met Oursson. Als zy by den hertogh gekomen waren, sprack de hertogh: "Ghy heeren, wilt my segghen wie dat ghy zijt, of ghy ridders sijt of niet, ende uyt wat landt dat ghy zijt ende wat heer ghy dient?"

"Heer hertogh," seyde Valentijn, "ridders zijn wy en dienaers van den edelen moghende coningh Pepijn van Vranckrijk."

"Heer ridder," seyde den hertogh, "ghy hebt mijn neve doot geslaghen."

"Dat en loochen ick u niet," antwoorde Valentijn, "want al hadde hy gheweest van mijn eygen bloet, ick soude hem doot gheslagen hebben, overmits dat hy hoveerdigh ende fier van herten was. Hy en sprack niet een woort ende is by mijn geselle gekomen ende heeft hem geslagen sonder woort te seggen, alsoo dat hem 't bloet ter neusen uyt spronck. Als mijn gheselle hem aldus gheslaghen sach, so heeft hy hem onder de voet gheworpen ende heeft hem sijn mes ontnomen ende in sijn lijf gesteken. Soo ben ick toegeschoten ende heb hem beschermt. Als hy nu uyt den handen was, so is hy opgestaen ende heeft sijn sweert uytgetogen ende heeft geseyt: 'Ghy hooveerdige rabauwen, waaromme en doet ghy my geen heushey? Nu sal ick 't u verleeren!' Ende hy verhief sijn sweert om my te slaen. Doen heb ick mijn sweert uyt getogen ende ick heb hem geslagen dat hy doot ter aerden viel. Wy sijn ridders die uyt verre landen gekomen sijn om den Groenen Ridder te bevechten ende om te verkrijgen de schoone jonckvrouwe Fesone, u dochter, die vermaert is in alle landen door haer schoonhey. Voorts

sult ghy weten, heer hertoghe, dat u edelheydt hem heeft ontgaen, om dat ghy u straten ende weggen niet geveylicht en hout als't behoort. Dus laet ick my duncken dat ghy onrecht hebt om ons te straffen, maer men begeert u edelheyt hier in te straffen. Daerom, edel heer, heb ick voor uwe hoogheyt de strate gheveylicht."

Doen den hertoch Valentijn dus hoorde spreecken, soo seyde hy: "Heer ridder, ghy hebt recht ende hebt u wel verantwoord. Al is mijn neve doot, hy heeftet wel verdient door sijn hooveerdige fierheyt. Ende zijn doot is al vergeven, ende ick wil dattet u oock vergeven wert van alle sijn vrienden ende magen. Nu heer ridder, alsoo ghy ghekomen zijt om den Groenen Ridder te bevechten, soo sult ghy in mijn palleys komen ende besien mijn dochter Fesone, om de welke ghy ghekomen zijt. Ende by haer sult ghy vinden veerthien ridders uyt verre landen ghekomen al om den Groenen Ridder te bevechten. Men sal u leyden in de sale om met haer te spreken, als 't ghewoonlijck is van doen. Alsoo ist geordineert dat alle ridders die hier komen om mijn dochters wille, die moeten eerst in de sale komen om met haer te spreecken al eer sy lieden den Groenen Ridder bevechten. In een teecken soo sal zy u gheven eenen gouden rinck ende sult dien bewaren ter liefden van haer."

"Heer hertoghe, ick ben gereet te onderhouden de ordinantie," antwoorde Valentijn.

Soo is de hertogh in sijn palleys gegaen met Valentijn ende Oursson, die hem geselschap hielden, ende sijn inde sale gekomen daer de ridders waren die de jonckvrouwe geselschap hielden.

Doen Valentijn de schoone jonckvrouwe sach, soo heeft hy haer eerweerdelijcken met behoorlijcke reverentie gegroet ende seyde overluyt: "Edele vrouwe, de nieumare is gelooopen door al christenrijck van u schoonheyt, die menich edel hert ontsteecken heeft, die hun lijf avontueren willen om u edelheyt te verwerven. Godt moet u bewaren voor den Groenen Ridder, want hy niet weerdigh is uwe edelheydt te genaecken! Dus edel vermoghende vrouwe, u sal believen te weten als dat den moghenden koningh Pepijn van Vranckrijck ons alhier gesonden heeft. Daerom sijn wy alhier voor u edelheyt ghekomen om ons lijf te avontueren teghen den stoutsten man die op aerden leeft, soo men ons seydt. De moghende coninck Pepijn heeft u edelheyt alhier oock ghesonden een de vroomste man die nu ter tijdt leeft op deser aerden. Siet hier edel vrouwe desen man. Hy en ontsiet hem

geen wapen ter wereldt, hoedanich dat sy zijn, ende oock en ontsiet hy geenen man op aerden levende. Hy heeft naghelen aen sijn handen snijdende als scheermessen. In dien hy spreecken konde, sijns ghelijck en waer op der aerden niet gevonden! Edel vrouwe, ghy mooght seker wesen: Indien desen man mach vechten teghen den Groenen Ridder, hy en sal niet lange tegen hem moghen staen, maer sal hem schandelick op moeten geven!”

“Heer ridder,” seyde de schoone maghet, “ick danck den edelen coninck van Vranckrijck ende mijn heer voor den grooten arbeydt die ghy om mijnent wille ghedaen hebt. Seght my, heer ridder, waerom en kleedt ghy hem niet? Want het is een schoon man van maecksel ende schijnt wel een stout vroom man van herten te wesen. Ick geloof, heer ridder, waer hy ghebaeydt in een stove, zijn lijf soude wel soo wit wesen als andere mans.”

“Edele vrouwe,” seyde Valentijn, “hy en heeft van al sijn leven gheen kleederen aen gehadt. Dan nu eerst om te sien hoe dat hy hem houden soude, heb ick hem dit kleet doen maken, want ick hem al naeck in Parijs brochte by den coninck, ende hy en ontsiet hem gheen koude, hitte noch wint.”

Aldus komende soo aensagh de schoone maghet Oursson altijd. Alsoo het Godt hebben wilde dat de natueren haren loop hebben soude, so is de schoone jonckvrouwe verliefte gheworden op Oursson boven alle andere ridders die daer waren – daer om men ghemeynlick seydt: Daer en is geen lief lelick.

Als Valentijn aldus sprack teghen de schoone jonckvrouwe, soo seyde hy de sake waerom hy daer gekomen was, ende seyde hoe hy eenen eedt ghedaen hadde “om den Groenen Ridder te bevechten in een kamp om u edelheydts wille, daer op dat ick den eedt dede ende beloofde als dat ick niet wederkeeren en soude in Vranckrijck voor dat ick mijn belofte volbracht hadde. U edelheyt sal weten dat ick de doot liever sterven sal om uwent wille dan dat ick den Groenen Ridder niet bevechten en soude!”

“Eylacen,” seyde de schoone Fesone, “en set u lijf inde avontuere niet om mijnent wille, want wie een ander liever heeft dan hem selven, die dunckt my te hebben een ongeregelde liefde. Och lacen, daer zijn soo veel edele, vrome ridders om mijnent wille ghestorven, dattet my een groot verdriet is dus langhe op aertrijck geleeft te hebben.”

“O edele vrouwe, vergevet my, want ick dat alsoo voor mijn genomen hebbe.”

“Heer ridder,” seyde de schoone jonckvrouwe, “wel moetet u vergaen! Ick bidde Godt almachtigh dat hy u victorie verleenen wilt.”

Doen nam de schoone jonckvrouwe twee goude ringhen ende gaf den eenen Valentijn ende den anderen Oursson. Daer na soo zijn dese twee ridders gaen sitten aen de tafel daer de andere ridders saten, ende de hertoge dede henlieden eerlijck dienen. Dan de schoone jonckvrouwe heeft altijd haer oogen op Oursson geslagen, meer dan op d’andere ridders, om dat haer hert was ontsteken met liefde.

Doen den hertogh met al sijn ridders waren gheseten aen de tafel, soo is den Groenen Ridder voor de poorte gekomen ende heeft geklopt om in te komen ende te sien de schoone Fesone, daer hy alsoo seer op verliefte was, want het tractaet alsoo gemaect was dat hy eens daeghs komen soude om de schoone jonckvrouwe te sien. Alsoo haest als hy in ’t hof gekomen was, soo seyde hy met luyder stemmen: “Heer hertogh, hebt ghy ridders om my te bevechten?”

“Jae ick,” seyde den hertogh, “hier zijnder noch veerthien inde zale die hun lijf avontueren willen om mijn dochters wil en tot dien eynde uyt verre landen gekomen zijn!”

Doen seyde den Groenen Ridder: “Laetse mijn sien ende laet my in u zale gaen om de schoone Fesone te sien!”

“Heer ridder, ghi hebt oorlof om inde zale te gaen!”

Den Groenen Ridder is inde zale ghegaen ende heeft de ridders aengesien ende seyde tot hen: “Ghy heeren, zijt ghy hier ghekomen om my te bevechten, soo zijt ghy seer verdwaelt. Eet ende drinckt ende maekt goede chiere, morgen sal ’t wesen uwen lesten dagh van u leven, ende ick sal u alle hangen aen den hoogsten tack van mijnen boom!”

Valentijn dit hoorende, was seer ghestoort in sijn herte ende heeft den Groenen Ridder gheantwoort: “Heer ridder, van sulcke woorden te spreeken hoort ghy u te wachten. Den dach is nu gekomen dat ghy bevochten sult worden soo sterckelijcken als ghy oyt gheweest zijt, want al hebt ghy menigh edel ridder vanden lijve berooft, hy is nu ghekomen die u verwinnen sal!”

Oursson sittende aen de tafel, sagh den Groenen Ridder aen ende verstont datmen van hem sprack, en is opgeresen vande tafel ende ginck na den Groenen Ridder toe. Hy heeft hem in sijn armen

genomen ende wierp hem op sijn schouderen als of hy maer een kint geweest en hadde en ginck daer mede over de tafel tegen des Groenen Ridders danck ende wierp hem ten lesten teghens de muer vande wandt alsoo stijf, dat den Groenen Ridder niet en wiste hy en hadde sijn hals ontstucken, want Oursson wel verstaen hadde dattet den Groenen Ridder was die so veel edele ridders van lijf ter doot gebracht hadde.

Als den Groenen Ridder opghestaen was, soo ginck Oursson weder aen de tafel sitten ende wees hen allen die daer saten met teekenen dat hyer alsulcke wel drie op sijnen halse nemen soude als den Groenen Ridder was.

Doen begonnen sy allegader te lachen die inde zale waren, ende seyden d'een teghen den anderen, dat hy ghekomen was die den Groenen Ridder verwinnen soude ende de schoone jonckvrouwe hebben soude. "Hy is weerdigh dat men hem prijs ende eer doen sal onder alle princen ende heeren, want hy de aldervroomste man is die op der aerden leeft!"

Doen Fesone dit van Oursson sagh, soo wierdt sy te meer ontstecken met liefden. Godt die alle dinck voorspoedt [geeft], heeft haer beyder herten alsoo ontstecken met den band van Venus dattet qualijck waer om te schrijven.

Doen Oursson den Groenen Ridder aldus gheworpen hadde ende hem wel ghedoodt soude hebben, het welcke hy niet doen en woude, soo is hy gaen sitten aen de tafel.

Den Groenen Ridder beklaeghde hem seer van 't ghene dat hem gheschiedt was, ende seyde voor hen allen: "Mijn heeren, dese man heeft my verrast ende verraden. Hy is aen my gekomen sonder woordt te spreken. Ick belove hem dat ick hem alsoo straffen sal dat ghy alle aen hem exempel nemen sult. Ende tot spijt van hem soo sal ick een galge doen maken ende hanghen hem daer aen!"

Oursson verstont wel dat hem den Groenen Ridder beklaeghde vande schande die hem ghebeurt was, soo is Oursson opghestaen ende heeft sijn hoofd gheschut ende bewees hem teekenen dat hy hem 's anderendaegs wilde bevechten. Ende in een teeken van dien so heeft hy sijnen caproen uytgetogen en heeft hem voor des Groenen Ridders voeten geworpen tot een teeken van kampen.

Doen sprack Valentijn tot den Groenen Ridder: "Siet hier den pandt vanden Wildeman. Hebt ghy nu een vroom herte, soo heft hem op!"

Dit speet den Groenen Ridder soo seer dat hy niet een woort en sprack.

Doen seyde den hertogh tegen den Groenen Ridder: “Ghy sult strijdt hebben tegen desen Wildeman. Ick duchte dat ghy ghenoech te doen sult hebben. Ende indien ghy desen Wildeman verwint, soo mooght ghy u wel beroemen dat ghy zijt de bloeme van alle ridders!”

“By mijnen Godt,” seyde den Groenen Ridder, “morgen soo sult ghy ’t alle sien ende bekennen wat sijn sterckheydt is, want hy en sal niet levendigh uyt mijnen handen komen. Ick sal hem oock hanghen boven alle de andere!”

Met dese woorden is den Groenen Ridder uyt het casteel ghegaen in sijn pavelioen om te rusten, ende den hertoge is ghebleven met sijn heeren inde zale by de schoone Fesone, die groote blijschap ende vreught bedreven ende seyden d’een teghen den anderen dat des Groenen Ridders meester gekomen was.

Daer was groote sprake inde stadt van Oursson de Wildeman. Elck begeerde hem te sien, waer door soo groote menichte van volck quam in ’t palleys dat den hertogh geboodt dat men de poorten toe sluyten soude.

Als Oursson ’t gheruchte hoorde, soo is hy ter vensteren gheschoten om het volck te sien. De borgeren hebben dat vernomen ende zijn om hooge geklommen, de een op den anderen, om desen Wildeman te sien ende spraken van hem in menigerhande manieren.

Doen de maeltijdt bereydt was, soo is elck gaen sitten. Als de hertogh gegeten hadde, soo is hy opgestaen, ende daer is gekomen menigh batement-spel. Doen dese batementen al ge-eyndt waren, soo is elck gaen slapen.

Doen Valentijn in sijn rust was, soo dede hy Oursson een teecken als dat hy by hem te bedde komen soude, maer Oursson ginck ligghen op der aerden ende dede alsoo hy gewoon was te doen. Alsoo is den nacht over gegaen.

Doen den dagh aen gekomen was, soo is Valentijn met Oursson inde zale ghegaen eer den hertoch met sijn dochter inde zale quam. Daer waren de .XIIII. ridders teghenwoordigh die daer ghekomen waren om den Groenen Ridder te bevechten, op dat sy souden moghen verkrijgen de schoone Fesone, ende sy hebben daer raedt gehouden

wie dat den voorganck hebben soude om den Groenen Ridder te bevechten, want den hertogh hadde den Groenen Ridder strijdt belooft te leveren.

Op dien dagh soo sprack daer een edel ridder van grooter gheboorten ende seyde: “Mijn heeren, indien ’t u alle belieft, ick ben bereydt om desen Groenen Ridder te bevechten.”

Dese bede wierdt hem ghegunt van allen den ridderen. Hy ginck hem wapenen ende was geheeten Gallerant ende was uyt Vranckrijck. Als hy ghewapent was, soo is hy gekomen by de schoone Fesone ende heeft oorlof genomen in grooter blijdschap ende eere.

De schoone jonckvrouwe, die wel gheleert was in alle manieren, gaf hem oorlof ende seyde: “Heer ridder, ick bidde God dat Hy u geleyden ende beschermen wil voor den Groenen Ridder op dat ghy wederom keeren mooght in gesonden lijve met grooter eeren.”

Doen den ridder oorlof ghenomen hadde vande schoone jonckvrouwe soo is hy te peerde gheseten en is ghereden voor de tente van den Groenen Ridder.

Doen den Groenen Ridder sagh dat daer een ridder quam om hem te bevechten, soo is hy te peerde geseten ende stack sijn peert met sporen ende quam met eenen hoveerdigen moedt tegen desen ridder Gallerant ende stack hem van sijn peert dat hy ter aerden moeste vallen. Ende den Groenen Ridder is van sijn peert getreden ende heeft Gallerant sijnen helm van sijn hooft ghenomen, daer door Gallerant vervaert wiert ende bad den Groenen Ridder om ghenade, maer ’t en hulp hem niet, want hy toogh sijn harnasch uyt ende heeft hem ghehanghen aen eenen boom by de andere.

Om de doodt van desen ridder was inde stadt een groot gheschrey, want hy een schoon man ende gepresen was van alle sijn gheselschap. Hier door soo verstont Oursson dat den ridder Gallerant vanden Groenen Ridder verslaghen was. Oursson dede teeckenen met sijn handen als dat hy den Groenen Ridder van stonden aen bevechten woude. Valentijn wees hem dat hy toeven moeste, want Valentijn woude hem eerst bevechten, ende Oursson heeft hem ontsien ende is wegh ghegaen.

Nu is Valentijn hem gaen wapenen. Als hy gewapent was, soo is hy gegaen by de schoone Fesone om oorlof te nemen. Men derf niet vrighen oft daer menigh suchten oft kermen is gheweest, alsoo wel aen d’een zijde als aen d’ander. “Och,” seyde de schoone jonckvrouwe, “ick

bidde Godt almachtigh dat Hy u bewaren wil voor desen Groenen Ridder.”

Aldus soo heeft Valentijn oorlof genomen aen de jonckvrouwe, ende de maghet heeft hem Godt bevolen ende sach hem aen met goeder herten, maer haer herte en sin was altoos op Oursson – daer sy wel reden toe hadde, door dien dattet Godt van hemelrijck liefde, die alle dinck voorsien heeft, dattet geschieden soude dat Oursson dese schoone Fesone tot een getroude huysvrouwe soude hebben, als ghy doch hooren sult.

Nae dat Valentijn oorlof ghenomen hadde aen de schoone Fesone ende van den hertogh met alle sijn gheselschap, soo is Valentijn te peerde geseten om den Groenen Ridder te bevechten. Maer als hy op den wegh was, soo is daer gekomen een ridder die op de schoone Fesone verliefd was, roepende: “Heer, hebt een luttel patientie ende laet my doch voor gaen!”

“Jonckheer, gaet inden naem Godts,” antwoorde Valentijn, “ick gheve u oorlof. Godt moet u bewaren voor desen wint!”

Desen ridder was ghe-naemt Tyrus ende was geboren uyt Savoyen. Hy hadde al sijn goetd verteert, daerom sette hy hem in dese avontuere. Hy nam oorlof aen de schoone Fesone ende aen alle de ridderen ende is soo ghereden voor het pavelioen vanden Groenen Ridder. Doen den Groenen Ridder Tyrus sagh komen, soo is hy uyt sijn tente ghekomen als een hooghmoedigh man. Ende Tyrus seyde: “Heer ridder, sit op u peerdt ende denckt om u te beschermen, want ick u van Godts weggen ontsegge!”

Als den Groenen Ridder Tyrus verstaen hadde, soo ontboodt hy datmen hem sijn peert brengen soude ende is daer op geseten ende heeft sijnen groenen schildt aen sijnen hals gehanghen ende de lencie in sijn handen genomen. Ende zijn op malkanderen ghereden in soo grooten nijdt, dat den Groenen Ridder Tyrus door sijn lijf reedt dat hy doot ter aerden van sijn peert viel. Ende den Groenen Ridder trat van sijn peert ende heeft een koorde genomen ende heeftse Tyrus om den hals ghebonden ende heeft hem aen de boomen gehanghen by den anderen.

Doen Valentijn sagh dat Tyrus doot was ende gehangen, mishaeghde hem dat seer ende beval hem Godt ende bad hem devotelicken aen dat Hy doch weten mochte wie dat sijn vader ende moeder waren ende dat

hy daer kennis af krijgen mochte voor sijn doot. Als hy Godt aldus gebeden hadde, soo stack hy sijn peerdt met sporen ende reedt voor de tente vanden Groenen Ridder ende ginck daer in.

Den Groenen Ridder kende Valentijn wel, door dien hy Oursson verantwoordt hadde, waer door hy Valentijn meer ontsagh dan alle de riddersen die daer waren, segghende: “Heer ridder, ick ben te vreden dat ghy weder keert in u landt, want my verdriet uwer.”

Doen seyde Valentijn: “Heer ridder, dat en mach alsoo niet zijn. Ick heb beloofd ende ghesworen dat ick mijn macht teghens u proeven sal. Aldus en ontsegt my niet.”

Den Groenen Ridder dit verstaende, soo seyde hy: “Heer ridder, indien ghy my wilt proeven, soo moet ghy my halen mijnen schild die ginder hanget aen den boom, ick sal ’t aen u verdienen.”

“Heer ridder, ghy hebt dienaers ghenoech sonder my. Doetse die halen. Ick en salse niet halen!”

“By mijne wet,” seyde den Groenen Ridder, “ghy sult mijnen schild halen, wildy teghen my vechten. Ende indien ghy mijnen schild niet halen en wilt, so en sal ick u geenem strijt leveren!”

Als Valentijn sagh dat den Groenen Ridder sijn onschuldt daer op nemen woude, soo is hy als een vroom stout ridder ghereden nae den boom toe om den schildt te halen. Maer hy verloos sijnen arbeydt, want hy en mochte dien schildt niet verporren noch nemen, ’t welck hem verdroot.

“By mijn geloove,” seyde den Groenen Ridder, “nu desen jongen ridder mijnen schildt niet beporren noch hinderen en mach, soo neemt hy een sotte daedt voor hem. My dunckt dat hy my met verraet verwinnen wil. Ick sal hem onderwijzen dat sijn voornemen en alle sijn practisatie qualijck vergaen ende eenen schandelijcken voortganck hebben sal tot sijnder grooter schanden.”

Doen is den Groenen Ridder opgheseten te peerde ende heeft een van sijn dienaers geroepen, die geheten was Govaert, ende heeft hem gheseyt dat hy hem halen soude een flessche daer balsem-oly in was die uyt het Paradijs ghekomen was, welcke olye is van sulcker krachten, alsoo men schreef: Indien eenigh man totter doot toe ghequetst waer ende hy met die salve ghestreken ware op sijn wonden, hy soude van stonden aen ghenesen wesen. Dese olie heeft desen Groenen Ridder van langhen tijden by hem gehad ende in menige lasten hem ghenesen.

Doen hy wel versien was, soo heeft hy sijn lancie inde klincke geleyt, ende sijn malkanderen te ghemoet ghekomen met sulcken kracht dat hun beyder lancien braken ende de stucken inde lucht vloghen, ende sijn aldus voorby malkanderen gepasseert. Doen sy weder keerden, soo hebben sy hun sweerden uytghetoghen, blinckende als de sonne, om malkanderen te bevechten.

Valentijn die kloeck ende stout was ter wapenen, sloegh den Groenen Ridder sulcken slagh met sijnen sweerde dattet door het harnas in sijn lijf ginck, datter 't bloedt uyt liep overvloedelijcken.

Doen den Groenen Ridder hem aldus voelde gequetst ende geslaghen, soo heeft hy sijn sweert opgeheven ende sloegh Valentijn op sijn dye met sulcker kracht dat hy hem een groot stuck van sijn harnasch afsloegh ende heeft geseyd: "Nu meughdy weten, heer ridder, of ick kan spelen met den sweerde, als ick u te voren gheseydt hebbe! Ghy hebt my ghequetst, daerom soo sult ghy de doodt moeten sterven, want ghy zijt ter quader tijdt hier gekomen om tegen my te vechten. Ick ben verseeckert dat ick van u handen niet sterven en sal noch van u hier verwonnen en sal worden, maer ick sal u in korter stont hangen aen den hoochsten tack van den boome by de andere, die haer leven hier ghelaten hebben door haer hooverdye!"

"Heer ridder," seyde Valentijn, "van u hooveerdige woorden en ben ick niet vervaert. Denckt u te beschermen, want ghy 't van nooden sult hebben!"

Met dese woorden soo is den strijdt weder begonnen, ende Valentijn gaf den Groenen Ridder alsulcken slach dat hy hem een groot stuck van sijnen schilt sloegh dattet op d'aerde viel. Den Groenen Ridder dit siende, sloegh op Valentijn met alsulcken kracht op sijnen helm dat sijn sweert in twee stucken brack, alsoo dat Valentijn verdooft sat in sijnen sadel ende moeste de sadel ruymen ende viel ter aerden, maer hy was stout ende vroom en stont van stonden aen op. Doen den Groenen Ridder dat sagh dat Valentijn weder op stont, soo toogh hy een mes dat wel snijdende was ende wierp 't na Valentijn, meynende hem door sijn lijf gheworpen te hebben. Valentijn sagh 't mes komen ende is den worp ontsprongen.

Doen den Groenen Ridder sonder sweerdt oft gheweerd was, soo keerde hy weder nae sijn tente om andere wapenen te halen, daer hy hem mede verweeren soude, maer Valentijn was hem al te rasch en sloegh den Groenen Ridder sijn peerdt een been af, soo dat den Groenen Ridder met sijn peerdt ter aerden viel. Doen hy ter aerden was

gevallen is hy weder op ghestaen ende is by Valentijn ghekomen ende hebben malkanderen met krachten soo seer bevochten dat sy beyde ghequetst waren, ende elk heeft sijn uytterste kracht ghetoot. Om kort te maken: soo is desen strijdt soo hart ende groet geweest dat sy aen beyde zijden seer gequetst waren. Maer Valentijn sloegh den Groenen Ridder so grooten wonde in sijn lijf, datmen ghemeynt soude hebben hy soude van stonden aen ghestorven hebben. Dan dat bate Valentijn luttel, want wat wonden dat hy hem sloegh, soo nam hy van sijn balsem-olie, die hy by hem droegh, ende streeck sijn wonden daer mede, daer af hy van stonden aen genesen was als of hy noyt ghequetst en hadde gheweest. Ende hebben dus so langen tijdt seer strengelijcken tegen malkanderen ghevochten tot dat den dagh ten eynde ghekomen was ende waren aen beyde zijden soo seer vermoeyt dattet wonder was.

Den Groenen Ridder was seer bedroeft van herten om dat hy Valentijn niet verwonnen en hadde, ende was seer moede, al en bewees hy 't niet, ende seyde: "Heer ridder, wy moeten desen strijt laten, want ick sie wel dat ghy vermoeyt zijt, ende den dagh begeeft ons ende den nacht komt aen. Indien ick u nu verwonne, ick en soude gheen eere daer af hebben. Aldus soo keert nu wederom in Aquitanien ende rust u desen nacht. Want ghy mooght u wel beroemen boven alle heeren ende ridders, dat ick noyt soo vromen stouten man ghevonden en hebbe. Morgen soo komt weder ende neemt oorlof aen alle de heeren, vrienden ende maghen, want ghy den doot niet ontgaen en sult, ghy en sulter om sterven."

Valentijn was seer blijde dat hy den Groenen Ridder laten soude, want hy seer moede ende gequetst was. Doen is Valentijn nae sijn peert ghegaen dat in een groen velt liep en greep 't by den toom ende satter op en reet na Aquitanien.

Als die vander stadt sagen dat Valentijn wederomme quam, soo bedreven sy groote blijdschap ende vonden de hertoge in sijn palleys ende gingen ter poorten om Valentijn eerlijcken te ontfanghen, ende altoos toonde Oursson Valentijn groote vrientschap ende nam hem in sijn armen ende kusten hem. Doen sy in 't palleys waren, so vraeghde hem den hertogh tijdingh, hoe dattet metten Groenen Ridder stont.

"Heer," seyde Valentijn, "hy is in sijn groene tente en rust hem daer. Want hy is de vroomste man die ick oyt ghesien heb, want daer en is

gheen vromer op aerden levende dan hy: Men mach hem niet verwinnen 't en waer by Godts gratie.”

Den hertogh seyde: “Valentijn, ghy hebt u vroom ghehadt teghen desen Groenen Ridder, want daer niemant weder ghekeert en is dan ghy alleen. Sy zijn allegader een schandelijcke doot ghestorven onder des Groenen Ridders handen, maer ghy hebt wel bewesen dat ghy zijt de bloeme van alle ridders!”

“Edel heer, van hem en mach ick my niet vermeten, want op morghen vroegh sal ick weder strijdt hebben teghen den Groenen Ridder. Ick bidt Godt dat Hy my beschermen wil teghen desen Ridder, want sonder Godts hulpe en machmen desen Groenen Ridder niet verwinnen noch wederstaen.

Na dese woorden soo wiert Valentijn ontwapent ende is ghegaen inde kamer van Fesone, ende elck dede Valentijn groote eere ende reverentie om sijn vromigheydt wille, soo wel de kleyne als de groote.

Doen den tijdt was datmen gaen eten soude, soo woude den hertogh Valentijn groote eere bewijsen ende sette hem aen sijns selfs tafel, soo hebben sy gesproken van menigerhande materien.

Doen de maeltijdt gedaen was soo is Valentijn opgestaen ende nam oorlof aen den hertogh ende aen alle de heeren, ende hy is in sijn kamer alleen gegaen om sijn wonden te verbinden, want hy seer gequetst was. Doen hy verbonden was, soo is hy in sijn rust gaen liggen om wat te slapen.

Den Groenen Ridder was in sijn pavelioen, die van sijnen meester sijn wonden dede smeeren. Hy en hadde gheen wonde also groot, alsoo haest als hy gesmeert was, soo was hy also gesont ofte hy noyt gewont en hadde geweest.

Nu sal ick hier laten te spreeken vanden Groenen Ridder ende spreken van Valentijn, die in sijn kamer is doende groote klachten by hem selven van dese saken.

Hoe Valentijn Oursson sant om 's anderdaeghs den Groenen Ridder te bevechten ende hoe Oursson den Groenen Ridder verwon, die hem seyde dat by een conincks sone was.

Het .xx. capittel.

Aldus lagh Valentijn al den nacht sonder yet te slaepen ofte te rusten, seer suchtende van herten ende seggende in hem selven met beklagelijcke woorden: “Och almogende Godt, nu sie ick wel dat ick mijn opset nimmermeer te boven komen en sal, het en zy door U godlijcke gratie. Soo bid ick U, almogende God, dat Ghy medelijden met my wilt hebben teghen desen Groenen Ridder, die mijn doot ghesworen heeft. Och, ick hadde voor my ghenomen dat ick niet rusten en soude voor dat ick gheweten hadde de vader die my wan, ende de moeder die my droegh ende ter werelt gebracht heeft in ’t Bosch van Orlens. Maer nu soo bekenne ick wel dattet al om niet is ... O Heere Godt, wil my vertroosten, want ick heb een sot werck aengenomen, dat ick desen kamp vechten wil tegen den Groenen Ridder, nu my de fortuyne teghen is, indien men hem niet verwinnen en mach dan van eenen ridder die gheboren soude wesen van koninglijcken gheslachte ende die van gheen vrouwe opghevoedt en is noch vrouwe borsten ghesoghen en soude hebben. Dit en ben ick niet, want ick en ben soo weerdigh niet dat ick eens coninghs sone soude wesen. Oock ben ick in mijn jonckheyt also niet opgevoet. Dus en sie ick geen hope noch troost in mijn voornemen, die my vander doot beschermen mach dan Godt mijn Schepper, die my van desen last beschermen wil, dat ick den doot soo schandelijcken niet sterven en moet.”

In dese beklagelijcke woorden was Valentijn alle den nacht sonder slapen met sorghe voor zijn avontuere die hem naeckende was. Doen hy ’t al overleydt hadde door zijn wijsheydt, soo worde hy denckende op Oursson den Wildeman, die hy in ’t bosch verwonnen hadde. Soo docht Valentijn dat hy door hem verlost soude moghen worden, want hy gheen vrouwe borsten ghesoghen en hadde, ende dattet mogelijk geweest is eens conings dochter, die hem in ’t bosch ghebaert hadde.

Aldus is den nacht ghepasseert ende den dagh heeft hem geopenbaert, ende Valentijn is opgestaen in dese gedachten en is gegaen by Oursson ende heeft hem sonderlinghe teekenen bewesen dat hy hem wapenen soude om teghen den Groenen Ridder te vechten. Van dese tijdinghe was Oursson seer verblijt, springende ende dansende over de sale met grooter blijschappen, ende beweest met teekenen dat den Groenen Ridder nimmermeer uyt zijnen handen komen en soude. So heeft hy hem voorsien met een groote sware knodtse van hout ende leydense op sijnen hals, schuddende sijn hoofd ende dede teekenen als dat hy gheen ander wapen ofte harnasch

hebben en woude om den Groenen Ridder te bevechten dan de knodse.

Valentijn seyde: “Mijn goede vrient, dat en mach alsoo niet wesen. Ick wilde als dat ghy met mijn harnas ghewapent zijt ende mijnen schilt, die mijn den coningh Pepijn gegeven heeft, ende mijn paert dat ick uyt Vranckrijck hier ghebrocht hebbe.”

Alsoo 't Valentijn beliefte, was Oursson te vreden, want hy Valentijn ontsagh als oft hy zijn dienaer geweest hadde, want hy woude hem altoos believen. Doen gheboodt Valentijn datmen hem sijn harnasch brengen soude, ende datmen Oursson daer mede soude wapenen. Als hy ghewapent was ende sach dattet harnas blinckte, so maecte hy teeckenen met zijn armen: eer dattet middagh waer, soo soude hy den Groenen Ridder verwonnen hebben ofte ghedoodt.

Van deser bewijsinghe begonste den hertoge met alle zijnen heeren seer te lacchen. De hertoghe hadde Oursson selve gewapent met de wapenen van Valentijn, soo werdt Oursson wel besien van alle de heeren die daer waren, want hy wel bewees dat hy een schoon, vroom, stout ridder was ende oock wel gemaectt van lichaem. Oursson nam oorlof aen den hertogh ende aen alle zijne heeren, daer nae nam hy Valentijn in zijn armen ende kusten hem ende nam oorlof. Valentijn begost te weenen. Doen Oursson dat sach, soo bewees hy hem als dat hy gheen sorghe en hadde voor hem, hy soude den Groenen Ridder doodt ofte levende brenghen inde stadt. “Dat gunne u Godt almachtigh,” seyde Valentijn, “die ick ootmoedelijck bidde dat Hy u beschermen wil voor desen tyran om den victorie te verkrijghen!”

Aldus is Oursson ghescheyden, maer eer hy te peerde ginck, soo is hy inde sale ghegaen om oorlof te nemen aen den schoone Fesone, die vergheselschap was met veel heeren ende vrouwen. Hy tradt by haer om haer te kussen, daerom dat de schoone Fesone begonste te lacchen met alle de heeren ende vrouwen die daer waren. Hy dede haer een teecken als dat hy om harent wille ginck bevechten den Groenen Ridder om haer liefde te verkrijgen. De schoone Fesone die vol eerbaerheydt was, bewees hem oock teeckenen dat hy hem vroom houden soude tegen den Groenen Ridder, ende indien hy wederkeerde ende den Groenen Ridder verwonnen hadde, soo soude hy haer liefde gewonnen hebben.

Aldus heeft Oursson oorlof ghenomen en is gaen sitten te paerde, de welcke met een groot geselschap worde gheleyt by den hertogh van Aquitanien tot buyten der poorten toe. Als hy uyt de stadt was, soo is

een yeghelijck weder ghekeert inde stadt. Dese tijdinge was inde stadt dat den Wildeman soude gaen bevechten den Groenen Ridder, van welcke sake de heeren ende ghemeeynten seer verwondert waren. Nu reedt Oursson al ghewapent met de wapenen van Valentijn, daer af den Groenen Ridder gheen kennis en hadde.

Het en is niet langhe gheleden Oursson en is voor de tente vanden Groene Ridder gekomen ende sonder een woort te spreken met het yser van zijnder lancie stiet hy aen de tente tot een teecken dat hy uyt komen soude om hem strijdt te leveren. 't Welck den Groenen Ridder seer speet, ende swoer by zijnen god dat hy hem de hoochmoedigheydt die hy hem ghedaen hadde, soude vergelden eer de avondt komen soude. Hy was gheringe gewapent ende is op zijn peert gaen sitten ende nam zijn lancie inde hant, die wel grof en sterck was, ende is gekomen in 't perck om te steken teghen Oursson.

Doen Oursson dit sach, soo trock hy zijn peert achterwaerts. Soo hebben zy hun lancien laten dalen en zijn alsoo malkanderen ghemoet in alsulcker manieren dat sy beyde man en peert ter aerden zijn ghevallen. Als zy beyde ghevallen waren, so zijn sy op gestaen als vrome ridders en hebben hun sweerden uytghetoghen om d'een den anderen te bevechten. Den Groenen Ridder, die seer toornigh ende vol hooveerdy was, sloegh Oursson eerst soo grooten slagh op zijnen helm dat den gulden knop van zijnen helm viel ende een groot stuck van sijnen schilde, van welcke slag Oursson seer gequetst was.

Als Oursson sach dattet bloedt uyt zijn harnasch quam gelooopen, so wierdt hy felder dan eenen lupaert ende hooveerdigher dan eenen leeuwe. Hy keerde zijn oogen ende schudde zijn hoofd ende heeft zijn sweert verheven en sloegh den Groenen Ridder alsoo grooten slagh op zijnen helm dattet door zijnen helm ginck, ende nam hem een groot stuck van zijn hoofd metten hayr dattet ter aerden viel, ende daer en boven noch een groote wonde in zijnen arm, soo dattet bloedt overvloedelijck uytgelooopen quam.

Den Groenen Ridder en maecte van dese wonde gheen werck, want hy nam vande balsem-olie ende streeckse daer mede en wert van stonden aen genesen ende so gesont als hy van te voren was, daer af hem Oursson seer verwonderde en dochte in hem selven als datmen desen Groenen Ridder niet verwinnen en soude moghen met geenderhande wapenen noch sweerden, want hy hem selven ghenas met de oly daer ick u hier voren afgeseydt hebbe. Soo heeft Oursson

hem bedocht en heeft zijn wapen van hem geworpen opter aerden ende is met eenen fellen moet gheloopen op den Groenen Ridder, hem nemende in zijn armen alsoo vast dat hy hem niet roeren en mochte, ende wierp hem ter aerden onder zijn voeten ende heeft hem aldus houden liggen. Als hy aldus lagh, soo heeft hem Oursson den helm afgedaen om 't hooft te klieven. Daer lag den Groenen Ridder in soo grooten last van zijn lijf, dat hy hem op gaf inde handen van Oursson ende badt om ghenade. Oursson die niet verstaen en woude sijn roepen ende bidden, en maecte daer gheen werck af en hielt hem vast onder hem ligghen als oft hy hem zijnen hals afsteecken wilde.

Met dien is Valentijn daer komen gereden, die Ourssons manieren wel kende, doende Oursson een teecken dat hy hem niet dooden en soude. Doen Oursson Valentijn hoorde, soo hiel hy op van hem yet te misdoen, maer hy hielt den Groenen Ridder altoos vast onder hem legghen, alsoo langhe als Valentijn teghen hem sprack. Doen seyde Valentijn tot den Groenen Ridder: “Heer ridder, ghy moet nu weten op deser ure als dat ghy verwonnen zijt ende gheen macht en hebt om u te beschermen van der doodt teghen desen man, door welcken ghy den doodt moet sterven ende u leven hier laten, so schandelijck als ghy dese andere ridders hebt ghedaen, die ghy alsoo schandelijck hebt ghehanghen aen desen boom; daerom suldy oock soo schandelijcken aen desen boom hangen!”

“Och,” seyde den Groenen Ridder, “my dunckt dat ghy zijt een edelman seer heus van manieren, daerom bidt ick u op goeder trouwen dat ghy met my medelijden hebben wilt en mijn lijf beschermen.”

“Heer ridder,” seyde Valentijn, “dat en sal ick niet doen dan op conditie, dats te weten dat ghy u ghelooove wilt versaken ende den valschen godt die ghy aenbidt, ende gelooven in Jesum Christum, den levendigen Gods Sone, ende dat ghy u sult laten doopen in den name Jesu, op dat ghy Zijn glorie meught verkrijghen die onvergancelijck is. Ende als ghy dit al volbracht hebt, soo suldy reysen in Vranckrijck by den koning Pepijn ende segghen dat u daer ghesonden heeft Valentijn ende Oursson, die u verwonnen heeft. Zijt hier op denckende oft ghy dit doen wilt, ende geeft my hier antwoord op!”

“O edele heere, ick ben te vreden al te volbrengen dat ghy op my begeert hebt, ende versake van deser ure af al mijn wet ende de valsche goden die ick gedient hebbe tot desen dagh toe ende neme aen 't gelooove van Jesum Christum den levendigen Gods Sone ende wil daer

in leven en sterven. Ende ick beloof u, als u dienaer, dat ick sal reysen totten koninck Pepijn als u gevangen ende presenteren my voor zijn edelheydt.”

Doen den Groenen Ridder zijnen eedt gedaen hadde ende de saecken beloof hadde, soo heeft Valentijn een teecken ghedaen aen Oursson dat hy hem op laten soude. Oursson die hem hier inne versagh, heeft den Groenen Ridder zijn wapenen ende harnas ontnomen, op dat hy hem geen leedt daer mede doen en soude moghen. Als den Groenen Ridder op sijn voeten stondt, soo sprack hy tot Valentijn en seyde: “Heer ridder, my dunckt dat ghy zijt de gene daer ick gisteren tegen vocht, ende de ghene die my nu verwonnen heeft, die is de gene die my in ’t hof vanden hertoge tegen der aerden wierp.”

“Het is waer,” seyde Valentijn, “ghy hebt wel kennisse gedraghen. Men moet u niet liegen.”

“Ick moet u wat segghen, mijn heere,” seyde den Groenen Ridder, “wilt my daer in consenteren? Sendt desen ridder die my verwonnen heeft aen de hooghe boomen, ende mach hy mijnen schilt die daer hangt afnemen dan mach ick wel segghen dat hy die gene is die my verwinnen soude, want van niemant anders en soude ick moghen verwonnen worden in eenighen kamp ofte strijdt dan door dien, die dese schilt afnemen mach!”

Doen dede Valentijn een teecken aen Oursson als dat hy den schilt halen soude. So haest als Oursson aen de boomen gekomen is, soo heeft hy sijn hant uytghesteken om den schilt af te nemen, maer als Oursson den schilt roerde, soo viel hem den schilt in sijn handen ende brachten den Groenen Ridder. Als den Groenen Ridder sagh dat Oursson hem den schilt brachte ende sonder kracht afgenomen hadde, soo bekende hy wel dat Oursson de ghene was, daer van hem ghepropheteert was, die hem verwinnen soude. Hy viel Oursson te voet ende woude hem sijn voeten kussen. Oursson was beleeft en geleert ende en woude dat niet gehengen, nam hem by der handt ende hief hem vander aerden.

“O mijn heeren,” seyde den Groenen Ridder, “ick behoer my daer toe te voegen om u alle eere ende reverentie te doen, meer dan eenigh man op aerden levende. Ick weet certeyn en laet u weten dat hy de vroomste ridder is ende sal dragen den naem van allen ridderen. Ende ghy sult seker gelooven dat hy is een konincx sone ende van een koninginne gekomen, ende het is oock alsoo dat hy geen vrouwen

borsten ghesogen en heeft. Ende dat dit waer is, dat sal u verklaert worden op het slot daer mijn suster Escleremonde woont. Daer mooght ghy de waerheydt vernemen, want sy heeft daer een Spinnenhoofd, 't welck alle dinghen van avontueren weet te segghen ende van wat geboorte dat hy ghekomen is. Ende dit Hooft sal staen ende segghen de lieden avontueren totter tijt toe dat daer in komen sal de vroomste ridder vander wereldt ende sal hem antwoordt gheven van al dat hy hem vragen sal. Ende als hy inde kamer is ende antwoordt ontfangen heeft, soo sal dat Hooft zijn kracht verliesen, ende die sal hebben mijn suster Escleremonde tot zijner ghetrouwste huysvrouwe, het alderschoonste wijf dat op der aerden leven mach. Daerom soo wilde ick wel dat ghy uwen wegh wilde derwaerds nemen om aldaer de waerheydt af te weten. Jae, ick woude oock wel als dat ghy mijn rechte suster hadt tot een echte huysvrouwe, want ghy een de vroomste ridder zijt die op aerden leeft. Ende tot meerder seeckerheydt om by haer te komen, soo brenghet haer desen rinck, de welcke sy my gaf, doen ick oorlof nam van haer. Alsoo ick sal gaen by den koning Pepijn, alsoo ick u beloofte hebbe om mijn eer te quijten. Ende in mijn wederkeeren sal ick by u komen in 't kasteel daer mijn suster woont, ende dan sullen wij altijdts wesen als broeders, ende ick en sal u niet begeven in allen uwen noodt, maer ick sal u dienen totter doot toe."

Doe Valentijn verstondt dat den Groenen Ridder een schoone suster hadde, soo werdt hy bevangen met haerder liefden ende beloofde Godt dat hy daer reysen soude omme te sien de schoone jonckvrouwe, die soo seer vermaert was in allen landen.

Doen 't al gedaen was, soo heeft den Groenen Ridder doen ghebieden dat alle zijn volck wegh reysen soude in zijn koningrijck in 't Groene Gebergte ende dat sy van stonden aen 't lant van Aquitanien ruymen soudent sonder schade te doen in geender manieren. Soo zijn de heydenen gereyst uyttet landt van Aquitanien sonder eenighe schade te doen door dat ghebodt van haren coningh, den Groenen Ridder, ende zy bedreven grooten rouwe om haren coning.

Valentijn ende Oursson brachten den Groenen Ridder in Aquitanien ghevanghen. Men en derft niet vragen of daer groote blijdschap was inde stadt die daer wert bedreven, so wel vande kleyne als van de groote. Ende den hertogh met alle zijn heeren zijn te peerde gaen sitten om Valentijn ende Oursson te ontfanghen, dewelcke den

Groenen Ridder mede brachten ghevanghen. Als den Groenen Ridder voor den hertoghe stondt ende voor alle zijn heeren, soo heeft hy gheseydt: “Mijn heeren, ghy behoort desen ridder wel te eeren, die my verwonnen heeft met zijnder krachte. Ende weet voorwaer dat hy eens coninghs kint is ende en heeft noyt geen vrouwen borsten gesogen, anders en soude hy my niet verwonnen hebben, want also is geseyt van ’t Hooft dat mijn suster bewaerdts in haer kamer!”

“By mijnder trouwen,” seyde den hertoge, “soo machmen u te beter gelooven, door dien hy dat door zijn groote vromigheydt tegen u macht heeft bewesen. Daerom wil ick datmen hem alle eeren doe diemen hem doen mach!”

Met dese woorden soo is den hertoghe met alle zijn heeren inde stadt gekomen ende den Groenen Ridder mede, die Oursson gevangen leyde, ende zijn in ’t hof gekomen op de zale. Doen heeft den hertoghe zijn dochter ontboden ende geseyt: “Dochter, siet hier den Groene Ridder, die door u liefde ghebonden heeft het meeste deel van mijnen rijke onder zijn ghewelt, hoewel wy van een gheloove niet en zijn, want de fortuyne ons contrarie is geweest tot desen daghe toe. Daer wy Godt almachtigh af te dancken hebben, die verweckt heeft den mogende coningh Pepijn, dat hy ons gesonden heeft twee edele ridders, daer door wy met alle onsen landen vertroost zijn ende ontlast van sulcke belofte als ick beloofd ende ghesworen hebbe. Maer Godt, die een rechtveerdigh richter is, heeft belieft dat ick van mijnen vijandt gewroocken soude wesen ende dat by desen ridder, die door ’t ghebodt van Valentijn zijn lijf gheavontuert heeft tegen den Groenen Ridder te vechten om ons te bevrijden ende ons uyt onsen grooten last te brenghen. Daer door ghy wel mercken meught dat hy de vroomste ende stouste ridder is boven alle andere ridders. Ende ick gheloove dat ons Godt desen ridder alhier ghesonden heeft om u te hebben tot een echte huysvrouwe. Daerom, mijn lieve dochter, wilt u op dese saecken bedencken, want ghy mijnen troost op deser wereldt zijt, want daer niemant teghen wesen en sal van alle die in mijn hof zijn. Aldus wilt my antwoordt gheven op dese saecke!”

“Mogende heer,” seyde de schoone maghet, “ghy weet dat ghy mijnen liefsten vader zijt, ende ick u beminde dochter, soo en waert gheen recht noch reden dat ick u edelheydt niet ghehoorsaem wesen en soude. Ick ben bereydt altijts u ghebodt te volbrenghen, ende indien ick oock anders dede, soo en bewees ick niet dat ick uwe dochter ware. Ghy weet dat ghy beloofd hebt door u mandamenten:

Soo wie desen Groenen Ridder verwinnen mochte, die soudet ghy u dochter gheven. Nu is den tijdt vervult dat hy verwonnen is ende 't gebodt is voldaan, dat ghy uyt hebt laten roepen. Aldus ist wel reden dat ick hem behoor te nemen tot eenen echten man, ende al woude u edelheydt my een ander geven, ick en woude dat niet doen, want 't en soude u eere noch de mijne niet wesen."

"Ha lieve dochter," seyde de hertoghe, "ghy hebt eerlijcken gesproocken ende u antwoorde behaeght my wel. Maer nu soo moeten wy doen vraghen oft hy u hebben wil tot sijn echte huysvrouwe. Ick sal hem gheven 't halve rijk van Aquitanien met u ten houwelijcke!"

Daer was Oursson en Valentijn in presentie, ende Valentijn dede Oursson by teecken en met woorden verstaen, oft hy de schoone Fesone hebben wilde tot sijn echte huysvrouwe? Oursson dede hem wederom teecken, dat hy anders gheen hebben en wilde dan haer.

Aldus soo zijn dese twee partyen eens, ende alle de heeren ende borghers waren hier in seer verblijdt. Den hertoghe liet van stonden aen komen eenen bisschop om Oursson ende de schoone Fesone te verseecken ende te beloven malkanderen te trouwen alst tijt ende pas gheven soude. Daer werdt een groot feest bedreven die niet te schrijven noch te vertellen en is.

Al heeft Oursson beloofd dese schoone jonckvrouwe te trouwen, soo en hevet Godt niet belieft voor dat hy perfectelijck soude spreken, ende dat Valentijn verkregen soude hebbe de schoone Escleremonde, daer ick u hier af schrijven sal in 't volgende capittel.

Hoe eenen engel Valentijn openbaerde dat hy met Oursson reysen soude nae 't kasteel vande schoone Escleremonde, ende hoe coning Pepijn bescheyt kreegh van sijn suster ende haer kinders.

Het .XXI. capittel.

Als Oursson verseeckert was van de schoone jonckvrouwe, soo wert daer bedreven een seer groote blijtschap door alle 't landt en besonder van alle de heeren van Aquitanien, sulcks dat dien dagh in blijtschap ende ghenoeghen is ghepasseert. Den hertoghe is in sijn kamer vertrocken om sijn rust te nemen, ende elck in sijn kamer die hem verordineert was. Valentijn ende Oursson zijn mede in een schoone camer geleyt die voor hun beyden gheordineert was, dat zy dien nacht daer in rusten souden.

Alst quam ontrent den middernacht soo openbaerde hem eenen enghel ende seyde: “Valentijn, weet dat Godt u gebiet dat ghy morgen vroe gh met Oursson, de welcken den Groenen Ridder verwonnen heeft, sonder vertreck reyst nae ’t kasteel van Faragus, daer ghy vinden sult de schoone Escleremonde, door welcke ghy weten sult uyt wat stam ghy ghekomen zijt ende van wat gheslachte, ende wie uw’ vader ende moeder is, dien u ter werelt gebracht heeft, ende dat eer u gesel trout de schoone Fesone!”

Van dit visioen was Valentijn in grooten ghepeynse ende verdriet. Aldus is den nacht overgegaen ende den dagh is aengekomen. Als Valentijn den dagh ghewaer worde, soo heeft hy Oursson opgheweckt, ende zijn inde sale ghegaen, daer den Groenen Ridder was by de andere heeren ende ridders om te verbeyden den hertogh Savoryn, die haest daer na inde sale quam. So haest als de hertoge inde sale was, so heeft den Groenen Ridder ghesproocken met behoorlijcke reverentie: “Moghende heere, het is waer dat tusschen u edelheydt ende my gemaect is gheweest eenen tijt van pays, welcken tijdt u edelheydt volbracht heeft, ende ick daer in ’t onder gedaen ben, soo en heb ick geen reden uwe edelheydt yet te eysschen oft u dochter, ende ick schelde u en u dochter quijt vande beloften die ghy my ghedaen hebt ende sal u land in vreden laten, alsoo ick beloofd hebbe, om mijnen eedt te vryen. Ick bidt u, edel heer, dat ghy my wilt laten hebben het sacrament des doopsels, op dat ick gratie van Godt ontfanghende Hem mach te behaeghelijcker wesen!”

“Heer ridder, ghy hebt wel ende eerlijcken gesproocken! Tot uwer begeerten sal ’t gheschien.”

De hertogh beval datmen een bisschop halen soude om den Groenen Ridder te doopen. Als ’t quam dat den Groenen Ridder by den vonte was om zijn doopsel t’ontfanghen, so sprack Valentijn in deser manieren: “Mijn heeren, indien ’t den hertoghe belijft my te willen geven een gifte, soo bidde ick hem dat desen ridder ghenaemt worde Pepijn nae den edelen koninck van Vranckrijck, die my opgevoet heeft, want hy de vroomste ende edelste heer is vander wereldt. Daerom beger ick dat hy daer na genaemt worde.”

Door Valentijns begheerte soo consenteerden ende slooten alle de heeren die daer in presentie waren Valentijns begheerte, ende den Groenen Ridder werdt ghenaemt Pepijn, welcken naem hy behiel al zijn leven tot dat hy overleedt.

Ende als den Groenen Ridder ghedoopt was, soo ontboodt den hertogh van Aquitanien Valentijn ende Oursson om te trouwen de schoone Fesone. Valentijn dede voor hem en Oursson zijn excusatie: hoe dat zy belooft hadden, indien zy den Groenen Ridder verwinnen mochten, al eer zy eenighe saecken doen oft beginnen souden, so souden zy de stadt van Jerusalem met de heylighe steden versoecken. Door welcken onschult de edel hertogh oorlof gaf dat dese twee reysen souden om hunne beloften te volbrengchen, midts dat Oursson sweeren soude weder te keeren in Aquitanien soo haest als hy zijn bedevaert voldaan hadde om dan zijn dochter te nemen tot een getroude huysvrouwe.

Ende den Groenen Ridder nam op de selve tijd oorlof aen den hertogh. Valentijn vraechde den Groenen Ridder nae den rinck die hy hem belooft hadde om te brenghen zijn suster Escleremonde. Den Groenen Ridder gaf Valentijn den rinck ende seyde: “Edel ridder, bewaert den rinck wel, want den steen die daer in staet is van sulcker krachten: dien over hem heeft, die en sal niet verdrincken noch met gheen onrecht veroordeelt worden. Valentijn nam den rinck ende stacken aen zijnen vinger ende nam oorlof om haer bedevaert te volbrengchen, ende den Groenen Ridder nam oock oorlof om in Vranckrijck te reysen. Aldus so sijn dese ridders elck hunnen wegh gereyst.

Oursson ende Valentijn zijn te schepe ghegaen ende zijn in korter tijt gereyst eenen grooten wegh, want zy den wint tot hunnen wille hadden, en de zee seer stille ende bequaem was. Sy vraeghden de schipper den wegh om te reysen na ’t kasteel van Faragus.

Ende den Groenen Ridder reedt nae Parijs nae den coninck Pepijn, maer eer hy daer quam, soo is voor hem te Parijs ghekomen Blandemijn die de schoone Belesante, des conincks suster, bewaert heeft, als ick u hier vooren gheseydt hebbe, die Valentijn ontmoete als een pelgrim. Blandemijn heeft den coninck Pepijn gegroet. Doen de coninck hem sach in sulcker habijte ende sijnen baert soo grijs, so heeft hy hem ghevraecht of hy van den Heyligen Lande quam, ende van wat plaetse hy een pelgrim was.

“Heer coninck, ick en ben gheen pelgrim, maer om dat ick mijn bootschap te beter soude moghen doen, soo heb ick my in pelgrims habijt ghekleet. Weet dat ick ben een bode van een mogende vrouwe, die by valscheydt uyt haren lande verjaecht is ende in groot ellende

gheset. O moghende heer coningh, dese edel vrouwe daer ick af spreke is u suster Belesante, de welcke sonder recht oft reden van den keyser Alexander schandelijcken uyt alle sijne landen verjaecht en ghebannen is ende in die armoede haer leven geleyt heeft. Ghy moet wel, edel heere, een steenen herte hebben, indien ghy u edelheydt anders niet voeghen en wilt om haer te verlossen van haer verdriet, want ghy zijt de moghenste coningh die in allen christenrijck is. Daerom, heer coning, wilt nu u macht ende vromicheydt toonen tegen den valschen keyser Alexander, die sonder recht of reden de schoone Belesante, u suster, alsulcken onrecht ghedaen heeft, of anders men en soude u niet voor een ghetrouwen broeder houden!”

Doen den coningh hoorde spreken van zijn suster, so heeft hy seer gesucht, want het wel twintigh jaer gheleden was dat hy gheen tydinghe van haer ghehoort en hadde, seggende: “Mijn goede vrient, seght my waer dat mijn suster is, want ick hebbe groote begheerte te weten hoe dat het met haer staet ende waer sy is.”

“Heer coning,” seyde Blandemijn, “ick heb haer beloofd dat ick u niet segghen en sal op wat plaetse zy is, indien ghy naedencken hebt dat zy in die saecke schuldigh is, daerom zy verjaecht is gheweest. Maer ick sal hier een brenghen die tegen eenich man vechten wil eenen strijdt ende dat in uwe tegenwoordicheydt, ende indien hy verwonnen werdt, soo is hy te vreden datmen hem hanghe tot zijnder groote schande. Ende de schoone vrouwe is te vreden om te lijden eenen schandelijcken doot!”

“Och,” seyde de coningh Pepijn, “ick en begheer gheen ander ontschult van mijn suster dan dat den goeden Coopman heeft doen lijden den vermaledijden Valschen Ridder in eenen kamp ende heeft sijn verraedt in ’t openbare gheseydt voor alle menschen. Ick weet dat mijn suster met grooten onrecht verjaeght is in verscheyden eylanden. Ick hebse laten soecken in alle landen, maer ick en kan van haer gheen waerachtighe tijding hooren. Ja, dat my meer deert ende op mijn herte leydt, dat is dat mijn suster swaer gingh met kinde doen de keyser haer verjaeghden ende bande uyt alle zijne landen. Nu en weet ick niet of zy een kint ghebaert heeft oft niet en hoe dat zy daer af verlost mach wesen, want ick weet ende vermoey wel als dat zy haren wille niet ghehadt en heeft als haer toebehoort.”

“Heer koningh,” seyde Blandemijn, “van die sake weet ick wel te spreecken, want u suster scheyde van haere kinderen in ’t Bosch van Orliens. Maer als den tijdt quam om te baren, soo sandt zy my in een

dorp dat daer by stondt om vrouwen te halen die haer helpen ende bystaen souden in haeren noodt. Ick deder alle mijn uytterste neerstigheyt toe, dan ick en mocht soo haest niet wederkeeren ofte de edele vrouwe en hadde ghebaert twee schoone sonen. Ende terstont soo quam daer geloopt eenen wilden beyr, als oft hy rasende gheweest hadde, ende heeft een van haer kinderen ghenomen in zijnen muyl ende isser mede in 't bosch gheloopt, waer door de schoone Belesante haer begaf om haer kindt weder te krijghen, kruypende op handen ende voeten om dat te beschermen, maer zy en wist niet waer dattet ghebleven was. Soo vermoeyde zy haer soo seer dat zy onder eenen grooten boom bleef ligghen als of zy doot gheweest hadde. Doen ick op de plaetse quam daer ickse ghelaten hadde ende de edel vrouwe niet en vant, soo heb ick haer gesocht in het bosch en hebse vinden legghen onder eenen boom als oft zy doot geweest hadde. Ick heb haer opgeheven in mijn armen ende hebse getroost na mijn best vermogen. Ende als zy wat bekomen was ende mochte spreken, soo versuchten zy seer deerlijcken en heeft my vertelt hoe dat zy haer een kint verloren hadde by eenen wilden beyr, ende hoe dat zy haer ander kind ghelaten hadde onder den boom. Doen ick dat hoorde, soo heb ickse onder den boom gheleyt daer ickse gelaten hadde. Daer werdt haer verdriecht verdobbelt, om dat zy haer ander kindt niet en vondt dat zy daer ghelaten hadde. Aldus soo waren de twee kinderen van u suster beyde verloren in 't bosch. Anders en weet ick daer niet meer af. Ende indien u edelheydt hier aen twijffelt, weet edele heere koning, dat ick ben Blandemijn, die alleen bevolen was u suster om haer gheselschap te houden doen zy uyt den lande gebannen was in ellenden!”

“Eylacen Blandemijn,” seyde de koninck, “uwe woorden bedroeven my seere, om dat ick niet weten en mach in wat plaetse mijn suster is ende dat ick niet en weet certeyn van haer twee sonen. Indien ick anders niet weten en mach, soo wilt my segghen hoe langhen tijd dat het geleden is dat sy van haer twee kinderen scheyde in 't Bosch van Orliens.”

“Heer coning,” seyde Blandemijn, “dat was op den selven dagh als ghy my vondt in 't Bosch van Orliens, ende dat ick u seyde de verdrietelijcke tijdinghe van u suster, hoe dat zy gebannen was uyt des keyzers geselschap.”

Doe de koninck Pepijn dit verstont, soo was hy in een groot gepeys ende werdt denckende op Valentijn, dat hy dien op den selven dagh

vondt in het Bosch van Orliens, ende op Oursson die Valentijn in 't selve bosch verwonnen heeft. Op dese saecke was den coninck langhen tijt denckende, ende als hy alleen de sake wel overleyt hadde, so verstont hy wel uytten monde van Blandemijn dattet zijns susters kinderen waren. Hy ontboodt de coninginne Barthe ende zijn dochter Engletijne met alle zijn heeren en vrouwen die in 't hof waren om hun te segghen en te verklaren de woorden van Blandemijn: "Helaes mijn heeren," seyde den coninck, "ick hebse langhen tijdt in mijn hof gehouden als arme kinderen, die gekomen zijn van eenen coninck ende een coninginne, dat mijn neven zijn: dat is Valentijn, die ick in 't Bosch van Orliens vont, die van mijn suster Belesante daer ghebaert is gheweest in haer verdriet, ende Oursson die Wildeman, die by Valentijn verwonnen is, also ick verstaen kan, zijn natuerlijcke broeders ende kinderen vanden keyser van Constantinopolen!"

Van dese tijdinge was de goede coninginne Barthe seer blijde en alle de heeren, ridderen, vrouwen en jonckvrouwen die in 't hof waren. Daer waren de doodtyanden van Valentijn in presentie, te weten Hanefroy ende Hendrick, die met gheveysder herten bewesen oock mede blijde te wesen, maer in 't herte waren sy seer bedroeft, want zy de doot begeerden van Valentijn op dat zy met Carolus, den broeder, haren wille doen souden, 't welck hun faelgeerde ghelijck ghy noch hooren sult.

Doen was Blandemijn seer verwondert als hy den koninck hoorde spreecken vande twee kinderen ende vraeghde den coninck: "Heer, weet ghy niet in wat landt dat dese twee kinderen zijn daer ghy af spreeckt, oft waermense vinden soude?"

"Blandemijn," seyde de coninck, "ick heb den eenen opgevoedt hier in mijn hof langhen tijt, soo dat hy groot, sterck ende stoudt is geworden, ende heeft den anderen int Bosch van Orliens gevangen, daer hy zijn leven leyde als een wilde beeste ende dede alle 't landt hier ontrent groote schade. Als hy hem gevanghen hadde, soo heeft Valentijn desen Wildeman alhier ghebrocht in mijn hof, daer zy beyde eenen langen tijdt zijn gheweest. Soo zijn zy van my ghereyst na Aquitanien om aldaer te bevechten eenen stouten ridder, die hem selven noemt den Groenen Ridder. Ick en heb sint gheen tijdinghe van hen beyden ghehadt."

"Heer koninck," seyde Blandemijn, "dese twee daer ghy af spreeckt hebbe ick gesproken by Aquitanien, waer door mijn hert beswaerdt is

dat ickse niet ghekent en hebbe, soo waer ick van desen ghepeynse ontlast!”

Van dese saken spraken zy langen tijdt. Doen geboodt den koninck dat men Blandemijn hooghlijcken feesteren soude in alle zijne saecken die hem van noode waren. Daer werdt Blandemijn ghebracht by alle de heeren vanden hove, die hem ontvinghen in grooter eeren ende blijdtschap.

Soo ghebeurden op den selven dagh dat den Groenen Ridder quam in 't hof vanden coning. Als hy van zijn peerdt ghetreden was, so is hy gegaen in 's conincx sale, alwaer de coninck was by zijn heeren, ridders en schiltknechten, vergeselschapt met grooten state. Hy groete den koninck ende dede hem groote reverentie. Als den coninck sagh dat hy gewapent was met de groene wapens, so was hy seer verwondert ende vraeghde hem wie hy was, waerom hy daer gekomen was ende waerom hy alsulcke groene wapens droegh?”

“Hooghe mogende koninck,” seyde den Groenen Ridder, “ick ben uyt Portugael geboren vande linagie van de koninck van Portugael en van mijns moeders wegghen uyt het gheslachte van den Sarazijnen. Nu so heb ick een heel jaer ghehouden het landt van Aquitanien onder mijn subjectie om te hebben des hertoghs dochter, de schoone Fesone. Ende so ick ende den hertoghe een bestant gemaect hadde op conditien: indien den hertoghe binnen ses maenden vinden mochte eenighen ridder die my soude verwinnen in eenen kamp, so beloofde ick den hertogh al zijn landen te ruymen met alle mijnen heyr, zijn schade te beteren ende sijn lant weder te stellen in zijn handen. Ende indien hy binnen desen tijdt niemandt en vonde die my verwinnen soude, so soude hy ghehouden wesen my te gheven zijn dochter, de schoone Fesone, tot een echte huysvrouwe. Aldus soo hebbe ick gheleghen voor dese stadt een langen tijdt, verwachtende alle daghe eenige ridders die my bevechten souden, alwaer gekomen is meenighen stouten ridder uyt vreemde landen, de welcke ick alle verwonnen hebbe ende ghehanghen aen eenen hooghen boom, sonder twee ridders, d'een ghenoeemt Valentijn ende d'ander Oursson, welken Valentijn eenen heelen dagh teghen my kampte tot dat den avondt aenquam, soo dat wy ons vechten moesten laten, want wy seer moede waren. Doen den dach weder aenquam om onsen kamp weder te aenveerden, soo is zijn gesel Oursson met Valentijns harnas ende wapen inden kamp ghekomen om my te bevechten, ende ick en wiste anders niet ten was Valentijn. Ende Oursson inden kamp ghekomen

zijnde, dede hy my een teecken van ontsegghen. Doen tradt ick uyt mijn pavelioen om hem te bevechten, maer mijn kracht en hulp my niet ende mocht my luttel baten, want eer yet langhe was ick van hem verwonnen. Ende soude my ghedoodt hebben, en hadde ghedaen den edelen jonghelinck Valentijn, die tot ons quam gelooopen als een vroom ridder ende dede my beloven dat ick soude ontfanghen het heylighe sacrament des doopsels ende versaken mijn wet en ghelooven in Jesum Christum, den levenden Godts Soone. Oock dede hy my sweeren dat ick alhier voor uwe edelheydt komen soude ende gheven my gevangen in uwe handen, stellende mijn leven in uwer edelheydt. Daerom soo ben ick hier ghekomen mijnen eed te quijten als een edelman toekomt, op dat ghy met my doet alsoo het u edelheydt believen sal: 't zy my te doen sterven ofte te laten leven. Dus, mogenden koninck, geve ick my in uwen handen ende begeere van u edelheydt de barmhertigheydt die den almogenden Godt geeft al de ghene die ghenade van hem begeeren, wiens geloove en doopsel ick ontfangen heb, want ick ben een Christen ende geloove in Jesum Christum ende nu voortaan sal ick daer in leven en sterven! Want doen ick mijn doopsel ontfangen soude, soo heeft Valentijn den hertogh van Aquitanien met alle zijn heeren ghebeden datmen my heeten soude Pepijn, na uwe edelheydt, ende ick ben genoemt Pepijn.”

Doen de coninck gehoort en verstaen hadde de woorden en het welspreken vanden Groenen Ridder, soo heeft hy hem vriendelick geantwoort, seggende: “Heer ridder, ghy zijt my wellekom, want uwe komst ons meer verblijft dan eenighe ander tijdinge. Hierom maect goet chiere ende zijt vrolijck door de gene die u alhier gesonden heeft aen ons, want ick verseeckere u lijf ende segghe u voor al mijn heeren dat ick u hier in korten versien sal, om u te onderhouden, van steden, slooten ende landen. Maer seght ons, waer zijn de ridders ghebleven die u verwonnen hebben?”

“Heer coninck,” seyde de Groene Ridder, “zy zijn in Aquitanien by den hertoge Savorijn, die hen beyde houdt in grooter eeren.”

Door dese tijdinghe, soo wel van Blandemijn als van den Groenen Ridder, heeft den koningh Pepijn niemaren gehoort van zijn suster ende van zijn twee neven die zijn suster in 't Bosch van Orliens baerde, waerom hy beloofde in Grieken te reysen om den keyser dese niemaren te vertellen, ende om sijn suster te doen soecken, of men haer in eenighe plaetse soude mogen vinden, want hy boven alle

creatures haer begeerden te sien. Ende als hy selve bedacht 't groot onrecht dat zijn suster geschiet was, soo begonst hy seer bitterlijck te weenen, versuchte in zijn hert en was seer bedroeft.

Hoe koningh Pepijn reysden nae den keyser van Griecken, ende hoe dat hy oorloghde tegen den soudaen, die de stadt van Constantinopelen belegen hadde.

Het .XXIJ. capittel.

Als nu den koning Pepijn tijdinghe hadde van zijn suster Belesante, soo heeft hy hem reet ghemaekt om te reysen nae Constantinopelen by den keyser van Griecken om hem tijdinghe te brenghen van zijn huysvrouwe, als hier voren verhaelt is, vergheselschapt met eenen grooten hoop edelmannen, ende heeft zijn reyse alsoo ghevordert dat hy ghekomen is in korter tijdt te Romen, alwaer hy eerlijcken ontfanghen wert van den paus, want hy eenen beschermer was boven alle princen om het christen geloove te stercken.

Den paus heeft den koningh ghebeden dat hy met hem wilde eten, ende als doen heeft den Heylige Vader den koningh vertelt, hoe dat den grooten soudaen de stadt van Constantinopelen belegert hadde. Ende aldus spreekende van deser materien soo is daer in ghekomen een bode vanden keyser van Griecken.

Als de bode den paus ende den koningh Pepijn ghegroet hadde, soo heeft hy gheseydt: “Heylighe Vader, ghy sult weten dat de Sarazijnen met grooter macht van volck de stadt ende al 't landt van Constantinopelen in haer bedwanck houden. Daerom is de begheerte van den keyser van Griecken, om het christen gheloove te onderhouden ende te beschermen, dat ghy hen bystandt wilt doen, of anders sult ghy wesen de oorsaecke dat de stadt ende alle het landt verloren sal blijven ende het heylige gheloove te niet komen sal, want sonder u hulp ende bystant en mach hy 't niet houden!”

Doen den paus dese tijdinghe hoorde, was hy seer bedroeft. De koningh die daer in presentie was, troosten hem seer ende seyde: “Heylighe Vader, neemt eenen moet! In dien ghy my wilt doen een redelijck ghetal van u volck, ick salse leyden met mijnen heeren voor de stadt van Constantinopelen ende sal met Godts hulpe soo veele doen, dat ick de Sarazijnen in groot verdriet en schande alle 't landt

van Grieken sal doen ruymen, want ick anders niet en begeer dan de Sarazijnen te bevechten om het christen gheloove te beschermen!”

Doe den paus den koningh Pepijn hoorde spreken, wiens herte hy kende, soo heeft hy hem ghedanckt met goeder herten, seggende: “Moghende koningh, van Godt moet ghy ghebenedijdet zijn, want onder alle koninghen zijt ghy de bloeme. Indien ghy de saecke aennemen wilt, soo sal ick u een deel Romeynen leveren, die met groot ghetal u edelheydt gheselschap houden sullen teghen de ongheloovighe Sarazijnen, die vyanden zijn van Godes Sone.”

Den Heylighe Vader de paus dede veel volcks vergaderen ende liet een cruysvaert roepen: Alle de ghene die met den coningh Pepijn reysen wilden om de passie ons Heeren Jesu Christi ende het heylige gheloove te stercken, die soude een cruys draghen op zijn borst, nemende de benedictie ende quijscheldinghe van allen haren sonden.

Inde stadt van Roomen vergaderde in korter tijdt om met den koningh Pepijn over zee te varen hondert en 85 duysendt mannen, besonder de wijfs ende kleyne kinderen. De Heylige Vader heeft hen de benedictie gegeven met de absolutie ende vergiffenisse van alle hare sonden.

Aldus soo heeft de koningh Pepijn oorlof ghenomen aen den paus ende aen alle den cardinalen, ende baden hen allen dat zy voor henlieden bidden wilden, ende is alsoo met al zijn volck t’schepe gegaen. Oock heeft hun den wint soo ghedient, datse in korten tijdt quamen by Constantinopolen ende sagen dat de soudaen Morandy de stad beleghen hadde aen alle plaetsen.

Desen soudaen hadde met hem ghebrocht twintigh koninghen om ’t christen geloove te niet te brenghen, ende was soo ontsien om zijnder macht wille, dat alle de Christenen haer vervaerden die daer ontrent waren. Alsoo dat de keyser van Grieken alle de Christenen by hem dede vergaderen ende heeft de stadt van Constantinopelen seer wel versien van volck, ende de keyser is met een groote macht van volck gaen legghen op eene plaetse, daer hem den soudaen niet hinderen en mochte.

Altijts versuchtete de keyser om sijn huysvrouwe Belesante, als hy overpeynsde in wat staet hyse van hem gheset hadde, ende en dacht anders niet dan dat zy doodt was, want het wel 20 jaren geleden was dat hy geen tijdinghe van haer ghehoort en hadde – die hy kortelijck hooren sal vanden coninck Pepijn, die op 2 mijlen nae by

Konstantinopolen gekomen is, ende heeft sijn tenten en pavelioenen op 't velt doen slaen ende zijn volck in goeder ordinantie geset.

Dit siende de wachters vanden soudaen, so zijn zy met grooter neerstigheydt gekomen by den soudaen ende hebben geseyt: “Heer soudaen, op desen dagh zijn hier te lande ghekomen meer dan twee hondert duysendt Romeynen om ons uyt dit landt te verjagen!”

Den soudaen dit hoorende, seyde: “En hebt gheen sorge, het en is niet mogelijk dat soo grooten volck uyt Romēn komen soude. Wy zijn sterck ghenoegh om henlieden te verbeyden ende om haerlieden strijt te leveren. Oock heb ick daer moet toe, dat ickse in korten tijdt brenghen sal onder mijn gehoorsaemheydt, met alle dat landt van Romēn ende de Francoysen!”

Hy gheboodt door eenen heraut dat zijn heeren hen gereet maken souden in sulcker manieren, als een die allen uren verwachtende is strijdt te hebben. Door dit ghebodt waren alle de Sarazijnen gereet ende zijn al te samen vergadert op een vlack velt, dat groot en breed was, om de Kerstenen te wachten.

Als den dagh aenquam, soo was den coninck met alle sijn heeren bereydt om de Sarazijnen te bevechten. Doen heeft den koninck Pepijn eenen brief gesonden aen den keyser van Griecken, inhoudende dat hy daer ghekomen was om hem te ontsetten, ende dat hy met aller neerstigheydt sijn volck in goeder ordinantie setten soude, op dat zy uytkomen mochten te velde om tegen de Sarazijnen te vechten, “want u de Francoysen ende de Romeynen ontsetten sullen op deser uren!”

Den keyser was seer verblijdt vande komste vanden koninck Pepijn ende heeft alle sijn heeren doen wapenen ende is daer mede ghereyst uyt de stadt van Constantinopelen om de Sarazijnen te bevechten, die den strijdt allen uren verwachtende waren. Soo haest als den keyser op 't velt was, heeft hy gesien den standaert en baniere vanden edelen coninck Pepijn met also vele volcks dattet niet te segghen en was, die tot hem quam met claoenen ende trompetten, die so grooten geluyt maeckten dat het wonder was om hooren.

De Sarazijnen saghen wel dat teghen hen een groot heyr quam. Soo riep de soudaen twee vanden stoutsten Sarazijnen by hem ende seyde dat zy het heyr overslaen souden vanden Kerstenen, die ghekomen waren om hem te bevechten. Als zy dat ghedaen souden hebben, soo souden zy wederom komen ende segghen hoe zy ghevaren waren ende wat zy gesien hadden.

Dese twee zijn te peerde gaen sitten, daer af de een gheuoemt was Clarijn ende de ander Vaudijn, ende reden na 't heyr vanden coninck Pepijn. Maer zy en reden niet lange of den Groenen Ridder en saghse op eenen kleynen bergh, ende also haest als hyse sagh, soo bekende hy dattet Sarazynen waren, daerom hy sijn peert met sporen stack en reet alleen dese twee te ghemoet, de lancie inde handt hebbende, als een vroom stout ridder.”

Als de twee Sarazijnen saghen desen Groenen Ridder alleen komen, soo hadden zy schaemte te vlien voor hem, ende seyden: “By Mahomet, het waer een groote schande dat desen Kersten ons beyde ontginck!” Waer door zy hen lancien lieten dalen ende zijn teghen den Groenen Ridder ghekomen, met sulcker kracht dat den eenen zijn harnas van zijn lijf viel ende het peert onder hem, ende en hadde Vaudijn 't niet gedaen, den Groenen Ridder soude zijnen geselle gedoodt hebben. Maer Vaudijn heeft hen genomen uyt den handen van den Groenen Ridder, ende Claryn is op geseten te peerde, die seer ghequest was, ende heeft de vlucht genomen, zijnen gheselle verlatende die hem ontset hadde.

Vaudijn is daer alleen ghebleven teghen den Groenen Ridder seer vechtende, hoe wel dattet hem luttel baete, want den Groenen Ridder gaf hem alsulcken slach dat hy hem sijnen helm doorsloegh, dat hy doodt ter aerden viel.

Den coning sach de vromigheyt vanden Groenen Ridder ende rechte zijnen standaert ende zijn banieren ende sloegh de trompetten en clarenen ende is met zijn volck gereden in 't heyr vanden soudaen Morandy. Doen was aen alle zijden 't ghekrijsch soo groot dattet niet te segghen en is. De Kerstenen ende Sarazijnen zijn gemengt onder malkanderen: Daer wert menighen schilt doorhouwen ende menich lancie gebroken aen alle zijden. Milioen d'Angler siende den koning van d'Anquellen, dat hy groote moort dede onder de Kerstenen, is hy ghereden nae hem toe ende heeft hem eenen slagh ghegheven met eenen hamer op sijn hoofd, dat hy hem 't hoofd kloofde ende noch drie Sarazijnen daer toe, die hy 't leven benam, ende dede sulcke groote feyten onder de Sarazijnen, dat de soudaen Morandy riep met luyder stemmen tot zijn volck dat sy bevechten souden Milioen d'Angler, die soo grooten moort dede onder de zijne. Door bevel van den soudaen werdt Milioen d'Angler aen alle zijden so seer bevochten, dat sy hem sijn peert een been afsloeghen, daer door hy ter aerden vallen moeste. Ende sy souden hem doodt gheslaghen hebben, 't en hadde ghedaen

den Groenen Ridder, die tegen hunnen danck daer quam ende sloegh soo hier soo daer, dat hy hem plaetse maecte ende quam daer Milioen d'Angler was in grooter noodt van zijn lijf ende dede hem alsulcken ontset, dat hy hem wederom te peerde hielp. Op dien tijdt deden dese twee ridderen soo grooten vromigheydt van wapenen teghen de heydenen dattet te groot waer om te vertellen, want alle de ghene die hen te ghemoet quamen en keerden niet wederom.

Desen strijdt was groot ende hert. Den koningh Pepijn met zijn volck deden op dien dagh de heydenen groote schade. Niet tegenstaende de vromigheydt vanden koningh, sy souden het veldt verlooren hebben, 't en hadde ghedaen den keyser van Griecken, die met alle zijn heeren stoutelick aenghekomen is op d'een zijde, die de heydenen soo seer bevochten dat hyer veel van 't leven ter doot bracht.

Den koningh sagh wel dat de keyser groote feyten van wapenen dede, daer door hy eenen moet nam, ende zijn volck begonsten weder moet te krijghen, ende zijn weder inden strijdt ghekomen soo vervaerlijcken als zy te voren waren. Aldus soo zijn de Sarazijnen aen beyde zijden bevochten seer strengelijcken. Doen den koningh Pepijn den keyser genaecte, soo heeft hy gheseydt: "Edel heere, toont nu u vromigheydt!"

Met dese woorden was de keyser blijde, ende zijn krachten dobbelleerde ende zijn herte wies meer dan te voren. Hy riep: "Constantinopolen!" ende beloofden zijn volck groote giften en rijckdommen so zy hem vromelijcken helpen wouden. Met dese woorden zijn zy inde strijdt ghekomen met eenen grooten moet. Alle de ghene die voor hem quamen, moesten daer voor lijden. De koningh metten Groenen Ridder zijn aen d'ander zijde ghekomen onder de Sarazijnen ende hebbense alle de plaetsen doen ruymen, soo dat de Sarazijnen begosten te wijcken, en dat meest door den Groenen Ridder.

De soudaen Morandy begonste te twijffelen aen de wapenen van den Groenen Ridder, dattet de broeder van de reuse Faragus was, maer om dat den Groenen Ridder een heyden was, soo en dachte hy niet dat hy daer komen soude. Doe wierden de Sarazijnen soo benaut op dier ure, dat zy geen hope en hadden den doot te ontgaen, daer door sy de vlucht namen.

Den koningh van Slavonien, die de achtergaerde bewaerde, is ghekomen met vijftigh duysendt mannen ende heeft de Christenen bevochten met sulcken gekrijs, dattet scheen dat de werelt vergaen

soude hebben. Als den keyser ende den koningh gewaer worden de komste van dese Sarazynen, ende bemerckende dat hun volck moede was ende de koning der Slavoniens volck vers, soo sloten syluyden datse hem niet wachten souden op dier uren. Soo worden de trompetten geslaghen, dat elck inde stadt van Constantinopolen trecken soude.

Als de soudaen sagh dat de Christenen inde stadt waren geweecken, dede hy de stadt belegghen, ende hy hadde alsoo grooten volck in dat landt van Griecken ende om de stadt, dattet de keyser noch den koning niet mogelick en was om uyt de stadt te komen. Ende in dese benautheyt soo waren de heeren ghehouden van hare vyanden, die seer begeerden den doot van den keyser ende van den coningh Pepijn ende het heyligh christen gheloove te niet te doen.

Ick sal nu hier laten te spreken van deser materie ende spreken van Valentijn ende Oursson, die om de liefde van Escleremonde zijn op de zee, als ick u te voren vertelt hebbe.

*Hoe Valentijn ende Oursson quamen aen 't casteel
daer de schoone Escleremonde was,
ende hoe sy kennis kregghen van hunder gheboorten.*

Het .XXIIJ. capittel.

Als Valentijn ende Oursson langhen tijdt gheweest zijn op de zee, soo hebben zy gesien een eylandt, daer in stondt een schoon kasteel, wel sterck ende schoon om aen te sien, ghedeckt met lattoen dat seer klaer lichtende was. Om zijn groote schoonheydts wille, soo dachte Valentijn dat dat het kasteel was dat den Groenen Ridder hem gheseydt hadde. Hy tradt uyt het schip op 't landt ende reedt naer het slot toe. Als hy daer by was, so vraegden hy wie dat kasteel toe behoorden. Ende hem werdt geseydt dattet in bewaringhe was van een schoone maget, genaemt Escleremonde, suster van den reuse Faragus, ende is gemaect van een rijck Sarazijn, die daer in heeft doen maken een schoone kamer ende daer in gestelt veel rijckheden, als ick u hier nae sal segghen. Noch werdt Valentijn gheseyt dat inde kamer gheset is een schoone uytgenomen pylaer, daer op staet een Spinnen-hoofd met groote subtijlheyd van nigromantien gemaect, zijnde van sulcker

natueren dattet elck een antwoorde geeft van alles datmen hem vraeght.

Als Valentijn dit verstondt, soo was hy verblijt ende reet voort met Oursson voor de poorten ende sijn gekomen om daer in te wesen, maer sy hebben daer ghevonden 10 mannen, stout ende sterck, die by dagh ende by nachte de poorten wachten. Als dese wachters saghen dat Valentijn ende Oursson binnen wesen wouden, soo seyden zy: “Mijn heeren, vertreckt, want in dit kasteel en mach niemandt komen dan die soo hoogh gheboren is dattet hem toebehoort, ende oock niet sonder oorlof van een schoone maget die ’t bewaert ende toe behoort, die de schoonste in alle de wereltd is!”

“Mijn vriendt,” seyde Valentijn, “gaet by de schoone maghet ende vraeght haer oft haer belieft my in te laten!”

De poortier is inde zale gegaen daer de schoone maghet Escleremonde was, soo heeft hy ter aerden genegen en geseyt: “Hooge mogende vrouwe, voor de poorten van u kasteel zijn twee edele mannen die hier geerne binnen waren, ende het schijnt wel aen hun manieren dat sy luyden ende volck zijn van grooter herten ende hoogmoedich van wesen, ende my dunckt dattet volck is die tegen ons geloove zijn. Siet edel vrouwe, seght u beliefte, wat ick dese twee heeren segghen sal, oft ickse in laten sal oft niet?”

“Mijn vrient, gaet voor de poorte! Ick sal gaen ter venster om te sien wat volck dat het is, want ick wil tegen hun spreken.”

De poortier trad neder voor de poorte en seyde tot sijn ghesellen dat sy de poorten wel bewaren soude totter tijdt dat de schoone maghet inde venster ghekomen is om hen antwoorde te gheven.

Escleremonde die wijs ende wel gheleert was, quam ter venster liggen op een gulden stuck lakens ende seyde tot Valentijn: “Wie zijt ghy die soo stoutelijck doet vrighen om in dit kasteel te komen?”

“Edele vrouwe,” seyde Valentijn, “ick ben een ridder die mijnen wech rijde ende wilde wel, waert dattet u edelheyt beliefde, dat ick mocht aensprecken ’t Spinnen-hoofd, dat antwoorde geeft vant ghene datmen hem vraeght.”

“Heer ridder,” seyde de vrouwe, “alsoo en mooght ghy hier niet in komen oft ten ware dat ghy een teecken bracht van mijn twee broeders, te weten vanden coninck Faragus oft van den Groenen Ridder, die heer is van Tartaryen. Indien ghy eenigh teecken ofte certificatie brenght van eenigh van hun beyden, soo sal ick u in dit casteel laten komen tot uwer belieften. Anders en mooght ghy hier niet in komen ofte noch by een conditie, dat is dat ghy mooght oorlof

krijgen van den casteleyn, die ick u sal doen komen buyten der poorten om vijf of ses reysen te steecken lijf om lijf. Anders en mooght ghy hier niet in komen. Siet wat ghy doen wilt van dese twee saecken: oft ghy wilt halen een teecken van mijnen broeder ofte teghen den casteleyn te steecken.”

“Edele vrouwe,” seyde Valentijn, “laet uwen casteleyn komen! Ick heb liever een kamp te vechten ende winnen den inganck van dit casteel met steecken dan ick soude gaen bidden ende flatteeren om in te komen.” Alsoo sprack Valentijn teghen de schoone Escleremonde. Ende hoe wel hy een teecken hadde van den Groenen Ridder, soo hadde hy liever te steken dan den rinck te toonen.

Doen de schoone Escleremonde sach zijn vromigheydt, so werdt zy in ’t herte met sijnder liefde ontsteken, ende sy is ghegaen inde kamer daer het Spinnen-hoofd was ende heeft geseyt: “O Hoofd, seght my de waerheydt! Wie is de ghene die met sulcken moedt wil komen in dit kasteel?”

“Vrouwe,” seyde ’t Hoofd, “van desen ridder en sal ick u niet segghen voor dat ghy hem hier voor my brenghen sult.”

Om dese antwoorde was de schoone Escleremonde in grooter sorghen. Als zy de saecken alleen overleyt hadde van Valentijn ende zijner schoon spreken ende zijner stoutigheyt, so werdt sy noch meer met liefden bevangen dan zy te vooren was. “O moghende godt, wie mach desen ridder wesen? Onder alle ridderen machmen hem wel lief hebben. Ende indien ’t Hoofd mijnen wille doen woude, ick en soude anders geen man nemen.”

Doen de schoone Escleremonde alle dinck aldus overdacht hadt in haer herte, soo ontboot sy haren casteleyn ende seyde hem de tijdinghe van dien ridder, die in ’t kasteel wesen wilde.

“By mijnen godt,” seyde de casteleyn, “hy en sal hier niet in komen, hy en sal zijn lijf gheavontuert hebben tegen my. Ende indien hy soo stoudt is om tegen my te steecken, ick sal hem in ’t klaer wijsen voor u allen dat hy te laet is ghekomen om uwer liefden te verkrijghen!”

“Heer casteleyn, gaet ghy ende wapent u, want ghy eenen grooten strijdt hebben sult. Ick heb groote sorghe dat ghy ’t eerst beklagen sult ende rade u dat ghy u lijf in de sorghe niet en settet.”

“Vrouwe,” seyde de casteleyn, die een hooveerdigh man was, “al eer hy hier in komt, sal hy mijn lijf hebben oft ick het zijne!”

Met dese woorden is hem de casteleyn gaen wapenen ende is te peerde gheseten en ter poorten uytgereden met een stercke lancie inde handt, die wel geysert was. Ende de vrouwe is ter vensteren gegaen om te sien het steeck spel vande twee campioenen.

Als Valentijn den casteleyn sach die met een fel ghemoet teghen hem quam, soo heeft hy zijn lancie laten dalen ende stack zijn peert met sporen, ende zijn malkanderen alsoo te gemoet gekomen ende staecten malkanderen dat haer beyder lancien in stucken braecken. Van stonden aen soo hebben zy weder ander lancien ghenomen ende zijn soo strengelijcken d'een op den anderen ghekomen, dat beyde man ende peert ter aerden viel. Maer 't peert van Valentijn dat sterck en swaer was, al eer dat Valentijn af was, soo hevet hem opgelicht ende Valentijn isser op blijven sitten. Als Valentijn weder op was, soo heeft hy soetelijck tot den casteleyn geseyt: "Staet op ende gaet te peerde sitten tot uwer begeerten, want ghy en sult geen batalie hebben teghen my voor dat ghy te peerde zijt gheseten, want ick en soude geen eere daer af hebben, dat ick u in dien staet bevechten soude."

Den casteleyn was seer verblijt ende prees Valentijn seer van zijnder grooter heuscheyt. Den casteleyn is weder te paerde geseten ende heeft een lancie inde handt ghenomen ende is gekomen met een fel herte tegen Valentijn, die op dat pas wel versien was van een goede lancie ende daer hy wel mede spelen kost, ende heeft den casteleyn alsulcken steeck gegeven, dat hy hem zijnen helm van sijn hoofd stack, ende beyde man ende peert ter aerden zijn ghevallen. Als hy hem des ter aerden sagh leggen in soo grooten last, soo seyde hy tot Valentijn: "Heer ridder, ick en weet niet van waer dat ghy zijt ofte van wat lant, maer ick en heb van al mijn leven gheene vromer ridder gevonden. Ick wil my opgeven in uwen handen ende ick sal u in laten tot uwer belieften op conditie dat ghy dese schoone maghet niet toe spreecken en sult dan by mijnen oorlof."

"By mijnder trouwen," seyde Valentijn, "ghy zijt wel een sot alsulcke woorden te spreecken! Want om haerder liefden ben ick de zee over gekomen, ende ick en sal van hier niet reysen oft ick sal teghen haer ghesproken hebben tot mijnder wille als oock teghen het Spinnenhoofd."

Als Valentijn ende de casteleyn aldus te samen spraken, soo verwonderde haer de schoone maghet van Valentijns heuscheyt. "Eylaes," seyde sy tot haer maeghden die by haer waren, "siet," seyde

zy, “hoe sot is desen casteleyn! Ter quader tijdt is hy gheraecht om teghen alsulcken vromen ridder te vechten, die hem over langhe wel gedoodt soude hebben, en hadde hy ’t door zijne beleeftheyt niet gelaten. Ick verwonder my seer wie desen ridder is, die soo grooten begeerte heeft om in dit kasteel te wesen,” ende seyde in haer herte als dat sy noch eens desen ridder hebben soude tot haerder belieften, want hoe sy hem meer aensagh, hoe sy hem liever hadde.

Als Valentijn sagh de hooveerdigheydt van desen casteleyn, soo seyde hy tot hem: “Sit op te peerde ende laet u hooveerdige woorden! Ick en sal geen oorlof bidden om in dit kasteel te komen, ende teghen de schoone maget sal ick spreekken sonder uwen oorlof.” Ende de casteleyn is te peerde gesprongen met eenen toornigen moede ende heeft zijn lancia inde hant genomen, ende zijn alsoo malkanderen te gemoet ghereden. Ende Valentijn heeft den casteleyn also gesteken dat de lancia door lever ende longe gegaen is, ende is vanden peerde doot ter aerden gevallen, daer door de schoone Escleremonde verblijdt was ende beval de poortiers dat zy de poorten op doen souden ende laten Valentijn in komen.

De poortiers hebben gedaen als hen de maget bevolen hadde ende Valentijn en Oursson ghebrocht by de schoone Escleremonde.

Doen de schoone Escleremonde Valentijn ende Oursson sagh, soo is zy op gestaen ende is de twee heeren te ghemoet gekomen ende heeft gheseyt: “Mijn heeren, zijt wellekom! Gheen vromer noch stouter ridders en zijn in dit kasteel ghekomen. Ghy bewijst wel door u eerbaerheydt dat ghy zijt gekomen van edelen stam, ende ick soude u beyder namen geerne weten.”

“Edel vrouwe, mijnen naem is Valentijn, ende ben een arm avonturier. Van mijnen gheslachte en hebbe ick geen kennisse ghehadt ende en hebbe geen vader noch moeder gesien noch gekent, alsoo en heeft oock mijnen gesel, die ghy hier siet. Hy is opgevoet in een bosch als een wilde beeste, daer ick hem hebbe verkregen ende gewonnen. Weet dat hy noyt van zijn leven en sprack meer dan ghy nu en hoort. Ick hebbe seer veel landen versocht in grooter verdrucktheydt om te weten de vader die my wan ende de moeder die my droegh, want door u edelheydt soo ben ick de zee overgekomen om u schoonheydt te sien ende te spreken.” Met dese woorden soo heeft Valentijn de schoone maghet Escleremonde den rinck ghepresenteert die hem den Groenen Ridder ghegheven hadde.

Als de schoone maghet den rinck sach, soo kende sy den rinck wel ende seyde tot Valentijn: “Heer ridder, indien ghy my den rinck had laten sien doen ghy voor de poorte stont om in te wesen, ick soude u in hebben doen komen sonder u lijf te avontueren teghen den casteleyn, want op dien selven tijdt soudt ghy in dat kasteel ghekomen hebben sonder yemandts wedersegghen! Maer ghy hebt betoont u vromigheydt ende edelheydt die in u is, want ghy liever ingekomen zijt door u vromigheydt om by my te wesen dan door yemandt te bidden.”

Terwijlde Valentijn ende de schoone Escleremonde aldus te samen spraken, soo wierdt de tafel ghedeckt, ende de schoone maget is gheseten, ende Valentijn wert tegen haer over geset, die al zijn gheneuchte nam inde maget Escleremonde. “O mogende Godt,” seyde Valentijn in zijn herte, “wilt mijn herte verlichten van dese bedroeffenissen, want ick door dese edele vrouwe ben in ’t hert ghewont, dat ick niet en weet hoe dat ick my sal houden, want ick van al mijn dagen in alsulcke melancolie niet gheweest en hebbe. Och, of ick noyt gheboren gheweest en had, so ick in dusdanigen verdriet lange moet leven!” Aldus beklaeghde hem Valentijn seer door de liefde van Escleremonde, ende de schoone maget beklaeghde haer in haer selfs herte noch veel meer dan Valentijn dede, want haer verwe alle ooghenblicken veranderde, soo dat zy haer maniere verloos. In deser benaudtheydt waren zy beyden, datmen mercken mochte aen hun ghelaet dat zy malkanderen lief hadden.

Doen de tafel opghenomen was, so heeft Escleremonde Valentijn by der handt ghenomen ende gheseyt: “Heer ridder, ghy hebt alsoo veel ghedaen met u vromigheydt dat ghy weerdigh zijt inde camer te gaen daer ’t Spinnen-hoofd staet, ’t welck u certeyn segghen sal de afkomste daer ghy afghekomen zijt. Nu soo komet met my ende neemt uwen gheselle met u, want ick hebbe seer groote begeerte om te hooren wat het Hoofd u antwoorden sal.”

Valentijn was seer verblijdt als hy de schoone Escleremonde alsoo hoorde spreken. Sy zijn uyt de sael na de kamer gegaen daer het Spinnen-hoofd was, wel schoon gheordineert. Als sy voor de deure waren om daer in te gaen, soo vonden sy aen de een zijde vander deuren een vervaerlijck groot monster, hebbende een swaere ysere knudse op sijnen hals, ende aen d’ander zijde vande kamerdeur lagh eenen groote leeu, sterck, fel ende hooveerdigh. Dese twee vervaerlijcke beesten waren daer gheordineert om de kamer te

bewaren, dat daer niemant in komen en soude sonder oorlof vande schoone Escleremonde, of te vechten teghen den leeu ende den vervaerlijcken man.

Als Valentijn sagh dat den leeu ende den man hen ophieven om hem te benemen den inganck vande kamer, soo vraeghde hy de schoone maget, wat dat bediede ende wat sy doen wilden.

“Heer ridder,” seyde de schoone maghet, “dese twee die ghy hier siet, zijn hier ghestelt om de deuren te wachten, dat daer niemant in komen en magh sonder teghens hen beyden te vechten. Door welcken daer meer doot gebleven dan daer in ghekomen zijn, dan den leeuw is van sulcker natueren, dat hy geen konings kinderen en misdoet.”

“Schoone maghet,” seyde Valentijn, “ick en weet niet watter my af komen sal, ick sal my inde avontuer stellen inden naem Jesus tegen den leeuw!”

Doen tradt Valentijn nae dit vervaerlijcke beest, ende de leeuw nam Valentijn inde armen, ende soo haest als den leeuw van Valentijn den reuck hadde, soo liet den leeuw Valentijn gaen ende en dede hem geen quaedt dan hy achterwaerts trat ende bewees hem vrientschap. Ende Oursson was aen de andere zijde teghen den vervaerlijcken man, maer al eer hy op konde komen, soo is Oursson toegheschooten ende heeft de man in sijn armen genomen ende hy heeft hem teghen den wandt gheworpen soo sterckelijcken, dat hem sijn ysere knudse ontviel. Ende Oursson heeft de knudse ghenomen ende heeft dien man alsoo grooten slagh ghegeven, dat hy ter aerden is ghevallen, ende en hadde het de schoone Escleremonde niet gedaen, hy soude de man gedoot hebben. Aldus soo was den leeu ende den man verwonnen by dese twee ridders.

Doen wiert de deure op ghedaen, ende gingen inde kamer die van veel schoonheden verciert was ende van fijnen goude ende lazuer geplaveyt ende met veel andere kostelijcke ghesteenten beset aen alle zijden vande wandt, van andere tapisserijen als fijn gulden laken daer de wanden mede behanghen waren, daer in stonden kostelijcke steenen ende peerlen. Ende in dese kamer waren vier pylaren van jaspis, seer kostelick ende subtijlick gemaect, de eerste twee pylaren blinckten schoonder dan goudt, de derde scheen schoonder te zijn dan eenighen groenen boom inden meye, ende den vierden scheen schoonder ende rooder dan vuyr. Tusschen dese vier pylaren stont een schoone kasse van grooten rijckdom, dat niet te segghen en is, daer dat Hooft in besloten was ende stont op een schoon pylaer.

Valentijn dede de kasse op en sach 't Hooft aen ende beswoer 't Hooft dattet hem segghen wilde, van wat staet hy gekomen was. Doen sprack 't Hooft also klaerlijck ende overluyt dattet elck verstaen mochte ende seyde: "Heer ridder van grooten name, ick segge u dat uwen naem is Valentijn, de alderstoutste die nu ter tijt op aerden leeft, ende geen vromer man en is hier binnen ghekomen, ende ghy zijt die gene die dese schoone Escleremonde hebben sult. Ghy sult weten dat ghy zijt des keyzers sone van Grieken, ende u moeder die is de vrouwe Belesante, suster van den koningh Pepijn, die met onrecht verjaeght is uyt des keyzers gheselschap. U moeder is nu in Portugael in het casteel van Faragus, die daer bewaert is den tijt van twintigh jaer. Den koningh Pepijn is uwen oom, ende u gesel die ghy met u leyt, dat is uwen natuerlijcken broeder. Ghy twee waert ghebaert vande schoone Belesante in 't Bosch van Orlens, in groot verdriet ende droeffnisse. Doen ghy gheboren wierdt op deser aerden, soo quam daer geloopen eenen wilden beyr die u broeder nam, en is by hem opgevoedt in sijn hol sonder hulpe van vrouwen, ende ghy wiert op deselve tijdt ghevonden vanden koningh Pepijn in 't bosch sonder van u eenige kennis te hebben, ende heeft u soetelicken op doen voeden. Ende ick segge u certeyn dat u broeder die hier is teghenwoordigh, dat hy nimmermeer spreecken en sal voor dat ghy hem hebt laten snijden den tongrieme die onder sijn tonge leydt, ende soo haest als hy gesneden is, so sal hy alsoo klaer spreken dat ghy hem alle wel verstaen sult. Nu denckt om wel te doen als ghy begonnen hebt, ende alle goet sal u toekomen nu ghy ghekomen zijt in dese kamer, daer door mijnen tijt geleden is, ende ick en sal u voortaan nimmermeer antwoorde geven."

Doen 't Hooft aldus ghesproken hadde, soo lietet dat hanghen ende en sprack niet meer na die tijdt.

Valentijn die seer verblijt was, trat by Oursson ende begon hertelijcken te schreyen ende kusten hem met weenenden oogen, en Oursson nam Valentijn inden arm seer suchtende.

Doen seyde de schoone Escleremonde tot Valentijn: "Heer ridder, ick mach my wel verblijden van uwe komste, want door u soo ben ick ghekomen door mijn ghepeysen ende verdriet, daer ick meer dan 10 jaren mijn leven in geleyt hebbe in suchten ende kermen, verwachtende de ghene die my verlossen soude van mijn ellende, ende die ick hebben soude tot eenen ghetrouden man. Ick siet klaerlijck dat ghy deselve zijt, want door niemandt en soude dat Hooft sijn spraeck verloren hebben en hadde ghy die ridder niet gheweest. Ende alst nu

aldus gheschiedt is door u komste ende te voren ghepropheteert is, soo begeve ick my in u edele handen als u eyghen dienersse tot uwer liefden in sulcker manieren als een goede vrouwe schuldigh is te doen. Ende nu soo sweere ick by mijnder trouwen ende mijnder kleynder machte, dat ick u edelheydt van goeder herten dienen sal alle mijn leven.”

“Edele vrouwe,” seyde Valentijn, “van u edelheydt bedanck ick u hooghlijcken. Het is wel reden dat ick u lief hebbe boven alle andere jonckvrouwen, want ghy zijt mijn ghegheven voor Aquitanien by den Groenen Ridder, u broeder, die by my ende mijnen broeder verwonnen is gheweest. Ende indien ghy ’t gheloove aen Christum Jesum aennemen wilt als u broeder ghedaen heeft, daer niemant aen twijffelen en mach ende oock mede niet behouden magh worden sonder Sijn gratie, soo sal ick u dienaer wesen.”

“Heer ridder,” seyde de maghet, “dat wil ick al volbrenghe, ende ick begeere al te doen wat u edelheydt begeerende is nae mijnder macht.”

Doen wierdt daer bedreven groote vreughde ende solaes, soo wel vande kleyne als vande groote, ende seyden d’een teghen den anderen dat den ridder ghekomen was die de schoone Escleremonde hebben soude, alsoo ’t Hooft gheseyt hadde, ende daer door ’t selve sijn spraeck verloren heeft. Dese niemare was also groot vanden ridder Valentijn, dat al ’t volck van dien lande bedreven groote blijdschappen. Maer de groote blijdschap van Valentijn ende de schoone Escleremonde veranderden in groote droeffenissen, ende dat door eenen verrader van Faragus den reuse, als ghy hier nae noch wel hooren sult.

Hoe Pacolet den tovenaer de reuse Faragus seyde de tijdinghe van sijn suster ende den ridder Valentijn, ende van ’t verraet van den selven reuse Faragus.

Het .XXIIIJ. capittel.

In het selve casteel vande schoone Escleremonde was eenen dwerg, Pacolet genoemt, die sy opgevoed hadde ende ter scholen doen gaen, ende was van grooter subtijle sinnen, wel gheleert inde vrye konsten van negromancien boven alle andere, want hy hadde ghemaect een kleyn peert van hout ende in dat hooft van dat peert seker hayr van

sulcker krachten, dat als hy op 't peert geseten was en in vreemde landen wesen wilde, soo draeyde hy dat hayrken subtilijcken nae de landen ofte ter plaetse daer hy wesen wilde, ende in korter tijdt soo vandt hy hem selven inde plaetse ofte stede als hy voor hem genomen hadde sonder eenige sorge ofte quaedt te geschieden. Dat peert was so gemaekt dattet door de lucht voer veel rasscher dan een voghel.

Desen dwergh Pacolet ondersagh de manieren vanden edelen Valentijn ende dacht in hem selven in Portugael te reysen ende vertellen den koningh Faragus de komste vanden edelen Valentijn ende de manieren hoe hy in 't hof ghekomen is. Hy is op sijn peert gaen sitten ende heeftet hayr ghedraeyt nae Portugael toe, ende 't peert heeft hem opgeheven inde locht ende is in korter tijt ghekomen by den koningh van Portugael ende heeft hem de tijdinghe gheseydt van Valentijn.

Als den koningh Faragus hoorde Pacolets woorden, soo was hy seer bedroeft dat Valentijn hebben soude sijn suster, de schoone Escleremonde, die haer daer toe begheven hadde eenen Kersten te nemen, ende swoer by sijnen godt dat hy 't wreken soude. Maer hy en toonde niet voor Pacolet de quaetheydt die hy in sijn hert hadde, ende seyde tot Pacolet: "Mijn vriendt, reyst wederomme by mijn suster Escleremonde ende seght den ridder diese hebben wil, dat ick van sijn komste verblijdt ben, ende dat ick in korter tijt by hem komen sal om de bruyloft met hem te houden met een schoon gheselschap van riddersen ende heeren, ende sal hem gheven een groot deel van mijnen lande ende heerlijkheyt, daer sy beyde af leven sullen moghen, dat sy my bedancken sullen!"

"Heer koningh," seyde Pacolet, "ick sal de boodtschap geerne doen als u edelheydt my bevolen heeft."

Soo is Pacolet op sijn peert gheseten ende is weder in korten tijdt ghekomen in 't casteel vande schoone Escleremonde. Ende als hy by haer ghekomen is, soo heeft hy de schoone vrouwe eerweerdelijcken ghegroet ende seyde: "Edele vrouwe, ick kome van Portugael en heb ghesproken u broeder, den koningh Faragus, die seer verblijdt is van desen ridder Valentijn, die ghy hebben sult tot een man. Ende hy sal hier in korter tijt komen met een schoon gheselschap om te maken groote triumphen van u bruyloft, van u ende den edelen ridder Valentijn."

"Och Pacolet," seyde de edele vrouwe, "ick weet niet wat my daer af komen sal ... Ick sorghe seer dat mijn broeder verraedtschap in sijn

herte heeft, want ick weet certeyn dat hy nimmermeer de Francoysen lief hebben en sal, die het heylighe christen gheloove houden. Ende voort soo ben ick seer bedroeft dat ick niet gheweten en hebbe, dat ghy in Portugael reysen soudt! Ick soude u bevolen hebben dat ghy ghevraecht soude hebben nae een edele vrouwe die in 't casteel van mijnen broeder is, ende is een christen vrouwe, die daer eenen langhen tijdt gheweest is by mijn broeders wijf.”

“Edele vrouwe, ick sal daer van stonden aen gaen reysen, ende ick sal u morggen voor middagh weder tijdinghe brenghen.”

Valentijn seyde: “Dat en meught ghy niet doen dan door de konste van nigromantien!”

Doen seyde de schoone Escleremonde tot Valentijn: “Laet hem begaen. Hy is soo wel gheleert in sijne konsten dat hy op een dagh hondert mijlen reysen soude.”

Als Valentijn hoorde dat Pacolet die konsten konde, was hy seer verheught ende dachte in hem selven hoe dattet alsoo toegaen mochte. Ende Valentijn riep Oursson om by de schoone Escleremonde te komen, ende sy hebben hem uytgetogen eenen draet die hy onder sijn tonghe hadde ligghen. Ende soo haest als den draet uyt was, soo heeft hy beginnen te spreken wel perfectelijck ende soetelijcken. Ende doen vertelden Oursson hoe dat hy eenen langhen tijdt opghevoedt gheweest was in 't bosch vande wilde beyren. Soo bekenden sy klaerlijcken dat het Spinnen-hoofd hun verklaert hadde de waerheydt van haer leven ende afkomste. De schoone vrouwe hoorde Oursson geerne spreecken, die veele vreemde dinghen vertelde.

Ende als den dagh ghekomen was, soo is Pacolet in de zale ghekomen by Valentijn ende heeft hem ghegroet, segghende: “Heer ick kome van Portugael ende hebbe ghezien u moeder, die kersten is ende ghelooft in Jesum Christum.”

“Willekom moet ghy wesen,” seyde Valentijn, “want dit is de saecke daer ick na verlanghe, ende ick heb seer groote begheerte om haer te spreecken ende te sien, want ick alle mijn leven in pijn ende armoede haer ghesocht hebbe.”

“O Valentijn,” seyde de schoone vrouwe, “neemt een goet herte. Indien dat mijn broeder hier niet en komt, soo sullen wy by onsen broeder reysen in Portugael, ende daer sult ghy u moeder sien, daer ghy soo seer naer verlanght.”

“Edel vrouwe,” seyde Pacolet, “weet certeyn dat u broeder Faragus hier wesen sal eer yet langhe, alsoo hy belooft heeft, ende ick ghehoort hebbe.”

“Och,” seyde de edel vrouwe, “ick duchte dat mijn broeder ons bereyden sal een saecke, daer door ons vreughde tot eenen druck ende lijden sal komen, want ick heb te nacht eenen swaren droom ghehad, die my in groote gepeyns ende sorge gebrocht heeft: Want als ick rusten soude, soo droomde ick dat ick was in een groen diep beeck water, daer ick in verdroncken soude hebben, en hadde gedaen een aensicht, ’t welck my daer uyt haelde. Daer na sagh ick een griffioen komen, die my nam in sijn klauwen ende droegh my soo verre, dat ick niet en weet in wat lant dat ick was gekomen.”

“Mijn lieve vrouwe,” seyde Valentijn, “en verslaet u niet van u droomen, want wie in droomen ghelooven wil, die soude veel te doen hebben.”

“Dat is waer,” seyde de schoone vrouwe, “maer ick en kan het my niet ghewachten.”

Met dese woorden zijnse ghegaen in eenen schoonen boomgaert verciert met alle schoone kruyden ende bloemen, alwaer sy langen tijdt diviseerden van haerder liefden.

Het gebeurde dat op dien selven dagh den koning Faragus quam in het casteel van de schoone Escleremonde, die niet anders in sijn hert en hadde dan verraderije om Valentijn van lijf ter doot te brenghen. Als de schoone vrouwe wist dat haren broeder ghekomen was, soo is zy hem te gemoedt ghegaen om hem reverentie te doen ende wellekom te heeten. Faragus seyde soetelijck: “Mijn schoon suster, onder alle creatueren levende soo heb ick u begeert te sien ende te spreecken, ende ick bid u dat ghy my segghen wilt wie den ridder is die u trouwen sal.”

“Mijn lieve broeder, hier mooght ghy hem sien.”

Doen is Valentijn den koning Faragus te gemoedt ghegaen, ende hebben malkanderen seer hooghelijcken gegroet. “Heer ridder,” seyde Faragus, “wellekom in dese contreye om mijn suster te nemen ten houwelijcken state. Alsoo mijn broeder den Groenen Ridder u alhier ghesonden heeft, die ghy verwonnen hebt, ende alsoo hy het christen geloove aenghenomen heeft, soo is mijn hertelijck begeeren oock het heyligh christen gheloove aen te nemen.”

“Heer koningh,” seyde Valentijn, “van u begeerte moet Godt geloofd zijn! Dat is den rechten wegh om u ziel in de eeuwige glorie te brenghen.”

Eylacen! Valentijn en dachte geen quaet, maer de verrader Faragus gaf hem schoone woorden ende dachte hem te wreken van Valentijn.

Als de reuse Faragus aldus ghesproken had, soo seyde Valentijn: “Heer, my is gheseydt dat ghy binnen u hof hebt een kersten vrouwe, Belesante genaemt, die ghy hebt ghehouden twintigh jaren ofte daer ontrent, de welcke ick seer geerne sien ende spreecken soude, want het is mijn moeder, des koninghs Pepijns suster ende des keysers van Constantinopelen huysvrouwe.”

“By mijnen godt, ghy seght waer, ende om dat ghy het te beter geloven mooght, soo sult ghy met my reysen, ende dan sult ghyse sien en spreken of sy ’t is, daer ghy my nae vraeght.”

“Ick danck u hooglijck,” seyde Valentijn, “en ick sal ’t verdienen met alle mijnder macht.”

Doen liet Faragus sijn spreecken, ende om sijn verraet te volbrengen soo is hy inde kamer van sijn suster gegaen ende seyde: “Mijn schoon suster daer alle mijnen troost op staet, ick begeere u te vereeren tot allen tijde ende ben seer verblijt dat ghy ghevonden hebt soo vromen stouten ridder die u trouwen sal. Aldus soo is mijn begeeren dat ghy met my naer Portugael reysen sult, op dat ick de feeste van u bruyloft te hooglijcker vereere.” Dit geseyt hebbende dede hy sijn schepen bereyden. Doen ontboot hy Valentijn, die seer blijde was om dat hy in Portugael met sijn lief Escleremonde reysen soude, want hy dacht dat den reuse hem daer geleyde om hem eer aen te doen, ende dat den reuse met al sijn volck kersten souden worden, door het welck Valentijn ende Oursson verraden worden.

Soo haest als Faragus op ’t water was, ende de twee ghebroeders in ’t schip waren, soo dacht hy dat sy nu den doot niet ontgaen en souden. In ’t beginsel vande reyse bewees hy henlieden groote vriendschap door sijn valsche woorden ende beloften ende dede henlieden by hem komen ende maecten goede chiere, maer alst tijt was om slapen te gaen soo is den verrader Faragus inder nacht opghestaen met sijn volck ende is ghekomen daer Valentijn ende Oursson lagen en sliepen, ende heeft de twee ghebroeders ghevangen ghenomen ende heeft hen handen, voeten ende ooghen ghebonden als oft zy ter doot ghewesen waren.

Als de schoone Escleremonde sagh haer lief Valentijn alsoo gebonden ende geleyt, soo bedreef zy groote misbaer dat wonder was. “Och lacen,” seyde zy, “heer ridder, onse vreughde ende solaes is in korten tijdt verandert in groote droeffnisse. Ghy hebt mijn liefde dier genoegh ghekocht als ghy den doodt om mijnent wille lijden moet. Het waer u beter dat ghy noyt ghebooren en hadt gheweest, want in druck ende arbeyt hebdy my ghekegen ende in druck ende lijden sal ick moeten leven. Och, nu magh ick wel klaghen ende van herten suchten ende weenen als om mijnder liefden moet sterven den vroomsten, stoutsten ende edelsten van alle de wereltd. Ha Faragus, mijn broeder, ghy hebt u oneerlijck, want ghy hebt verraden den alder edelsten ende vroomsten ridder nu ter tijdt op aerden levende, ende door my moet hy den doodt lijden! Nimmermeer en sal ick dan vrede hebben in mijn hert. Ende ghy sult weten, indien ghy dese twee ridders doet sterven, dat ghy daer schandelijck om lijden sult, want van haer doodt en konde ghy gheen profijt hebben. Ende indien ghy immers haer doodt begheert, soo werpt my inde zee, want ick en magh het verdriet doch niet aensien, dat ghy hen soo schandelijcken aendoet!”

Aldus was de schoone Escleremonde in druck ende lijden, ende zy soude haer over boort laten vallen ende haer selven verdroncken hebben, en hadden de heeren haer niet belet. Als Faragus dit sagh, soo dede hy sijn suster bewaren ende beval datmense niet en soude laten spreecken teghen de ghevangenen. Alsoo bleef de schoone Escleremonde dien nacht alleen in suchten, kermen ende weenen, ende Valentijn ende Oursson waren seer strengelijcken van de Sarazijnen ghebonden ende bewaert en riepen Godt almachtigh aen, dat Hy henlieden helpen wilde uyt dien last ende verdriet.

“Eylaes,” seyde Valentijn, “hoe is ons de fortuyne contrarie ende al onsen arbeydt verlooren, want ick heb alle mijn jonghe daghen in druck ende lijden versleten, ende dat om t’ondersoecken van wat gheslachte dat ick ghebooren ben ende te kennen den vader die my wan, ende de moeder die my droegh. Ende nu ick ghekomen ben tot mijnder begheerten, dat ick mijn moeder sien ende spreecken soude, ende meynde seecker te wesen om mijn begheerten te volbrenghen, soo ben ick ter quader uren gekomen inde handen van mijn doodt vyanden, die mijn doodt begheeren. Och lacen mijn broeder Oursson, ons blijdschap is haest verandert, want wy nimmermeer vader ofte moeder sien en sullen!”

In dit verdriet leyden zy haer leven, ende de Sarazijnen bedreven groote blijdschap ende zijn alsoo ghezeylt dat zy in Portugael quamen op 't casteel van Faragus.

Soo haest als de koninginne Belesante verhoorden dat Faragus ghebrocht hadde twee Kerstenen ghevanghen, soo is zy ghegaen om die te besien. Als zy Valentijn ende Oursson sagh, die sy niet en kende, soo heeft zy ghevraecht: “Ghy heeren, uyt wat landt zijt ghy geboren?”

“Vrouwe, wy zijn uyt de landen van Vranckrijck by Parijs.”

Als Faragus sagh dat Belesante sprack teghen de twee ridders, soo seyde hy spijtelijcken: “Vrouwe, laet staen u spreecken ende gaet in u kamer, want sy en sullen nimmermeer haer gheslachte sien, want ick salse in de ghevanckenisse doen sterven indien sy niet en ghelooven in onse wet!”

Hy ontboodt den stockbewaerder ende beval datmen de ghevangenen steecken soude in 't uytterste vande ghevanckenisse ende datmen hem gheen eten noch drincken geven en soude dan water ende droogh broodt. Doen sloeghen de Sarazijnen die groote stocken hadden op de twee ridders sonder eenige barmhertigheydt, als oft zy op twee honden gheslaghen hadden, ende slotense in eenen diepen vuylen put. Ende als zy daer in waren, soo zijn sy op haer knien ghevallen ende hebben Godt aengheroepen ende ghebeden dat Hy hen haer sonden wilde vergheven, want zy gheen hoope en hadden om daer uyt te komen.

Als de reuse dese twee ridders hadde doen legghen inde ghevanckenisse, soo is hy in sijnen palleys ghegaen ende dede sijn suster Escleremonde voor hem brenghen, die soo deerlijcken schreyde dat alle haer aensicht van de tranen nat was. “Suster,” seyde Faragus, “laet staen u schreyen ende keert u herte van den ridder! By mijnder trouwen, ghy hebt te langhe ghelooft 't Spinnen-hoofd, dat u gheseyt heeft te nemen ende oock te trouwen eenen vreemden man, die van onser secten niet en is. Ghy hebt wel verdwaelde sinnen dat ghy lief hebben wilt een doot vyant van u broeder, den Groenen Ridder. U edelheydt behoort wel eenen te hebben die groot is van gheboorten. Ende indien ghy my ghelooven wilt, ick sal u gheven den moghenden koningh Trompaert, daer door ghy hoogh gheacht ende ghe-eert sult worden. Daerom vergheet die twee kerstenen ende en settet op hen gheen geloove meer, want ick salse doen hanghen!”

“Broeder,” seyde Escleremonde, “ick behoor u te obedieren in alle saecken die redelijck zijn, maer bedwanck doet dickwils quaet doen.”

Na dese woorden soo gingh Faragus inde zale ende de koninginne oock, die Escleremonde hooghlijcken wellekom hiet ende seyde: “Suster, wellekom moet ghy wesen. Om u te sien ende te spreecken heb ick groote begeerte ghehad.”

“Vrouwe,” seyde Escleremonde, “ick dancke u duysent fout, maer ick ben soo seer bedroeft om dese twee Kerstenen, die mijn broeder onder ’t deksel vant gheloove heeft doen komen op de zee alhier ende heeftse in sijne ghevanckenisse doen stecken seer oneerlijcken, ende heeft daerenboven ghesworen dat hy hen doen dooden sal, indien zy haren Godt niet loochenen en willen. Och mijn uytverkoren suster, het is waer dat ick een van dese twee ridders hebben soude ten houwelijcke, ende die onder alle mannen den vroomsten ende den stoutsten is ende die met kracht my ghewonnen heeft. Wilt my raden, mijn lieve suster, dat bidde ick u hertelijcken, want ick ’t wel van noode hebbe, ende wilt my togh wijzen de kersten vrouwe die ghy hier in dit casteel langhen tijdt behouden hebt.”

“Schoon suster,” seyde de koninginne, “hier mooght ghyse sien.”

Doen sprack Belesante: “Vrouwe wat belieft u? Seght dat u edelheydt belieft, ick heb groote begeerte om u te hooren spreecken.”

“Och lacen vrouwe, ick brenge u hier nieuwe tijdinge, daer af gy seer verblijt sult wesen ende daer naer seer bedroeft. Weet certeyn dat ick van uwen staet en oock van u leven de waerheydt weet: Ghy zijt de suster van den koningh Pepijn ende vrouwe van den keyser van Griecken, die u sonder recht gebannen ende uyt alle sijnen landen verjaeght heeft. Ende niet langhe daer na soo baerde ghy twee soonen in het bosch, dat daer af u een soone ghenomen wert van eenen wilden beer, ende ghy en weet niet hoe dat ghy den anderen soone verloren hebt. Nu soo zijn u twee kinderen noch in levende lijve. Ick weet de stede daer zy zijn. Siet dat ghyse daer verkrijght.”

Met dese woorden soo viel de schoone Belesante ter aerden in groote onmacht van blijdschappen ende door medelijden dat zy van haer kinderen hadde. Ende de schoone Escleremonde hief haer soetelijcken op in haren armen. Ende als zy nu opgeheven was, soo vraeghde sy de schoone maghet hoe dat sy de tijdinghe ghehoort hadde. Doen vertelde Escleremonde de saecke hoe dat zy ’t wiste uyt het Spinnen-hoofd, ende hoe dat Faragus door sijnen schoone woorden de twee ridders verraden heeft ende in sijne ghevanckenisse houd.

Als Belesante de keyserinne verstont dat hare twee kinderen inde gevanckenis waren, soo bedreef zy groote rouwe ende begonst soo seer deerlijcken te schreyen, dat de koninginne van Faragus is ghekomen inde sale, die haer ghevraeght heeft waerom dat zy soo grooten misbaer bedreef. Ende de schoone Escleremonde vertelde haer van puncte tot puncte de saecke ende rouwe waerom sy soo grooten misbaer bedreef.

“Och mijn lieve vrouwe,” seyde Faragus wijf, “stelt u te vreden ende maect van dese saecke gheen swarigheyt, want soo den koningh Faragus de saecken wiste, het soude hun meer verachten dan vervorderen!”

Als dese drie vrouwen te samen saten ende spraken van deser materijen, soo is Pacolet den tovenaer daer in ghekomen met sijnen paert door de lucht. Ende als de schoone Escleremonde hem sagh, soo riep zy seer bitterlijck ende seyde: “Och Pacolet, wat hebby ghedaen, ende wat quaet heb ick u misdaen, dat ghy my nu soo schandelijcken wilt doen benemen mijn vreught ende solaes? Ick heb u alsoo soetelijcken opgevoedt ende doen ter scholen gaen om u te leeren inde konsten, het welck ghy my nu qualijcken loont door dien ghy my het niet te kennen ghegeven en hebt, ’t quaet voornemen van mijnen broeder. Want het mijn hert altoos tuyghde daer ’t toegekomen is, want ghy sonder mijnen oorlof alhier in Portugael quaemt om mijnen broeder Faragus de tijdinge te brengen!”

“Edele vrouwe, en wilt soo seer niet ghestoort wesen op my! By mijnen godt daer ick aen gheloove, van u broeders verraetschap en weet ick niet, noch dat hy dit in sijn hert heeft ghehadt anders van alles goet voor uw’ edelheyt ende om u te doen trouwen aen den edelen Valentijn. Hy seyde dat hy u soude komen besien met een schoone geselschap ... Maer nu het aldus is, ende hy met verraderije aldus toegaet, ick beloove u edelheydt by mijn wet dat ick remedie daer toe vinden sal in korter tijdt, daer door ghy ghewroken sult wesen. Ende ick sweer ’t u dat ick van deser uren voor u edelheydt ende Valentijn dienen sal totter doodt!”

“Mijn vriendt,” seyde de keyserinne, “indien ghy soo veel doen kont dat ghy mijn kinderen uyt de gevanckenisse brengt, ick en sal u van mijn leven niet failleren. Ende oock zijn sy rijck genoegh om uwen arbeyt te loonen.”

“Edele vrouwe,” seyde Pacolet, “neemt doch een goet herte ende zift blijde. Ick sal met mijne konsten alsoo wercken dat ghy mijnder te vreden sult wesen. Ick sal zijn verraderije wel benemen, want een koningh en behoort gheen verrader te wesen!”

*Hoe Pacolet met sijne konsten Valentijn ende Oursson
uyt de gevanckenisse van den koningh Faragus verlost,
ende hoe hyse brocht uyt sijn landt met haer moeder Belesante
ende de schoone Escleremonde.*

Het .XXV. capittel.

In dier selver nacht als den koning Faragus met sijne hovelinghen te ruste gegaen waren, vermoeyt zijnde van danssen ende speelen, soo is Pacolet ghegaen na den toorn daer Valentijn ende Oursson in ghevangen laghen. Ende komende voor de poorten die van fijnen latoene waren, heeft [hy] de selve door sijn konsten gheopent, niet teghenstaende datse wel vast ghesloten waren, ende is alsoo ghegaen na den put daer de ghevangenen in laghen, welcke deuren hy oock als de voorgaende heeft open doen springen.

Als de 2 ridders de deuren hoorden openen, soo hebben sy Godt inde duysternisse aengeropen, biddende dat Hy hun een saligh sterven verleenen wilde ende alle hunne sonden vergeven, want zy anders niet en wisten of den koningh en dede haer halen om haer te doen sterven. Ende Valentijn begonst seer deerlijck te weenen, bedenckende zijn ongheluck ende de liefde tusschen hem ende de schoone Escleremonde, daer over hem Oursson vertroostede, segghende: “Dewijl wy immers sterven moeten ende gheen uytkomst ofte verlossinghe voor handen en is, soo sal ick mijn dootd hun dier ghenoech verkoopen, ende den eersten die de handt aen my meynt te slaen en sal ’t hem niet beroemen!”

Dit gheseyt hebbende, nam hy een groot houdt inde handt dat by hem stondt. Pacolet dit siende, seyde hy: “Ghy heeren, ghy behoeft voor my niet te vreesen, want ick kome tot uwer behoudenissee ende verlossinghe. Dus volght my, want ick sal u terstondt doen sien die ghene die u ghedraghen ende ghebaert heeft!”

Valentijn was seer verblijt als hy Pacolet soo hoorde spreekken, maer Oursson hem seer fellijcken aensiende, en woude hem niet ghelooven, dies Pacolet achterwaerts tradt van vervaertheydt. Maer Valentijn

trooste Pacolet ende verseeckerde hem voor Oursson. Doen nam Pacolet de twee ridders ende leydense inde kamer daer de twee edele vrouwen in waren, suchtende ende schreyende. Ende alle die in het hof waren, hadde hy soo vast doen slapen, dat niemandt van haer komste en wiste.

Als de heeren inde kamer quamen, soo zijn de vrouwen opghestaen ende sonderlinghe de keyserinne Belesante. Als zy haer kinderen aensagh, soo en mochte sy niet een woort gespreecken ende viel ter aerden oft zy doodt gheweest hadde. Ende de schoone Escleremonde seyde tot Valentijn: “Helaes edel ridder, het is u moeder die aldus ter aerden leydt beswijmt!” Valentijn en Oursson zijn toegheschoten ende hebben haer moeder opgheheven ende ghekust, seggende: “Och lieve moeder, spreekt ons aen!” Daer lagh de edele vrouwe ende en konde niet een woordt spreecken, waer door de twee gebroederen oock in onmacht vielen op haer moeders lijf, soo dat de schoone Escleremonde seer deerlijcken om dit verdriet schreyde.

Als de moeder en de kinderen bekomen waren, so seyde de moeder al schreyende: “Och mijn lieve kinderen, door de liefde die ick u drage, soo heb ick gheleden veel verdriets, arbeys ende pijn, meer dan ick uyt spreken magh. Ende alle mijn verdriet is mijn grooter geweest om u beyden wille, om dat ick u soo verloren had en niet en wist waer dat ghy ghebleven waert. Maer nu u den almoghende Godt bewaert heeft tot desen daghe toe, ende dat ick u beyde noch eens ghesien hebbe, soo is alle mijn verdriet ende leedt tot een eynde ghekomen. Och mijn lieve kinderen, wilt mijn segghen ende vertellen hoe ende in wat manieren ghy opgevoet zijt sint die tijdt dat ick u baerde ende in wat landt, ende wie u onderhouden heeft? Ick hebbe groote begeerte om de waerheyt daer af te weten, ende hoe dat ghy in 't bosch ghevonden zijt.”

Valentijn ende Oursson vertelden haer moeder al haer avontueren die zy gheleden hadden. Als Valentijn en Oursson haer woorden ghe-eyndicht hadden, soo verstont de edele vrouwe Belesante klaerlijck dattet haer selfs kinderen waren, ende zy wert so ontsteecken met medelijden dat zy ter aerden storten ende viel in onmacht meer dan te voren.

Pacolet, die daer mede inde kamer was, heeft gheseydt: “O edel vrouwe, laet staen u schreyen ende peynst om wegh te komen uyt dit kasteel, want het is tijdt uyt dit landt te gaen, indien ghy uyt de handen vanden koningh Faragus wesen wilt!”

“Och lacen,” seyde Escleremonde tot Valentijn, “mijn goede vriendt, laet u gedincken aen den eedt die ghy my ghedaen hebt. Houdt u beloften ende neemt my tot u huysvrouwe!”

“Edel vrouwe,” seyde Valentijn, “al dat ick beloofd hebbe, dat sal ick u trouwelijck houden. Doch nu ter tijdt mijn meer op ’t herte leydt de natuere van mijn moeders liefde, die ick met sulcken arbeyt verkregghen hebbe, dan alle de vreughden vande werelt. Maer en twijffelt niet, mijn lief, want ick en sal niemant anders trouwen op deser aerden dan u edel persoon!”

Als dese woorden ghe-eyndt waren, soo is Oursson by Pacolet ghekomen ende heeft hem ghebeden dat hy de kamer van Faragus open doen wilde: hy soude den koningh sijnen hals in stucken breken met sijn handen en soude wraeck over hem nemen. Pacolet seyde: “Ick en salt u niet weygeren, want ick altoos tot u ende tot u broeders dienst ende wille staen sal. Soo gaen wy inde kamer ende houdt u vromelijck! Ick sal u tot uwen wille inde kamer doen gaen.”

“Mijn heeren,” seyde Escleremonde, “laet staen u voornemen, want ick nimmermeer den doot van mijn broeder consenteren en sal. Ende ick segghe seecker: Als hy ’t al ghedaen hadt, soo soudt ghy de vriendschap verliesen van mijnen broeder, den Groenen Ridder, den welcken u noch in eenighe lasten helpen ende oock ontset magh doen!”

“By mijnder trouwen,” seyde Valentijn, “ghy seght waer ende wijselijcken, meer dan wy doen, want ghy en behoort inden doot van uwen broeder niet te consenteeren.”

Ter selven tijt zijn zy uyt het hoff gereyst, ende Pacolet die is voor gegaen ende heeft de poorten soo soetelijcken opghedaen, dat daer niemant af en wiste, ende heeftse alsoo uyt de stadt geleyt ende door ’t lant van Portugael, tot dat zy quamen op de haven daer sy te schepe gingen in eenen galeye die daer ghereet lagh. Zy hadden den wint tot haren wille ende zijn alsoo de zee over ghezeylt, tot dat zy ghekomen zijn aen het kasteel vande schoone Escleremonde, ende daer zijn zy opgegaen om henlieden te verschen. Valentijn, die altoos beduchtende was voor den koningh Faragus, die en woude niet langher in het casteel blijven. Dus als zy wat gherust waren, soo zijn zy wederom gekeert op de selfde haven daer zy de galleye vonden, die al ghereedt was, ende is met sijnen moeder ende de schoone Escleremonde ende sijnen broeder in ’t schip getreden en zijn also

heymelijck wegh gereyst. En als zy int schip waren, soo heeft Valentijn gheseyt tot sijnen moeder ende de schoone maget Escleremonde dat hy reysen wilden in Griecken te Constantinopelen om te sien sijnen vader, den keyser Alexander, die sonder recht ofte reden sijnen moeder ghebannen hadde. Aldaer de twee edele vrouwen met Oursson ende Pacolet in consenteerden, soo hebben zy hunnen cours na Griecken lant genomen.

Des morgens nu als den stockbewaerder de twee ghevangen ridders nae sijn gewoonte water ende broodt wilde brenghen, ende de deuren, so des toorns als vanden put, open vont ende niemant daer in, soo is hy seer haestelijcken gelooopen by den koningh Faragus, ende vallende op sijn knien, begheerde met een verbaest ghemoedt aen den koningh sijns lijfs genade, “want heer koningh,” seyde hy, “de twee gevanghen kersten ridders die uwe majesteyt my te bewaren ghegheven hadde, uyt gebroocken of gheleyt zijn, want ick alle de poorten ende deuren, die ick nochtans wel ghesloten en bewaert hadde, wijt open vinde!”

Terwijl den stockbewaerder aldus sijne klachten dede, soo is daer een ander gekomen, seggende: “Heer koning, in deser nacht is uwe majesteyt groote spijt geschiet, want de kerstenen vrouwe, die ghy soo hoogelijcken ge-eert ende oock soo wel getracteert hebt, is deur ghegaen ende, dat u meest mishaghen sal, heeft mede ghenomen uwe majesteyts suster, de schoone Escleremonde.”

Den koningh Faragus dese tijdinge verstaen hebbende, begonst hy te roepen ende te krijten als ofte hy seer rasende gheweest hadde, ende sijn kleederen te scheuren en dede alle sijn volck wapenen om de twee ridders na te reysen. Faragus nam een groote sware yseren knudse op sijnen hals ende is voor al sijn heeren ter poorten uyt ghetoghen sonder peert, want hy soo groot ende swaer was dat hy qualijck een peert krijghen konde dat hem machtigh was te draghen. Hy hadde een groot hoofd ende 't hayr seer swart als een wilt varcken, sijn armen ende knien groot als eenen os, ende sijn lichaem was 13 voeten lanck.

Als hy uyt de stadt was, soo riep hy sijn volck dat zy hem volghen souden, ende alsoo is hy op den wegh geslaghen om te verkrijgen die hem sijn suster ontvoert hadden. Ende alle de ghene die hun te gemoedt quamen op den wegh, vraegden zy tijdinge of sy niemant gesien en hadden, maer daer was niemant die hem bescheyt seggen konde, want Pacolet hadde al het volck doen slapen daer sy voorby reysden.

Als Faragus henlieden niet vinden en konde, so swoer hy by sijn wet dat hy 't casteel van sijn suster beleggen soude, want hy dachte haer en Valentijn met de andere daer te vinden. Soo dede hy soo groote neerstigheydt dat hy in korter tijt was voor het casteel van sijn suster Escleremonde om aldaer te vinden Valentijn ende Oursson met de twee vrouwen die hem ontvoert waren. Maer als hy hoorde datse vertrocken waren van daer over de zee, soo wert hy rasende van quaedtheydt ende swoer by alle sijn goden dat hy verkrijghen soude sijn suster Escleremonde met alle haer geselschap oft heel christenrijk souder om lijden.

Hoe koningh Faragus, om wrake te nemen van Valentijn en Oursson ende van sijn suster Escleremonde, alle sijn macht vergaderde ende quam voor Aquitanien.

Het .XXVI. capittel.

Als nu Faragus de reuse sagh dat hy Valentijn ende Oursson niet vinden en konde, die sijn suster ende hun moeder wegh gevoert hadden, soo swoer hy wraecke daer over te nemen op de Kerstenen ende geboot door alle sijn landen, dat alle die in hem gehouden waren, haer gereet maecken souden ter oorloghen om met hem over de zee te reysen tegen de Kerstenen. Door het bevel van Faragus den koningh soo is vergadert een groot volck en zijn te schepe gegaen en hebben haer zeylen opgetogen, door dien den wint hem seer wel diende. Als sy op zee waren, soo geboodt den koningh Faragus de schippers te zeylen na Aquitanien toe, want hy meynde daer wel te vinden de ghene daer hy om uyt sijnen lande gereyst was. De schippers hebben gedaen als hun Faragus beval ende hebben hunnen wegh also gevoordert, dat zy gekomen zijn voor het landt van Aquitanien.

Valentijn en Oursson die noch op de zee waren – als ghy ghehoort hebt – zijn inde stadt van Aquitanien ghekomen, sonder eenigh gerucht te maken, als passagiers, ende zijn gaen logeren in een rijck borgers huys. Valentijn hadde geerne gegaen in 't hof vanden hertoge Savorijn, maer Oursson, die van grooter sinnen was, bedachte hem ende seyde tot sijnen broeder Valentijn: “Broeder, de natuere ende wille van een vrouwe is lichtelijker verkeert ende verandert. Hierom ben ick van sinne in 't hof te gaen sonder te kennen te gheven van onser komsten

totter tijt toe dat ick klaerlijck sien en weten magh vande schoone Fesone, die haer soo beklaeght heeft van my, ofte haer hert verkeert sal wesen dan oft zy gestadig gebleven is?"

"Broeder," seyde Valentijn, "ghy seght wel, ende indien ghy dit by brenghen konde sonder bekent te worden, dat ware subtijllijcken gedaen!"

Doen bereyde Oursson hem in een habijt van een ridder die sijn avontuere sochte, ende nam Pacolet met hem als een dienaer, ende zijn alsoo ghegaen na 't palleys ende gingen inde zale vanden hertoghe by oorlof vande wachters. Als hy voor den hertogh quam, so heeft hy hem de behoerlijcke reverentie ghedaen als hem toe behoorden.

Als hy den hertoghe ghegroet hadde, soo besagh den hertoghe Oursson seer neerstig, want hem docht dat hy Oursson wel geleeck, maer om dat hy sprack, soo en kende hy hem niet, en daer niet meer op denckende, seyde hy: "Heer ridder, seght my, wat is u begeerte?"

"Edel heere," seyde Oursson, "ick ben een ridder om te dienen een goet heer ende mijn lijf trouwelijcken voor den selven te avontueren."

Doen seyde den hertogh: "Heer ridder, ghy zijt schoon ende sterck, indien ghy my dienen wilt, ick sal u alsulcken pensoen doen geven dat ghy mijns te vreden wesen sult. En ghy mooght my alsoo wel dienen tot mijnder begeeren, dat ick alsoo versien sal dat alle u vrienden daer af verbetert sullen wesen!"

"Ick dancke u, eerweerdige heer," seyde Oursson, "ick sal u so veel doen, dat ghy mijn trouwigheyt bekennen sult!"

"Heer ridder," seyde den hertoghe, "ick maeck u gesin van mijn hof, ende door 't betrouwen dat ick op u hebbe, soo sal ick u doen gheven hondert pont voor de verdiensten die ghy mijn doen sult!"

Oursson was wijs en wel geleert ende bleef in des hertoghs hof eten ende hielt hem by de ander ridders. Als hy ter tafele was gheseten, soo droegh hy hem soo eerlijcken ende manierlijcken, dat elck hem prees. Den hertogh met alle sijn heeren ondersaghen hem ende verwonderden hem seer van sijn goede manieren. Boven al vande vrouwen ende jonckvrouwen wert hy seer besien, selfs van de schoone Fesone, die sijn gheswooren wijf was, die door sijne groote schoonheydt in ghepeynse was, maer sy en dacht niet dattet Oursson was, want hy verkeert was in habijt ende in spraecke.

Als de maeltijdt ghedaen was, soo riep den hertogh sijnen tresorier ende dede hem gheven hondert pont Parazis, als hy hem beloofte

hadde, ende Oursson danckte den hertogh van sijn gifte ende beloofde by zijnder trouwen hem te dienen in alle saecken.

Oursson nam oorlof op dat pas ende ginck nae sijn logijs, daer de edele vrouwe hem verwachte. Als hy by hun ghekomen was, soo heeft hy vertelt hoe den hertogh hem ontfangen hadde voor een soudenier ende hadde hem doen gheven honderd pont, daer door zy seer begonsten te lacchen.

Inde selfde weecke kreegh den hertogh certeyn tijdinghe dat den koningh Faragus was ghekomen in sijn landt om tegen hem te oorlogen, ende hy ontboodt alle sijn heeren ende ridderen, dat zy hun bereyden souden om den koningh Faragus te wederstaen. Den hertogh dede sijn stadt versien van alles dat hem van noode wesen mochte als van koorn, vleesch, speck, wijn en anders, soo dat hy versien was voor drie ofte vier jaren, ende ontboot alle sijn ondersaten dat sy haer reet maken souden om sijn lant ende steden te beschermen.

Den koningh Faragus belegherde Aquitanien op deselve plaetse daer den Groenen Ridder sijn broeder gheleghen hadde, die by Oursson vromelijcken verwonnen was, als ghy ghehoort hebt. Groot ende breed was des konings Faragus belegge van heydenen ende Sarazijnen ende dede den lande van Aquitanien groote schade in 't inkomen ende hielden den lande in groote onderdanigheydt eenen langen tijdt, daer zy by komen mochten, ende meynden wel dat zy alle het lant van Aquitanien winnen souden ende alle de Kerstenen te niet maecken.

Den hertogh was seer vroom ende dede sijn volck ter wapenen gaen in een schoon geselschap van heeren ende ridders om teghen de Sarazijnen te vechten ende haer belegge te beletten, en zijn uyt Aquitanien ghetoghen, ende onder alle soo is Valentijn ende Oursson met Pacolet onder de heeren ghekomen sonder eenigh semblant oft kennis te maecken, ende zijn gekomen in 't heyr van den hertoghe.

Op dien dagh trocken uyt de stadt veel edel ridders om den koningh te bevechten, ende als den hertogh sagh de groote macht vande Sarazijnen, so beval hy hem God met alle sijn volck, dat Hy hem dien dagh helpen wilde teghen de ongeloovige Sarazijnen. Doen ordineerde hy sijn batali, dede sijn trompetten ende claroenen slaen ende is op de Sarazijnen ghekomen, die met een hooveerdigh hert tegen de Kerstenen quamen. Op dien dagh was daer eenen stercken strijt, ende

daer bleef menigh edelman aen beyden zijden doodt, alsoo dattet bloet overvloedelijcken liep opter aerden als oft een rivier gheweest hadde.

Den reuse Faragus quam in den strijdt by sijn neve Dormandijn, die sijn baniere droegh. Daer by was een groot heyr van Sarazijnen om den reuse te beschermen. Dese Sarazijnen vochten teghen de Kerstenen soo seer dat sy ses ridders versloeghen, te weten: Blandemyn, Baldris, Galtier, Galeram, Antonis, de goede maerschalcck, ende den stouten Glorian, die doen aldernaest waren den hertoghe van Aquitanien, ende deden de Kerstenen wijcken. Ende den hertoghe was alsoo omringelt van sijn vyanden, dat hy daer alleen bleef sonder eenige hulpe, doch hy hiel hem soo vromelijcken dat gheen Sarazijnen hem ghenaecken en dorsten, ende hy riep "Aquitanien!" teghen de vermaledijden Sarazijnen. Maer sijn vromigheydt en hulp hem niet, want soo haest als den koningh Faragus hem kende, soo is hy na hem ghegaen ende heeft hem ghevangen ghenomen ende met hem geleyt, en heeft hem wel doen bewaren ende vast ghebonden doen leyden in sijn pavelioen. Daer na is Faragus weder gekeert inden strijdt teghen de Kerstenen, die veel te lijden hadden, want den dagh tegen hun was. En om dat haren heere den hertoghe ghevangen was, soo wouden zy allegaer vlieden ende wijcken.

Doen quam daer Valentijn ende Oursson ende riepen met luyder stemmen: "Edele vroomen ridders van Aquitanien, toont nu u ridderschap! Want ist dat ghy nu hier faillieert, soo sal 't u staen tot een groot verwijt ende schande. Hebt eenen leeuwen moet ende een goet herte op God almachtigh, die sal u helpen!" So hebben de twee ridders 't volck van Aquitanien getroost, die van vervaertheyt wijcken wouden. Ende zy hebben wederom moedt ghenomen door dese twee ridders ende zijn weder ghekeert tegen de Sarazijnen ende begonsten den strijt veel stercker dan oyt te voeren.

De tijdinge quam binnen Aquitanien, dat den hertoghe ghevangen was, ende begonsten alle te schreyen, kleyn ende groot, om haren heere. Boven al soo was de droefheydt groot van suchten, kermen ende klagen vande schoone Fesone, wringhende hare handen ende treckende haren hayr dat schoonder scheen dan gout, schreyende menigen bitteren traen. "Och lacen," seyde de schoone Fesone, "ick ben d'ongheluckighste vrouwe die op aerden levende is! Och lacen mijn goede vader, ghy moet nu sterven, want ghy uyt de handen van de felle Sarazijnen niet levende komen en sult. Adieu mijn lieve vader, ick

en sal u niet meer sien. Ick sal hier alleen blijven als een arme weese, vol druck ende lijden. Och Oursson, mijn getrouwe vriendt, u langhe toeven doet mijn groot verdriet, want waert ghy hier tegenwoordigh, mijn vader soude wel ontset worden!” In deser maniere suchte ende kermde de schoone Fesone.

De Kerstenen ende de Sarazijnen hebben malkanderen seer bevochten, ende de batalie duerde eenen langhen tijdt datter seer ghevochten wert, soo dattet aertrijck met dooden ende gequetste bedeckt was. Daer was den edelen Valentijn onder de Sarazijnen ende sloegh met sijn sweert alle de geenen die hem in sijn gemoedt quamen ende dede soo grooten moort, dat daer niemant soo stout en was die hem in sijnen gemoedt dorste komen. En Oursson was aen d’ander zijde en swoer by Godt dat hy liever hadde te sterven dan dat hy den hertogh soude laten ghevanghen blijven! Pacolet was by Oursson, die hem trooste ende beloofden hem by te staen ende swoer dat hy hem niet begeven en soude in geender noot.

Doen stack Oursson sijn paert met spooren en is ghekomen onder de Sarazijnen, houwende ende slaende seer vreeslijck. Ende als Oursson en Pacolet de batalie door ghebroken waren, so hebben sy hun wapenen af geleyt en hebben de wapenen vande Sarazijnen aen den hals ghehangen, daer haren afgod in stont, en zijn gegaen na ’t pavelioen van den reuse Faragus, daer niemant teghen en seyde, want Pacolet konde haerlieder tale wel. Hy is inde tente ghegaen om den goeden hertogh te bevrijen.

Als Pacolet sagh dat hy soo bewaert was van den Sarazijnen, soo heeft hyse allegaer door sijnen konst doen slapen. Als sy nu allegaer sliepen, soo is Oursson ghekomen by den hertogh ende seyde: “Edel heer, komt met my en sit op dat peert sonder toeven! Ick sal u uyt den handen vanden Sarazijnen leveren. Ick ben den ridder die in u hoff quam om soudye te winnen, ende ghy deet my geven hondert pont, ende hebt gheen sorge voor de Sarazijnen, ick sal u leyden in u heyr!”

“Heer ridder,” seyde den hertogh, “ghy zijt wellekom! Ick hoope dat ghy my uyt de handen helpen sult van mijn doodt vyanden. Ende voor den goeden dienst dien ghy my doet op dese dagh, soo sal ick u gheven mijn dochter tot een ghetroude huysvrouwe. Ick hadse gegheven eenen ridder, die seer wildt was ende niet een woort spreecken en koste, dat niet langhe gheleden en is, ende om dat hy niet wederomme ghekomen en is by ons, soo sal sijn lange beyden hem schade doen. Ick geve u mijn dochter, de schoone Fesone, want

ghyse wel verdient hebt, ende daer toe soo sult ghy hebben de helft van mijn rijck!”

Oursson bedanckte den hertoge, seggende: “Sulcken gift en is niet te weygeren. Laet ons neerstigheyt doen dat wy uyt der Sarazijnen handen komen ende ons volck moghen ontsetten!” Ende aenghetogen hebbende de wapenen vande Sarazijnen zijne door 't heyr ghepasseert sonder yemants wederseggen ende zijn in 't heyr gekomen vanden hertoghe ghesont lijfs.

Terwijl en dat Oursson by den hertoge was om hem te halen, soo vraeghde Valentijn waer Oursson sijn broeder was, maer daer en was niemant die hem segghen konde waer hy was. Daerom Valentijn seer bedroeft was ende in sijn hert ghestoort ende beklaghe hem seer: “Och lacen Oursson, mijn lieve broeder, wat sal ick doen nu ick u aldus verloren hebbe? Och quade Fortuyne, wat hebt ghy bedreven? Nu is alle mijn vreucht in druck verkeert, want ick mijnen alderbesten vrient verloren hebbe, de bloeme van alle mijnen troost ende hoope van alle mijn leven. Och lieve broeder Oursson, ick heb u verloren by dese valsche Sarazijnen. Ick weet wel dat u stoutigheydt geweest is d'oorsake van u doot, want ick kende u alsoo, dat ghy u liever hadt doot te vechten dan u ghevangen te geven. Och lieve broeder Oursson, ick heb u verkregen met grooten arbeydt in 't bosch, ende sint dier tijt soo heb ick u bewaert in alle perijckelen ende lasten. Ende nu soo meynde ick te hebben van u solaes en blijschap, maer nu zijt ghy van my ghescheyden. Doch nu het aldus is dat ick geen ander tijdinge hebben en magh, soo sweer ick by mijnder trouw dat ick weten sal of ghy doot zijt of levende in korter tijdt, want de liefde die ick tot u draghe, sal oorsake wesen van mijn doot!”

Met desen opset is Valentijn in den strijdt ghekomen met een droevigh herte als een man die desperaet is ende beswaert met droeffenisse, ende heeft sijn sweert inde hant ghehadt dat van fijnen stale was, ende bedreef soo groote vromigheydt dat hy sonder ophouden vijf oft ses Sarazijnen doot sloegh, die al ter aerden voor sijn voeten vielen.

Den koningh Faragus dit siende, werdt den edelen ridder Valentijn kennende ende is na hem ghereden ende heeft hem alsoo benaut, dat hy sijn peerdt onder hem doot stack, dat hy ter aerden viel, ende heeft Valentijn gevangen, ende vast gebonden seer wreedelijck doen wegh leyden, ende swoer by zijn goden dat hy wraeck over hem nemen

soude. Maer als hy hem leyde door 't velt, soo is den hertog ende Oursson met Pacolet den koningh Faragus te gemoet gekomen, ende den hertogh seyde: “By den Heere Jesus, siet ginder den valschen Sarazijn die ons wet te niet wilt maken en ons volck verslaen! Hy heeft een van ons ridders ghevanghen, die hy seer vast ghebonden leydt.”

“Voorwaer,” seyde Oursson, “zijn wy vroom, hy en sal ons niet ontgaen!” Hy stack sijn peert met sporen ende reet na den reuse toe ende stack den reuse soo sterkelijcken, dat man ende peert ter aerden moesten vallen, ende liet Valentijn mede vallen, die hy op sijn paert gevangen hadde. Den reuse was sterck ende is van stonden aen opgeresen ende heeft Valentijn ghelaten ende is gevloten van vervaertheyt. Ende Oursson siende dattet Valentijn was, heeft gheroepen: “Broeder, staet op ende treet achterwaerts ende en hebt gheen sorge!” Soo is Valentijn ghetreden na sijn broeder die hem een peert verworf, ende daer sat Valentijn op. Ende Pacolet die in dat heyr was, riep in Sarazijnse spraecke wel luyde ende sterck: “Portugael de beste!” ende door desen roep soo zijn zy daer mede door der Sarazijnen in 't kersten heyr gekomen uyt de handen van haer vyanden.

Als de Kerstenen saghen dat den hertoghe verlost was, soo is haren moedt ghewassen ende riepen met luyder stemmen: “Vive Aquitanien!” ende bedreven groote vromigheyt. Ende dese tydinge quam onder de Sarazijnen, ende de Kerstenen zijn onder de Sarazijnen ghekomen ende hebbense alsoo bevochten, dat de Sarazijnen moesten eerselen ende verlooren eenen grooten hoop volcx.

Als de Kerstenen sagen dat de Sarazijnen voor vluchtigh waren, soo liet den hertogh sijn trompetten ende claroenen slaen om weder te keeren in Aquitanien om hun lieden te rusten. Ende daer was grooten moort gheschiedt in dat ghevecht, soo dattet niet om te schrijven is.

Als den hertogh inde stadt was, soo is Valentijn met Pacolet in sijn logijs ghegaen, en Oursson in het palleys met den hertogh Savorijn ende alle de heeren, die by hem ontboodt sijn dochter, de schoone Fesone, en doen riep hy Oursson en vraeghde hem hoe hy hiet.

Oursson seyde: “Heer, ick en heb geen en naem ontfangen.”

Doen seyde de hertogh voor alle sijn heeren: “Weet mijn heeren als dat ick ghehouden ben aen desen ridder, ende wil datmen hem eere als mijn eygen persoon, want ick door hem weder gekomen ben in Aquitanien, en heeft my verlost uyt de handen van mijn doot vyanden!

En daerom is mijn begeeren, mijn dochter, dat ghy desen vromen ridder nemen sult tot uwen ghetrouden man, want ick hem boven alle ridders lief hebbe. Ende door sijn groote vromigheydt die hy aen my ghedaen ende bewesen heeft, so heb ick hem beloofd u te gheven ten houwelijck, ende ghy behoort wel lief te hebben de gene die u vader vanden doodt verlost heeft!”

Ende in dese opinien vanden hertogh soo consenteerden alle de heeren ende ridders van sijn hof ende seyden altesamen dat den ridder weerdigh was te hebben de schoone maghet tot een huysvrouwe, die soo grooten vromigheydt daerom heeft ghedaen.

Oursson was daer present ende woude sijn sin niet seggen tot dat hy des edelen vrouwen hert hadde verstaen ende gheproeft, als hy voorgenomen hadde.

Hoe Oursson wilde proeven de ghetrouwigheydt ende gestadigheydt vande schoone Fesone, eer hyse trouwen wilde.

Het .XXVIJ. capittel.

Oursson die subtyl ende wijs was, al eer hy trouwen wilde de schoone Fesone, woude hy weten ende verstaen of sy stantvastigh was van haer beloften, die sy hem ghedaen hadde. Ende om haer te beproeven, soo seyde hy tot den hertogh: “Mogende heere, vande eere die ghy my doet ben ick schuldigh u te dancken, maer den wille van u dochter soude ick geerne weten, want haer behoort wel toe een die edelder is dan ick ben. Daerom soude ick geerne tegen haer spreekken om te weten haer liefste, want de houwelijcken gaen boven alle sinnen!”

“Heer ridder,” seyde den hertoge, “u begeerten zijn deughdelijcken, ende ben daer mede te vreden. Gaet in haer kamer ende spreeket teghen haer, om dat ghy te beter soude moghen weten van wat opinie zy is.”

Met dese woorden is Oursson inde kamer ghekomen by de schoone Fesone ende heeft haer by der hant ghenomen ende geseyt met soete woorden: “Edele vrouwe, u schoonheydt heeft my also bevanghen dat ick sonder u edelheydt niet leven en magh. Waer ’t sake dattet Godt liefde u de sinnen te willen geven, dat ick u soude mogen verkrijgen tot een ghetroude huysvrouwe, soo mocht ick my wel beroemen dat ick de schoonste vrouwe hadde die op aerden leeft. Nu mijn edel vrouwe, nademael dattet u heer vader den goeden hertoghe alsoo

belieft dat ghy my nemen soudet tot u ghetroude man, daer behoort ghy wel mede te vreden te wesen, ende ick beloove u edelheydt dat ick u ghetrouw wesen sal tot den eynde mijns levens. Dus bid ick u, mijn lieve edel vrouwe, dat ghy my ontfanghen wilt in u goede gratie ende geven my een troostelijck woort, ende ick sal mijnen wille setten in u edelheydt!”

“Heer ridder,” seyde de schoone maghet, “van sulcke reden als ghy voorwendet sult ghy patientie hebben, want ghy uwen arbeydt verliest. Ick heb lief alle edele ridders die edele wercken doen, maer boven al heb ick een ridder uytverkoren, die ick niet laten en sal soo lange als ick leve, ick sal hem getrou blijven als ick hem gesworen hebbe, noch anders en sal ick mijnen sin niet veranderen.”

“Schoon jonckvrouwe,” seyde Oursson, “alst u vader belieft, soo behoort u wel van rechts wegghen toe sijnen wille te doen!”

“Heer ridder,” seyde de maget, “het is wel reden dat ick mijnen heer vader den hertogh obediere, maer in aldusdanighen verbondt en behoort geen wille te geschieden, want hy my geven wil een ander dan die den Groenen Ridder verwonnen heeft, ick hadde liever van hier te reysen ende al te verlaten dan mijn beloften te breken!”

“By mijnder trouwen,” seyde Oursson, “ick ben wel vervreemt dat ghy aldus verliefte zijt op desen ridder, want ghy wel weet dat hy is van een wilde natuere ende en kan niet een woort spreken, daer door ghy hem verstaen mooght ...”

“Heer ridder,” seyde sy, “waerachtige liefde en failleert niet, ende hy behaeght my. Daerom en hebt gheen troost noch hoope nae my. Ick en sal hem nimmermeer verlegghen, die ick mijn trouwe gheloofte hebbe!”

Oursson was wel blijde van haer groote wijsheydt die sy hem ghetoont hadde. Doen hiel hy hem of hy qualijck te vreden hadde gheweest ende ginck uyt de kamer sonder oorlof te nemen ende is gegaen by den hertoge ende heeft hem geseyt sijn wedervaren met sijn dochter, de schoone Fesone: “Sy seyt nimmermeer ander ridder te nemen dan den gheen die den Groenen Ridder verwonnen heeft.”

“Heer ridder,” seyde den hertogh, “van haer antwoorde en verslaet u niet, want het en is in haer macht niet. Weest te vreden, ick sal met haer breeder spreken!”

“Ick danck u, heer. Ick ben aen u gehouden,” seyde Oursson.

Doen ginck Oursson uyt ende is gegaen in 't logijs van sijnen broeder Valentijn ende vertelde de antwoorde die hem ghegheven was van de schoone Fesone.

“Broeder,” seyde Valentijn, “ghy hebt wijselijcken gedaen in u voornemen. Nu mooght ghy wel bekennen de liefde die zy tot u draeght! Maer laet ons te samen gaen in des hertoghen hoff, ende soo haest als den hertoghe my sien sal, soo weet ick certeyn dat wy wel ontfanghen sullen wesen.”

“Broeder, uwen wille geschiede!”

Doen is Valentijn hem gaen verkleeden, ende Oursson heeft sijnen kasack aenghetoghen die hy te vooren aen hadde, doen hy in Aquitanien quam, ende zijn also in 't palleys ghegaen met Pacolet, die hun in alle stucken volghde. Zy zijn ghekomen in de sale daer den hertoge sat by sijn dochter te kouten by veel edele heeren als hertoghen, graven, ridders ende knechten, ende seyde: “Dochter, waer door komt u alsulcken hert dat ghy mijnen wille niet doen en wilt, dat is desen ridder te nemen tot u ghetroude man, die soo vroom is als eenigh ridder die ick in mijn hoff hebbe, die mijn lijf ghesalveert heeft ende my verlost uyt de handen van mijn doot vyanden?”

“Ha lacen,” seyde de maget totten hertoge, haren vader, “waer af spreeckt ghy my? Ghy weet dat ick mijn trouwe ghegeven hebbe den ridder die ons verlost heeft vanden Groenen Ridder. Het waer groote schande dat ghy uwen eedt breecken soudt! Ende indien ghy my daer toe brenghen wilt met krachte, soo sult ghy de oorsaecke wesen van mijn verdoemenisse, het welck u voor Godt ende de wereltd een groote schande sal wesen!”

Als den hertogh aldus sat en sprack met sijn dochter, soo is Valentijn ende Oursson daer gekomen, die van alle de heeren eerlijcken ontfanghen werden, als ridders toebehoorden, ende van grooter blijtschap omhelst ende gekust van alle de heeren. Als zy den hertogh de reverentie ghedaen hadden, soo is Oursson gegaen by de schoone Fesone, die van grooter blijtschappen seer begonde te lacchen.

“Eylacen,” seyde de schoone maghet, “wellekom soo moet ghy zijn, want u lange toeven is my een groot verdriet gheweest! Ende indien ghy niet ghekomen en waert, mijn vader soude my een ander ridder ghegeven hebben dan uwe edelheydt, die om my grooten arbeyt gedaen heeft ende ghelijckt u wel van wesen.”

“Mijn lieve vrouwe,” seyde Oursson, “sint dat ick van u gheweest ben, soo heb ick leeren spreken, ende ick ben die ghene die van daegh in u kamer heeft gheweest by u om uw liefde te verkrijgen.”

De edele vrouwe was so verblijt, dat ick 't niet vertellen en magh, Ende Oursson is gegaen inde kamer ende heeft hem verkleet in heerlijcke kleederen die Pacolet hem na droegh, ende is also inde sale gekomen. Ende als den hertoge hem kende, soo is hy opghestaen ende heeft hem in sijn armen genomen ende gheseyt: “Mijn schoonsone, willet my vergeven dat ick mijn dochter aen een ander besteden wilde! Ick dachte dat ghy niet weder komen en soudt ...”

“Edel heer,” seyde Oursson, “ick vergheeft u van goeder herten!” Doen vraeghde den hertogh hoe dat sy ghevaren hadden vande tijdt af dat sy van hem scheyden. Oursson heeft den hertogh ende alle sijn heeren vertelt alle de saken hoe sy gevaren waren, en hoe datse sijn sonen vanden keyser van Griecken, genaemt Alexander, “ende ons moeder is de suster vanden edelen koningh Pepijn van Vranckrijck, welcke wy gevonden hebben in Portugael, ende is ghenaeamt Belesante.”

Als den hertoghe verstant dat de 2 gebroeders van soo grooten afkomste waren, soo was hy meer verblijdt dan te voren. “O mijn edele heeren,” seyde den hertoghe, “ghy zijt weert datmen u hooghlijcken eere, want ghy zijt de bloeme van heel Kerstenrijck ende de edelste op aerden levende! Maer ick ben seer hertelijcken bedroeft van u vader, den keyser, ende u oom, den koningh Pepijn, die inde stadt van Constantinopelen vande Sarazijnen seer strengelijck over langhen tijdt belegghert zijn. Ende indien Godt hen gheen ontset en doet by eenighe gratie, ick duchte dat sy hen sullen moeten opgeven in hunne vyanden handen, 't welck een deerlijcke saeck ware ...”

Als Valentijn hoorde dat sijn heer vader ende den koningh Pepijn, sijn oom, in alsulcken last ende verdriet waren, soo bedreef Valentijn soo grooten rouwe dat hem niemandt troosten en mochte. Boven al soo beklaeghde hy den koningh Pepijn die hem opgevoedt hadde, meer dan sijn heer vader den keyser.

Doen seyde Pacolet tot Valentijn: “Heere, laet staen u treuren. Indien ghy my gelooven wilt, ick sal u doen staen eer morgen voormiddagh inde stadt van Constantinopelen.”

“Voorwaer,” seyde Valentijn, “hy soude wel sot zijn die u ghelooven soude ... Of ghy failleerde, soo mocht ons den duyvel wegh nemen met ziel en lijf!”

“Heere, wilt ghy op mijn peert sitten ende doen dat ick u heeten sal, wy sullen in Griecken zijn al eer den dagh onder gaen sal!”

Doen seyde Valentijn tot Pacolet: “Ick ben te vreden, want ick anders geen saecke en begeere op aerden dan dat ick mochte sien mijn vader, die ick noyt gesien en hebbe.”

Doen was Valentijn ghesint om te reysen nae Constantinopelen 's morghens vroegh. Ende om de liefde die den hertogh tot Valentijn hadde ende sijn vertreck, soo dede hy eerst trouwen Oursson sijn dochter, de schoone Fesone, ende liet de bruyloft houden die soo rijckelijck ghehouden wiert, dat het te langhe waer om te schrijven. De feest was soo groot van claroenen ende trompetten dattet in der Sarazijnen heyr ghehoort wierdt, daer af sy hen verwonderden ende seer bedroeft waren. Ende den hertogh dede de twee edele vrouwen Belesante ende Escleremonde in sijn palleys leyden.

Daer was een bespieder die de vergaderinghe hadde ghesien, ende is gegaen by den reuse Faragus ende heeft gheseydt: “Heer, ick kome uyt de stadt van Aquitanien, daer ick hebbe gesien de schoone koninginne Belesante, die ghy soo langhe bewaert hebt, ende u suster Escleremonde ende de twee ridders die ghy ghevanghen hadt ende de kleyne Pacolet die u verraden heeft.”

“By mijnen godt,” seyde den reuse, “ick magh wel droevigh wesen van den verrader Pacolet, die my mijn suster alsoo ontvoert heeft, die ick so behendigh met de twee Kerstenen in mijn kasteel gebrocht hadde. Ick sweere by mijnen god Mahon, dat ick daer korts wraeck af nemen sal, want ick salse allegader doen hangen aen eenen boom!”

*Hoe den koningh Faragus ontboot den koningh Trompaert,
dat hy hem te bate komen wilde met sijnen tovenaer Adriaen Meyn,
ende hoe Valentijn reysde na Constantinopelen.*

Het .XXVIIJ. capittel.

Faragus den Sarazijn was seer toornigh ende gram om dat hy geen wrake nemen en mochte van sijn suster ende de twee ridders, ende sondt eenen herraut met eenen brief, die hy hadde doen schrijven aen den coningh Trompaert ende ontboot hem dat hy niet laten en soude by hem te komen met alle sijnder macht, ende indien hy hem te hulpe quame, hy soude hem te houwelijck geven sijn suster Escleremonde,

ende dat hy met hem brengen soude Adriaen Meyn den tovenaer. Den bode den brief hebbende, is daer mede ghereyst om sijn bootschap te volbrenghe.

Nu sal ick hier laten te spreken vanden reuse Faragus ende spreken van Valentijn, die noch binnen der stadt van Aquitanien was, ende nam oorlof aen alle de heeren ende vrouwen ende vande schoone Escleremonde, die van sijn vertreck seer bedroeft was, ende seyde: “Edel heeren lief, wanneer sult ghy my trouwen? Hout uw beloften als een edel heer schuldigh is te doen, want alle mijn troost ende solaes staet aen u edelheyt!”

“Schoon vrouwe,” seyde Valentijn, “en sorght niet voor my. Ick sal houden al dat ick u beloofd hebbe totter doot toe, ende daerenboven sweer ick u by mijnder trouwen, also haest als ick weder ghekomen sal zijn van Constantinopelen u te trouwen sonder langer te beyden.”

Ende Valentijn seyde totten hertogh ende Oursson sijn broeder: “Mijn heeren, ick sal u hier laten de schoone vrouwe Escleremonde, mijn lief. Bewaertse als u eygen lijf, want ick al mijn betrouwen op u sette ende bidde u vriendelick: soo haest als te pas komt, dat ghy haer laet doopen ende ontfanghen ’t sacrament des doopsels, ende in geender manieren en verandert haren naem diese nu heeft, want ick daer mede te vreden ben dat zy dien naem draghen sal.”

“Valentijn,” seyde den hertogh, “en hebt geen sorge voor haer, want sy soo eerlijck bewaert sal worden als mijn eyghen dochter!”

Doen nam Valentijn oorlof aen den hertoghe, die van sijn vertreck seer bedroeft was. Doen nam hy de schoone Escleremonde in sijn arm ende kustese ende heeft aen haer oorlof ghenomen. Maer de schoon jonckvrouwe was seer bedroeft van dat scheyden, dat zy niet een woordt spreken en konde. Valentijn heeft de vrouwe gelaten ende de edel vrouwe heeft seer geschreyt. Ende Oursson heeft oorlof genomen van Valentijn ende seyde: “Mijn lieve broeder, ick bidde God almachtigh dat Hy u bewaren en gheleyden wil, ende ick bid u dat ghy mijn vader de keyser seer groeten wilt ende mijn oom, den koning Pepijn. Indien ’t God belieft, so sal ick hem komen besien.”

“Broeder,” seyde Valentijn, “ick sal de boodtschap doen, soo wel voor u als voor my selven!”

Alsoo zijn de twee gebroeders van malkanderen gescheyden, seer bedroeft van herten. Oursson is gebleven in ’t hof, ende Valentijn is in sijn logijs gegaen by sijn moeder Belesante, die om sijn vertreck seer

verstoort was. Als sy sagh dat hy reede was om te reysen, soo meynde sy hem te kussen ende oorlof te nemen, maer 't herte failleerde van de schoone vrouwe soo datse niet een woort spreken en koste. Valentijn hiel haer in zijn armen en heeftse soetelijck ghetroost segghende: "Mijn lieve moeder, laet staen u droefheydt ende en hebt gheen sorge voor my. Indien 't Godt belieft, ick sal haest wederkeeren. Stelt u hert op God, ick sal voor u bidden, ende boven al soo bevele ick u de schoone Escleremonde, de welcke al haer vertrouwen op my set, ende ick sal haer ghetrou blijven tot in mijnder doodt!"

"Och lacen mijn lieve kint," seyde de schoone Belesante, "ick mach wel in mijn hert suchten. Ick hope dat den dagh noch komen sal door u vromigheydt, dat ick onschuldigh bevonden sal worden daer ick mede beschuldigh ben. Ende als ghy zijt inde schoone stadt van Constantinopolen, so gebiet my aen den keyser Alexander, u vader, en aen mijn broeder den koningh Pepijn, uwen oom. Secht hun beyde dat ick 't neme op de verdoemenisse van mijn ziele, dat ick ontschuldigh ben inde saecke daer ick mede beschuldigh ben. Ende indien daer yemant is die my beschuldigen wil, soo wilt daer den kamp voor my aennemen. En indien ghy verwonnen wort, soo sal ick de doodt voor u sterven ende verbrandt worden voor alle menschen tot een eeuwighe schande!"

"Mijn lieve moeder," seyde Valentijn, "en verslaet u niet, want indien 't Godt belieft, ick sal so veel voor u doen in korten tijt, dat ghy'er af hooren sult, ende sal u doen vereenighen met den keyser Alexander, mijn vader: Alle dat hy heeft ghedaen met onrecht, dat hy u daer af vergiffenisse sal bidden!" Met dese woorden is den edelen Valentijn ghescheyden van zijn moeder Belesante, die grooten rouwe bedreef van suchten ende weenen.

Als Valentijn reysen soude, soo badt zy haren sone dat hy Pacolet senden soude, so haest als hy mochte, om tijdinghe te hebben. Ende Valentijn beloofde het zijn moeder alsoo te doen ende tradt doen inde kamer daer hy Pacolet vondt, die zijn peert bereydt hadde. Doen seyde Pacolet: "Het is nu tijt dat wy reysen. Sit hier op mijn peert by my sonder sorge en houdt u vast!"

"Dat sal ick doen," seyde Valentijn. Doen sat Valentijn op 't peert by Pacolet, ende die draeyde 't hayr van 't peert so perfect dattet hen ophief inde lucht, en dat sy dien nacht over de zee voeren, oock over bergh ende dal, kasteelen, sloten en steden, tot dat zy gekomen zijn 's anderendaeghs voor de middagh by Constantinopolen. Doen vraeghde

hy Pacolet wat plaetse dat het was, ende hy seyde: “De stadt van Constantinopolen, daer ghy soo groote begeerte toe hebt ghehadt om te wesen.” Valentijn was seer verblijdt dat hy soo nae de stadt was, ende Pacolet hadde sijn konste alsoo beleyt, dat hy voor vespertijt inde stadt quam.

Op den selven tijt waren de keyser en den koningh inde zale geseten om te gaen eten. Pacolet leyde Valentijn inde sale, die seer verwondert was als hy soo grooten gheselschap sagh. Blandemijn ende den Groenen Ridder, die inde sale waren, worden Valentijn kennende ende deden hem groote eere ende reverentie. Dit siende den coninck Pepijn, die Valentijn onder zijn ooghen sagh, seyde totten keyser: “Och heer keyser, noch en is u linagie niet al doot. Ghy mooght daer sien een vroom stout ridder die u eygen sone is!”

Als den keyser dese woorden hoorde, so veranderde al sijn bloet ende werdt verweloos. Daer na stont hy op van sijn tafel om zijn sone te kussen en willekom te hieten. Maer den Groenen Ridder was soo verblijdt van Valentijns komste dat hy de eerste was die hem willekom hiet, en daer na coning Pepijn. Doen quam de keyser Alexander, die half van blijdschap ende van rouwe swijmde van zijn komste ende door de gedencknisse vande schoone vrouwe, zijne huysvrouwe, die hy alsoo verstooten hadde, so nam hy zijn sone in zijn armen met eenen droeven moet, die hy kuste, en seyde: “Mijn lieve sone, willet my vergeven wat ick u moeder misdaen hebbe, want sy de saecke ontschuldigh is!” Ende den dienaer Blandemijn, die sijnen baert graeu was, kende Pacolet, die hy in Portugael gesien hadde, ende vraeghde Pacolet wat tijdinghe hy brocht van de edele vrouwe Belesante. Pacolet vertelde alle de saken alsoe geschiet waren ende hoe dat Valentijn in menigerhande manieren zijn lijf gheavontuert hadde om te soecken zijn vader ende moeder om daer kennisse af te hebben.

Daer was groote blijdschap inde stadt van de komste van Valentijn des keyser sone. Daer quamen hertoghen, graven, ridders ende knechten van allen zijden om hem te sien en te feesteren, alsoo dat de zale van den keyser vol edel heeren was. Soo is Valentijn opgestaen als een stout vroom ridder ende seyde in deser manieren voor alle de heeren: “Mijn heeren en ridders die hier vergadert zijn, de eere die ghy my doen wilt, daer danck ick u alle af na mijnder macht, ende boven al so danck ick mijn oom, den koninck Pepijn, tot desen dagh toe, die my opgevoet heeft, want ick meer gehouden ben aen hem dan

aen eenig man op aerden levende. Jae, meer als aen den vader die my wan, die hier present is, want ick my zijns wel te beklaghen hebbe met alle redenen, dat ick voor een vondelinck opgenomen ben ende opgevoet van ander lieden goet, dat ick gegeten hebbe in aelmoessen, dat is den mogenden koningh, mijn oom, die my opgevoet heeft als zijn eygen kind sonder weten oft kennisse van my te hebben. God, die alle dinck doorsiet, hevet aldus belieft, ofte anders soo mocht ick in grooter armoede ende ellenden ghestorven hebben sonder vader oft moeder, vriendt oft mage te kennen ende en soude het heyligh sacrament des doopsels niet ontfangen hebben. Ende sint dat mijn moeder my baerde op deser aerden, so en heb ick troost noch bystant van haer gehadt, want door valsch aenbrengen soo heeftse mijn vader schandelijcken verstooten ende ghebannen de gene die my besloten ende gedragen had in haer lichaem, dat is de edele coninginne Belesante, die door den vermaledijden Ridder valschelijcken verraden is gheweest, daer door zy in ellende geset is geweest den tijt van 20 jaren in suchten, kermen, klaghen ende schreyen, ende is bedwonghen geweest haren nijd in grooter armoeden te verslijten. Om te toonen dat zy de saecke ontschuldigh is geweest ende vol van getrouwicheydt is, soo wil ick, die een sone ben van de edele vrouwe Belesante, eenen kamp vechten tegen de vermaledijde Ridder, die haer valschelijck belogen heeft ende oock tegen alle de gene die mijn moeder daer in belasten ofte beschuldigen willen.”

Als den keyser Alexander hoorde sijn sone Valentijn spreken, die van so grooter herten was, om de liefde die hy tot zijn moeder droech, so begoste hy bitterlijck te schreyen en seyde tot zijnen sone Valentijn: “Och lacen mijn lieve sone ende kint, ick weet klaerlijck dat ghy mijn sone zijt en dat gy met goet recht wilt voor u moeder eenen kamp vechten, die ick door quaet aenbrengen ende door te lichtelijck te geloven gestelt ende ghesonden heb in ellenden ende verdriet, maer eenen kamp te vechten en is u van gheen noode: den valschen ridder die uwe moeder belogen hadde, is verwonnen van eenen vromen coopman ende heeft bekent openbaerlijck in presentie van u oom, den coninck Pepijn, ende my ende van alle de heeren dat hy haer belogen hadde, om dat hy tot zijnen boeverye niet komen en mochte. Als ick zijne confessie hoorde, soo was ick in mijn hert alsoo ghewont dat ick niet en wist oft ick leven oft sterven soude. Daer na heb ick boden gesonden in allen landen om uwe moeder te soecken, meynende te verkrijghen eenighe goede tijdinghe, daer door mijn hert verlicht

soude worden, maer ick en kost noyt geen tijdinge van haer vernemen. Daerom, mijn lieve sone ende kint, weet ghy eenighe tijdinghe van u moeder, en willet my niet verbergen, want ick geen dinck ter werelt meer begheerdende en ben dan van u moeder eenighe goede tijdinghe te hooren!”

“Heer vader,” seyde Valentijn, “om te spreecken van mijn moeder, weet voor waer dat ick tegen haer sprack gisteren voor middernacht in de stadt van Aquitanien!”

“Mijn lieve sone,” seyde den keyser, “hoe is dat moghelijck dat ghy in also korten tijde so veel weeghs reysen soudt?”

Doen vertelde Valentijn hoe dat Pacolet by zijnen konsten hem soo haest aldaer ghevoert hadde, daer af den keyser ende den coninck haer seer verwonderden.

In de stadt wert groote blijtschap bedreven door de komste van Valentijn, ende de keyser dede alle de klokken luyden die inde stadt waren.

Als de Sarazijnen hoorden de groote blijtschap die inde stad was, soo zijne ter wapen ghegaen, ende als zy al reedt waren, soo dede de soudaen Morandi vergeselschap met de 30 koningen de stadt sterckelijck bevechten, die vol volcx was ende groot gebreck van victalie hadden, so dat menschen ende peerden van honger storven ende op de straten dood bleven, dat seer deerlijck was om hooren.

Als den edelen Valentijn doorsach de menichte der Sarazijnen ende het verdriet van Constantinopelen, so sprack hy voor alle de heeren ende capiteynen in deser manieren: “Mijn heeren, wy zijn in dese stad in groot ghebreck van victalie ende en mogent niet beteren dan door vromigheyt op de vyanden te toonen. Ick soude van opinie wesen als dat wy souden laten uyttrecken een groot getal van volck om victalie te verkrijghen, ende ick sal d’eerste wesen om een heyr te beleyden nae mijn arm vermoghen ten besten dat ick kan, alle de gene die met my uytreyen willen!”

Van dit opset waren al de heeren ende capiteyenen gesint ende zijn met Valentijn uytter stad gereyst tot 20.000 vechtender mannen ende veel borghers, die door den hongher hun lijf met Valentijn avontueren wilden om victalie te verkrijghen. Als zy buyten der poorten waren, soo zijn zy op de Sarazijnen met sulcken kloecken moedt ghelooopen, dat zy in korter stont wonnen 300 wagens victalie, die zy dreeven nae de stadt van Constantinopelen.

Den soudaen, die van dit verlies seer qualijcken te vreden was, is gekomen met een groot heyr vande Sarazijnen ende heeft gheslaghen onder de Kerstenen om de victalie wederom te nemen. En als de edel koningh Pepijn sagh dat den soudaen de passagie besloten hadde, soo stack hy sijn peert met sporen ende leyde de lantie inden klinck en reet met eenen moet voor den soudaen dat hy 't aensagh ende stack den koninck van Capharnaum Maragon vanden peerde dat hy dood ter aerden viel, ende doen trock hy sijn sweert ende sloegh een hooghmoedegh en sterck ridder dat hy vanden peerde ter aerden viel.

Als Valentijn ende den Groenen Ridder saghen dat den koninck Pepijn soo grooten vromigheyt dede, zijne mede ghekomen inde batalie ende hebben soo veel ghedaen met kracht van wapenen dat sy den standaert vanden Sarazijnen ter aerden wierpen voor des soudaens voeten. Als de standaert onder de voeten lagh, soo is Valentijn ghepasseert door de Sarazijnen ende is te gemoet gekomen den soudaen ende gaf hem soo grooten slach dat hy ter aerden moeste vallen van sijnen elephant, daer hy op sat.

Op dien dagh wert daer so veel vromigheden gedaen door Valentijn ende den Groenen Ridder, dat den koningh Moraldus doot gheslagen wert en den admirael ghevangen vanden Groenen Ridder, ende Valentijn heeft vier koninghen doot gheslagen ende den admirael Drombris beyde sijn armen of.

Dese twee ridders, om eer te verkrijgen, hebben hun beyden al te diep onder de Sarazijnen gesteken, want als zy meynden wederom te keeren, soo zijn zy beyde omcingelt, daer door zy met forse ghevangen worden ende wel vast gebonden ende gheleyt voor den soudaen. En soo haest als hyse sagh, swoer hy by alle sijne goden dat zy niet wederkeeren en souden onder hun Kerstenen, "ende ick sal doen maken een hooge galge, daer sal ickse aen doen hanghen dattet al de vrienden sien sullen moghen, die inde stadt van Constantinopolen woonen!"

Valentijn ende den Groenen Ridder en hadden geen hope meer uyt der Sarazijnen handen te komen. Ende de Kerstenen zijn met de victalie teghen der Sarazijnen danck binnen de stadt gekomen, daer door de stadt vervult wert met spijsse ende dranck ende waren daer door allegaer verblijt. Maer eer de Kerstenen met de victalie inde stadt kosten komen, soo worden sy soo seer bevochten dat sy niet en meynden weder te keeren inde stadt.

Die van binnen saghen wel dat de Kerstenen belast waren en dat sy groot verdriet leden, soo hebben sy een gebodt doen uyt gaen inde stad dat alle menschen, geestelick ende wereltlick, uyt de stadt souden gaen om de Kerstenen te ontsetten, alsoo wel vrouwen, kinderen, nonnen ende bagijnen, en elck soude voor haer borst hebben een teken des heylighs kruys ende gaen alsoo inde eere van den passie ons Heeren Jesu Christi om hun vrienden te ontsetten. Dit ghetal was so groot van dese vergaderinghe tot 40.000 toe.

Als de Sarazijnen saghen datter uyt de stadt quam soo grooten ghetal van volcke tegen hunlieden, soo zijn de Sarazijnen achterwaerts gheweken in haer heyr al dat sy mochten ende hebben de Kerstenen de victalie ghelaten. Maer eer de Sarazijnen in hun tenten kosten komen, soo blevender wel 10.000 doodt, ende vande Kerstenen 4000, dat een deerlijcke saecke waer voor de stadt. Den keyser was alsoo seer bedroeft vant verlies van sijn heeren ende de ridders die inden strijt ghebleven waren, maer boven al soo was hy in het herte seer bedroeft van sijnen sone Valentijn ende oock vanden Groenen Ridder, die soo groote vromigheydt gedaen hadden. Den koningh Pepijn was oock also seer bedroeft. Dese twee heeren bedreven groote misbaer ende beklaegden hun seer van Valentijn, die zy soo haest verlooren hadden. Maer Pacolet troosten de heeren ende seyde: "Mijn heeren, laet staen u weenen ende vertroost u beyden, want van Valentijn sult ghy verblijdt worden ende sult goede tijdinghe van hem hooren al eer ghy meynt."

"Mijn vrient," seyde den keyser, "Godt moet u hooren ende geven u de macht, ende indien ghy hunlieden alhier brenghen meught ende hun verlossen uyt de handen vande Sarazijnen die hem doot gesworen hebben, soo meught ghy nu wel seggen dat ghy de gheluckighste wesen sult van alle u vrienden, ende ick sal u doen eeren onder alle mijn heeren!"

"Heer," seyde Pacolet, "hebt betrouwen op my, ende ghy sult korts sien de liefde die ick u ende uwe sone Valentijn draghe."

Doen nam Pacolet sijn paert dat van hout was ende sonder meer woorden te spreken reysde hy uyt de stadt van Constantinopolen nae den soudaen toe. Ende den soudaen was in sijne tente om Valentijn ende den Groenen Ridder te verwijsen van lijf ter doodt, ende hy hadde doen komen alle sijn groote heeren om raedt daer mede te

pleghen, wat een doot datmense aen doen soude. Maer zijn raet veranderde haestelijck, als ghy hier na hooren sult.

*Hoe Pacolet, den toovenaer, Valentijn met den Groenen Ridder
verloste uytter gevanckenisse van den soudaen
ende hoe hy hem bedroogh.*

Het .XXIX. capittel.

Als den soudaen Morandijn in sijne tente was, soo liet hy komen den edelen vrome ridder Valentijn ende den Groenen Ridder in sijn tenten voor alle sijn heeren ende riddersen ende seyde oock in deser manieren: “Mijn heeren, hier siet ghy de twee die ons veel spijs ghedaen hebben ende boven al aen den koning Faragus, ende noch daerenboven so is den Groenen Ridder ons geloove afgegaen ende is Kersten gheworden om ons daer leet mede te doen. Ick laet my duncken dat het goedt ware dat wyse seynden tot den koningh Faragus. Ick weet wel dat hy daer wraeck over doen sal ende doen hun beyde sterven een schandelijcke doot, als sy wel verdient hebben!”

“Heer,” seyde de Sarazijnen, die grootelijcks begeerden datmense dooden souden, “’t en is van geenen noode soo veel wercx daer af te maecken, maer laet morghen vroegh een hooge galge maecken om aldaer hun beyde aen te hanghen ende te verworgen de twee valsche moordenaers, die u soo grooten schade ghedaen hebben!”

“Mijn heeren,” seyde Morandyn, “uwen raet is seer goedt. Alsoo wil ick doen. By mijnen godt Mahon so sweer ick voor u allen, dat ickse morghen vroegh soo hooge laten hangen sal datse alle die vander stadt sullen moghen sien ende aen haer doot een exempelen nemen!”

Nae dese woorden soo is den soudaen nae sijne tente ghekeert om te gaen eten, ende Pacolet heeft hem gevonden voor den soudaen ende heeft hem hooghelijck ghegroet.

“By Mahon, Pacolet,” seyde den soudaen, “wellekom moet ghy wesen! Seght my hoe Faragus den koningh al vaert, die boven al mijn vriendt is.”

“Heer,” seyde Pacolet, “hy gebiedt hem seer in u goede gratie, ende hy ontbiet u by my goede tijdinghe die secreet zijn.”

“Mijn vriendt,” seyde den soudaen, “seght my u bootschap.”

Doen tradt Pacolet wat op een zijde om hem te seggen ende seyde hem sachtelijcken: “Moogende heer, weet dat ick kome van Portugael

en ben hier ghesonden om de edele vrouwe, Faragus' wijf, die haer gebiedt van goeder herten tot uwe edelheydt. Ende is also verliefte op u edelheydt dat sy niet rusten noch slapen en magh. Ende zy ontbiet u vriendelijcken op al dat zy op u verdienen magh als ghetrouwe minnaresse, dat ghy niet laten en wilt, ghy en komt haer besoecken, want den koningh Faragus nu in 't lant van Aquitanien is. Soo meught ghy vrientlijcken met haer spreecken tot uwer belieften, die boven alle de schoonste vrouwe is daermen af weet te spreecken. Daerom en laet niet, ghy en komt met my. Eer morghen voor den middagh sult ghy wesen in Portugael! By de schoone edele vrouwe sal ick u leveren, indien 't godt Mahon belieft."

"O Pacolet," seyde den soudaen Morandijn, "ghy verblijdt mijn meer dan eenigh man doen magh op aerden, want boven alle vrouwen heb ick haer lief ghehad, maer noyt en kost ick manier gevonden om by haer te komen ende mijn secreet haer te kennen te gheven, dat op mijn hert leyt. Nu soo hoope ick met goeder herten dat den tijdt ghekomen is daer ick soo lange na ghetoefte hebbe, en belove u dat ick morgen vroegh met u reysen sal in Portugael om met de edele schoone vrouwe te spreecken."

Doen ginck de soudaen eten ende dede Pacolet eerlijcken dienen soo men best mochte. Den soudaen was soo seer verblijdt vande tijdinghe die hem Pacolet ghebrocht hadde, dat zijn hert in sijn lijf loegh ende spronck van blijschap. Pacolet siende dat den soudaen so seer verblijdt was, seyde in hem selven: "Ick ben hier grootelijcken ghefesteert ende onthaelt, maer eer morgen voor de middagh, die my nu aldus eert ende die ick sijn broot eet, sal vermaledijen de ure dat ick oyt ghebooren hebbe gheweest."

Valentijn ende den Groenen Ridder waren inde tente van den soudaen, wel vast gebonden en bewaert, ende zy kenden Pacolet wel, daer door zy seer verblijdt waren ende dachten wel dat hy daer ghekomen was om hun te verlossen, maer zy hielden haer soo of sy hem niet ghekent en hadden. Pacolet bewees den soudaen groote eere ende besagh de ghevangenen ende seyde overluyt: "Heer soudaen, hoe zijt ghy so beleeft dat ghy den Groenen Ridder houdt levende, die boven al sijnen broeder Faragus groot leet ende schade ghedaen heeft, ons wet versaecht ende 't kersten gheloove aengenomen ende de maniere ghevonden heeft om sijn suster te ontvoeren om die te gheven eenen

ridder die kersten is? Want my dunckt dat ghy dwaelt dat ghyse niet en doet sterven sonder ghenade!”

Den soudaen seyde tegen Pacolet: “Ik ben van den sinne dat ickse morgen doen hanghen sal aen een hooge galge.”

Pacolet die onderhieldt den soudaen met speelen ende kouten tot dat tijdt was om te gaen slapen. Soo gheboot den soudaen datmen de ghevanghenen wel bewaren soude op pene van hun lijf te verliesen ende ginck in sijn kamer ende liet Valentijn ende den Groenen Ridder met veel Sarazijnen bewaren, die seer den dootdt begeerende waren van dese twee ridders.

Als de ure ghekomen was dat de Sarazijnen waren in hun rust soo en sliep Pacolet niet, maer beleyde sijne konsten dat hy alle de Sarazijnen dede slapen die daer waren, boven al die de ghevangenen bewaerden. Die sliepen soo vast, al hadde men hun tenten omgheworpen, zy en souden niet ontwaect hebben. Doen is Pacolet tot Valentijn ende den Groenen Ridder gekomen ende heeft hun gheseyt: “Mijn heeren, ick sal u nu uyt de handen vanden soudaen Morandijn leveren!”

Men en derf niet vraghen of sy verblijt waren. Zy traden terstont uyt de tente sonder veel woorden te maecken. Pacolet die haesten hem seer met de twee ridders, want hy sach seer wel dat den tijdt verlopen was en sorghde voor den soudaen, maer hy brochtse heymelijcken door der Sarazijnen heyr tot inde stadt.

Pacolet keerde weder ende hiel hem al stille, ende als den dagh aen quam soo ginck hy inde tente van den soudaen ende seyde overluyt: “Heer soudaen, u saecken gaen seer qualijcken, ende ghy en bewijst niet wel de liefde die ghy hebt tot de schoone vrouwe van Faragus, die u alsoo seer begeerende is. Staet op ende en vertoeft niet langhe!”

Als den soudaen Pacolet hoorde spreken, soo is hy wacker gheworden ende seyde tot Pacolet: “Mijn vrient, ghy hebt seer wel gedaen dat gy my gheweckt hebt, want ghy hebt my benomen een seer grooten last daer ick in was. Ick droomde eenen swaren droom als dat my eenen kraen droegh door de lucht over zee ende lant. Aldus vliegende so is daer gekomen eenen seer grooten vogel, die met sijnen beck my stack dat het bloet ter aerden viel. Ick en weet het niet wat dat beduyden magh, ick ben beduchtende dat den koning Faragus dit opset weet ...”

“Heer soudaen, ghy hebt een flauw herte dat ghy om eenen droom laten wilt sulcken schoone vrouwe!”

“By mijnen godt Mahon, ghy seght waer!”

Doen riep hy sijnen kamerlinck ende kleede hem ende seyde tot sijnen dienaar dat hy secreet wesen soude, “ende indien mijn oom Brunant naer my vraeght, soo sult ghy seggen dat ick my wat vermeyen ben ghegaen met Pacolet.”

“Heer,” seyde den kamerlinck, “gaet daer ’t u belieft inden naem van Mahon.”

Doen tradt Pacolet op sijn peert ende dede den soudaen achter op sitten ende hiel hem vast om sijnen lijf. Als zy beyde op ’t peert saten, soo heeft Pacolet ’t hayr gedraeyt, ende ’t peert heeft hem geheven in de lucht, ende zijn in korter tijdt ghekomen binnen de stadt van Constantinopolen in des keyzers palleys. Als nu den soudaen Morandijn saght dat Pacolet wachten, soo seyde hy: “Vrient, sullen wy hier logheeren?”

Doen seyde Pacolet: “En hebt ghy geen sorge, wy zijn in Portugael in ’t hof van Faragus.”

“By mijnen god Mahon, daer ick aen gheloove,” seyde den soudaen, “ick ben seer verwondert hoe den duyvel ons dus gheringhe hier ghebracht heeft.”

Pacolet seyde: “Nu gaet inde zale, ende ick sal gaen inde kamer van Faragus’ wijf ende sal van stonden aen de kamer open doen, ende dan meught ghy by haer gaen slapen.”

“Vrient,” seyde den soudaen, “ghy doet my lacchen van blijdschappen. Gaet in den naem van Mahon, die u nu gheleyden moet!”

Pacolet liet den soudaen inde sale alleen staen, daer alle de deuren ende de vensteren wel bewaert waren, dat hyer niet uytkomen en mochte. Doen ginck Pacolet voor de kamer van den keyser ende smeed aende deure vande kamer een soo grooten slagh, dat de kamerlinck op spronck ende vraegde: “Wie zijt ghy, die by nacht hier aldus soo stoutelijck komt kloppen voor des keyzers deure en maect aldus grooten ghetier?”

“Heer kamerlinck,” seyde Pacolet, “en hebt gheen vreesse, ick ben Pacolet ende kome uyt den heyr van den soudaen, ende ick hebbe Valentijn met den Groenen Ridder verlost uyt de handen van den soudaen, die van lijf ter doodt verwezen waren. Ende seght noch

daerenboven den keyser, dat ick den soudaen alhier met my ghebracht hebbe in sijnen palleys, die anders niet en weet of hy is in Portugael!”

Als den camerlinck dese nieuwe tijdinge hoorden, soo is hy by den keyser ende by den coningh Pepijn gegaen ende heeft hen dese tijdinge geseyt. Die hebben hun rede ghemaect met een schoon gheselschap om den soudaen te gaen besien.

Den soudaen was alleen inde sale ende begonste over luyt te roepen ende seyde: “Ha ghy valsche verrader Pacolet, Mahon moet u vermaledijden, ick hebbe uw’ hooren spreken ende verstaen, dat ghy my hebt met uwe schoone woorden valschelijcken verraden. By de wet die ick houde, ick sal my noch eens aen u wreken!” Doen trock den soudaen sijn sweert uyt sijn scheede ende sloegh op de deuren ende mueren met sijn sweert dattet vuyr uyt de marmarsteenen vloogh ende beerde als of hy dol gheweest hadde.

Den keyser met den coningh Pepijn zijn met een schoon gheselschap ghekomen inde sale by den soudaen. Ende als hy den keyser ende den coningh sagh, soo stelde hy hem lustigh te weere seer vromelijcken ende versloegh voor des coninghs Pepijns voeten een ridder die hem houden wilde. En den coningh Pepijn, die dit speet, is toegheschoten en heeft den soudaen soo grooten slagh ghegeven, dat hy ter aerden viel. Doen wert hy gevangen en vast ghebonden.

En doen ’t dagh was, soo is Valentijn ende den Groenen Ridder voort gekomen uyttet heyr vanden soudaen ende zijn inde zale ghekomen van den keyser, aldaer sy sagen den soudaen Morandijn, daer zy seer om verblijt waren. Den keyser en den coning waren seer verblijt van Valentijn ende den Groenen Ridder dat zy uyt de handen van de Sarazijnen waren, want sy seer bemint waren om hun vromigheydts wille. Den keyser danckte Pacolet, om dat hy sijnen sone Valentijn verlost hadde, ende de coningh Pepijn seyde tot Pacolet: “Ick bid u dat ghy my wilt wijsen te draeyen ’t hayr van u peerdt.”

“Heer coningh, wilt ghy op mijn peerdt sitten, ick sal u doen voeren aldaer ghy wesen wilt, al woudt ghy wesen voor de poorte vander hellen!”

“Mijn vrient,” seyde den coningh, “daer moet ons Godt voor beschermen!”

Doen seyde Pacolet: “Mijn heeren, siet dat den soudaen u niet en ontgae. Indien hy ’t ontginck, denckt wat quaet datter af komen soude. Daerom doet hem een schandelijke doot aen!”

Op de selve tijdt was daer in 't palleys menigh edelman om den soudaen te sien. Den keyser met den coningh Pepijn sloten mede den raet datmen den soudaen hangen soude aen 't hooghste vande toren die op 't palleys stont, om dat de Sarazijnen hem souden moghen sien. Alsoo was den raedt ghesloten, ende het worde alsoo ghedaen.

Als de Sarazijnen saghen dat den soudaen ghevanghen was, soo waren sy seer verwondert hoe dat hy inde stadt gebracht was, en den camerlinck Brulant vertelde hoe dat hy met Pacolet ghereyst was. Doen was daer een groot ghekrijsch onder de Sarazijnen ende bedreven groote droeffenis om den dood van hunnen soudaen, die sy soo deerlicken verloren hadden, niet wetende hoe, want hy was hun een vroom heer ende een vervolgher der Christenen.

Dit gekrijsch ende misbaer wat over zijnde, soo hebben sy hunnen raedt vergadert ende kosen Brulant den coningh voor hunnen capiteyn, die oom was vanden soudaen. De Kerstenen bedreven groote blijtschap inde stadt, eensdeels om dat sy den soudaen hadden als oock om de victualie die sy verworven hadden en om dat Valentijn en den Groenen Ridder verlost waren uyt de handen vande Sarazijnen.

Dit aldus gheschiet zijnde soo heeft Pacolet oorlof ghenomen aen den keyser en den coningh om weder te keeren na Aquitanien by de schoone Escleremonde, als hy belooft hadde. Doen quam Valentijn by Pacolet ende seyde: "Goede vrient, als ghy komt in Aquitanien, groet my soetelijcken mijn moeder, de koninginne Belesante, ende mijn schoon lief Escleremonde ende mijnen lieven broeder Oursson ende de goede hertoge van Aquitanien ende de heeren vanden hove ende geeft desen brief mijn vrou moeder, waer door sy klaerlijcken verstaen magh hoe dattet hier staet."

"Heer," seyde Pacolet, "ick sal de boodtschap geerne doen!"

Doen nam Pacolet sijn peert ende satter op ende stont in een venster van marmarsteen gemaect, ende doen draeyde hy 't hayr van 't peerdt ende verhief hem inde lucht als 't te voren ghedaen hadde. Den keyser ende den koningh stonden in 't venster en saghen Pacolet alsoo reysen. "By al datter leeft," seyde den koningh, "so en woude ick om al 't goet van de wereltd daer niet mede reysen."

Also reysde Pacolet dat hy des anderen daeghs vroegh quam in Aquitanien en groete den hertog seer vriendelijck van Valentijns wegen, en doen ginck hy aldaer hy Oursson vant by sijn moeder ende

de schoone Escleremonde ende groetense oock seer eerweerdelijcken van Valentijns wegghen. Doen vraeghde Oursson: “Hoe statet al metten keyser, mijn heer vader?”

“Heer, hy vaert seer wel, ende hier is eenen brief aen de edele vrouwe Belesante, den welcken Valentijn haer seynt.”

De edele vrouwe ontfinck den brief seer blijdelijcken. Doen riep sy een van hare dienaers die den brief las. Soo verstont de edele vrouwe “dat den keyser seer verblijdt was dat sy daer was ende verlanghe seer om haer te sien ende te spreken, die sint dier tijt in druck ende lijden is gheweest als hy hoorde ’t verraetschap dat den Valschen Ridder bedreven hadde, ende heeft u edelheydt doen soecken in alle landen ende noyt en heeft hy tijdinghe konnen hooren van u edelheydt dan nu. Den keyser begeert seer van dage tot dage u te sien, ende soo haest als hy verlost sal wesen vande Sarazijnen, die met groote macht de stadt van Constantinopolen beleghert hebben, soo sal hy komen metten Groenen Ridder, die u sone Oursson verwan voor de stad van Aquitanien. Aldus soo ontbiedt hy u edelheydt door zijn schrijven by u sone Valentijn.”

Als de edel vrouwe Belesante dese tijdinge hoorde, soo beswijmde sy van blijtschap, ende Oursson namse in sijn armen tot dat sy bekomen was. Doen seyde de edele vrouwe Belesante tot haren sone Oursson: “Mijn lief kint, ick en kan Godt niet ten vollen dancken om dat den keyser certeyn weet dat ik ontschuldigh ben van ’t quaedt daer mede ick valschelijcken belogen ben! Och, oft my God de gratie geven wilde dat ick in korten tijdt voor den keyser komen mochte ende hem eens sien, soo en begeerde ick niet langher te leven op dat ick my ontschuldigen mochte, ende dattet bloet van Vranckrijck magh weten dat ick ben verraden van den Valschen Ridder, die sijn verraderye te kennen heeft gegeven in ’t openbaer.”

*Hoe koningh Trompaert den koningh Faragus te hulpe quam
ende met hem brocht Adriaen Meyn den toovenaer,
daer door Pacolet verraden wiert,
ende hoe koningh Trompaert Escleremonde weghvoerde.*

Het .xxx. capittel.

Op dien selven dagh dat Pacolet in Aquitanien quam, soo quam den koningh Trompaert in het heyr vanden coning Faragus met groot volck

van wapenen om hem bystant te doen teghen de Kerstenen. Die den coningh Trompaert ontfink met grooter eere ende om sijn komste dede den coningh Faragus groote blijdschap bedrijven door alle sijn heyr ende seyde: “Heer coningh, van u komste ben ick seer verblijdt, want ick hope hebbe dat ick ghewroken sal worden door u komste van die ghene die mijn suster my ontvoert hebben. Ick weet certeyn dat sy is in Aquitanien en ick en ben so machtigh niet dat ickse verkrijgen magh sonder u hulpe. Ende indien dattet alsoo komt dat ickse verkrijgen magh by uwer hulpen, soo belove ick u dat ickse u gheven sal op de selfde ure tot u ghetroude huysvrouwe!”

“Heer koningh,” seyde koningh Trompaert, “sorght daer vooren niet, want ick met my ghebrocht hebbe den tovenaer Adriaen Meyn, die sal Pacolet haest bedroghen hebben, want hy meer weet vande konsten van negromantien dan alle die op aerden leven!”

“By mijnen godt Mahon,” seyde Faragus, “ick ben seer verblijdt van sijn komste. Indien hy my Pacolet leveren sal, ick sal hem alsoo versien van rijckdom, dat hy alle sijn maghen te boven gaen sal!”

“Heer,” seyde Adriaen Meyn, “betrouwt my, ick sal u alsoo dienen, dat ghy het in korter tijdt sien sult!”

Doen vertrock Adriaen Meyn ende bereyde hem om in sijne konsten te wercke te stellen ende ginck by de stadt van Aquitanien gheladen met victalie ende heeft begeert datmen hem in laten wilde om spijsse te verkoopen. Hy was subtiel ende kost wel kouten tegens de poortiers, die deden de poorten op om dat hy victalie brochte, en ginck inde stadt ende van stonden aen soo verkocht hy sijn victalie, ende daer nae ginck hy na het palleys, aldaer hy Pacolet vant, die hem kende, want hy hem voormaels wel meer ghesien hadde.

Pacolet hiet hem wellekom ende vraegde: “Wanneer sydy hier gekomen?”

Adriaen seyde: “Ghy weet dat ick lange ghedient hebbe den koningh Trompaert. So ist gebeurt datter een was die my een wonde sloegh, om dat ick hem niet leeren en wilde van mijn konsten. Als ick ghevoelde dat ick gequetst was, so heb ick mijn mes ghetrocken ende heb hem alsoo geslagen dat hy doot ter aerden is gevallen! Als ick sagh dat hy doot was, soo ben ick geweken uyt het hoff van den koningh Trompaert, beduchtende datmen my dooden soude, ende ben alhier ghekomen by u om dat ick alle mijn betrouwen op u setten wil en nu voortaan sal ick u ghetrouw wesen als een ghetrou geselle schuldigh is te doen, indien dattet u gelieft.”

“Ick bens te vreden,” seyde Pacolet, “ende maectt goede chiere ende en sorcht voor niemant.”

Doen dede Pacolet Adriaen Meyn eerlijcken dienen als een getrouwe geselle, die van sijn komste seer verblijdt was.

Als zy nu goede chiere maectten so sagh Adriaen Meyn de schoone Escleremonde gaen door 't palleys en vraeghde Pacolet, wie de schoone jonckvrouwe was.

“Mijn vriendt,” seyde Pacolet, “dat is de schoone Escleremonde, die de suster is van Faragus, die trouwen sal met een edel vroom ridder.”

Op dien tijt quam daer Oursson by de twee ghesellen ende seyde: “Mijn heeren, speelt een weynigh van u konsten door de eere van u beyden.”

Doen nam Adriaen Meyn eenen kop en settense onder eenen pilaer. Doen dachten alle de gene die daer waren datter een riviere quam ghelooopen, daer menigherhande visschen in waren, kleyn ende groot. Als de heeren ende dienaers saghen dat het water soo groot was, soo waren sy allegader seer vervaert, soo datse hun kleederen op hieven ende begonsten te krijsschen als oft zy verdrincken souden. Ende Pacolet die dit werck oock sagh, begonste oock van sijn konsten te thoonen ende dede daer door de rivieren komen ghelooopen een groot herte, die 't al ter neder worp wat hem te gemoed quam. Doen docht hun allen datter veel jaghers quamen na gevolght om 't hert te vangen. Daer warender veel vanden hove die 't hert te gemoet quamen om te steken ende meenden 't te vangen, maer Pacolet dede 't hert seer springhen.

“By mijnder trouwen,” seyde Oursson, “ghy hebt wel ghespeelt ende ghy hebt wel u konsten ghedaen!”

Doen stonden de twee ghesellen op en gingen in Pacolet's kamer om aldaer te samen dien nacht te rusten, dat Pacolet daer nae wel rouden, want na de middernacht soo dede Adriaen Meyn sijn konsten door alle 't hof, soo datse allegader begonsten te slapen vanden kleynen tot den grooten, soo seer dat door gheen geruchte yemant mochte ontwaectt worden van de tijdt van 's morgens metter sonnen opganck ende dede Pacolet oock mede slapen als d'ander. Doe ginck hy na 't peert toe dat stont inde kamer, dat hy wel gesien hadde, ende hiel hem als of hy 't niet gesien en hadde. Ende als hy 't peert hadde, soo is hy gegaen inde kamer vande schoone Escleremonde en kleede haer al slapende met

zijnder konsten ende sette haer op 't peert ende sat oock mede op ende quam inde venster staen met 't peert ende draeyde 't hayr van 't peert, want hy de konste oock wel wist, ende zijn also gekomen in des konincx Trompaerts pavilioen met de schone vrouwe Escleremonde. Doen riep Adriaen Meyn totten koningh ende seyde: "Heer koningh Trompaert, en wilt nu niet slapen, maer staet op ende siet hier de schoone vrouwe Escleremonde, die ick ghestolen hebbe in Aquitanien als oock 't peert van Pacolet!"

"O mijn lieve vriendt Adriaen," seyde den koningh Trompaert, "nu sien ick wel dat ghy my ghetrouw zijt, daerom ben ick weder in u gehouden, ende en is dit niet des konings Faragus' suster?"

"Ja 't," seyde Adriaen, "ick hebse subtijlicken Pacolet ontstoolen ende zijn paert mede, daer hy niet meer ghebiedt over hebben en sal."

Doen seyde den koningh Trompaert: "Kondt ghy daer alsoo wel mede spelen als Pacolet?"

"Ja ick," seyde Adriaen Meyn, "ik hebt langen tijt gheweten."

Doen wees Adriaen Meyn den koningh al de manieren van 't peert ende hoe hy 't hayr draeyen soude ende 't peert regeeren. Als den koningh Trompaert dit altemael gesien hadde, soo dacht hy in hem selven dat hy 't peert nemen woude ende reysen daer mede in sijn lant met de schoone Escleremonde om aldaer te trouwen. Doen nam hy de schoone jonckvrouwe in sijn armen, die noch sliep door de konste vande toverije, ende settense op 't peert, ende Adriaen Meyn seyde: "Heer koningh, indien ghy mist van 't hayr te drayen, soo sult ghy u in grooten last stellen ende de schoone maghet mede!"

"En hebt daer gheen sorge voor," seyde den koningh. Doen draeyde den koningh 't hayr na sijn meyninge toe ende zijn in korter tijdt ghereyst hondert mijlen eer den dagh aen quam, ende op de selfde tijdt soo worde de schoone Escleremonde ontwaeckt, die seer bedroeft wert als zy sach dat zy in alsulcken staet was ende besweeck van benoutheydt, daer door den koningh Trompaert seer ontstelt was, want hy dachte dat de schoone vrouwe doot was. Hy draeyde 't hayr van 't peert na een fonteyne, die schoone en klaer was om sien.

Als hy de vrouwe van 't peert geset hadt op ter aerden, soo nam hy wat waters en gotet in haer aengesicht om te sien of zy bekomen mochte. Ende de edel vrouwe door de koeligheyt van 't water dede haer ooghen een weynigh op ende begost soo deerlijck te roepen ende te suchten dat den koning Trompaert anders niet en meende sy en soude daer doot gebleven hebben vande rouwe die sy bedreef ende en

wist niet hoe hy haer soude mogen helpen dan door eenen pastoor die daer by was, die den koningh Trompaert een stuck broots gaf, 't welck hy bracht de schoone Escleremonde ende gaf 't haer inden mont, ende daer door quam de schoone vrouwe wat tot haer selven, ende men gaf haer wat van 't fonteynwater inde mont om te gorgelen, daer door sy heel bequam. En als haer hert wat bekomen was ende wat begost te spreeken, soo worde sy seer deerlijck schreyende ende seyde: "Och lacen, wat droever dagh is my nu aengekomen! Och, wat heb ick verloren alle mijnen troost en toeverlaet, ende dat door een vermaledijt verraedtschap. Och lacen, mijn troost Valentijn, hoe heb ick u aldus verloren. Vermaledijt moet hy wesen van Godt, die ons aldus ghescheyden heeft!"

Als den koningh Trompaert de klachten hoorden die sy dede om Valentijn haer lief, soo seyde hy met eenen fellen moedt: "Edel vrouwe, laet staen u klagen vande Kerstenen meer te spreken in mijn tegenwoordigheyt oft ick beloove u certeyn, by mijnen godt Mahon, dat ick u het leven benemen sal! Het is beter dat ick u tot een getroude vrouwe neme ende maeck u koninginne van mijn rijck dan ghy nemen soudt een man die geen goet oft landt en heeft." En dit seggende soo boogh hy hem na de edele vrouwe om haer te kussen, maer de edele vrouwe die van hem gheen vrientschap en begheerde, gaf hem eenen slagh voor den mont, dat hem 't bloet ten neuse ende ten monde uytpronck. Daer door den koningh Trompaert seer toornigh en beschaemt was ende nam de edel vrouwe met eenen toornigen moedt ende settese op sijn peert om in sijn landt te voeren, maer hy – de wetenschap des peerts niet te vast hebbende – draeyde 't hayr van 't peert contrarie, soo dat hy uytten weghe reysde meer dan 200 mijlen ende quam in 't lant van Indien in een groote plaetse, daer 't jaermerckt was en alle 't volck sagh den koningh met de schoone vrouwe daer ter aerden dalen, van welcke sake sy seer verwondert waren.

Doen wierdt Escleremonde 't peerdt kennende, dat sy te voren niet ghesien en hadde door bedrucktheydt. "Och lacen Pacolet," seyde sy, "hoe ben ick verraden ende ghy van u peerdt, dat ghy aldus verloren heb. Eylacen, ick magh wel segghen op deser uren: 'Adieu Valentijn mijn lief, die ick boven alle mannen lief ende aldus verloren heb'!"

Den koningh Trompaert niet wetende hy en was in sijn rijck, seyde tot Escleremonde: "Ghy spreeckt van desen Kersten, ick sal u laten sien

hoe lief ick de Kerstenen hebbe: Ick sal u hoeft doen afslaen van u lichaem!”

Maer daer hy haer mede dreyghde, quam hem selfs over, want alsoo hy op der aerden was, soo seyden eenige dat hy den godt Mahon was, in menschelijcker ghedaenten nederghedaelt, om hun te versoecken. Ende dese tijdinge quam voor den coningh des lants, de welcke gheboodt datmen hem in sijne tegenwoordigheydt brenghen soude. Ende soo haest en was koningh Trompaert niet in de tegenwoordigheydt des koninghs van Indien oft hy wiert hem kennende ende seyde hem willekom te wesen: “Nu is den tijdt ghekomen, dat ick wrake over u sal nemen over mijns broeders doodt, die ghy, nae seven jaren oorloghe aenghedaen te hebben, door uwen hooghmoet wreedelijck hebt doen ombrenghen!” ende liet hem terstont onthoofden.

Koningh Trompaert doodt zijnde, dede hy Escleremonde met 't peerdt in sijn hof leyden, ende daer na ter tafelen gaende, gheboodt hy sijne principaelste heeren Escleremonde by hem te brenghen, de welcke by hem gekomen zijnde hy groote eere bewees. Ende wiert alsoo door hare schoonheydt in liefden ontsteken, dat hy qualijck coutenantie wist te houden, soo dat hy aen tafel met haer sittende seyde: “Jonckvrouwe, my is onbekent wie ende van wat afkomste ghy zijt, doch heeft u schoonheydt ende goede gratie mijn hert alsoo ontsteecken, dat ick u dencke te nemen tot mijne wettige huysvrouwe ende maken u koninginne van Groot-Indien.”

“Heer koningh,” seyde de schoone Escleremonde, “uwe majesteyt presenteert my meer dan ick weerdigh ben. Dan weynigh dagen geleden heb ick om seker oorsaken onsen godt Mahon belofte ghedaen gheenen man te trouwen binnen een jaer ende betrouwe uwe edelheyt geen oorsaken te willen wesen van my meyneedigh te maken. Doch het jaer om zijnde, soo doe uwe majesteyt met my dat u believen sal.”

“By Mahon,” seyde den koninck, “ghy en begeert niet dan dat redelijck is. Dus ben ick te vreden dat ghy uwe belofte volbrenght, die ghy Mahon ghesworen hebt.”

Aldus is de schoone Escleremonde in 't hof vanden koninck van Indien ghebleven, die haer eerlijcken dede dienen en in een schoone camer leyden, seer rijckelijck verciert, daer de schoone vrouwe haer ghenuchten hebben soude. Ende zy nam 't houte peert met haer, ende om dat het te beter soude bewaert zijn, so dede zijdt setten in haer

vertreck camer. Ende als zy 't peerdeken aensach, so beklaeghde sy Pacolet met schreyende oogen ende badt God van hemelrijck ootmoedelijcken, dat Hy haer uyt dien last helpen wilde, seggende: “O mooghende Godt, wilt U gratie op my, arm mensche, laten dalen ende wilt my uyt dese tribulatie helpen, daer ick nu in ben. Doet door u goetheyt dat ick noch eens sien mach den edelen jonghelinck Valentijn, dien ick gegeven ben. Liever heb ick een schandelijcke dood te sterven dan my tot een ander te begeven!”

De edel vrouwe Escleremonde was int koninckrijck van Indien nacht en dagh haer leven leydende in suchten, kermen en schreyen, Godt altoos biddende dat Hy haer wilde helpen uyt dit verdriet en Valentijn bewaren van alle schande, die zy haer trouwe belooft hadde. Nu sal ick laten te spreken van haer ende van den koningh van Indien ende spreken van Pacolet ende vanden grooten rouwe die bedreven wert in Aquitanien over het verlies van Escleremonde.

Hoe Pacolet hem gewroken heeft vande tovenaer Adriaen Meyn, die hem zijn peert ende schoone Escleremonde ontvoert hadde.

Het .XXXI. capittel.

Als den nacht gheleden ende elck ontwaect was, ende bevonden dat Pacolet verraden was van Adriaen Meyn den tovenaer, ende met hem ontvoert hadde Escleremonde, soo was daer een groot rumoer in 't palleys door 't verlies vande schoone vrouwe. Want de wachter van 't palleys, verstaende dat de schoone Escleremonde wegh was, maeckten so grooten misbaer dat de tijdinge inde stadt quam.

Als Pacolet verstondt dat Adriaen Meyn wech was, so was hy beducht voor verraderye ende sagh nae zijn peert, ende siende dat hy 't verloren hadde, toogh hy zijn hayr ende maeckte groot misbaer ende seyde: “Ha valschen Adriaen Meyn, ghy hebt my verraden ende mijn peerdt valschelijcken ontstoolen ende de schoone Escleremonde [vervoert]. Ick mach wel mijn leven haten, dat ick aldus van u verraden ben ende berooft van mijn peerdt, dat ick boven al lief hadde. Och Doodt, komt, haelt my uyt dit strenge leven, want ick geenen troost noch hope en hebbe op deser werelt!”

Aldus was Pacolet bedruckt om de schoone Escleremonde, ende en hadde 't Oursson niet gedaen, die daer quam, hy soude hem selven een sweerdt door 't lijf gevallen hebben.

Door al 't palleys wierdt groote droefheyt bedreven om 't verlies van Escleremonde. De koninginne Belesante ginck haestelijck by de schoone Fesone, begost te schreyen ende bedreef soo grooten rouwe om dat Escleremonde gestolen was. Ende door alle de stadt worde so grooten rouwe bedreven dat niet te beschrijven en is, ende daerenboven wast seer deerlijcken om hooren 't beklagen vanden goeden hertoge van Aquitanien.

Als Pacolet sagh 't verdriet ende kermen dat een yegelijck bedreef, soo seyde hy: "Mijn heeren, ick sweere u by Godt, die de werelt ghemaect heeft, dat ick geenen troost noch vrede hebben en sal op deser aerden voor dat ick sal gewroocken hebben alle het leet dat den verraeder Adriaen Meyn ons ghedaen heeft!"

Met dese woorden so heeft Pacolet zijnen tabbaert genomen in eenen grammen moet ende verkleede hem in 't habijt van een jonghe vrouwe, wel rijckelijck geciert van kleederen, en in dese staet is hy gegaen uyt Aquitanien in 't heyr van den koning Faragus. So haest als hy in 't heyr vande Sarazijnen ghekomen was, ontmoete hy een groot heer die hem vriendelijck groete, begeerende dat hy met hem komen wilde in zijn tente, meynende dat hy een vrouwe was, want Pacolet hadde zijn aengesicht met een subtyl waterken gewasschen, soo dat alle die hem sagen, seyden dat zy soo schoonen vrouwe noyt en sagen. Hy werdt besien van alle de heeren ende elk begeerden hem vrientschap te doen, maer hy excuseerden hem ende seyde: "Mijn heeren, vergehet my, ick ben op dit pas verlooft aen Adriaen Meyn, die my onderhout." Ende Pacolet is alsoo ghegaen na de tente van Adriaen Meyn.

Ende als hy Pacolet sach, meynde hy dattet een vrou was, ende hem docht dat hy noyt so schoonen vrou gesien en hadde, ende badt Pacolet dat hy dien nacht daer blijven wilde. Ende Pacolet consenteerde daer in ende seyde: "Mijn heer, ick ben versocht van veele heeren, maer mijn dunckt dat ghy voor hun allen behoort gedient te wesen."

"Schoon dochter, en hebt voor niemandt sorge ende maect goede chiere. Ick sal u voorsien van goede, dat ghy mijnder seer bedancken sult!"

Doen beval Adriaen Meyn een van zijnen dienaers, dat hy de schoone vrouwe bewaren en haer dienen soude ter tafelen om te eten en te drincken van alle spijsen en dranck, ende hy is gegaen by den coninck Faragus om hem te dienen.

Pacolet by de dienaers van Adriaen Meyn wesende, vraechde hy waer den coninck Trompaert was. De dienaer seyde: "Ick gheloove dat hy wederom ghekeert is in zijn lant ende met hem heeft de schoone Escleremonde op een paert van houte, dat mijn meester hem heeft gegeven." Als Pacolet dat hoorde was hy seer bedroeft in zijn herte, maer hy en hevet niet laten blijcken.

Doen quam Adriaen Meyn in sijn tente en ginck sitten by Pacolet ende seyde: "Schoon jonkvrou, het is tijd dat wy gaen slapen. Siet daer het bedde daer wy op rusten sullen."

"Heer, alst u belieft," seyde Pacolet. En Adriaen Meyn is doen te bedde ghegaen, meynende dat de schoone vrouwe by hem komen soude. Maer soo haest als Adriaen Meyn te bedde was, soo speelde Pacolet zijn konsten ende dede Adriaen Meyn soo vast slapen, dat hy door geen dinghen gheweckt en mochte worden voor 's anderdaechs 's morgens, als oock alle die inde tente waren ende daer omtrent. Als zy nu altemael in slaep waren, soo heeft hem Pacolet ontkleet ende ghekleet met de kleederen van Adriaen Meyn, ende doen heeft hy een sweert genomen dat daer hinck, en heeft Adriaen Meyn sijn hoofd daer mede afgheslaghen ende droeght 't met hem op de puncie van sijnen messe. Ende dat gedaen zijnde, ginck hy inde tente vande coninck Faragus ende dede de Sarazijnen altemael seer vast slapen als oock den coninck Faragus. die hy al slapende met sijnen gordel om sijnen hals gebonden geleyt heeft als een beeste tot dicht by de stadt van Aquitanien.

Als Pacolet voor de poorte quam, so vont hy den hertogh daer met eenen schoon geselschap van heeren, ridders ende knechten, die seer begeerende waren te sien den roof die hy met hem brochte. Ende als zy Pacolet saghen, so vraeghde den hertoghe, waer de schoone Escleremonde was.

"Mijn heeren," seyde Pacolet, "hebt een weynig patiente. Ick ben gewroken van Adriaen Meyn, siet hier zijn hoofd!, ende brenghe hier den coninck Faragus in zijnen slaep met mijn, voor u mijn heeren."

"By mijnder trouwen," seyde Oursson, "ghy hebt seer wel ghedaen!"

"Noch heb ick meer ghedaen, mijn heeren," seyde Pacolet. "Daer en is in al 't heyr van Faragus gheen heyden noch Sarazijn, zy en zijn in slaep leggende op deser aerden onder de bomen. Daerom, wilt ghy wesen van hun ontlast, soo ist nu tijdt dat ghy u wrecken meucht!"

“Mijn heeren,” seyde Oursson, “Pacolet brengt ons goede tijdinghe, ende het dunkt my seer goet dat wy van stonden aen uytter stadt treden ende slaen onder de Sarazijnen, die nu leggen en slapen.”

Doen wert den coninck Faragus gesloten in een kamer ende wel bewaert, ende zy zijn uyt de stadt ghereyst, wel 15 ofte 16.000 ghewapende mannen, soo stille als zy mochten. Ende zijn alsoo gekomen onder de Sarazijnen ende hebbense verslagen ende verwonnen al eer de sonne op was. Daer worden alsoo veel vande Sarazijnen verslaghen op die tijt dattet velt bedeckt was vande Sarazijnen. Als zy nu altesamen doot waren, soo zijn de Christenen in der Sarazijnen tenten ghegaen ende hebbense berooft van hunlieder rijckdom ende juwelen ende zijn met grooter blijdschappen wederom ghekeert in Aquitanien.

Ende als den hertogh weder gekeert was in sijn palleys, soo dede hy voor hem brenghen den reuse Faragus. Als den koningh Faragus ontwaect was, soo was hy seer bedroeft in sijn herte ende begonst soo seer te krijsschen, dat een yegelijck dachte dat hy uyt sijn sinnen gheweest hadde. Doen seyde den goeden hertoghe: “En wilt u niet verslaen noch mistroostigh wesen. Indien ghy u wilt laten doopen ende het christen geloove aennemen, so sal ick u leven behouden ende sal u doen eeren in mijn hoff als een coningh toe behoort.”

“By mijnen godt Mahon,” seyde Faragus, “ick hadde liever te sterven dan ick mijnen God versaken soude, die ick dus lange gedient hebbe.”

Doen geboot den hertogh, datmen hem dooden soude sonder langher te beyden. Alsoo is den koningh Faragus gestorven, daer door alle 't volck van Aquitanien verblijdt was.

Oursson bedenckende Pacolets voorsichtigheydt, seyde hem: “Ick bekenne dat ghy een getrou dienaer zijt ende dat ghy om onsent wille u set in grooter avontueren. Daerom wil ick dat ghy al u leven by my blijven sult, ende ick sal u versien van grooten rijckdom, daer ghy by sult moghen leven.”

“Heer,” seyde Pacolet, “ick danck u hoochlijck, en ick belove u, so lange als ick leve ende in wat plaetse dat ick wesen sal, u getrou te wesen.”

't Lant ende de stadt van Aquitanien verlost zijnde vande Sarazijnen, soo is Oursson by den hertoge gekomen ende heeft vriendelijcken aen hem begheert oorlof om nae Constantinopolen te trecken, “want,”

seyde hy, “de wijle het God belieft heeft u victorie te verleenen, soo ist oock reden dat ick alhier niet in ledigheydt mijnen tijdt en verslijt, maer mijnen heer vader te hulpe trecke, nae den welcken ick also seer groot verlangen hebbe ende die soo langhen tijdt belegert is geweest, ende sal met my nemen mijn vrouw moeder Belesante, die soo langhen tijt uyt alle weelde ende van haer man verstooten is geweest.”

“Mijn sone,” seyde den hertog, “ghy spreeckt wijsselijcken. Dewijle ghy also doen wilt, so ben ick te vreden u te vergesellschaften met alle onse macht om den keyser ende uw’ oom, den coning Pepijn, te ontsetten.” Oursson dit verstaende. was seer verblijt ende danckte den hertogh seer eerweerdelijcken.

Het en leet niet langhe ofte den hertogh dede zijn volck reedt maecken en sette een goedt heer in sijn stadt, die ’t lant bewaren soude, ende zijn doen t’ schepe gegaen om Oursson te gheleyden met zijn moeder de coninginne Belesante. Ende zy waren wel voorsien van volck ende van victalie ende sijn in een korte tijdt gekomen inde zee van Griecken en hebben de stad van Constantinopolen ghesien, daer sy seer af verblijt waren, boven al de schoone Belesante, die seer deerlijck begost te schreyen als zy overdachte wat haer overghegaen was.

“Mijn lieve moeder,” seyde Oursson, “en verslaet u niet! Ick hoope aen Godt dat ghy nu in korten tijdt sien sult die ghy begheerden te sien, maer ick ben besorcht hoe wy in de stadt komen sullen.”

“Heer,” seyde Pacolet, “en hebt ghy daer geen sorge voor. Ick sal u een maniere vinden, dat wy wel inde stadt komen sullen. Ick sal inde stadt gaen, ende ick sal u komste ende opset daer vertellen.”

“Mijn vrient,” seyde Oursson, “ick wildet u wel bidden, maer en seght het Valentijn mijn broeder vande quade fortuyne niet van de schoone Escleremonde.”

Pacolet seyde: “Ick en derf dat niet wel segghen, want eenen quade tijdinghe komt altoos vroegh ghenoegh.”

Nae dese woorden soo is Pacolet uyttet schip ghegaen na Constantinopolen, maer eer hy inde stadt van Constantinopolen quam, soo is hy int heyr van de Sarazijnen ghegaen om Valentijn ende den Groenen Ridder te verlossen, die op dien tijdt ghevanghen waren van de Sarazijnen voor de stadt van Constantinopolen, als ghy hier na hooren sult.

*Hoe de Kerstenen uyt de stadt sprongen om victualie te verkrijgen,
ende hoe Valentijn ende den Groenen Ridder gevangen wierden.*

Het .XXXIJ. capittel.

Den keyser ende den koningh Pepijn waren seer swaerlijck belegert ende en wisten niet vande komste vanden hertogh van Aquitanien, die met Oursson op de zee was met grooter macht om hun te ontsetten. Daer waren wel veel vrome Kerstenen van alle staten, maer daer was groot gebreck onder van victualie. Valentijn doorsiende 't gebreck van victualie dat onder 't volck was, is door sijn vromigheydt met den Groenen Ridder opgeseten met 20.000 mannen om victualie te verkrijghen, ende zijn onder de Sarazijnen ghekomen ende hebben ghenomen 300 wagenen victualie ende hebbense al dootgheslaghen die de wagens bewaren wilde.

Als zy meynden de victualie inde stadt te brenghen, soo is daer ghekomen den soudaen, den koning [van Arabien] en den koningh Affalcant. Daer geschiede een groote bloetstortinge aen beyde zyden. Daer dede Valentijn soo groote vromigheydt, dat hy dootsloeg den koning Dramagam ende den ridder Clerijn met noch meer andere ridders, die hier niet genoemt zijn. Ende den Groenen Ridder sloegh den koningh Morinem den eenen arm af met den schilt. Daer nae sloegh hy des koninghs broeder Abelam doot met thien ridders. Maer hun vromigheydt en mocht hun niet helpen. Sy werden soo benauwt van hun vyanden dat zy beyde ghevanghen werden ende werden ghebracht voor den soudaen, die daerom seer verblijt was. Daerenteghen was groot verdriet inde stadt vanden keyser ende den koningh Pepijn om Valentijn ende den Groenen Ridder, want al die wederkeerden brochten de tijdinge dat zy beyde verslaghen waren.

Valentijn ende den Groenen Ridder waren inde tente van den soudaen wel vast ghebonden, daer door Valentijn suchte en seyde: "Och lacen Escleremonde, nu en sal ick u niet meer sien, daer door mijn hert bedroeft ende beswaert is. Ghy hebt my eenen langhen tijdt verbeyt in druck ende verdriet. Ende ick heb u verkregghen met grooten arbeyt van mijnen lijve om u te hebben tot een ghetroude huysvrouwe. Ende ick hadde gemeynt dat wy ons beyder leven geleyt souden hebben in blyschap ende vreuchde, ende dat ik mijn verdriet te boven ghekomen was, maer lacen neen. Ick ben nu gekomen in de handen van mijn vyanden, die mijn doot gesworen hebben. Adieu mijn vader, keyser

van Griecken, ghy en sult my niet meer levende sien. Adieu mijn lieve moeder Belesante, ghy hebt luttel solaes oft troost van my gehadt, en nu sult ghy van my hebben druck, lijden, suchten, schreyen ende kermen. Adieu mijn lieve broeder Oursson, die my uyt goeder herten hebt lief gehadt ende trouwelyck gedient hebt, want alle mijn hope ende troost was dat wy ons leven leyden souden in geneuchten by ons vader ende moeder ende by u, maer het is verkeert in korter stondt ...”

Als den Groenen Ridder sach dat Valentijn so bedroeft was ende zijn vrienden alsoo beklaechde, so seyde hy: “Mijn heer Valentijn, vergeet vader ende moeder, vrienden ende magen, ende laet ons God bidden dat Hy ons uyt dit verdriet wil helpen, ende laet ons onse zielen in Zijn handen setten, dat Hy die voeren wil in Zijn glorie, en laet ons sterven voor ’t christen geloove ende hebben betrouwen in Godt, die voor ons den doot gestorven is aen de galge des Cruyces!”

Den soudaen was in sijn tente geseten, die wel rijckelijck toegemaect was in grooter hoochmoedicheyt, gekleet met gulden laecken, en seyde voor al sijn heeren: “Mijn heeren, ik heb een eet gedaen by mijnen godt Mahon, dat ick dese twee vermaledijde Kerstenen, die ons so groote schade gedaen hebben onder mijn volck, laten dooden soude, ende wilt u wel beraden wat doot ikse aen doen sal.”

Dese woorden ge-eynt zijnde is Pacolet mede in de plaetse gekomen, daer den soudaen te rechte sat vande twee heeren. Soo heeft hy sijn konste getoont, dat den soudaen noch niemant hem kennen en mocht dan Valentijn ende den Groenen Ridder . Soo is Pacolet voor den soudaen op sijn knien gevallen ende heeft hem gegroet in Sarazijnse taele ende heeft geseyt: “Hooge vermogende heer, verstaet mijn boodtschap. Weet dat ick ben een boode van den mogenden coningh Broart van Dargien, u broeder, de welke u te hulpe komt om de Kerstenen t’onder te brengen met vier coningen ende veel volck van wapenen, heeren, ridders en schiltnachten, die u alle te hulpe komen. Ende hy ontbiedt u dat ghy my wijsen soudt in wat quartier hy liggen sal, en indien ghy eenige Kerstenen hebt gevangen, dat ghyse hem seynden soudt. Hy soudese in sijn landt seynden, om dat sy den wagen ende ploegh trecken souden als de beesten. My dunckt dat ik hier twee stercke boeven sie, die daer wel toe dienen souden, daer u broeder seer in verblijt sal wesen!” Met dese woorden soo blies Pacolet den soudaen in sijn aensicht en dede sijn konsten van nigromancien, so dat den soudaen anders niet en wist het en was al waer.

Den soudaen was seer verblijt van de tijdinghe die Pacolet hem ghebrocht hadde, ende dede hem rijckelijcken ter tafelen dienen ende beval datmen hem dien nacht daer houden soude ende loonen van sijnen arbeydt. Valentijn ende den Groenen Ridder waren in hun herte seer verblijdt als zy Pacolet sagen, maer sy en lietens niet blijcken.

Als den nacht gekomen was, ende elk in sijn ruste was om te slapen, behalven twee hondert Sarazijnen die de gevangenen dien nacht bewaren souden, soo is Pacolet ontrent der middernacht ghekomen gaen by de Sarazijnen en groetese by haren god Mahon en door zijn konsten dede hyse alle slapen. Doen heeft hy twee peerden ghenomen ende is daer mede gegaen tot de gevangenen, die wel vast aen een pilaer gebonden waren. Ende als hyse ontbonden hadde, soo dede hyse sonder lange te toeven te peerde sitten ende heeftse verlost sonder yemants weten. Als sy op 't velt waren uyt de handen van hun vyanden, wel verseeckert, soo heeft Pacolet gheseydt: "Mijn heeren, weest vrolijck ende zijt getroost, want de hertoge van Aquitanien met Oursson hier ghekomen is met veel edel heeren en capiteynen ende met groot volck ende hebben in hun gheselschap ghebracht de schoone Belesante ende Fesone."

"Mijn vrient," seyde Valentijn, "waerom en komt de schoone Escleremonde niet mede?"

"By mijnder trouwen," seyde Pacolet, "sy soude gheerne alhier mede ghekomen hebben ende had daer groote begheerte toe, maer soo haest als sy op de zee was, wertse so sieck datse weder in de stadt keeren moeste."

Valentijn ghelooft dat Pacolet seyde ende en vraeghde daer nae niet meer. Doen seyde Pacolet: "Mijn heeren, gaet ghy in de stadt van Constantinopolen ende doet morgen vroech u volck reede maken om uyt de stadt te komen met al uwer macht om teghen u vyanden te vechten, ende ick sal den hertoch met al sijn macht doen komen aen d'ander zijde om den soudaen mede te bevechten, ende den soudaen en sal anders niet weten dan 't en is zijn broeder die hem te hulpe is ghekomen. Ick heb hem doen verstaen als dat zijn broeder, den coning [van Dargien], hem te hulpe komt met vier machtighe coninghen, die hy morghen vroegh in zijn heyr vinden sal."

Valentijn seyde: "Pacolet, ghy hebt wijselick gesproken, ende wy sullen also doen."

Aldus zijn sy d'een van den anderen ghescheyden. Pacolet is ghekeert na den hertoch, die in de haven van de zee was met zijn volck ende

vertelde hoe hy in 't heyr hadde geweest ende Valentijn ende den Groenen Ridder verlost hadde, ende hoe dat hy den soudaen hadt doen verstaen als dat zijn broeder hem morgen te hulpe soude komen. “Nu is daer noch een ander saecke, dat is dat wy morgen metten daghe in 't heyr zijn ende slaen onder de Sarazijnen met al uwer macht, want die van Constantinopelen sullen mede uytkomen met alle hun macht aen d'ander zijde. Also sullen de Sarazijnen t'onder ghebracht worden, want den soudaen en sal anders niet weten wy zijn oock Sarazijnen, die hem te hulpe komen.”

Van dit opset was den hertoch van Aquitanien seer verblijt met alle zijn volck ende heeren. Hy dede sijn volck wapenen ende reede maken ende hiel alle den nacht goede wacht.

De tijdingh was geringhe door de stadt dat Valentijn ende den Groenen Ridder inde stadt waren gekomen, waer door den keyser ende den coningh Pepijn seer verblijdt waren, dat het niet te vertellen noch te schrijven is. Den edelen jongelink Valentijn is voor de twee mogende heeren ghekomen, die hem beyde in hun armen genomen hebben ende ghekust. Doen vertelde Valentijn al de gheschiedenis van hun ghevanckenisse, ende hoe dat hy en den Groenen Ridder by Pacolet verlost waren uyt de handen van den soudaen, die hun doot gesworen hadt, ende hoe dat den hertoch van Aquitanien ende sijn broeder Oursson aldaer gekomen waren om hen te ontsetten, ende heeft den keyser en den coningh geseyt het opset datter besloten was om de Sarazijnen te bevechten als Pacolet gheordineert hadde.

Als den keyser ende den coningh Pepijn dat verstonden, soo en hebben sy niet getoeft, maer hebben terstont hun volck ter wapen doen gaen ende dat in vijf hoopen gestelt. De eerste hadde Valentijn, de tweede den Groenen Ridder, de derde den coningh Pepijn, de vierde den hertoch d'Angler, de vijfste wert gedaen Sampson van Orleans, dewelcke in sijn baniere voerde eenen silvere beyr. Also was den strijt geordineert vanden keyser, die van strijden seer wijs ende subtiel was.

En als den dageraet aen quam, soo zijn de heeren uyt de stadt gereden om de Sarazijnen te bevechten, ende als sy op 't velt waren ghekomen, so sloech elck hun trompetten en klaroenen. Daer door groot rumoer quam int heyr vande Sarazijnen, daer door sy riepen: “Arme! Arme!” ende zijn alsoo uyt hun tenten gesprongen met een hooveerdigh herte, met soo grooten volck dat alle 't velt bedeckt was.

Op die tijt soo wierden de Sarazijnen bevochten van den keyser ende den coning Pepijn, maer de heydenen waren in het verlies op den dach, want in dat ghevecht bleven van de Sarazijnen .L. duysent mannen. Daer was den coning Pepijn, die sijn volck den moedt gaf met luyder stemmen ende riep: “*Sente Denijs! Sente Denijs!*”

Doen was daer een Sarazijn, die riep met luyder stemmen tot den soudaen: “Heer, treckt achterwaert ende denckt om u lijf te beschermen, want op desen nacht hebt ghy verloren de twee gevangenen, ende aen d’ander zijde hebben wy ghesien een baniere, daer onder is een groot volck, die teghen ons seer strengelijck zijn in ’t vechten!”

“By mijne god Mahon,” seyde de soudaen, “ick bekenne klaerlijck dat wy verraden zijn, maer niettemin hebt goeden moet in onse goden, ende denckt elck om hem te verweeren, want ik hope op mijn godt Mahon dat den dach voor ons wesen sal ende dat wy de Kerstenen t’onder brengen sullen!”

Door dat woort hebben de Sarazijnen soo grooten moet genomen om de Kerstenen te bevechten dat de Kerstenen moesten wijcken, maer luttel hulp hunnen hooveerdigen moet, want den edelen hertoch van Aquitanien met Oursson die vervolchde hem alsoo scherpelijck van alle zijden ende hielense so benaut, dat sy in eenen korten tijdt hun leven lieten in soo grooten getal, datter niet meer en ontquam dan .XXXIIJ., ’t welck God aldus belieft heeft Sijn kracht te willen toonen door de vrome heeren, ende so wert de stadt vande Sarazijnen verlost.

Ende als den strijdt ten eynde ghekomen was, so is Valentijn nae sijn broeder Oursson ghegaen om hem te feesteren ende willekom te heeten, ende sijn alsoo ghegaen by den keyser, hun vader, diese in grooter eeren ontfinck. Doen seyde Valentijn totten keyser: “Heer vader, hier meuchdy sien mijn broeder Oursson, die ghy noyt gesien en hebt, ende die op desen dach u heeft verblijd en te hulpe gekomen is.”

Doen nam de keyser Oursson in sijn armen ende begost seer bitterlijck te schreyen, seggende met weenende oogen: “Mijn lieve zone, willekom moet ghy wesen! Door u so is mijn blijschap vermeerdert.”

Doen seyde den coning tot Oursson: “Neve, en staet u niet vore dat ick u vanghen woude in het bosch, ende dat ghy my metten peerde onder de voet wierp?”

“Mijn lieve oom, daer af staet my wel vore, ende van meer ander saken die ick gedaen heb, maer op desen tijdt en sullen wy van geen ander saken spreken dan dat wy den almoghenden Godt loven ende dancken sullen, die ons dese victorie verleent heeft teghen de vermaledijde Sarazijnen, ende voorts altoos de vermaledijde honden vervolgen om te wreken Gods laster, die om onsent wil gestorven is aen 't hout des Kruys!”

Van dese woorden waren sy alle verblijdt die 't hoorden ende presen Oursson om dat hy so wijsselick gesproken hadde, daer door sy hem alle lief kreghen.

Doen vergaderden den keyser en den coninck Pepijn, Valentijn, Oursson met den Groenen Ridder, Blandemijn metten Coopman, die den Valschen Ridder verwonnen hadde, ende zijn also te samen gegaen in grooter triumphe na de tente daer de keyserinne ende Fesone in waren met een schoon gheselschap, die alle baden den moghenden God dat Hy den keyser met alle sijn geselschap bewaren wilde van de Sarazijnen, die hun doodt gesworen hadden.

Als Belesante wist dat den strijdt gewonnen was, so seyde sy tot Fesone: “Mijn schoon dochter, maect goede chiere! Ghy sult terstont sien den keyser, mijn man, den vader van Oursson, u man.”

“Vrouwe”, seyde Fesone, “dien te sien heb ick groot begheeren.”

Ende aldus sittende soo is daer ghekomen den keyser met alle sijn heeren. Als de vrouwen dat vernamen, soo zijn sy opghestaen ende de keyser met alle sijn heeren te gemoete ghekomen.

Als den keyser sach de schoone Belesante, so trat hy van sijn peert al suchtende ende schreyende, sonder woort te kunnen spreekken, ende nam de schoone vrouwe in zijn armen, die op beyde haer knien viel met weenende ooghen, die den tijdt van .XX. jaren malkander niet gesien en hadden.

Men derf niet vragen oft daer blyschap was dat zy malkander ghevonden hadden, ende van blyschap was hun beyder herte also ghesloten, datse beyde ter aerden vielen in onmacht. Als Valentijn ende Oursson dat saghen, begonsten sy bitterlijck te schreyen ende zijn mede ghevallen in onmacht. Den coning Pepijn ende alle de heeren die daer waren ende dat saghen, begonsten te schreyen.

Als dese flaute van den keyser ende Belesante wat overgegaen was, soo sprack den keyser tot de schoone Belesante: “Och lacen mijn edel vrouwe, ick magh my wel beklagen dat ik u soo lange in verdriet ende miserie gelaten hebbe, 't welck geschiet is door quaet ingeven van den

vermaledijden Ridder. Ick weet certeyn dat ick u met onrecht verstoten hebbe, daerom bidde ick u ootmoedelijck dat ghy 't my vergheven wilt!”

“Mijn heer,” seyde de edel vrouwe, “'t verdriet daer ick in gheweest hebbe, en denckt daer niet meer omme, want so haest als ick u gesien hebbe, soo hebbe ick alle mijn verdriet vergeten. Dan wilt my wijzen den goeden Koopman, die de verraderye openbaer gemaect en den Ridder verwonnen heeft.”

“Mijn goede vrouwe, ghy meught hem hier sien: dat is den Koopman die 't verraetschap heeft doen lijden den Valschen Ridder tot uwer eeren!”

“Mijn goede vriendt,” seyde de edel vrouwe totten Koopman, “het is wel reden datmen u lief hebbe ende datmen u eerlijck onderhoude. Ende om 't profijt ende eere dat ghy den keyser en 't bloet van Vrankrijk gedaen hebt, so maeck ick u mijn opperste kamerlink, ende daerenboven wil [ick] hebben dat ghy hebt voor uwen arbeyt alle jaer .XX. duysent kronen.”

“Edele vrouwe,” seyde den Koopman, “ick danck u hooglijck en ik sal u alle mijn leven dancken ende dienen, hoewel dat ick so groote dingen niet verdient en hebbe, maer Godt zy ghedanckt dat Hy u van de schande verlost ende uwen goeden naem heeft willen beschermen!”

Doen sprack Valentijn tot sijn moeder en seyde: “Believet my te seggen, hoe dattet staet met Escleremonde!”

“Och mijn lieve sone, hout u als een man ende troost u selven en neemt patientie, want de schoone Escleremonde is valschelijck uyt de stadt gestolen ende ghelevert in des conincx Trompaerts handen, die ghekomen was voor de stadt van Aquitanien de Sarazijnen te hulp.”

Als Valentijn dese woorden hoorde, soo sagh hy op Pacolet met eenen toornigen moedt, als oft hy 't gedaen hadde, ende woude Pacolet slaen. Ende Pacolet die hem wel kende, viel op sijn knien ende seyde: “Ick bid u om Godts wille, en wilt op my niet vertoornt wesen! Weet dat ick self verraden was van eenen tovenaer, die den koningh Trompaert met hem bracht, ende heeft my ontstolen mijn peert van houte, dat ick in alsoo grooter weerden hiel. Maer niet tegenstaende ick heb my alsoo gewroken van den tovenaer, dat ick hem sijn hoofd van sijn lijf geslagen heb.”

Valentijn hoorende dat hy sijn lief verloren had by verraderye ende dat Pacolet ende alle d'ander ontschuldigh waren, soo bedreef hy seer

groote rouwe ende was bedruckt in sijn herte, maer hy bedwanck hem selven soo dattet gheen van de heeren mercken en mochten.

Doen hebben de heeren hun bereyt om na Constantinopolen te keeren ende de priesters ende klercken zijn met grooter devotie ghekomen met processie generale, ende deden de vrouwen en kinderen mede gaen, teghens de heeren die 't lant en de steden verlost hadden, en gingen al singende en lovende Godt almachtigh van de victorie ende brochtense tot in de Groote Kerck, ende van blyschap soo schreyde alle 't volck, so wel de groote als de kleyne.

Als sy hun devotie gedaen ende God gedanckt hadden, soo is de keyser met den koning Pepijn gegaen in 't palleys, daer sy seer groote feest bedreven .XL. dagen lanck ende hielden open hof voor alle man, gaende ende komende.

Men derf niet vraghen vande triumphie die daer bedreven wert, want zy al verblijt waren van de groote gratie die Godt hun verleent hadde. En als de feeste gedaen was, soo hebben de heeren ende princen oorlof ghenomen aen den keyser om weder in hun landt te reysen, daer ick nu hier niet af spreken en wil, dan van den koning Pepijn, van Escleremonde ende Valentijn ende Oursson.

Hoe den koningh Pepyn oorlof nam aen den keyser om in Vranckrijck te reysen, ende van 't verraet van Hanefroy en Hendrick tegen Oursson.

Het .XXXIIJ. capittel.

Na dat de Sarazijnen verslaghen waren, die de stadt van Constantinopolen belegert hadden en verlost waren van Godts vyanden, soo nam coningh Pepijn oorlof aen den keyser om weder te keeren in Vranckrijck. Ende Oursson dat hoorende seyde hy: "Heer coningh, ick heb groote begheerte met u te reysen om u edelheyt te dienen tot in mijn doodt."

Doen seyde den coningh tot Oursson: "Ick ben te vreden, ende om dat ghy van sin zijt met my te reysen en my trouwelijck dienen wilt, soo sal ick u met my nemen ende u maken mijn coningstable en regeerder van mijn rijck. En waert sake dat Godt Sijnen lieven wille met mijn soon Carel dede, ick soude u coningh maken mijnen tijdt geduerende."

“Heer coning, ik dank u duysent fout, maer ick soude gheerne met my nemen Fesone ende dienen u trouwelijck om u goet recht te beschermen met den sweerde nae mijnder macht.”

Aldus is den coning Pepijn met Oursson van Constantinopolen ghereyst met een schoon geselschap van heeren en ridders, om welck scheidt den keyser seer bedroeft was. Ende de goede vrouwe Belesante schreyde seer als sy van haer broeder den coning scheidt. So deden oock al de heeren en de gemeente vander stadt. Oursson nam Valentijn in zijn armen en kuste hem ende beval hem Gode. Doen ginck Oursson om oorlof te nemen aen zijn moeder, maer om zijn groote droeffenis die hy hadde om haer te laten, so en mocht hy niet een woort spreekken, dan hy namse in zijn arm en kustese soetelijck.

Na dat sy oorlof genomen hadden so wel aen de groote als aen de kleyne, so is den coning t'schepe gegaen met alle sijn geselschap. Ende den keyser, die den coningh gheleyt hadde tot op de havene vande zee, keerde wederomme met schreyende ogen nae Constantinopolen. Maer boven al soo was Valentijn bedroeft van des coningh Pepijns scheidt ende is by den keyser zijn vader gegaen met schreyende ooghen ende heeft gheseyt: “Lieve vader, ick bid u ootmoedelijcken dat u edelheyt niet qualijck nemen en wilt my oorlof te gheven, want ick en sal nimmermeer rust noch blijdschap hebben voor dat ick weten sal certeyn tijdinghe, waer de schoone Escleremonde gebleven is. Want ickse in groot perijckel van mijnen lijve verkregen hebbe, daer door ick van meyninghe ben haer mede te soecken tot dat ickse vinde.”

Als de coninginne hoorde dat Valentijn reysen wilde, so is zy in onmacht gevallen van droeffenisse. Valentijn is toegeschoten en heeft zijn moeder in zijn armen genomen en gheseyt: “Lieve moeder, laet staen u weenen en kermen, want totter doot toe sal ick haer soecken, die ick met sulcken arbeyt verkregen hebbe. Ende indien ick haer niet en vinde, so wensche ick liever doot te wesen dan langer te leven!”

Doen riep hy Pacolet ende seyde: “Mijn goede vriendt, wilt ghy my nu dienen in mijn verdriet en reysen met my, ick sal u al mijn leven danken.”

“Heer ridder,” seyde Pacolet, “ick bens te vreden en bereyt met u te gaen in alle plaetsen om u edelheyt te dienen.”

Dus was Pacolet bereyt met Valentijn te reysen, die door de liefde van Escleremonde alsoo gemoet was, dat hy vader en moeder laten wilde om zijn lief weder te krijgen. De keyser en de schoone Belesante, sijn moeder, waren alsoo bedroeft dattet niet om schrijven en is, so dat

de keyser met sijn vrouwe ginck in sijn kamer sonder oorlof te nemen, en Valentijn is te peerde gheseten om met sijn gheselschap te reysen na de haven vander zee.

Nu sal ick hier laten te spreken van Valentijn ende spreken vanden edelen coning Pepijn, de welcke te Parijs quam en daer eerlicken ontfangen wert met processie van geestelijck ende wereltlick, die hem te gemoet quamen een groot stuck buyten de stadt. Onder alle also quam de coninginne Berthem, de welcke den coningh groote eer ende reverentie dede en kuste den coning met haer sone Carolus, die wel gheleert was om zijn heer vader willekom te heten. En den koningh nam 't kindt in sijn armen, kustet, ende is den coning met alle zijn geselschap gegaen in Parijs in zijn palleys. Ende om dat de coninck gesont lijfs weder ghekeert was, soo wert daer groote feeste bedreven door alle 't lant sonderlinge binnen Parijs, daer door veel diensten ende officien ghegheven wierden. Boven al wierdt daer hoochlijck verheven den edelen ridder Oursson. Al wat hy geboot dat wiert gedaen ende gelaten, want hy wijs ende subtyl van sinnen was, daer door hy 't heele hof regeerde so eerlijck, dat hy van alle menschen gepresen wert. Hy dede de quade straffen, de goede bewaren ende beschermen. Al de gene die metten conink te doen hadden, gingen tot Oursson.

Om welcke sake Hanefroy ende Henrick – daer hier voren af vertelt is – grooten nijd op Oursson hadden, soo datse een verraderije op namen om hem tot een schandelijcken doodt te brengen, ende seyden tot malkanderen dattet een groote schande wesen soude dat Oursson boven hun ge-eert wesen soude. “By Godt,” seyde Hanefroy tot sijn broeder, “indien wy geen wraek en nemen van Oursson ende hy langer regeert, wy sullen in korter tijdt verdreven worden uyt 't koningrijke van Vranckrijk!”

“Broeder,” seyde Henrick, “ghy seght waer, want wy niet en zijn dan twee ghebroeders die d'een den anderen behooren te troosten, maer op dese materie en weet ick niet te peysen op dit pas.”

“Hoort na my,” seyde Hanefroy, “wy hebben twee neven van ons outste suster te weten Florens ende Garnier, die seer stout ende fel zijn, ende ick laet my duncken dat wy ons voornemen door hun beyde wel doen sullen, want zy weten wel dat de coninc hun lieden niet lief en heeft, daer door wy onse sake best doen sullen. D'een is bottelgier vanden coninck ende d'ander bewaerder van zijn kamer daer hy in

slaept, ende door middel van dese twee sullen wy komen tot onser begeerten, want hy mach altoos inde kamer komen ende benemen den coninck Pepijn zijn lijf in zijn bedde. En dan so sal een yegelijk seggen dattet Oursson ghedaen heeft, want hy bewaerder is vanden coninck, alsoo hy zijn betrouwen op hem gheset heeft. Ende dan soo sal Oursson van lijf ter doot verwesen worden, ende wy regeerders wesen van dit conincrijk, want Carolus onsen broeder is noch te kleyn om ons weder te staen ...”

Hanfroy seyde: “Ghy hebt u saken wel over leydt, maer om dese saken wel te beleyden, soo mosten wy onse neven daer toe brenghen,” dewelcke zy by hun ontboden, zijnde genaemt Florens ende Garnier. Als sy gekomen waren, soo seyde Hanfroy in desen manieren: “Mijn heeren, verstaet ons voornemen dat ick ende mijn broeder hebben gesloten een saecke, daer ons ende u groot profijt af komen sal, ende wy sullen u so groot maken en doen eeren boven allen die u aen gaen, door dien ghy ons aldernaeste vrienden zijt ende ons susters kinderen. Maer om tot onser materien te komen, soo sal ick u ons begheeren seggen: Ghy weet dat den coninck Pepijn, hoe wel dat het ons vader is, ons niet en bemint ende altoos den vremde opghetrocken heeft boven ons in alle saecken. Daerom hebben mijn broeder en ick besloten den coninck te doen sterven. Dat ghedaen zijnde sullen wy onder ons vieren ’t landt regeeren tot onser belieften. Maer de saecke moet ghedaen wesen by een van u beyden, ende ick laet my dunken Garnier, dat ghy dat best by brengen sult, want ghy zijt des conincx kamerlinck, die tot alle tijden inde kamer gaen meucht. Ende als den coninck leyt en slaept, soo meucht ghy dan stille inde kamer komen en hem den hals afsteken. Ende als den dach ghekomen is, soo sal de mare voor den man komen dat den coninck doot is, ende de schult op Oursson gheleydt worden, want hy alle nachte in zijn kamer slaept by zijn bedde, dat hy hem niet ontschuldighen en sal mogen ende sal soo van lijf ter doot gebrocht worden. Na dese sake sullen wy doen sterven den jonghen Karolus ende dan sullen wy de besittinge hebben van ’t conincrijk tot onser belieften!”

“Oom,” seyde Garnier, “van u opset en hebt geen sorghe, want ick sal den koninck Pepijn, u vader, zijn lijf benemen.”

Ende aldus is de verraderije besloten tegen den coninck Pepijn, die gheen quaedt en dachte op sijn kinderen. Ter quader uren waren geboren Hanfroy en Hendrick, want door hun beyder begeeren was dat verraet besloten ende ’t lant van Vranckrijk bedorven.

Door hun ingheven wert Garnier ontsteken met sulcken nijt op den coningh, dat hy op den selven avondt een mes nam dat wel scherp was, ende ginck al heymelijk in de kamer van den coning en verbergde hem achter een tente, daermen hem niet sien en mochte.

Als den coningh soude gaen slapen ende den opperkamerlink den coning te bedde gheholpen hadde als de costuyme was, beval hem den coning inde handen Gods seer devotelijck, ende alle de heeren gingen uyt de camer sonder Oursson alleen, die den coningh onderhieldt met kouten ende diviseren ter tijt toe dat hy in slaep was. Als Oursson sach dat den coningh wilde slapen, so liet hy zijn kouten ende ginck mede te bedde op zijn koetse die daer by stont.

Ontrent den middernacht is den verrader ghekomen ten bedde vanden coningh om zijn verraderye te volbrengen. Ende so haest als hy by des coninx bedde was ende zijn sweert verhief om den coning den doodtslach te geven, soo dochte hem dat den coninck wacker was, daer door hy soo vervaert was dat hy 't mes uyt zijn hant liet vallen opt bedde ende viel neder ende bleef daer leggen een langhe wijle sonder hem te derren verroeren. Daer na stont den verrader op om den coning doot te slaen, maer hem quam soo groote vreesse aen dat alle zijn leden soo seer begonsten te beven, dat hy zijn verraderye niet volbrengen en mocht ende stack het mes onder 't bedde ende gink hem weder berghen op de selve plaetse daer hy hem te voren verborgen hadde, al bevende van vervarenisse, verbeydende den dagh, ende wenschte hem wel hondert mijlen aen d'ander zijde der zee.

Oursson lach in zijn bedde van geen quaet wetende en droomde eenen vervaerlicken droom: Hem docht datter een was die zijn huysvrouwe onteeren wilde ende datter waren twee dieven die een groot verraetschap teghen hem opgenomen hadden. Ende daer nae so sach hy twee groote reyghers staende op den kant van 't water, die teghens eenen sperwer vochten ende deden hun beste om den sperwer van lijf ter doot te brenghen, maer den sperwer weerde hem so vromelijcken dat hy de twee reygers verwan ende soudese beyde gedoot hebben, en hadde ghedaen de menichte van vogelen, die daer quamen om den sperwer te dooden, maar daer quam eenen grooten arent die den sperwer ontsettede. Ende Oursson ontspranck uyt zijnen droom ende was seer verwondert van desen droom en seyde: "O Godt, wilt my

bewaren voor verraderye ende mijn broeder Valentijn vertroosten, dat hy waerachtighe tijdinge hooren ende vernemen mach van de schoone Escleremonde!” Doen openbaerde hem den dach ende Oursson is opghestaen ende is al heymelijck uyt des konincx kamer gegaen van vreesse dat hy den coningh niet wecken soude.

Als Garnier sach dat Oursson uyt den kamer was, so is hy haest uyt de kamer gegaen en ginck na zijn logijs toe, daer hy vant de twee ghebroeders Hanefroy ende Hendrick met Florens, die seer haeckten om te weten hoe het met hunne verraderye vergaen was. Hanefroy seyde tot Garnier: “Seght ons, hoe is de sake vergaen?”

“Mijn heeren,” seyde Garnier, “ick en ginck de sake niet weder aen om al ’t goet dat inde werelt is! Ende weet dat de koninck noch in levende lijve is, want als ick meynde den koning te dooden, so quam my soo groote vreesse aen, dat ick zijn lichaem niet misdoen en mochte, al had ick moghen winnen al ’t goedt vander werelt. Maer ick heb noch een anderen raedt ghedocht: ’t mes dat ik daer inde kamer brocht, dat heb ick geleyt onder des conings bedde. Daer op soo heb ick my bedocht, dat wy Oursson dat verraetschap oplegghen sullen ende den coning seggen datter verraders zijn van een opset die den conink met Carolus zijn sone willen dooden, daer af Oursson de principaelste is, op datse dan ’t rijck souden mogen regeren. Ende om dat onse saken te beter gelooft mogen worden, soo sullen wy segghen dat Oursson zijn mes alreede in des conincx bedde gheleyt heeft al heymelijcken. Ende indien den koning ons vraeghde hoe dat wy dit weten, soo sullen wy segghen datse waeren in een kamer daer zij ’t onder hun vieren slooten, ende dat wy voor de deure waren ende hoorden desen raedt.”

“Garnier,” seyde Hanefroy, “ghy zijt een subtijl man en spreeckt wijselijck, en indien Oursson daer teghen wilde, soo most ghy ende u broeder Florens den kamp tegen Oursson aennemen. Ick weet wel certeyn dat hy tegen u beyde niet lange staen en sal. Ende oft het gebeurde dat hy [u] te boven gaen soude, so sal ick ende mijn broeder soo veel volcx by ons hebben, dat wy u beyde verlossen sullen van hem ende uyt de handen vanden coning.”

“Mijn heeren,” seyde Garnier en Florens, “uwen raet is goet, en wy hebben ’t hart wel om te volbrengen.”

Aldus was het verraedt tweemaal gesloten tegen den edelen ridder Oursson, daer hy onnosel of was.

Den coningh in sijn zale ghegaen zijnde, is gaen sitten ter tafelen om te eten, daer Hanefroy en Hendrick, die den coning dienden, Oursson groote vrientschap toonden, maer in 't hert hadden sy een groot verraet op Oursson. Als Garnier sijnen tijt sagh, so is hy inde sale gekomen by den koningh en groeten hem eerweerdelijck ende seyde: “Moghende heer, u edelheyt heeft my ridder gemaect en een officie gegeven meer dan ick weerdigh ben, soo dat ick niet en behoor te wesen daer u edelheyt vernedert soude worden. Daerom ben ick by u mogentheyt gekomen om een verraderye uyt te brenghen die teghen uwe hoocheyt is gemaect, daer door ghy u wachten meucht en u vyanden wederstaen ende corrigeeren.”

“Segt my de sake,” seyde den coningh, “ick wilse gheerne hooren!”

“Mogende heer,” seyde Garnier, “doet Oursson wel bewaren op dat hy u niet en ontgae! Aen hem sult ghy vinden de sake: Hy is de verrader, daer 't verraet uyt spruyt. Ende wil u edelheyt weten de maniere, weet datter zijn vier vande meeste van u hof, die besloten hebben u te dooden, daer af Oursson de principaelste is, die u in 't bedde sal doen sterven als ghy sult leggen slapen. En op dat ghy my beter ghelooven meught, soo was ick op een secrete plaetse, daer sy hunnen raede sloten op desen dach ende en wisten van my niet, ende Oursson seyde tot de andere dat hy 't mes geleyt hadde onder u bedde, daer hy u 't leven mede benemen soude. Ende ist dat u edelheyt belieft dat te besoecken oft daer yemandt te senden, ghy sult de sake waerachtig vinden!”

“Heer koning,” seyde Florens, “mijn broeder heeft u waer geseyt, daer ick seer af bedroeft ben, die ghy aldus hoochlijck ghehouden en ge-eert hebt, dat sy u doodt aldus bejagen.”

Den koningh was seer verwondert van dese woorden ende sach op Oursson met menigerhande gedachten en seyde: “O ghy valsche ongetrouwe man, hoe hebt ghy alsulcke valsche ghedachten, dat ghy mijn doodt aldus begeert!? Ick die u dus hoochlijck gehouden heb boven mijn kinderen die ick selve gewonnen heb. Ick heb u ghe-eert boven alle heeren!”

“O moghende heer,” seyde Oursson, “en wilt dit niet lichtelijck teghen my gelooven, want ick noyt mijn leven verraderije en dachte, maer ick ben vermaert door eenen valschen haet.”

“En spreekt niet meer,” seyde den coningh, “het mes is onder mijn bedt gevonden! Ick houdt op u, want anders en hoor ick gheen ghetuygen te soecken.”

Doen ontboodt den coning alle zijn heeren ende seyde: “Mijn heeren, ick was mijn leven noyt verwondert als van dit verraet.”

“Moghende heer coningh,” seyde Milioen d’Angler, “ick en versta my niet van deser sake. Ick kens niet gelooven dat Oursson dat doen soude tegen u hoocheyt.”

“Het is waer,” seyde den coningh, “maer vinden wy dat mes onder mijn bedde, soo ist wel teecken om te ghelooven.”

“Nu laet ons gaen besien,” seyde Milioen, “oft dit waer is!”

Doen ginck den coning in sijn kamer met alle sijn heeren, ende so haest als sy by ’t bedde quamen, so heeft den coning ’t mes daer ghevonden, alsoo den verrader Garnier gheseyt hadde.

“Och lacen,” seyde den coningh, “op wien sullen wy ons betrouwen, als ick sie dat mijn eygen neve mijn doot begeert, die ick aldus hooglijcken ge-eert ende opgevoet heb? Maer nu de saecke aldus bevonden is, so sweer ick dat ick hem sal laten hanghen!”

Daer was een vroom ridder, Symon ghe-naemt, die ginck by Oursson ende seyde: “Mijn lieve vrient, vertreckt u van hier en salveert u lijf, want den coning heeft het mes gevonden onder sijn bedde, als Garnier geseyt heeft, ende heeft ghesworen dat hy u sal doen hanghen soo haest als hy uyt de kamer komt!”

“En sorght niet, mijn lieve vrient,” seyde Oursson, “ick set alle mijn betrouwen op Godt, die mijn goet recht wel bewaren sal.”

Met dien quam den coningh inde zale daer Oursson was, die met .xv. stercke mannen bewaert was. Doen dede den koningh by hem roepen alle sijnen raedt om Oursson te veroordeelen van levenden lijve ter doot. Maer Godt, die Sijn vrienden niet en verlaet inder noot, en heeft Oursson oock niet vergeten tegen de gene die hem gheaccuseert hadden voor den koningh, soo ghy hier nae hooren sult.

*Hoe Oursson, als men hem veroordelen wilde, eenen kamp begeerde
tegen die hem accuseerde, ’t welck geconsenteert
werde vande Twaelf Genooten.*

Het .xxxiiiij. capittel.

Als Oursson voor den koningh ende den raedt van sijnen hove was, die daer vergadert waren om hem te veroordeelen, so heeft hy stoutelijck voor hem selven gesproken ende seyde: “Mogende heeren,

baenderheeren ende vrome ridders, ghy weet datter gheen man op aerden is, die hem wachten kan van een quaet opsegghen, alst my doet. Maer om dat ick nu geaccuseert ben vande koninghlijcke majesteit, te weten vanden doot des konincx, daerom ghy alle vergadert zijt om my te veroordeelen, en ick by mijne woorden niet geloof en magh wesen teghen mijn vyanden, soo begeer ick voor allen recht voor des konincx palleys, dat is: Als een ridder gheaccuseert wort van moort ofte verraderye, ende hy hem beschermen wil met eenen kamp te vechten, dat hy behoort ontfangen te worden. Nu soo ben ick een ridder, die my houde sonder blame ende onnoosel van deser sake. Soo is mijn begeeren dat ick na de ordinantie vanden hove ontfangen sal worden om my te ontschuldigen, alsoo 't in 't hof geordineert en gheweten is. Ende om dat niemant dencken en sal dat ick dese sake niet en soude willen achtervolgen ende mijn lijf niet te willen setten om den kamp te vechten, siet hier mijnen pant die ick voor u allen presenteere. Ende indien ick inden kamp verwonnen worde, so doet met mijn lichaem alst recht uytwijzen sal."

Doen seyde Garnier tot Oursson: "Ghy meught wel swijghen! Ende haddet Godt niet belieft de saecke van u te openbaren, het en soude also niet bevonden hebben gheworden, ick soude selver teghen u den kamp aenghenomen hebben."

"Ha valsche verrader," seyde Oursson, "'t en is also niet bevonden! Men behoort dat te ondersoecken. Maer my dunckt dat ghy vreesse hebt dat de saecke op u keeren sal. Een man die hem ontschuldigen wil in eenen kamp die behoort ontfanghen te worden. Daer behoortmen de biechte oprechtelick te spreken!"

Op dese woorden geboden de .XIJ. Genooten van Vranckrijck datmen Oursson ende de twee gebroeders soude doen uytgaen om de redenen van dese twee partijen wel te overleggen. Soo wert onder hen ghesloten dat Ourssons reden deuchdelijck was en datmen hem hooren soude in sijn sake.

Daer werdt ontboden Garnier met zijn broeder Florens voor den koningh. Dien vraechde de hertoghe Millioen d'Angler, wie de ander waren, die met Oursson dit verraedt opgheset hadden.

"Mijn heeren," seyde Garnier, "en vraecht my niet meer daer af. Ick en seydet u niet om al dat in Vranckrijck is."

"Garnier," seyde den rechter die daer toe geordineert was, "soo suldy den kamp opnemen die u Oursson biedt! Ghy ende u broeder sult teghen Oursson den kamp vechten, indien ghy niet segghen en

wilt de ghene die hier mede in schuldich zijn. Daerom ist wel te gheloooven dat u sake niet klaer en is ...”

Die blijde was, dat was Oursson van dit appointment ende wierp sijnen pant voor de twee verraders ende seyde: “Mijn heeren, siet hier mijn handtschoen, die ick u hier levere op sulcker conditien: Indien ick de twee verraders niet verwinnen en mach, soo is mijn begeeren datmen mijn lichaem doe hanghen voor u allen!”

Doen seyde de coningh: “Gaet voort, het is also gesloten ende gewesen. Maer om desen kamp te volbrenghen sal elcke partije borge stellen om op den gestelden dach daer te wesen. Doen wert Hanefroy ende Hendrik borge voor Garnier en Florens, ende hertoch Milioen, Samson, Galleram en Garmans stelden hun lijf te pande voor Oursson ende beloofden hem te brenghen op den selven dach die hen gheteckent soude worden.

Als den dach ghekomen was datmen den kamp vechten soude, soo hebben de heeren Oursson ghebrocht als voorseydt is, want hy seer bemint was van alle de heeren. Ende als hy gewapent was ende gheseten op zijn peert, den schilt aenden hals, die wel rijckelijck ghemaect was, doen reet hy door de stadt wel heerlick met groot geselschap ende reet al recht nae de plaetse daer den kamp geordineert was buyten de stadt aen den oever, daer hy zijn vyanden verwachte.

Het en leet niet lange, daer en quam Hanefroy ende Hendrick, die hun neven brochten inden kamp wel rijckelijck ghewapent, maer Garnier ende Florens waren seer beduchtende voor hun weder partije, maer Hanefroy ende Hendrick troostense en beloofden hun te ontsetten.

Als de partyen inden kamp waren, den eertsbisschop van Parijs ginck by hunlieden ende nam den eedt vande partyen nae de ghewoonte. Doen quam den heraut ende de bewaerders van den kamp en deden uytgaen die daer in waren sonder de drie die de kamp vechten soudent. Hanefroy hadde drie-hondert mannen gheleyt in een huys by de plaetse daer men den kamp vechten soude, ende beval hunlieden: so haest als hy zijn hooren blies, dat sy by hem komen soudent.

Soo haest als [door] de kampbewaerders bevolen was dat een yghelijck zijn best doen soude, soo kuste Oursson sijn lancie en stack sijn peert met sporen en quam also tegen sijn vyanden met een stout hert ende reet alder eerst op Garnier ende stack hem met sulcke kracht

door sijnen schilt ende harnas dat hy van sijn peert moest vallen. Ende Florens quam vande ander zijde, die seer den doot van Oursson begeerde, en gaf hem eenen grooten slach op sijnen helm, maer den slach en schade Oursson niet meer dan oft hy op eenen toren gheslaghen hadde.

“Ghy vermaledijde verrader,” seyde Oursson, “ghy hebt my valschelijck beloghen sonder recht oft reden, maer nu sal ick bewijzen op desen dach de onghetrouwicheyt die ghy my doet!”

Met dese woorden so tooch Oursson zijn sweert ende sloech met fellen moede op Garnier met sulcker kracht, dat hy den zadel weder ruymen moste ende viel ter aerden. Oursson is van zijn peert getreden ende heeft Garnier den helm van sijn hoofd ghenomen ende soude hem den hals afghesteken hebben en haddet Florens gedaen, die Oursson also sloech dat hy Garnier begheven moste. Oursson die hem versach, sloech Garnier de rechte oore af datse ter aerden viel. Doen seyde Oursson: “De meester die verraetschap soeckt, die behoort te winnen aen den koop.”

Daer begonst de bataillie seer strengelijck tusschen de dry kampvechters. Garnier kreegh zijnen helm weder ende settense op sijn hoofd en quamen met al zijnder macht tegen Oursson ende hadde geerne Oursson verslagen, maer hy soude terstont daer self verslagen gheweest hebben en had ghedaen Florens, die hem dickwils ontsetten. Oursson dede grooten arbeydt om dese twee ghebroeders te verwinnen, die seer wel ghewapent waren ende moedt hadden op Hanefroy ende Hendrick, die hunlieden hadden belooft te ontsetten, so dat hy Garnier seer quetsten, die van zijn peert trat ende quam tegen Oursson ende sloech Ourssons peert een been af dattet ter aerden viel. Maer Oursson die neerstigh ende wijs was, als hy voelde dat 't peert vallen moste, sprank hy van 't peert ende is gegaen na Garnier ende nam hem sijnen schilt vanden hals ende wierp hem ter aerden.

Als Florens dit sach, so stack hy zijn peert met sporen om zijn broeder te ontsetten en gaf Oursson sulcken slach op sijnen helm dat hy begost te suyselen, ende Oursson heeft Garnier gelaten ende is nae Florens ghegaen met eenen fellen moet ende sloech 't peert van Florens dattet doot ter aerden viel ende nam den helm van sijn hoofd, daer af hy seer vervaert wert ende en wist hem anders niet te verweeren dan voor te loopen ende sijn hoofd te beschermen met

sijnen schildt. Ende Oursson is hem nae geloopt ende hadde groote gheneuchte dat hy hem alsoo sach loopen over 't velt.

“Broeder,” seyde Garnier, “waerom loopt ghy aldus voren? Keert weder! Denckt u te beschermen ende hebt moet, want hy heden van ons verwonnen sal worden.”

Met dese woorden soo hebben de twee verraders Oursson alsoo gheslaghen dat hem 't bloet uyt het harnas quam gheloopt. Als Oursson hem aldus ghequetst voelde, so heeft hy Godt aengeroepen ende sloech Florens metten punte van zijn sweert alsulcken slach, dat hy hem den eenen arm afhieu. Doen was den strijt seer vreeslijck ende duerde langhe.

De schoone Fesone was inde kercke seer schreyende ende badt Godt devotelijck dat hy haer lief Oursson beschermen ende bewaren wilde ende geven hem victorie van zijn vyanden.

't Volck was seer verwondert van Oursson dat hy alsulcke vromicheyt bedreef.

Florens die seer bedroeft was dat hyijnen arm verloren hadde, en liet daerom niet Oursson te bevechten met al zijnder macht. Als Oursson hem sach komen, soo tradt hy achterwaerts als oft hy gheweken soude hebben, ende terstont soo keerde Oursson ende verhieft zijn sweert ende sloech Florens in sulcker manieren dat hy doot ter aerden viel, ende seyde tot Garnier: “Ghy valsche verrader, ghy sult dien ganck mede gaen oft ghy sult het verraetschap lijden dat gy gebrouwen hebt!” Doen seyde Garnier: “Anders sal 't gaen. Al hebt ghy mijn broeder doot geslagen, ick sal noch heden wraeck daer af nemen!”

Hanfroy seyde tot Hendrick zijn broeder: “Onse saken gaen seer qualijck. Oursson heeft alreede ons neve Florens verslagen, ende ghy sult kortelijck sien dat hy Garnier verwinnen sal ende hem 't verraet doen lijden, daer door wy al ons leven sullen onteert wesen ende in perijckel van ons lijf staen, indien wy geen maniere en vinden om ons te beschermen ...”

“Broeder,” seyde Hanfroy, die vol verraderye was, “ick sal u segghen wat wy doen sullen: Soo haest als wy sien sullen dat Garnier verwonnen is, al eer hy de verraderye ontdecken oft segghen sal, soo sullen wy inden kamp gaen in teecken van vrientschap aen Oursson

ende onsen neve 't hoeft afslaen, dan en sal 't verraedt nimmermeer uytkomen!”

“By mijnder trouwen,” seyde Henrick, “wy en mogen niet beter doen noch peysen.”

Aldus soo dochten de twee vermaledijde verraders een ander quaedt op een nieu, op dat het oude niet uytkomen en soude.

De twee kampvechters waren inden kamp die malkander seer bevochten, ende Oursson seyde tot Garnier: “Ghy siet dat ghy niet langher herden en meucht, daerom so geeft u op ende belijt u verraderije, ende ick beloove u dat ick uwen peys sal maken tegen den coninck, en dat hy u seynden sal by den keyser van Griecken, mijn vader, die om mijnen wille u daer houden sal ende gheven u groote gagie, daer op ghy eerlick sult mogen leven.”

Doen seyde Garnier: “Ghy rabaut, uwe beloften en staen my niet aen! Ick heb een oore verloren, also en soude ick in gheen plaetse gheacht noch gepresen worden. Daerom so heb ick liever mijn lijf vromelijck tegen u te avontueren om u te verwinnen ende u te doen sterven een schandelijcke doot.”

“By mijnder trouwen,” seyde Oursson, “ick bens te vreden. Ende om dat ghy een wedersin in u leven hebt, soo hebt ghy u meester ghevonden. Siet dat ghy u nu beschermt. Hier is uwen laetsten dach!” Ende is also gegaen tot Garnier ende heeft hem alsoo bespronghen met geweld, dat hy hem in sijn armen heeft genomen ende heeft hem onder de voet geworpen ende heeft hem den helm van sijn hoofd ghenomen.

Doen Hanefroy sach dat Garnier verwonnen was, soo heeft hy gheroepen: “Mijn lieve neve Oursson, en wilt Garnier niet dooden! Wy sien wel dat hy u met onrecht verraden heeft. Daerom soo sullen wy justitie doen alsomen verraders schuldich is te doen: Nimmermeer en sullen wy hem levende houden!” Ende Hanefroy ginck inden kamp ende seyde tot Garnier: “Schoon meester, belijdt u misdaet ende de maniere van u verraderije. Wy sullen soo veel doen by den coninck dat hy 't u vergheven sal.”

“Mijn heeren,” seyde den verrader, “ick heb het mes geleyt onder 't bedde van den coninck.”

Met dese woorden tooch Hanefroy, die loos ende een sorchelijck man was, sijn sweert uyt ende sloech Garnier doot, die zijn susters soon was, om dat hy niet breeder spreecken en soude van dat valsch

verraetschap. Doen seyde Hanefroy: “Mijn heeren, laet ons desen verrader aende galghe doen hangen, want hy ’t wel verdient heeft!”

Doen ginck hy by Oursson en seyde: “Mijn lieve neve, ick ben seer verblijdt van u victorie die ghy verworven hebt, want Godt heeft wel doen blijcken dat ghy een getrou man zyt, ende Hy moet u in desen staet van ghetrouwicheyt houden. Ende al ist dat Garnier ons neve is, soo en salmen hem nimmermeer voor ons mage houden, om dat hy soo grooten verraderije opgesteld heeft!”

Daer nae soo is de schoone Fesone ghekomen, die Oursson vriendelijck inde armen nam en kuste hem, ende daer na ontboot den coninck Pepijn Oursson.

“Mijn lieve neve,” seyde den coninck, “hebt ghy eenige wonden die u deeren moghen?”

“Neen ick,” seyde Oursson, “daer ick God af dancke. Ick heb de twee verraders verwonnen, welcker confessie van ’t verraet Hanefroy gehoort heeft ende heeft de justitie gedaen als een vroom heere.”

“Ha mijn lieve neve, en ghelooft niet te lichtelijck, wat eere dat hy u doet! Hy is de gene die daer raedt toe ghegeven heeft, maer ick sal swijgen op deser tijt.”

Den coningh met alle zijn heeren keerde weder inde stadt van Parijs, de welcke seer verblijdt waeren van de victorie die Oursson ghekrege hadde, ende Hanefroy ende Hendrick seyden op dien dagh veel goedts van Oursson metten monde, maer metter herten begeerde zy zijn doodt. Maer niet lange hier nae soo quam den tijdt dat hun vermaledijde onghetrouwicheydt ende verraderije uyt quam, ende dat zy daeromme ghestraft worden alst reden was.

Nu sal ick dese materie hier laten ende segghen van Valentijn, die door menich landt al bedruckt reedt om zijn lief, de schoone Escleremonde weder te verkrijghen, die in Groot Indien was by den coningh, diese dede bewaren om de selfde te nemen tot een getroude huysvrouwe, soo ghy hier vooren ghelesen hebt.

Hoe Valentijn in Antiocbien quam ende daer ’t serpent verwan.

Het .xxxv. capittel.

Valentijn die op de zee was om zijn lief, de schoone Escleremonde, te soecken, die hy verloren hadde, is ghekomen in de stadt van Antiochien, alwaer Pacolet vraegde na 't beste logijs van der stadt. Als Valentijn met Pacolet in hun camer waren, soo is den weert komen luysteren, ende heeft Valentijn hooren spreekken van God ende Christum, waer door hy verstont dattet Kerstenen waren. En is van stonden aen gegaen by den coning van Antiochien en heeft hem geseyt: “Heer coningh, in mijn herberghe zijn ghelogeert vier Kerstenen, die sonder tribuyt te geven hier ghekomen zijn in u stadt. Ende op dat ghy my geen schult en geeft dat ickse ontfanghen hebbe sonder uwen oorlof, soo kome ick u edelheydt dit segghen.”

“Mijn vriendt,” seyde den coningh, “so behoort ghy te doen.” “Nu gaet,” seyde hy tot zijn volck, “ende brenghtse voor my!”

Doen gingen de dienaers [met] een groot getal metten weert om Valentijn met zijn gheselschap te halen, die ghebrocht werden voor den coningh.

Als Valentijn voor den coningh quam, so heeft hy hem hooglijck geert ende gegroet en seyde: “Mogende coning, uwen god Mahon, daer ghy aen ghelooft, met alsulcke macht als hy heeft, moet u edelheyt bewaren ende beschermen, ende God die om onsent wille gestorven is aen de galge des Kruys, die moet my vertroosten in mijn verdriet!”

“Ghy Kersten,” seyde den coningh, “ghy toont u seer stout voor my, dat ghy dorst spreken van uwen God Jesus, die ick noyt lief gehadt en heb noch nimmermeer en sal! Dus moet ghy van twee een kiezen: oft den doot te sterven oft een ander sake aengaen ...”

“Heer coningh,” seyde Valentijn, “seght dat u belieft. Ick had liever een groote saecke te doen dan te sterven, hoe wel ick heb hooren segghen dat de Kersten in u coninghrijck vry zijn als zy tribuyt gheven!”

“By mijn wet,” seyde den coningh, “dat en is niet waer, om dat ghy alhier gekomen zijt sonder mijnen oorlof! Dus wilt ghy den doot ontgaen, soo moet ghy uwen Godt versaecken oft een groot vreesselijck serpent bevechten dat hier voor dese stadt gelegen heeft den tijdt van seven jaren ende so veel volcx doen sterven dat onmogelijck waer om seggen. Daerom siet wat ghy van tween doen wilt, want door anders gheen maniere en meughdy den doot ontgaen.”

Valentijn seyde: “Als ick van tween een doen moet, soo en wil ick mijn God niet versaken en 't is oock swaer dat vervaerlijck serpent te bevechten. Maer, heer coningh, seght my, indien 't u edelheydt belieft,

oft ghy 't beest wel gesien hebt en van wat forme ende maecksel dattet is ende wat maniere dattet heeft.”

Doen seyde den coning: “By mijnen god Mahon, ick hebt beest wel gesien ende 't is wel leelick ende vreeselijck en grooter dan een peert ende heeft seer groote vleughelen als oft 't fatsoen ware van een griffioen ende heeft een hooft als een serpent, ende sijn gesicht is als een brandende vuyr, en sijn vel is bedekt als met schubben wel hert ende dicke, en heeft voeten als een leeu, snijdende als scheermessen.”

“O mogende Godt,” seyde Valentijn, “heer koningh, na dat ghy seght so is 't beest seer vreeselijck. Niet tegenstaende, indien ghy gelooven wilt in Jesum ende my beloven 't heylig kersten geloof aen te nemen ende ontfanghen het heyligh doopsel indien ick 't beest magh verwinnen, ick sal my avontueren teghen het vreeslijck beest ende my setten inde handen Godts sonder eenighe hulpe van mans by my te hebben.”

“Ick sweere u,” seyde de koning, “indien ghy het beest verwint, soo sal ick met alle mijn volck mijnen god Mahon versaken, en wy sullen uwen wille volbrenghe. Soo veel sal ick u seggen, als dat ghy u wachten moet, want daer en ginck niemant die dit beest bevechten wilde, hy en wert verwonnen.”

“Heer coninck,” seyde Valentijn, “laet my sorghen, want ick mijn betrouwen sette op mijnen Heere ende God, die mijnen schildt wesen sal teghen het vervaerlijcke beest, op sulcker conditie dat ghy u beloften houden sult.”

Doen seyde den coninck: “Denckt om wel te doen, ende indien gy ons verlossen meucht van het beest, ick sweer u by mijnen godt Mahon dat ick u gelove aennemen sal ende het onse aegaen.”

“Ick ben te vreden,” seyde Valentijn, “ick sal 't aennemen inden naem Gods.”

Doen dede Valentijn eenen schilt maken inde welcken hy dede slaen veel scherpe naelden van staele, wel snijdende, eenen voet lanck. Als den schilt alsoo gemaect was, dede Valentijn hem wapenen ende nam oorlof van zijn volck ende trat te peerde om het beest te bevechten. Groot ende kleyn klommen op de mueren ende in vensteren ende torens om Valentijn te sien. Ende als hy uyt de stadt was, so sloten de wachters de poorten toe, want zy dachten dat hy nimmermeer weder keeren en soude.

Dit beest moet men eens daechs leveren een beest oft een man voor zijn portie, ende indient alle dage die niet en hadde, so en was niemandt so stout dat hy uyt de stadt dorste gaen. Ende so haest als men sijn portie ghelevert hadde, soo keerdet weder in sijn palleys daer 't hem hiel, ende en dede geen quaet aen eenige persoonen. Daer om wast in dat landt een costume: Soo wat lieden 't lijf verbeurt hadden ende ter doot verwesen waren, datmense aldaer brocht om dat serpent t'eten te geven. Ende den coning hielt volck op den oever vander zee, die aldaer de Kerstenen wachten ende vingense ende brochtense in de stadt om 't vervaerlijcke beest t'eten te geven.

Als 't serpent Valentijn sach by hem komen, soo begostet zijn vleugelen vreeselick te slaen en blies groot vyer uyt den muyl. "O mogende Godt," seyde Valentijn, "wilt my beschermen ende bewaren en verleent my kracht ende macht dat ick U gheloove verbreyen mach!"

Doen tradt Valentijn van sijn peert ende deet zijnen hamer aen de sadelboom hanghen, die wel snijdende was, ende gink na 't serpent toe dat wel sterck was. Als Valentijn by 't serpent quam ende dat meynde te slaen, soo rechte hem 't serpent op sijn voeten, die wel groot ende breed waren ende wel scherp van nagelen, en meynde Valentijn daer mede te slaen. Maer Valentijn schoot den schilt voor hem ende 't serpent sloegh met de voeten op den schilt inde naelden, dat hem al te seer dede ende liet eenen seer eysschelijken kreet ende trat achterwaerts, ende Valentijn vervolchde 't serpent als een vroom ridder.

Als het beest sach dat hem Valentijn vervolchde, soo hevet sijn voorste voeten opgherecht, meynende hem daer mede te overvallen, den welcken hem wel bedeckt hadde met sijn schilt, en om de vrees vande naelden soo trat 't serpent achterwaert.

"By mijnen godt," seyde den coninck, die op eenen toren lach, "siet daer eenen vromen ridder, diemen wel behoort te prijsen!" Aen de ander zijde was de coninginne Rosemonde, die om Valentijns schoonheydt in 't herte ontsteken was met zijnder liefden.

Daer was eenen grooten strijdt tusschen 't serpent ende Valentijn, ende en hadde Valentijn 't schilt niet ghehad, 't serpent soude hem gedoot hebben. Maer 't serpent ontsach ende vreesde seer den schilt, dien hy altoos voor hem hielt, ende in d'ander hant hiel hy sijn sweert en sloegh het beest op 't hooft tusschen de ooren soo grooten slach dat sijn sweert in twee stucken brack, want sijn vel was soo hert als oft

hy op een aenbeelt gheslagen hadde. “O moghende Godt,” seyde Valentijn, “wilt my doch helpen ende beschermen voor desen duyvel!”

Valentijn was in grooter sorghen om dat hy zijn sweert verloren hadde, ende 't serpent begost te verwormen en sloegh met een van zijn voeten op Valentijn, so dat een van zijn klauwen door 't harnas in zijn lijf ginck. Ende Valentijn trat achterwaerts ende nam een glavie die wel scherp was en wierpse alsoo recht na het beest dattet wel eenen halven voet in zijn keel ginck, daer af 't serpent geen werk en maekte. Doen deysde Valentijn noch achterwaert nae zijn peert ende nam den hamer die aen den zadelboom hinck ende keerde weder na 't beest ende beval hem Godt almachtigh ende sloech hem so grooten slach metten hamer, dat hy zijn vel doorsneet ende dede 't bloedt ter aerden loopen.

De Sarazijnen verwonderden hun seer van desen ridder als ooc de schoone Rosemonde, die dit geerne sach en seyde in haer selven: “Och edel ridder, Mahon die moet u helpen dat ghy gesont lijfs weder keeren moet met blijschappen, want ick en heb noyt so schoonen vromen ridder gesien!”

Valentijn vocht teghen 't serpent, dat met zijnen beck op Valentijn schoot, daer mede hy Valentijn travailleerde, soo dat hy hem dikwils ter aerden dede vallen op zijn knien. Maer hy hiel altijd sijnen hamer vast inde hant, daer hy wel mede spelen konde, ende sloech 't serpent 't vierendeel vanden snuyt af. Doen gaf 't serpent soo grooten leelijcken kreet dattet door de stadt ghehoort wert, ende meynden al die 't hoorden dattet serpent doot was. Doen verhief 't serpent sijn vleugelen in de locht ende vlooch na Valentijn ende sloech hem met zijn voeten een alsoo grooten slach op sijn hoofd dat hem den helm van sijn hoofd ter aerden most vallen. Maer door zijn vromicheydt is hy stoutelijck weer opghestaen, seer bedroeft dat hy sijnen helm verloren hadde ende sijn hoofd also ontdeckt was, ende badt Godt ootmoedelijk dat Hy hem bewaren wilde, ende beklaechede dickwils de schoone Escleremonde.

Als die vander stadt sagen dat hy sijnen helm verloren hadde, so dat sy meynden dat hy nimmermeer den doot ontgaen en mochte. “By mijnen Godt Mahon,” seyde den coning, “nu mach men wel segghen dat den kersten ridder niet weder keeren en sal ...”

Doen was Pacolet seer bedroeft ende begost seer deerlijk te schreyen om Valentijn ende seyde: “Doet toch de poorten op ende doet my dat harnasch aen! Ick wil heden by mijn heer leven ende sterven. En doet my eenen helm, die ick mijn meester brengen mach om op sijn hoofd te setten.” Pacolet wert terstont gewapent ende hem wert eenen helm ghedaen ende de poorten werden op gedaen, ende hy beval hem in de handen Godts ende is ghereden na den kamp toe.

Valentijn sach Pacolet uyt komen, maer hy en kende hem niet, ende Pacolet riep met luyder stemmen: “Heer, ick ben u dienaer, die u lange ghedient heeft. Daerom ben ick hier gekomen om u lijf te beschermen teghen desen boosen vyandt!”

“Och lacen,” seyde Valentijn, “hier sal ick moeten den doot sterven, en ick bidde u toch om Gods wille: Gaet ghy van hier ende en komt my niet naerder, want ick geen profijt van u hebben en mach oft ghy sult hier met my den doot oock sterven!”

Als Pacolet Valentijn genaecte om hem den helm te geven, so wert 't serpent siende dat Pacolet gheen schilt en hadde als Valentijn, ende is nae Pacolet ghekomen ende heeft Pacolet met sijnen slincker voet genomen ende heeft hem ter aerden geworpen onder hem ende heeft hem eenen grooten slach ghegheven met de voeten, dat een van sijn klauwen door sijn harnas gingh tot in sijn lijf, daer hy seer af ghequetst was. Ende soude hem gedoodt hebben en had Valentijn ghedaen, die met zijnen hamer 't serpent de neuse af sloech met een ooghe. 't Serpent begonst te krijten ende te gebeeren als een rasende beest ende verhief hem op inde locht ende is gaen rusten op eenen hoogen bergh.

Valentijn is by sijnen helm ghekomen om op sijn hoofd te setten, maer als hy dien meynde te nemen, soo sach hy 't serpent komen ende nam den schilt om sijn hoofd daer mede te decken. En als 't serpent dat sach, so ist weder ghekeert op den berch. Doen sette Pacolet den helm op Valentijns hoofd ende seyde: “Heer, ick ben seer gequetst, daer door ick wederkeeren moet inde stadt om mijn wonden te doen genesen, want ik so veel bloets verloren heb dat mijn 't hert flau wort.” Aldus heeft Pacolet oorlof ghenomen om na de stadt te gaen.

Soo haest als 't serpent dat gewaer wert, so ist na Pacolet ghevlogen. Als Pacolet dat sach, soo is hy van stonden aen na sijn meester toe gegaen, ende 't serpent heeft Valentijn bespronghen ende meynde Valentijn op sijn hoofd te slaen. Maer Valentijn sloeg hem met sijn

hamer alsoo te passe, dat hy hem eenen vleugel af sloech, daer af dit beest soo vervaerlijcken kreet gaf, dat de gene die 't hoorden vervaert waren.

't Serpent stondt op zijn voeten om Valentijn te bevechten, maer alst by Valentijn quam, soo sloech Valentijn den anderen vleugel af. Daer was den strijdt soo groot dat Valentijn alsoo moede was dat hy sijnen hamer naeuw opheffen en mochte om daer mede te slaen, ende dede so veel dat hy op eenen boom quam om hem wat te rusten. 't Serpent dat niet meer vlieghen en mocht, sach Valentijn seer vervaerlijcken aen ende blies door sijn kele een groot vyer.

“Heer,” seyde Pacolet, “doet my uwen schilt, ick sal dit beest gaen bevechten!”

“Mijn vrient, gaet ghy in de stadt ende doet u wonden vermaken, ende indien 't Godt belieft, soo en sal dit beest van niemandt verwonnen worden dan van my. Ende bidt Godt voor my, dat Hy my wil gratie geven dat ick also tot Gods eere den coning met alle zijn volck brengen mach tot den heyligen kersten gheloove ende hunnen vermaledijden Mahon versaken!”

Als Valentijn dese woorden ghe-eynt hadde, soo is hy van den boom getreden ende heeft hem Godt bevolen ende is alsoo gegaen na 't serpent toe, dat tegen hem quam ghelopen, spouwende vyer ende vlamme seer vreesselijck. Valentijn hiel den schildt voor hem die 't serpent seer ontsach ende sloech het met sijnen stalen hamer alsulcken slaggh, dat hy hem zijn slincker dye af sloeggh dattet op der eerden viel, ende 't beest kreet en riep seer vervaerlijck, meer dan 't oyt te vooren had gedaen. Ende Valentijn, die stout was om zijnen slach te vervolgen, quam op 't serpent gelopen met sijnen hamer, die den mondt ende keele op had om 't vyer uyt te blasen, ende stak den hamer so diep inde kele dattet serpent doot ter aerden viel ende spooch alsoo grooten vuyr uyt den muyl, dat alle die 't saghen daer af verwondert waren.

Op de selve ure als 't serpent doot was, so is in de stadt gevallen eenen grooten toren, waer af de Sarazijnen seer verwondert waren ende seyde d'een teghen d'ander dattet de ziele was van 't serpent, die daer door is gegaen.

Als den koningh by Valentijn quam, so heeft hy hem ghekust en seyde: “Heer ridder, die boven alle ander ridders zijt, nu mogen wy wel seggen dat u God lief heeft, want door u vromigheydt heeft Hy ons

verlost van desen duyvel, die ons soo groote schade gedaen heeft door al dit landt ende ons gehouden onder sijn subjectie.”

Ende aldus zijne inde stadt gekomen ende in 't palleys ghegaen, daer de Sarazijnen al den dagh ende nacht groote blijdschap bedreven om datse van 't serpent verlost waren. De coning dede Valentijn hoochlijck eeren en dede zijn wonden verbinden en beloofde hem groote giften te gheven.

De coninginne Rosemonde hadde groote begheerte om met Valentijn te spreeken, want sy op hem soo verliefte was datse wel ghewilt hadde dat haren coning doodt geweest hadde, alsoo ghy hier noch hooren sult.

Hoe Valentijn 't serpent verwonnen hebbende dede doopen den coning van Antiochien met alle zijn volck.

Het .XXXVI. capittel.

Als Valentijn in de stadt van Antiochien wat gherust was ende zijn wonden wat ghenesen waren, soo seyde hy den coningh: “Heer, ghy weet wat ghy my belooft hebt: dat ghy in Jesum ghelooven sout ende u met alle u volck sout laten doopen indien ik u beschermden van 't serpent. Nu heeft my God gratie gegeven dat ick 't gedoot heb. Daerom, edel coninck, so vermane ick u op den eedt, niet by bedwange, maer door 't mirakel dat Jesus Christus u allen getoont heeft, want gheen mensch geboren 't serpent verwinnen mocht, maer door de kracht Gods die alleen ghestorven is aen 't hout des Kruys, daer ick mijn geloove en betrouwen op sette!”

“Edel ridder,” seyde den coning, “ik wil mijn belofte houden ende ik versake mijnen god Mahon ende geloove in Jesum Christum!”

Doen dede den coninck gebieden alle zijn landen door datse al kleyn ende groot gelooven soude in Jesum, den Sone des levenden Gods, ende versaken Mahomets wet op de pene van 't hooft te verliesen. Daer waren de Sarazijnen verlicht met den *Heylighen* Gheest op den tijt als sijt geloof aennamen door 't ingeven van Valentijn.

Ende van stonden aen soo ontboot de coninginne Valentijn in haer kamer, daer hy by haer ginck seggende: “Edel vrouwe, ghy hebt my ontboden, soo kome ick hier als u dienaer die uwen wil begeer te volbrengen.”

Doen seyde de coninginne: “De eere ende wetenheyt die in u is ende de vromigheyt ende edelheyt, en is in gheenen ridder levende. De vrouwe sal wel gheluckigh wesen die ghy verkiesen sult tot een huysvrouwe ende sal wel mogen segghen datse den vroomsten, schoonsten ende edelsten ridder heeft die op aerden leeft. Oft God beliefte dat ick mijnen wille doen mochte ende aen niemant verbonden en ware, soo neme ick dat op de verdoemenisse van mijn ziele dat ik niemant anders lief hebben en soude dan u, indien ghy my wilde in u gratie nemen ende mijnen persoon u bequaem ware.”

“Edel vrouwe,” seyde Valentijn, “ick danck u van u goede gratie. Ghy hebt ghetrouwt eenen coninck die vroom is, die ghy behoort lief te hebben ende in eeren te houden.”

“Heer ridder,” seyde de vrouwe, “ick heb hem lange lief gehad, maer sint de tijd dat ick u sach so en heeft mijn hert van u niet gheweest.”

Als Valentijn der vrouwen gesintheyt merckte, soo heeft hy haer so soetelijck als hy vermocht vertroost met schoone woorden ende seyde: “Edel vrouwe, indien de coninck dat wist, hy en sou niet rusten voor dat hy my van lijf ter dootd gebracht hadde. Maer indien u edelheydt belieft te beyden tot dat ick mijn bedevaert gedaen heb te Jerusalem en ’t Heylige Graf besocht heb van onsen Heere, die gestorven is aen ’t hout des Cruys om onsent wille, so wil ick in ’t wederkeeren, indien de coninck u man dan niet en leeft, uwen wille doen.”

De coninginne Rosemonde en seyde niet een woort, maer was int herte ontsteken met liefde van Valentijn soo seer, dat sy niet en socht dan de doot van haer man en was al haer leven sijn dootvyant.

Als den coninck soude gaen slapen, so heeft de coninginne een schale met wijn ghenomen en heeft daer in gedaen alsulcken fenijn, dat soo wie dat ghedroncken had den dootd niet ontgaen en konde, ende bewees den coninck groote liefde ende presenteerde hem de schale metten wijne.

Den coninc, die sijn hert op Godt geset hadde, gebenedijde den wijn inden naem Jesus, ende van stonden aen soo is den wijn verkeert ...

“By mijnder trouwen,” seyde den coninck, “vrouwe, ghy hebt ghemist, maer ick belove aen God die de werelt gemaect heeft: dat selve fenijn dat ghy my ghebrouwen hebt op dese tijdt selve sult drincken oft ghy sult my seggen, waerom gy dit verraet opgenomen hebt!”

“Och lacen, mijn lieve heer,” seyde sy ende viel op haer knien, “ick bid mijn lijfs ghenade! Valentijn hevet my geraden om my tot sijnen wille te krijgen.”

“Ick geloove u wel,” seyde de coninc, “dat ghy ’t door quaden raedt gedaen hebt. Ick vergeeft u ende willet niet meer doen.”

Dien nacht sliiep den coning by zijn vrouwe, ende sy seyde hem: “Heer coninck, ick bid u dat ghy Valentijn wilt laten dooden, die my verraden heeft.”

“En sorght niet,” seyde den coning, “ik hebt wel inden sin!”

Als de coninginne dat hoorde, so was sy seer bedroeft ende dede so vele in die nacht datse sprack een van haer secreetste camenieren. Die sont sy by Valentijn om hem te segghen des conincks voornemen ende hoe datse gemist hadde int fenijn hem te drincken te geven ende datse by bedwangh geseyt hadt dattet Valentijn haer hadde doen doen. De camenier heeft de boodtschap wel trouwelijk ghedaen.

Als Valentijn hoorde dat hy was bedroghen van ’t verraet daer hy ontschuldig af was, soo seyde hy van groote verwonderinghe: “O mogende God, wat is oock een hert van een ongetrouwe vrouwe! Nu moet ick door een vrouwe gaen reysen als een verrader. Ick en wil haer niet beschamen voor alle menschen ende heb liever uyt dit coningrijk te reysen dan haer eenichsins te beschamen.”

Terstont dede Valentijn zijn volck bereyden en dede zijn peerden zadelen al eer den dach aenquam, ende dede de poort open doen ende is van stonden aen uyt der stad gereden, ende zijn also gereyst metter haest tot datse gekomen zijn op een haven vande zee, daer sy een schip vonden van een coopvaerder die over de zee woude wesen. Sy zijn daer in ghegaen metten koopman, ende hy heeft Godt aengebeden dat hy mocht vinden de schoone Escleremonde, zijn huysvrou.

Als den dach aengekomen was, soo is den koninck opgestaen en in zijn palleys ghegaen ende dede vergaderen al zijn heeren ende ridders ende seyde in deser manieren: “Mijn heeren, ik ben seer verstoort in mijn herte over een man die ick boven al lief hadde ende mijn betrouwen op Godt gheset hadde, dat is de valsche Valentijn, die om zijn quaetheydt te bedrijven mijn wijf gheraden heeft om my te vergeven. Soo wilt my raden wat recht ick hier af doen sal ende met wat doot ick hem doen sterven sal.”

Doen sprack daer een wijs heere: “Heer coninck, ’t en behoort niet hem te veroordeelen in sijn absentie, want die goet recht wil doen behoort den misdadigen te hooren!” Soo beval de koning datmen Valentijn voor hem brengen soude.

Doen quam de weert in ’t palleys ende seyde dat Valentijn voor den dageraet uyt was gereyst, daerom de koning seer bedroeft was en dede sijn volck wapenen om hem te vervolgen, maer te vergeefs, want Valentijn was al op de zee, als ick u vertelt hebbe.

Hoe den coninck van Antiochien, om dat hy kersten was geworden, van Brandesier, den vader van zijn wijf, gedoot wert, ende hoe den keyser van Griecken ende den Groenen Ridder gevanghen waren van den coninck Brandesier voor Cretophe.

Het .XXXVIJ. capittel.

Soo haest als den koning van Antiochien hem begeven hadde tot het christen geloove is dese mare gekomen aen den koninck Brandesier, sijns huysvrouwen vader, de welcke aen zijn schoonsone ontboot dat hy hem zijn dochter Rosemonde t’huys soude seynden ofte immers ’t kersten gheloove versaken. De koninck van Antiochien heeft hem sulcx ontseyt. So is koning Brandesier met gantscher macht na Antiochien getrocken, ende na dat hy de stadt vier maenden strengelijck beleyt hadde, heeft hy die door verraderye inghekrege ende sijn schoonsone gevangen, ende om dat hy zijn gelove niet versaken wilde, soo liet hy hem onthoofden op de merckt en sont zijn dochter Rosemonde wederom in zijn rijk ende dede hem hulden als konink van Antiochien.

Als alle dinck aldus beschickt was, soo is hy t’schepe gegaen om in zijn lant te reysen, maer door tempeest van winde soo moest hy aenkomen in het lant van Griecken by een stadt genaemt Cretophe, die groot en sterck was.

Op de selfde tijdt was de keyser van Griecken daer gekomen om sonderlinge saken ende met een schoon geselschap uyt de stad gaen spanceren, ’t welk hem qualic bequam. Want de Sarazijnen dit gheselschap siende, hebbense alle omcingelt ende gevangen genomen ende ghebracht voor koninck Brandesier, dewelcke de keyser kennende, heeft hem doen bewaren ende is met alle sijnder macht na de stadt Cretophe ghetrocken om die metter vlucht in te nemen. Maer die vander stadt, dit ghewaer wordende, hebbense de poorten

toegesloten ende haer stadt wel bewaert, so dat de koninck met al zijn heeren wederom ghekeert zijn nae hun schepen, latende die van Cretophen seer qualijck te vreden, om dat sy hunnen keyser met den Groenen Ridder verloren hadden. En sy sonden aen de keyserinne Belesante eenen brief, daer inne geschreven stonde alle de saecken, hoese gebeurt waren ende hoe dat den keyser met al sijn geselschap gevangen waren vanden koning Brandesier en begeerde hulpe ende bystant om de vyanden te wederstaen op dat zy den keyser in hun lant niet en voerden.

De edel vrouwe was seer bedroeft van de tijdinge ende schreyde seer en heeft ter stont ontboden alle haer capiteynen ende volck van wapenen door alle 't lant van Griecken en dede groote neersticheyt daer toe ende sant daerenboven eenen heraut aen den coningh van Vranckrijck, haren broeder, ende aen haren sone Oursson om den keyser bystant te doen in zijnder noot.

In korte tijt daer nae is uyt de stadt van Constantinopolen ghereyst twee hondert duysent ghewapende mannen na de stadt van Cretophe om den keyser te ontsetten. Maer den koningh Brandesier die subtiel ende loos was, had veel bespieders door 't lant, daer door hy wist der Griecken opset ende macht. En om datse hem de gevanghenen niet wederom benemen soudent, soo zijn sy ghereyst nae een casteel gheenaemt Nuysen. Daer zijn sy op het lant getreden en gingen op 't Casteel, daer hy dede bewaren zijn twee dochteren, Rosemonde ende Galasie, die al ander vrouwen in schoonheyt te boven ginghen. En om haer schoonheyt zijn daer gheweest vijftien machtighe coninghen om die te hebben, maer hy en wildese geen van beyde hylicken. Daerom heeft hyse doen bewaren op dit kasteel om dat hy geen stercker slot en had in alle zijn landt.

Dit kasteel lach op den oever vander zee ende was seer hooghe, van dicke en stercke muragie. In 't midden van dit casteel was eenen grooten toorn van fijn latoen ende hadde deuren van dobbel yser. De grachten waren seer wijd en diep van een loopende water en daer over een smalle brugge, datter maer een man over gaen en mochte. Ende so datter twee gelijk over gaen wilden, soo soudent sy t'samen in 't water ghevallen en verdroncken hebben. Op 't eynde vander brugghen waren twee leeuwen geleyt, die seer groot ende fel waren, om den inganck vande poorten te bewaren. En op den toren die midden int kasteel stont, daer op lach de schoone maecht Galasie, die daer bewaert werdt.

En onder den toren was eenen grooten put, seer vervaerlijcken diep ende doncker, inden welcken den keyser met den Groenen Ridder ende thien ander Kerstenen gheleyt werden, de welcke eenen langen tijdt daer inne waren.

Nu wil ick hier ophouden van dese materien ende spreken van de schoone Escleremonde.

Hoe de schoone Escleremonde, als het jaer om was, haer sieck geliet om dat den coninck van Indien haer niet trouwen en soude, ende hoe coning Lucra den doot wrecken wilde van sijn vader, den coningh Trompaert, aen den coningh van Indien.

Het .XXXVIIJ. capittel.

Wy hebben vooren verhaelt hoe den koningh van Indien, nae dat hy den koning Trompaert had doen om brenghen, de schoone Escleremonde wel dede tracteren, meynende haer te trouwen als het jaer om was, 't welck sy versocht had vrij te blijven. Maer also het jaer seer na om was, ende sy geen verlossinge en vernam, soo heeft sy wat anders bedacht om haer lief Valentijn gheen ontrou te doen ende van den coningh ontslagen te wesen, ende is op eenen morgen te bedde blijven liggen haer gelatende heel sieck ende ontstelt. 't Welck den koning verstaende, is terstont, seer bedroeft zijnde, haer komen besoecken, ende alsoo hy zijn handt op haer hooft wilde legghen ende haer vertroosten, soo hief sy haer armen ende hooft op, maeckende maniere of sy hem had willen bijten, schuddende 't hooft ende keerde haer oogen, makende groot misbaer. De coningh hier van seer verwondert ende vervaert wesende, weeck uyt de kamer ende beval de vrouwen haer wel te tracteren, "want my dunkt," seyde hy, "dat haer de herssenen ontsoncken zijn."

In desen staet hiel haer Escleremonde eenen lange tijt ende kost haer alsoo houden datse meer scheen een beest dan een redelijck mensche. Sy hadde de sotste en de vreselijckste manieren, dat al de dienaers groot en kleyn, vrouwen en jonckvrouwen, haer begaven. Sy krabden met de handen ende beet met de tanden al dat haer ghenaken wilden, so datse alleen bleef in haer kamer besloten, en door een venster wert haer eten ende te drincken gegeven. En sy maecte alle dage quader manieren, so dattet scheen dat de sieckte alle dage

meerderde: sy scheurde haer kleederen, haer hembde tooch sy over haren rock, somtijts recht somtijts anders, ende sy crabde haer handen ende haer soete aensicht al had sy melaets gheweest.

In dien staet quam den coningh haer besien, daer af dat hy qualick te vreden was. "Och lacen," seyde den coning, "hoe qualick gatet met uwen persoon! Ick hadde verhoopt mijn leven met u te verslijten. Och mijn lieve vrouwe, neemt toch een weynich patientie ende sijt also onverduldich niet!"

Als sy den coningh hoorde spreken, soo geliet sy haer of zijt niet verstaen en hadde, maer zy bedreef te meer sottigheyt ende viel tegen de wand en tegens de schoorstien en maecte haer aensicht soo swart oft een Moorinne geweest hadde. Somtijts gaf sy een gracelijck lacchen en daer na een vreeslijck suchten. Dusdanighe manieren onderhiel sy om haer eere te bewaren.

"By mijnen godt Mahon," seyde de coning, "haers gelijk van sieckten en heb ick noyt gesien. Ick wil datse gebrocht sal worden voor onsen god Mahon, en sullen hem bidden dat hy haer helpen wil van haerder sieckten."

Soo haest alst de coning geseyt hadde so ist gedaen, maer hoese naerder den tempel quam van Mahon, hoese meer grillen bedreef. Als den coning sach dattet haer niet en hielp, soo dede hyse weder in haer camer brengen, en sy behielt de maniere tot datse van Valentijn ghevonden wert, als ghy nu hooren sult.

Valentijn hakende na sijn lief, heeft door menich lant ghereyst met Pacolet, die hem niet begheven en wilde. Ende sy reden also verre datse quamen in Esclardyen, 't welck was 't coningrijck vanden coning Trompaert, also voren geseyt is, en vraechde na den coningh Trompaert. En hem wert gheseyt dat hy gedoot was in Groot Indien ende dat zijn sone zijn doodt wrecken wilde: "daerom heeft hy by hem vergadert .xv. coninghen met seer veel volcx."

Pacolet vraechde sijnen weert van des conincx Lucra voornemen, ende de weerdte vertelde hem, hoe hy belooft hadde te wijve te nemen des conings Brandesiers dochters, de welcke te voren hadde den coningh van Antiochien, die by den coning Brandesier t'ondergebracht ende ghedoodt is, om dat hy Mahons gheloove versaecht had.

Van dese tijdinge was Valentijn seer verwondert ende wert peysende op de fortuyne der werelt. Als hy hem aldus wat bedocht hadde, soo

seyde hy tot sijnen weerd: “Seght my, waer is de goede vrouwe gebleven, die de coningh Trompaert met hem brochte?”

De weerd seyde: “Wy en hebben noyt daer af hooren seggen.”

“Waer is de coning Lucra? Ick heb groote begeerte om soudye te ontfanghen ende de oorloge te volgen.”

“Mijn heer den coning is nu in Esclardijen, daer sult ghy hem vinden met hondert duysent Sarazijnen vergeselschapt. Daer verwacht hy den coning Brandesier, die aldaer brenghen sal zijn dochter, die hy trouwen sal tot zijn vrouwe.”

Als Valentijn dit verstaen had, soo is hy gereyst na de stadt Esclardijen om den coning Lucra te dienen om zijn lieve schoone Escleremonde te vinden.

Hoe coningh Lucra trouwde de schoone Rosemonde, ende hoe Valentijn verlostte een dochter uyt de macht van eens Sarazijns, die haer verkrachten wilde.

Het .XXXIX. capittel.

So den coning Lucra met groot geselschap was in de stad van Esclardijen, soo is daer ghekomen den coningh Brandesier met zijn dochter Rosemonde. Als de coning Lucra dat vernam, soo is hy met grooter triumphe den coningh en Rosemonde te ghemoet gegaen, daer af hy seer verblijdt was. Maer de vrouwe was bedroeft in 't herte, want sy den coningh Lucra niet ghesint en hadt, maer had altoos in haren sin den edel jongelink Valentijn. Sy wert geleyt in 't coninglijcke palleys met veel koninghen, hertoghen, graven ende ridders. In 't voorbeelt van Mahomet soo troude de coningh Lucra Rosemonde. Men derf niet vragen oft de feest rijckelijck ghehouden wert. Daer was van alle staten van volck, ende daer wert groote gheneuchte bedreven door de stad Esclardijen.

Valentijn rijdende nae Esclardijen, is gekomen in een schoon bosch dat groen ende geneuchlijck was, daer hy hoorde de stemme van een vrouwe deerlijck roepende, ende seyde tot Pacolet: “Laet ons wat aenrijden! Ick hoor de stemme van een vrouwe die seer deerlijcken roept. Wy sullen groote aelmissen doen haer te ontsetten.”

“Heer,” seyde Pacolet, “laet de vrouwe ende en moeyt u met haer niet. Ghy en weet niet watter is en oft sy dit doet by tooverije, daer u meer quaedt dan goet af komen mocht ...”

“Pacolet,” seyde Valentijn, “ghy spreeckt onwijselijck! ’t En is geen edel oft vroom man van herten, die de vrouwen niet en helpt in haer verdriet. Alle edele herten behooren hun lijf te avontueren om der vrouwen wille ende beschermen der vrouwen eere!” Doen staken zy haer peerden met sporen ende zijn also gekomen daer zy de vrouwe vonden, die een Sarazijn hiel.

“Heer ridder, laet staen u voornemen,” seyde Valentijn, “want ghy moet weten dat de vrouwe tot u niet ghesint en is. Aldus so moet ghy de vrouwe laten oft ghy moet tegen my vechten.”

“By Mahon,” seyde de Sarazijn, “ick ben te vreden teghen u te strijden, om dat ghy my belet mijnen wille te doen!” Met dese woorden heeft hy de vrouwe gelaten ende is op zijn peert geseten, dat daer by stont aen eenen boom gebonden, en heeft hem bedeckt met sijnen schild ende de lancie inde hant genomen, ende zijn also van malkander gereden en hebben d’een den anderen een teecken ghedaen van ontseggen. En Valentijn heeft zijn peert met sporen ghesteecken ende heeft den Sarazijn also getreft dat de lancie ghegaen is door zijn harnas int lijf, dat hy doot ter aerden viel.

Als Valentijn den Sarazijn verwonnen had, so is hy by de jonckvrou gegaen ende seyde: “Schoone vrouwe, nu zijt ghy verlost van uwen vyant. So bidde ick u, indien ’t u belieft, dat ghy my segghen wilt hoe hy u in dit bosch ghebrocht heeft?”

“Och lacen heer,” seyde de vrouwe, “ik sal u de waerheyt seggen: Gister avont quam hy logheren in mijn vaders huys om zijnen wille te bat met my te volbrengen. Soo is hy gegaen in de kamer van mijn vader ende heeft hem aldaer valschelijck vermoort. Doen heeft hy my genomen ende alhier gebracht om mijn eer te benemen, dewelcke ghy beschut hebt door uwe vromicheyt. Dies ghy met my doen meucht al wat u edelheydt believe sal, want ghy my verworven hebt als een vroom ridder.”

“Schoon vrouwe,” seyde Valentijn, “door my en sal u lichaem niet onteert worden. Treckt wederom in u huys en denckt om wel te doen ende u eer te bewaren!” Doen verliet Valentijn de maget ende nam sijnen wech nae Esclardijen.

't Volck vanden Sarazijn quamen by hunnen meester, diese doodt vonden ligghen onder de boomen. Soo zijne van stonden aen ghereyst na Esclardijen ende zijn ghegaen by den coninck Lucra, seer bedroeft, en hebben hem geseyt: "O mogende coninc, de saken gaen seer qualijck. Onsen goeden meester, den maerschalcck, die ghy so lief gehadt ende so eerlijck onderhouden hebt, die is heden vande moordenaers int bos vermoort!"

Den coning was seer qualijck te vreden ende dede veel volck uyt de stad rijden om de moordenaers te soecken. Als sy uyt de stad waeren, soo hebben sy Valentijn sien komen ende hebben tot den coninck geseyt: "Siet hier, heer coninck, hier komen de geene die uwen maerschalcck vermoordt hebben!" Daer wert Valentijn ghevangen met alle sijn volck ende seer strenglijc gebonden door bevel vanden coninck Lucra.

Nu soo was de schoone Rosemonde in dit casteel, dewelcke terstont Valentijn kende, daer door sy seer verwondert was. Ende door de groote liefde die sy hem toe droech, soo is sy van stonden aen gegaen by den coninck ende seyde: "Heer coninck, wacht u wel dat ghy desen vromen ridder niet en dood, die u ghevanghen is! Ick sweer u dat hy is den stoutsten ende vroomsten ridder die ghy onder alle uwe ridders hebt, want hy is den ridder Valentijn, die door zijne vromigheydt 't serpent doode voor Antiochien. Wilt hem bewaren en in uwen dienst houden, want geen soo victorieusen man als hy is?"

"Mijn vrouwe," seyde de koning Lucra, "ick heb menigen man hooren spreken van sijn groote vromicheyt ende heb dickwils groote begeerte gehadt om hem in mijn hof te sien."

Doen heeft hy Valentijn by hem doen roepen ende seyde hem: "Heer ridder, hebt geen vreese van sterven, want boven alle andere heeren heb ick u lief ende sal u met alle u dienaers in mijn gagie nemen, maer ghy moet my een bootschap doen: Ghy sult gaen in Groot Indien ende ontseggen den koning van mijnent wegghen, ende dat ick bereydt ben met alle mijnder macht om den doot te wreucken van mijn heer vader, koning Trompaert, die hy schandelijck heeft doen dooden. Ende ghy sult hem sommeren in mijn palleys voor alle mijn heeren, een koorde om zijn hals hebbende, ende dan te ontfangen sulcken oordeel als mijne heeren wijsen sullen. En indien hy niet komen en wil, so sult ghy hem seggen dat ick hem sal by komen met sulcker macht, dat ik in al zijn lant niet laten en sal steden noch sloten, ick salse al ter aerden doen slechten, en niet te leven laten blijven man, wijf noch kinderen!"

“Heer koning,” seyde Valentijn, “ick sal de boodtschap doen dat ghy my bedancken sult. Ick weet wel dat ghy my sent om een sorghelijcke boodtschap, dan ick stel mijn betrouwen op den Heere Jesus, die my in menigen last beschermt heeft.”

*Hoe Valentijn toog naer Indien den koning te ontseggen van wegen
den koningh Lucra, ende hoe Rosemonde hem een ringh mede gaf,
daer by zijn leven mede salveerde.*

Het .XL. capittel.

Als Rosemonde sach dat Valentijn bereydt was om te reysen in Indien den koning te ontseggen, soo heeftse haer jonckvrouwen geroepen ende liet Valentijn halen, die geerne by haer quam ende in grooter eere haer groetede. “Heer ridder,” seyde de vrouwe, “willekom moet ghy zijn, want ick groote begeerte heb ghehadt om u te sien.”

“Edel vrouwe,” seyde Valentijn, “so heb ick oock gehadt om u te sien en te spreecken. De saken sijn seer verkeert sint ick u laest sach. Ick heb verstaen dat uwen man, den koningh van Antiochien, doodt is, ende dat ghy weder ghehoudt zijt aen een ander ... Ik was by den koning beschuldicht van verraet, daer door ick in groote perijckel mijns levens was!”

“Dat is waer,” seyde de vrouwe, “en daer kenne ick my schuldich in, want de groote liefde die ick op u hadt, dede my dat doen ... Maer nu sal ick de faute aen u versoenen, want hoe wel dat mijn heer vader en vrou moeder my gegeven hebben den koning Lucra, die rijk ende machtig is, so en sal ick hem nimmermeer lief hebben, en dat niet sonder reden, want hy is den meesten verrader diemen vinden mach! Want so haest als ghy in mijn palleys ghekomen zijt, soo is hy so jaloers geworden dat hy niet dueren en mach ende en heeft u noyt met goeden ooghen aen gesien. Daerom wil hy u seynden in Groot Indien om u eerlijk quijt te worden, want hy weet wel dat ghy niet wederkeeren en sult, want van alle de boden die hy daer ghesonden heeft, en isser noyt eenen weder gekeert, wantse den koning van Indien alle doodet die van sijnt wegghen komen. Maer zijn meeninge sal ik te niet doen ende u uyt desen last helpen. Niet lange en ist gheleden dat my den koning van Indien dede aensoecken om my te nemen tot een huysvrouwe, maer door den wille van mijn vader soo is hy ontseyt ende ben gegeven den koning Lucra. Ende den koning van Indien heeft my gesonden eenen kostelijcken rinck, die ick ter liefde van hem wel bewaert heb, ’t welk ik geen man op aerden geseyt heb dan u. Ende om dat ick sie de valscheyt van den koning Lucra, so sal ik u helpen nae mijn vermoghen om dit perijckel te ontgaen en u bootschap te doen, hoe wel ick certeyn weet dat ghy om mijn liefde

niet en gheeft, want ghy aen een ander verlooft zijt die veel edelder en schoonder is dan ick ben. Nu sal ick u seggen wat ghy doen sult: Als ghy zijt voor den coninck van Indien ende hem ghegroet ende reverentie gedaen hebt van des konincx Lucra wegghen, so sult ghy hem van stonden aen groeten van mijnent wegghen als mijn secrete bode, en hem seggen dat mijn heer vader my gegeven heeft den koning Lucra tegghen mijnen danck, maer dat ick daerom hem niet en heb vergeten ende dat ick noch hope ende goeden wille hebbe noch eens van mijn leven by hem te komen ende zijn begeerte te volbrengghen, en dat ick middel vinden sal met den koning Lucra voor Indien te komen, so salt in zijnder macht wel wesen my te verkrijgen. Ende op dat hy niet [en] twijffelt, so sult ghy hem desen ringh dragen ende presenteeren van mijnent wegen.”

“Edel vrouwe,” seyde Valentijn, “ick danck u hoochlijck van uwen goeden raet en gonste die ghy tot my draecht. Ick sal mijn bootschap also doen by de hulpe Gods aen den koninck van Indien, dat ghy daer korts tijdinge af vernemen sult.”

Met dese woorden is Valentijn ghescheyden van Rosemonde en is gegaen by den koninck Lucra en heeft oorlof genomen om sijn bootschap te volbrengghen, die hem ghedaen heeft thien mannen om hem te gheleyden over de zee die tusschen Esclardijen en Indien liep. Ende zijn alsoo t’ seyl gegaen, hebbende bequaemen wint, want sy des middaeghs van Esclardijen reysden ende waren ’s anderdaeghs op een haven die op een mijl nae was by de stadt van Indien. Doen trat Valentijn uyt het schip en nam zijn peert mede ende is daer op gheseten ende seyde tot de schippers: “Mijn heeren, verwacht my hier tot dat ick mijn bootschap gedaen heb. Ick hope aen Godt dat ick ’t niet lange maken en sal, ick en sal wederkeeren.”

“By Mahon,” seyde een van de schippers tot de ander, “nimmermeer en sal hy weder keeren of die duyvel sal hem weder doen keeren, want van vijftigh boden en zijnder gheen weder gekomen.”

Valentijn verstont den schipper wel, maer hy hiel hem oft hyt niet gehoort en had ende is in korten tijdt ghekomen by de stad van Indien. En als hy een brugge over gereden was, so meynde hy inde stadt te wesen, maer al eer hy inde stad komen mocht, so most hy noch wel vijf poorten passeeren, daer af hy seer verwondert was en dachte in hem selven dat hy noyt so stercke stadt gesien en hadt.

Als hy inde stadt was midden op de plaetse, soo sach hy daer staen eenen schoonen hooghen toorn met een cruys daer op, daer af hy hem verwonderde, want sy alsulcken teken niet en hadden oft 't en most by andere saecken toe komen, ende hy vraechde eenen Sarazijn, waerom op die toren een kruys stont.

“Mijn vrient,” seyde den heyden, “dien toorn is gheuoemt den Toorn van *Sente* Thomas, die daer in gesteent is geweest ende ter doot gebracht. Ende de Kerstenen hebben desen tempel hem ter eeren, by consent ende oorlof vanden coninck gemaect, in welcken een patriarch is met hondert Kerstenen, die op hun maniere ende wet hunne getijden singen ende hunnen Godt dienen, want zy gheven den coninck tribuyt.”

Als Valentijn dit verstaen had, so is hy van zijn peert getreden ende is inde kerck gegaen ende heeft ontboden den heer ende patriarch, die de plaetse bewaerde ende de Kerstenen regheerde, ende groete den patriarch eerwaardighlijck. Ende den patriarch groete hem weder seer eerlijck, vragende Valentijn van wat landt hy was ende wat geloof hy hiel.

Valentijn seyde: “Ick geloof inden naem Jesus, die ghestorven is aende galghe des cruys.”

“Och lacen,” seyde den patriarch, “hoe zijt ghy soo stoudt gheweest dat ghy hier hebt derven komen? Indien den coninck wiste dat ghy hier waert, hy soude u van stonden aen doen dooden!”

“Heer patriarch, en hebt daer geen sorghe voor. Ick brenge hem tijdinghe ende litteecken, daer door hy geen quaet op mijn dencken en sal. Maer ick bid u dat ghy my seggen wilt, hoe ende in wat manieren ghy hier woont ende hier onthouden zijt.”

“Heer,” seyde den patriarch, “wy sijn hier ghesonden in den naem Jesus ende *sente* Thomas, daerom dat wy zijn lichaem hier hebben. Ende geen Kerstenen en mogen hier inkomen, 't en zy pelgrims wijse, daer hy de offerande af heeft, ende wy gheven hem tribuyt.”

Doen badt Valentijn ende begheerde 't lichaem te sien, ende het wert hem eerwaardelijck getoont. Doen nam hy oorlof aen den patriarch ende reet nae 't palleys daer den koningh hem onthielt, ende dede zijn bootschap als ghy hooren sult.

*Hoe Valentijn zijn bootschap dede aen den koningh van Indien van
des koninghs Lucra wegben, ende vande antwoorde
die hem den koning gaf.*

Het .XLI. capittel.

Als Valentijn ghekomen was voor 't hof van den koningh ende van zijn peert was gheseten, soo is hy gegaen voor den coning, die daer was inde sale, wel rijckelijck behangen met gulden laken, ende vergeselschapt met menig edel heer ende drie koningen seer rijck ende machtich, die hem seer fellijck aen sagh ende dachte wel dat hy quam van den coning Lucra ende seyde overluyt: “By Mahon, de duyvel heeft u alhier gebracht soo geringe! En zijt ghy niet een dienaer van den coning Lucra? Seght my de waerheit!”

“Heer koningh,” seyde Valentijn, “ick en sal u niet liegen. Ick brenghe u tijdinge daer van ghy in 't herte verstoort sult wesen, en oock goede tijdinge vande schoone Rosemonde, daer af ghy verblijft sult wesen ende mijnder te vreden wesen.”

“Bode,” seyde den koningh, “ick seg u voorwaer: in spijt vanden koning Lucra, die so hoveerdigh ende fel is, so soude ick u hebben doen dooden, maer om de liefde vande edele vrouwe daer af ghy my tijdinge brengt, so sal ick u lijf versekeren indien ghy my eenige teekenen bewijst.”

“Heere koningh,” seyde Valentijn, “dat sal ick wel doen in sulker manieren dat ik u een woort niet lieghen en sal, om leven noch om sterven! Het is waerachtig dat ik ben een bode vanden koning Lucra, die my alhier voor u edelheyt ghesonden heeft, ende laet u by my weten om den doot te wreken van zijn vader, den koning Trompaert, soo sult ghy komen in sijne stadt van Esclardijen in u linnen kleederen met een koorde om den hals, als een dief ende verrader, als een openbare moordenaer! Ende in aldusdanighen maniere moet ghy komen voor zijn koninglijcke mogentheyt in presentie van alle sijne heeren, ridders ende knechten om aldaer te ontfanghen sulcken oordeel als daer gewesen sal worden. Ende indien ghy daer niet in en wilt consenteren ende ghy my dat weder seght als bode van den koningh, soo laet hy u weten als dat hy u ontseyt ende sal in een korter tijdt in u lant komen ende branden ende verderven u lant ende ondersaten. Dat heeft hy alsoo beloofd ende gesworen sijnen godt Jupiter ende Mahon dat in alle u landen geen sloten noch steden

blijven staen en sullen, hy sal 't al verbranden en alle u mannen, wijfs ende kinderen te sweerde geven!”

“Bode,” seyde de coningh van Indien, “ick heb u wel verstaen ende en maecke geen werck van des koning Lucra quaetheyt ende sijn hoveerdigh ontseggen. Men seyt gemeenlijck dat hy half verwonnen is die den anderen ontseyt ... U antwoorde op dese materie sal ick u gheven in eenen brief die ghy hem brengen sult, die inhouden sal u bootschap trouwelijck ghedaen te hebben, ende sal ontbieden de minne die ick hem draghe ende sal hem ontfanghen tot allen tijden als hy begheert te komen in mijn landt met alle zijnder macht. Nu so segt my de bootschap vande schoone Rosemonde, want ick boven alle dinck ter werelt dat begeer te hooren!”

“Heer koningh,” seyde Valentijn, “ten bevele van de schoone vrou soo groet ick u van harent wegen als een secreet dienaer ende getrou vrient. Zy ontbiet u datse weder gehout is aen den koning Lucra en dat tegen haren danck ende wille, want sy hem noyt lief gehad en heeft noch nimmer meer lief hebben en sal! Ende is also in 't herte ontsteken met uwer liefde dat zy nimmermeer ander liefhebben en mach dan u edelheyt. Ende indien ghy haer verkrijgen wilt tot een vrouwe, so heeft zy geseyt dat sy hier komen sal in 't geselschap, soo mocht ghy de maniere lichtelijck vinden om haer te verkrijgen en brengen haer daer 't u believe sal.”

“By mijnen godt Mahon,” seyde de koningh, “die tijdinge behaeght my seer wel, daer ick blijde om ben, indien 't waer is ...”

“Heer coningh,” seyde Valentijn, “ick en weet niet oft waer is oft valscheyt, daer en weet ick niet meer of, maer voor een certeyn teecken so siet desen ringh die ghy haer hebt gegeven, den welcken sy u sent tot een teecken.”

“Mijn vrient,” seyde den coningh, “ik ken den ringh seer wel. Ick ben wel blijde van uwer komste. Nu so gaet eten en drincken ende maeckt goede chier! Ick sal gaen doen schryven eenen brief, die ghy brengen sult den coningh Lucra voor een antwoorde.” Ende Valentijn wiert hooghlijck gedient ende ge-eert door bevel vanden coningh. Ende Valentijn vraechde hertelijck nae de schoone Escleremonde, oft daer int landt geen kersten vrouwe en was. Men seyde hem “neen”, so sprack hy daer niet meer af op dat pas.

Doen quam daer de coningh die Valentijn de brieven gaf, ende Valentijn nam de brieven en heeft oorlof genomen aen den coningh, die wel blijde was dat hy weder keeren soude.

Och lacen, hy en wist niet dat zijn lief in dat lant was so na by hem, die Godt van hemelrijck devotelijck bat dat Hy haer helpen wilde van de plaetse ende dat zy toch certeyn tijdinghe mocht krijgen van haer lief Valentijn.

Hoe Valentijn weder keerde in Esclardijen met de antwoorde van den koningh van Groot Indien ende hoe den koningh Lucra nae Groot Indien voer met veel volcx.

Het .XLIJ. capittel.

Met groote blijdschap keerde Valentijn na de haven daer 't schip lagh, ende is by de schipper gekomen, die hem seer verwonderden van zijn wederkeeren ende dachte dat hy zijn bootschap niet gedaen en had. "Mijn heeren," seyde Valentijn, "laet ons wederkeeren in Esclardijen! Ick hebbe mijn bootschap gedaen, daer ik God af dancke."

Doen seyde een vande gesellen: "Wy zijn wel verwondert, want niemandt van alle ons leven een bode en heeft sien wederkeeren ..."

Valentijn antwoorde: "Die God helpen wil en mach niemant deeren," en zijn also gereyst, soo dat sy in korter tijdt wederom gekomen zijn in Esclardijen.

Valentijn ginck terstont na 't palleys, daer hy den coningh Lucra vant metten coningh Brandesier met 14 admiralen, die daer gekomen waren om den coningh Lucra te helpen tegen den coningh van Groot Indien, en waren van Valentijns wederkomste alle seer verwondert, boven al den coningh Lucra, want hy dacht dat hy nimmermeer weder keeren en soude. Hy dede Valentijn voor hem komen ende voor alle zijn heeren en seyde: "Mijn vrient vertelt ons oft den coningh komen sal by ons of niet, in dien staet als ick hem ontboden hebbe."

"Heer coningh," seyde Valentijn, "daer en hebt ghy geen wachten na. Hy en acht u niet meer dan een stroo! Hy is fel en hoveerdigh. Indien ghy daer gaen wilt, hy heeft groote begeerte u aldaer te ontfangen. Ende desen brief seynt hy u, daer door ghy zijn hert ende sin weten meught."

De coning Lucra ontfingh den brief ende dede die lesen voor al de heeren, daer in zy vonden al dat Valentijn gheseyt hadde. Als coningh Brandesier den brief verstaen hadde ende verstont de groote hoochmoedicheyt, soo swoer hy by Mahon ende Apollijn dat hy

nimmermeer weder keeren en soude in zijn lant, hy en soude den coning van Indien levende of doodt hebben. Ende dede zijn volck gereet maken en is 's anderdaeghs op de zee geslagen wel met hondert duysent mannen van wapenen.

Als Rosemonde verstont datse gaen soude in Indien, soo heeft zy den coning Lucra, haer man, gebeden datse mede mocht reysen, daer den coning in consenteerde, dat hem namaels seer beroude ...

Daer was op zee menigh schip en galeye, die van alderleye spijsende dranck wel versien waren. Den wint was hen dienstigh, soo datse in korten tijdt quamen inde haven ende zijn uyt de schepen op het landt gegaen ende hebben hun leger geslagen by de stadt van Indien langhs een schoone riviere.

Den roep is inde stadt ghekomen dat de vyanden int landt waren. De brugge wert opgetogen ende de poorten toegesloten ende elck is ter mueren geloopt om de armade te besien.

Den coninck is op eenen hoogen toren gegaen om sijn vyanden te besien ende was verwondert dat hy soo grooten volck daer sach. "By Jupiter, hier sal wat te doen vallen ... Maer mijnen troost is dat ick voor 3 jaren victalie hebbe." Hy merckte alle hun manieren van doen ende sach veel tenten ende pavelioenen, onder de welcke daer waren drie seer costelijck ende rijckelijc toegemaect met vanen en wimpels van gulden laken, oock veel banieren en standaerden van menigherley manieren. Den coning van Indien om kennisse te hebben vande wapenen, soo ontboot hy eenen heraut die 't hem wel verstont, en wees hem de tenten ende vraechde hem wie die toebehoorden.

"Heer coninck," seyde de heraut, "dat eerste pavelioen dat ghy soo schoon siet blinken ende kostelick verciert, behoort den coninck Brandesier, dat een rijck coninck is. De tweede is den coninck Lucra, u vyant. De derde tente is 't leste, daer in zijn vrouwen ende jonckvrouwen." Als den coninck verstont dat daer vrouwen in waren, soo dacht hy wel dat daer in was de schoone Rosemonde ende begost te lacchen, waer door zijnen moed wies, en seyde in hem selven: "'t En is nu gheen tijt te slapen. Die schoone vrouwen wil verwerven, die moet lijf ende goet waghen!"

Om dese sake liet hy al sijn volck ter wapenen gaen ende zijn met grooter macht uyt de stadt getogen op de vyanden, die hun qualijck mochten in ordinantie stellen. Sy en dachten niet dat den coninck van Indien soo terstont uyt komen soude. Daer wert den strijt seer groot.

Maer als den coninck van Indien sach dat den coninck Brandesier selfs daer was inden strijt om zijn volck te beleyden, soo heeft hy 't groot heyr verlaten ende is met groote neersticheyt gereden na 't pavelioen vande vrouwen.

De coninginne Rosemonde siende den coninck van Indien comen – want sy hem wel kende aen zijn wapen – soo is sy uyt de tente gegaen alleen sonder geselschap den coninck te gemoet. 't Welk hy merckende, so stack hy zijn peert met sporen ende is by haer gecomen ende heeftse van stonden aen op zijn peert geset. De vrouwe seyde tot den coninck van Indien: “Heer coning, willekom moet ghy wesen! Ghy zijt de geene die ick so lange tijdt begeert hebbe. Sint dier tijdt dat ghy na my stont, soo heeft mijn heer vader my gehout aen den coninck Lucra tegen mijnen danck, want ick gheen man meer en haet dan hem. Nu mach hy wel seggen dat hy al zijn vreucht heeft ghehadt van my, die hy immermeer hebben sal. Want nu ick u heb ghevonden, so en begeere ick geen ander dan u edelheyt!”

“Edel vrouwe,” seyde de coninck, “en hebt geen sorge, want ick u nimmermeer faut doen en sal, ende sweer u by mijnen eedt dat ick u binnen drie daghen sal maecken coninginne van Groot Indien ende vrouwe van alle mijn goeden!” Met dese woorden is den coninck met haer gereden na de stadt toe.

De dienaers van de tente met de jonckvrouwen bedreven groot misbaer ende zijn by den coninck Lucra gegaen ende seyden: “Heer coninck, daer is quade tijdinge: Ghy hebt verloren u vrouwe, die u den coninck van Indien ontnomen heeft!”

“Nu so swijgt,” seyde de coninck Lucra, “ende en segt my niet meer! Die een quaet wijf verliest, die heeft kleyne schade, daer af hy hem niet bedroeven en sal.” Also antwoorde den coning Lucra die 't herte bedroeft was, ende dat niet sonder reden.

Doen is hy by den coninck Brandesier gegaen ende seyde hem: “Heer coninck, u dochter behoort wel toe een quaet leven te hebben, want sy vereenicht is met mijnen vyant ende heeft my verlaten in een eeuwige schande.”

“Mijn schoonsone,” seyde den coninck Brandesier, “en weest niet toornich. Ick sal desen dach wraeck nemen vanden verrader die mijn dochter heeft genomen!” Doen heeft den coninck Brandesier zijn peert met sporen gheslaghen om den koning van Indien te vervolgen met eenen schoonen hoop volcx om sijn dochter wederom te krijghen ende den koningh Lucra weder te leveren.

Onder alle was daer Valentijn die eer wilde betreffen, alsoo alle ridders behooren te doen, so stack hy zijn peert met sporen ende seyde tot Pacolet: “’t Is tijt dat ghy u konste toont ende bewijst!” Doen dede Pacolet een groote konste, als dat den koningh van Indien docht dat voor hem stont een groot bosch, dat wel dick was van hout, ende daer waren groote rivieren, die seer wijt ende diep waren, van loopende wateren. Doen was hy soo vervaert van ghevanghen te worden, dat hy de vrouwe van zijn peert sette om te lichtelijcker wech te komen. En als de vrouwe vanden peerde geset was, so meynde zy een manier te vinden om haer te helpen, datse met den koning wech gekomen soude hebben. Maer Valentijn was daer by, die tot haer seyde: “Edel vrouwe, blijft hier, want ghy moet met my gaen, want ghy hebt my beloofd dat ick u liefde verkrijgen soude!”

“Ha Valentijn, ick en behoor u niet lief te hebben, want doen ick u badt om uwer liefde, doen ontseyde ghy my, waer door ik ander liefde soecken moeste. Maer nu ik sie dat my de fortuyn contrarie is en ick gemist heb in mijn voorneemen, ick geve my in u eygen handen als u eygen dienaressse, indien ghy mijnen peys maken meucht by den koning Lucra.”

“Edel vrouwe, dat sal ick doen van goeder herten, dat ghy my dancken sult, dat ik u trouwelijck gedient hebbe.”

Doen heeft hy de vrouwe geleyt voor den koning Lucra ende heeft geseyt: “Heer koning, siet hier de edele schoone vrouwe Rosemonde, u huysvrouwe, die seer bedrogen is gheweest van den koningh van Indien.”

“Moghende heere,” seyde de vrouwe, “hy heeft u de waerheydt geseyt. Als de batalie begost, so sach ick na my komen een ridder, die ick meende dat een van uwe ridders hadde gheweest, die quam om my te waren. Soo ben ick hem te gemoet ghegaen om my te beschermen, ende sonder my yet te seggen so heeft hy my doen sitten op zijn peert. En doen ick mercte dat ick verraden was, doen nam ick hem by zijn hayr ende heb hem also in ’t aensicht ghekrabt, dat al zijn aensicht is gheverwet metten bloede, alsoo dat hy my by fortsen moeste laten vanden peerde ter aerden, soo ben ick van desen ridder ontset.”

Doen seyde den koning Lucra: “Vrouwe, ghy hebt wel gedaen, maer ick en mach daer niet meer af spreecken. Wy hebben strijt teghens ons vyanden, die ons ghenoech te doen geven.” Alsoo heeft hy de vrouwe

ghelaten sonder yet meer daer af te seggen ende is also weder gekeert inden strijt.

Maer die van Indien zijn wederom gekeert inde stadt, die menich stout man verlooren hadden. Maer boven al 't verlies dat den koning van Indien hadde, soo en beklaechede hy niet meer dan de schoone Rosemonde, die hy verloren hadde, seggende: "Och edel vrouwe, ik heb wel gemist in mijn voornemen. Ick ben betoovert gheweest, dat weet ick nu klaer, want my docht dat voor my stond een groot bosch met loopende rivieren! Maer so haest als ick u van mijn peert geset had, soo en wasser niet voor my dan een schoon vlack velt ..."

Valentijn hadt groote eere van elk man ende wert gepresen boven alle andere ridderen, om dat hy de schoone Rosemonde ontset hadde ende dat hy die weder geleverd hadde den koning Lucra.

De vrouwe dede Valentijn groote vrientschap, om dat hy haer verlost hadde, maer in 't herte so haete sy hem, want sy wel gewilt hadde dat de saecken voort ghegaen hadden. Maer al had sy nu ghemist, zy en liet niet af nacht noch dach om tot haer meyninghe te komen, als sy dede.

*Hoe Rosemonde vant de maniere dat sy gebrocht wert
by den koning van Indien.*

Het .XLIJ. capittel.

De coninginne Rosemonde gheheel t'onvreden zijnde dat haer voornemen niet volbracht en was, heeft daerom niet gerust maer secretelijck den koning van Indien ontboden, dat hy den derden dach daer na op haer toeleggen soude, ende datse met weynich volck omtrent de stadt soude komen spanceren. Daerom men wel mach seggen dat 't boose voorneemen eener vrouwen qualijck te beletten is.

Den derden dach gekomen zijnde, soo is sy geseten op een telle om haer wat te vermaecken ende de stad te besien. 't Welck den coning van Indien gewaer wordende, is deur een kleyn poortken wel opgeseten uyt gereden met eenige kloecke ridders, ende nemende de telle daer de coninginne op sat by den toom, seyde hy: "Liefste, ghy moet met my inde stadt." Ende voerde haer also met grooter blijdschap binnen, alwaer hy dien selven dach noch troude ende wan dien nacht aen haer een sone die hy Ravaster liet heten, ende de stad van Jerusalem noch besat.

't Gheselschap der coninginne riefen met grooten gebeere dat den coninck van Indien de schoone Rosemonde wech voerde. De coninck Lucra dit hoorende seyde: "By Mahon, die my mijn wijf weder brengt, sal ick mijn seneschael maken en meester van alle mijn hof!" ende dedese vervolgen met veel volcx, maer te vergeefs, want den coninck van Indien met zijn gheselschap al inde stad waren, eer sy opgeseten waren.

Pacolet dit verstaende seyde tot Valentijn: "Indien het u belieft de vrou wederom te hebben, ick weter u door mijn konste aen te helpen ..." Valentijn seyde: "Neen, ick hebse den coninck Lucra weder doen hebben. Hy hadse moghen beter bewaren. Oock een vrou die ontrou wesen wil, is qualijck sulcx te beletten ..."

De coninck Lucra was seer bedroeft siende dat hy zijn vrou verlooren hadde, maer coninck Brandesier trooste hem, sweerende by zijnen godt Mahon van daer niet te reysen of hy en souder wrake over nemen datment gedencken soude.

Maer het verginck anders, want op dien selven dach quam daer een bode en seyde: "Heer coninck, daer is quade tijdinghe, want coninck Pepijn van Vranckrijck met de soone van den keyser van Griecken, die in u ghevanckenisse leyt, die sijn gekomen met een groot heyr in 't lant ende hebben verdorven menige goede stede, dorpen ende casteelen en groot volck omgebracht. Daerenboven hebben sy belegert de groote stadt van Angorien, in welcke u edel vrouwe gelegen is van eenen schoone sone. Daerom ben ick hier gekomen dat ghy haer sout komen ontsetten, of sy sal de stadt moeten opheven inde handen vande Kerstenen."

Als Brandesier dese tijdinghe hoorde, soo was hy seer bedroeft in sijn hert ende is ghegaen by den coninck Lucra ende heeft hem gheseydt: "Schoonsone, siet hier een bode die my quade tijdinge brenghe van mijn lant, want de Francoysen zijn in mijn landt met grooter macht. Daerom ist my van noode dat ick in mijn lant moet reysen om dat te beschermen. Ick sal u seggen wat ghy doen sult: Ghy sult eenen bode seynden aen den coninck van Indien, dat hy u weder seynden wil u huysvrou Rosemonde, op sulcker conditie dat ghy hem vergheven sult den doodt van u vader, ende dan sult ghy hier opbreken sonder hem eenighe schade meer te doen in sijn landt."

"By Mahon," seyde de coninck Lucra, "t selve heb ick oock ghedacht."

Met dese woorden soo ontboodt hy Valentijn ende seyde: “Heer ridder, gy moet gaen by den coninck van Indien en sult hem seggen dat hy my weder seynde Rosemonde, mijn huysvrouwe, op sulcker conditien dat ick hem vergheven sal den dood van mijn vader, alsoo dat ick hem gheen oorloge meer aen doen en sal, en sal al mijn volck uyt sijn lant doen vertrecken sonder hem eenige schade meer te doen.”

“Heer coninck,” seyde Valentijn, “ick wil mijn lijf om uwer edelheyt avontueren, meer dan om yemandt anders, ende sal uwe boodtschap alsoo doen dat ghy daer af vernemen sult in korter tijdt.”

Valentijn is gereden nae Indien ende is inde stadt ghekomen als een bode ende is gegaen in ’t palleys, daer hy vant de coninck met zijn coninginne Rosemonde, die Valentijn wel kende ende seyde tot den coninck: “Heer, siet ghy dien bode wel? Dat is die u my benam de eerste reyse als ghy my meynde te voeren in u stadt.”

“Vrouwe,” seyde de coninck, “nu sal ik my aen hem wreken, want hy my niet ontgaen en sal!”

“Dat en suldy niet doen,” seyde de vrouwe, “want ick kenne hem alsoo dat hy u noch dienst doen mach.”

Doen tradt Valentijn wat nader ende sprack overluyt met een stout herte en groete den coningh en de vrouwe mede ende seyde: “Heer coning, ick ben een bode van den coning Lucra, die my alhier voor u edelheyt gesonden heeft, ende hy ontbiet u by my als dat ghy hem weder seynden wilt de schoone Rosemonde die alhier is, op conditie dat hy u sal vergheven den doodt van zijn vader ende sal zijn heyr uyt u lant doen gaen sonder vertreck. Maer hoe wel my belast is dusdanighen boodtschap te doen, indien ghy my ghelooove wildet, soo en soude ick hem dat niet consenteeren, maer bewaert de schoone Rosemonde die u soo lief heeft. Heer koningh, ick en sal in gheen plaetse wesen daermen u edelheyt blameren ofte schandaliseren soude, of ick en sal u edelheyt verantwoorden ter liefden van u edel vrouwe Rosemonde al mijn daghen lanck ende sal haer eeren ende u edelheyt ten dienste staen!”

“Heer ridder,” seyde den coningh, “gy spreeckt als een vroom man, en u woorden behaghen my seer wel. Ghy sult den coning Lucra voor antwoordt geven: Indien hy een vrouwe van doen heeft, hy sie daer nae, maer van mijn lief Rosemonde en sal hy gheenen troost ontfangen noch nimmermeer en sal sy hem zijn zijde verwermen!”

“Heer ridder,” seyde de vrouwe, “groet my mijn heer vader, den coningh Brandesier, ende segt hem dat hy de schult daer af heeft, want ick ’t hem wel te voren gheseyt hebbe dat ick den coning Lucra niet hebben en wilde! Mijn heer vader hevet my doen doen teghens mijnen wille, aldus so heb ick weder gedaen tegen sijnen wille ... Ende segt den coning Lucra dat hy niet meer op my en passe!”

“Edel vrouwe,” seyde Valentijn, “u boodtschap sal ick trouwelijk doen.” Ende heeft oorlof genomen ende is gekomen in ’t heyr by den coning Lucra en heeft hem geseyt d’antwoorde van den coning van Indien, seggende voort: “Heer coningh, ghy meucht wel een ander coninginne verkiesen, want de coningh van Indien heeft Rosemonde ghetrouwt, de welcke alle nacht by hem gaet slapen ...”

Als coningh Lucra dat hoorde, soo tooch hy zijn hayr en wranck zijn handen en seyde: “Och lacen mijn lief, om uwent wil so moet ick sterven, want ick verloren heb de alderschoonste en vriendelijckste vrouwe die op aerden leven mocht! Och wat heb ick u misdaen, dat ghy my dusdanighe schande ende verdriet bejaecht? Nimmermeer en sal ick den verrader, den coning van Indien, lief hebben, want hy mijn vader valschelijk gedoot en met verraderye mijn vrouwe ontvoert heeft!”

Doen seyde Brandesier: “Schoonsone, van desen spijt ben ick seer bedroeft ende verstoort, maer op dese tijt en mach ick u hier niet helpen noch troosten, want my van noode is te reysen om mijn landt te beschermen daer de Francoysen ingekomen zijn, alsoo ghy van den bode ghehoort hebt, of anders sal al mijn lant verloren blijven.”

“Heer coning,” seyde Lucra, “het is van noode dat wy de stadt eens bestormen eer ghy reyst, want indien wy alsoo van hier reysden, het waer ons een groote schande!”

“By Mahon,” seyde den coning Brandesier, “de stadt te bestormen en waer geen oorbaer. Ghy sult hier blijven met alle uwe macht en bewaren de stadt dat daer geen victalie in komen en mach. En so haest als ick mijn vyanden verjaecht hebbe, so sal ick met al mijnder macht weder hier tot u komen.”

*Hoe coning Lucra so veel dede dat coning Brandesier by hem bleef,
ende hoe dat by Valentijn sant naer de stad van Angorien,
teghen den coning Pepijn.*

Het .XLIIIIJ. capittel.

Als coningh Lucra verstant dat coninck Brandesier hem begheven wilde, was hy seer bedroeft ende seyde: “Heer coning, ghy weet dat ghy my belooft hebt te helpen en te wreken de schande en injurie, die u en my gedaen heeft den coning van Indien!”

“Dat is waer,” seyde den coningh Brandesier, “’t is my leet dat ick mijn belofte niet houden en mach, maer ick moet van noots wegen in mijn lant reysen om dat te beschermen ...”

“Nu sal ick u seggen wat wy doen sullen,” seyde den coning Lucra, “om ons eere te bewaren: Ick heb een getrou ridder gheheeten Valentijn, die wel stout ende vroom is. Dien sullen wy volck doen [geven], want ick heb hem in alle saken getrou gevonden. Daerenboven hebby hier u oom Margalant, die een wijs man is ter oorloghen ende hem daer in wel verstaet. My dunckt dattet goetd ware dat dese twee de reyse deden ende dat ghy hier bleeft.” ’t Welk de coning Brandesier consenteerde.

Doen ontboden sy Valentijn ende den coningh Margalant en hun werdt belast de reyse te doen. “Mijn heeren,” seyde Brandesier, “ghy zijt by ons beyden gheordineert om te reysen nae Angorien ende die te ontsetten, die den coning Pepijn belegert heeft. Dus soo bid ick u, dat ghy soo veel doet dat mijn lant beschermt mach wesen. Mijn lieve oom, ik bidde u dat ghy neerstigheydt doet, het sal u wel geloont worden. Waert saecke dat ick verlies hadde, ghy en soudt gheen profijt hebben!”

“Heer coning,” seyde Margalant, “en sorght niet! Indien ick met my hebbe den edelen ridder Valentijn, soo en hebbe ick gheen sorghe. De saken sullen wel gaen.”

Als dese sake aldus geordineert waren, soo hebben sy Valentijn ende den coningh Margalant met hem ghedaen twee hondert duysent mannen van wapenen, wel opgeseten, ende bleef daer soo veel volcx in ’t heyr vanden coning Lucra.

Valentijn is metten coning Margalant te schepe ghegaen ende hebben de windt tot hunder begheeren ghehadt, datse in korte tijdt ghekomen zijn inde haven van Angorien. Maer eer sy in de haven quamen, sach Valentijn eenen hoogen toorn int oosten, die gedeckt was met lattoen. Doen vraechde Valentijn de schippers wat plaetse dat het was. Sy seyden dattet ghenamt was ‘Het Sterck Casteel’, en vertelden hem voorts de ghelegentheydt des casteels als voren, oock dat coningh Brandesier aldaer dede bewaren zijn dochter Galasi, op dat haer

niemant nemen noch ontvoeren en soude, “want in alle de werelt gheen schoonder jonckvrou is.” Als Valentijn dit hoorde, soo nam hy voren de schoone vrouwe te gaen besien.

Nu soo zijn zy gekomen by Angorien op een schoon velt, daer sy hun heyr stelden. Valentijn heeft wel ghekent de tenten van den coningh Pepijn, die seer genoegelijck waren om aen te sien. De Kerstenen deden groote neersticheyt om de stad te bestormen, maer daer was in de stad een admirael genaemt Brulant, die alle daghe uytviel op de Kerstenen, die hy groote schade dede.

Als coning Margalant sach 't heyr vande Kerstenen, soo seyde hy tot Valentijn: “Heer ridder, laet ons beraden wat wy doen sullen. Ick sie dat de Kerstenen seer sterck en machtich zijn.”

“Heer coning,” seyde Valentijn, “mijn opinie is dat wy eenen bode senden in de stad Angorien, dat wy alhier ghekomen zijn, ende datse niet en laten of sy en komen morghen wt op de Kerstenen met alle hun macht aen d'eene zijde, ende dan sullen wy komen met alle onser macht aen d'ander zijde. Aldus soo en sullense ons niet ontgaen, sy en zijn doodt of ghevanghen.”

“By Mahon, ghy hebt wel gheseyt! Laet ons een vinden die dese bootschap doe.”

“Mijn heeren,” seyde Pacolet, die subtyl ende sorchvuldich was, “ik kan hun spraek. Ik sal de bootschap also doen, dat ghy my daer af bedancken sult.”

“Mijn goede vrient,” seyde Margalant, “ghy spreekt wel. Nu gaet inden naem van Mahon!”

Pacolet is wel blijde van Margalant gescheyden ende seyde in hem selven: “Margalant, ghy seynt my om u bootschap te doen. Ick beloove u: al eer den dach aenkomen sal, soo sult ghy weten wat spel dat Pacolet spelen kan.”

Als hy een stuck van 't heyr van Margalant was, so en is hy nae de stad niet gegaen, maer int heyr vanden coningh Pepijn. De Kerstenen hem siende, vraechden hem: “Goet gesel, waer gady? Ghy zijt een bespieder!”

“Mijn heeren,” seyde Pacolet, “ghy seght waer, ick ben een bespieder, maer niet om den koning hinder te doen. Nu soo leydt my by den coningh Pepijn ende by mijn heere Oursson. Ick sal hun saecken seggen daer sy seerst af verwondert sullen wesen!”

De Kerstenen hebben Pacolet gheleyt by Oursson, die seer verblijt was van sijn komste en dede hem goede chiere, vragende: “Hoe vaert mijn broeder Valentijn?” Doen vertelde Pacolet al de avontueren die hy ghehadt hadde ende van ’t serpent dat hy gedoodt hadde voor Antiochien, ende hoe dat hy niet vernemen en konde van Escleremonde, ende voorts hoe datse daer gekomen waren met twee hondert duysent Sarazijnen, “daer af de beleyders zijn u broeder Valentijn en Margalant, ende zijn hier ghesonden van den coninck Lucra ende koninck Brandesier om u te bevechten ende te verjagen uyt desen lande. Maer indien ghy my geloven wilt, van de twee hondert duysent die hier gekomen zijn en salder niet eenen af wederom keeren! Het zijn vermaledijde honden ende vyanden Godts, daerom soo en behooren wy gheen medelijden met hun te hebben. Ende indien ghy my wilt laten begaen, ick sal een maniere vinden datter niet een ontgaen en sal!”

“Mijn vrient,” seyde Oursson, “inden naem Godts ende indien ghy dat doet, so en hebt ghy van al u leven noyt soo veel eeren begaen, ende ghy sult Godt groote sacrificie daer aen doen!”

Hoe Pacolet by sijner konsten dede dooden de Sarazijnen van Brandesier, die hy daer ghesonden hadde.

Het .XLV. capittel.

“Heer,” seyde Pacolet tot Oursson, “ick ben een dienaer van uwen broeder ende van u, en blijven sal tot in mijn doot. Indien ick van mijn leven u eenige diensten ghedaen hebbe die uwe edelheydt my wel afghenomen heeft, soo sal ick u nu een doen die u edelheydt wel behagen sal. Hoort hoe ick ’t toeleggen sal! Doet u volc in dese nacht wapenen ende steltse in ordinantie op dat niemandt segghen en mach dat u broeder Valentijn eenich verraedtschap opgheset heeft. Ick sal hem doen blijven in sijn tente ende sal maecken dat de Sarazijnen in een groot ghetal sullen gaen ter wachte, de welcke ick soo vast sal doen slapen dat ghy sonder sorghe door hun wacht sult mogen gaen. Ende so geringe als ghy in ’t heyr zijt, sult ghy ’t vyer inde tenten steken en slaen al doot dat ghy vint!”

“By mijnder trouwen,” seyde Oursson, “ghy segt wel en wijselijck, ende ghy bewijst dat ghy devotie hebt ons geloove te onderhouden en te beschermen.”

Met dese woorden zijn Oursson ende Pacolet gegaen by den coninck Pepijn om te vertellen het opset. Den koninck Pepijn was seer verblijdt en wel te vreden als hy dat hoorde ende dede Pacolet hooghlijck feesteren.

Als Pacolet geeten en gedroncken hadde, nam hy oorlof ende reysde nae Angorien om zijn bootschap te doen, op dat hy den coninck Margalant certeyn teecken brengen soude. Ende hy is inde stad gekomen in 't palleys, daer hy den admirael Brulant vant ende heeft hem hoochlijck ghegroet in grooter eerweerdicheyt. Doen heeft hy zijn bootschap ghedaen alsoo de coninck Margalant hem belast hadde: "Heer admirael," seyde Pacolet, "weet dat wy van den koninck Brandesier alhier ghesonden zijn met twee hondert duysent mannen om u te ontsetten. Ende coninck Margalant ontbiedt u dat ghy morgen metten daghe u volck reede hebt en de Kerstenen bespringen sult uyt de stad, ende hy sal met sijn heyr van achteren komen. Dan en mogen sy ons in gheender manieren ontwijcken noch ontkomen, sy en worden doot geslagen of van de Sarazijnen ghevanghen."

Den admirael was seer verblijdt van de tijdinghe, segghende dat hy 't doen soude.

Doen nam Pacolet oorlof ende is ghekeert in 't heyr van Margalant ende heeft hem ghegroet van des admiraels wegen.

"Mijn vriendt," seyde Margalant, "ghy zijt weert datmen u prijse, want ghy u boodtschap wel ghedaen hebt!"

Doen ginck Pacolet by Valentijn ende seyde hem in 't secreet dit opset: "U broeder Oursson ende u oom koninck Pepijn doen u seer groeten, die ick dit opset te kennen heb gegeven op datse niet ghevanghen noch doot gheslaghen en worden, want het groote schade wesen soude."

"Ghy hebt wel ghedaen," seyde Valentijn. Maer Pacolet en seyde Valentijn niet al hoe het gaen soude, want hy wel wist dat hy in gheen verraet consenteren en soude.

De nacht begost te ghenaken ende men stelde de wacht, die Valentijn gheerne bewaert hadde, maer Pacolet vant een maniere dat hy hem in zijn tente dede blijven. Alst middernacht was, soo is Pacolet in de wacht gekomen ende heeft die so vast doen slapen, datse om gheen rumoer ontwaecken en kosten. Nu so en sliep den edelen coninck Pepijn niet, maer alst tijdt was, soo is hy met Milioen d'Angler ende

Oursson ghetrocken onder de Sarazijnen met vijftigh duysent mannen ende sijn alsoo gekomen sonder eenich gherucht te maecken door de wacht tot aen de tenten ende hebben daer 't vyer in gesteken ende al doodt gheslagen datse vonden sonder yemandt te spraren, groot noch kleyn. Ende al eer de Sarazijnen dit gewaer wierden, so sijn sy in de tenten gekomen, daer de coninck Margalant noch op zijn bedde lach. Ende als hy 't geruchte hoorde, soo is hy uyt sijn bedde geschoten om hem te verweeren, maer al eer hy hem ter weer mocht stellen, soo wert hem een strael door zijn lijf gheschoten, dat hy doodt ter aerden viel.

Als dit aldus gheschiede, soo is Pacolet tot Valentijn gegaen ende heeft hem by de hant genomen en seyde: “Heere, denckt u te berghen, want de Kerstenen door de wacht gemarcheert sijn ende sijn al in ons heyr ende hebben [in] al de tenten 't vyer ghesteken ende slaent al doot daer sy by komen!”

“Och Pacolet,” seyde Valentijn, “ick weet seer wel dat ghy dit gebrouwen ende de Sarazijnen betovert hebt. Nu en weet ick niet hoe ick mijn eer beschermen sal, want ick conink Brandesier belooft heb, indien ickt levende ontquam, dat ick weder by hem komen soude. So ben ick seker, indien hy dit verraet verneemt, dat hy my doen dooden sal!”

“Heer,” seyde Pacolet, “en hebt daer gheen sorghe voor, daer ick by ben, en sal u gheen quaedt geschieden. Al hadde den coninck Brandesier u veroordeelt datmen u hanghen soude ende de koorde om uwen hals ware, so weet ick u te bevryen vanden doot ende u wech te brengen!”

“By mijnder trouwen,” seyde Valentijn, “alsulcken dienaer behoortmen in weerden te houden!” Aldus sijn de Sarazijnen by de konste van Pacolet verslagen ende van lijf ter doot ghebracht.

Als den dach aen ghekomen was, dede den admirael Brulant sijn volck wapenen, als Pacolet geseyt hadde, ende sijn uyt de stad gereyst om den coning Pepijn te bevechten. Maer de Kerstenen die van hun wel wisten, sijn hun te ghemoedt gekomen, ende in korter tijt onder malkanderen ghemenght. Daer begost den strijdt seer swaerlijck. 't Geruchte was seer groot om hooren. Daer mochtmen hooren menige trompet ende klaroen en menich oliphant voeren, daermen mede vocht. Daer wert menich speere ende lancie gebroken en schilt doorhouwen en menich man ter aerden geworpen ende menich harnas gebroken ende menich lichaem ter aerden doot gevallen, de peerden

over 't velt loopende ende menich standaert en baniere ter aerden geworpen.

Als den admirael Brulant sach dat de Kerstenen soo groote schade onder zijn volck dede, so is hy gekomen als een rasende man, met de lancie inde hant, ende is teghen een ridder gekomen ende heeft hem alsoo getreft dat de lancie door zijn lijf ghepasseert is, dat hy doot ter aerden moeste vallen. Doen trock hy zijn sweert ende reedt nae een ander ridder, die ghe-naemt was Geeraert van Parijs, en gaf hem so grooten slach dat hy doot ter aerden viel. Doen quam hy by een ander vroom ridder, Robert van Normandien, die zijn volc seer belaste, ende gaf hem oock alsulcken slach dat hy hem 't rechter been af sloegh, ende hiel hem so vroom dat hy thien vrome ridders versloech al eer hy ophiel.

Dit siende de coninck Pepijn dat hy de Kerstenen groote schade dede, heeft een lancie ghenomen ende heeft sijn peert met sporen gesteken ende is met al sijn macht gekomen tegen den admirael, die hy stack door longe ende leever, dat hy doot ter aerden viel sonder een woort te spreken of leden te roeren.

Als de Sarazijnen saghen dat den admirael doot was, warensse seer bedroeft, ende 't veldt verlatende keerden sy naer de stadt van Angorien ende ginghen op de mueren om de stadt te bewaren.

De Christenen vervolghende hunne victorie, hebben de Sarazijnen dapperlijck vervolght ende meynden alsoo de stadt met eenen in te nemen, maer die van binnen schooten ende wierpen soo gheweldighlijck, datse tot hun voornemen niet en konden gheraecken. 't Welck coningh Pepijn merckende, heeft met alder haest de grachten doen vullen ende de mueren doen beklimmen ende bestormen, die sy ten lesten, niet teghenstaende den grooten wederstandt der heydenen, behouden ende inghenomen hebben ende de stadt overvallen, slaende al doot wat sy inde wapenen vonden, ende vonden groote rijckdom inde stadt, ende sy danckten Godt van hunne victorie.

*Hoe Valentijn wederkeerde voor Indien by den koningh Brandesier,
die met hem voerde des koninghs Margalants doode lichaem.*

Het .XLVI. capittel.

Als nu de stadt van Angorien van de Christenen inghenomen was ende de Sarazijnen meest al verslagen waren, soo heeft Valentijn 't doode lichaem van den coningh Margalant in een loyen kiste doen ligghen ende te schepe doen brenghen, ende is met thien duysent mannen die van twee hondert duysent overghebleven waren, wederom gekeert by den coningh Lucra ende Brandesier, alwaer sylieden met goede voorspoede ghekomen zijn. Als Valentijn aen lant was, soo dede hy Margalants doode lichaem tusschen twee peerden voeren met grooter droeffenissen voor de tente van den coningh Brandesier, dewelcke sat en schaecte teghen den coning Lucra, verselschapt met vijfthien coningen die 't spel sagen.

Soo haest als coningh Brandesier Valentijn sagh, soo heeft hy geseyt: "Heer ridder, zijt willekom! Seght my hoe de batalie vergaen is. Zijn alle de Kerstenen verslaghen, ende is de coningh Pepijn gevangen met Oursson sijnen neve?"

"Och lacen heer," seyde Valentijn, "het is al anders, wy hebben den strijdt verlooren, want den coningh Ferri, die den last hadde van de wake, heeft met al sijn volck gheslapen. En de Kerstenen zijn door de wacht gekomen ende hebben 't vyer in de tenten ghesteken ende hebben al doot gheslagen daer sy quamen! Als ick dit hoorde ende sagh, soo heb ick alle mijn volck gewapent om ons ter weer te setten, maer 't en mocht ons niet helpen ... Ende in dese batalie is doot ghebleven u oom, den coningh Margalant, dewelcke ick hier ghebrocht hebbe om dat ghy sijn lichaem mocht laten begraven daer 't u edelheyt believe sal."

Doen stont den coningh Brandesier op als een rasende man ende wierp de tafel teghen de aerde ende was soo ontstelt, dat hy niet een woort spreken en konde. Ten lesten seyde hy: "Ha Valentijn, ick sie wel dat ghy mijn volck doen sterven hebt!"

"By mijnder trouwen," seyde Valentijn, "heer coningh, dat is qualijck ghesproocken! Ick en ben daer in niet schuldigh noch noyt en was, gelijk ghy my aensegh. En waerder yemandt die my dat aensegghen wilde, ick wouden eenen kamp teghen hem daerom aennemen!"

"By Mahon," seyde den coningh Lucra, "van hem en derftmen dat niet segghen. Hadde hy verraetschap willen doen, hy en hadde hier niet weder gekomen ..." Doen liet coningh Brandesier 't doode lichaem eerlijck begraven.

Die vander stadt hebben dese tijdinghe verhoort, daer sy in verblijdt waren. Ende den coningh van Indien dede sijn volck wapenen ende quam uyt de stadt met veertigh duysent mannen. Als den coningh Brandesier hoorde dat die van Indien uyt quamen, soo dede hy sijn volck wapenen. Het en leet niet langhe, de twee batalien en quamen te samen, die seer begheerde d'een den anderen te verwinnen.

Valentijn was mede in dien strijdt, die aen allen zijden groot wonder dede ende versloegh alle die hem te ghemoet quamen ende was soo ontsien datter gheen ridder soo stout en was die hem ghenaecken dorste. Hy is soo verre ghereden inde batalie, dat hy by den coningh van Indien ghekomen is ende heeft hem soo grooten slagh ghegeven op sijnen helm, dat hy van sijn peerdt ter aerden most vallen. Als Pacolet sagh dat hy ter aerden lagh, so is hy met meer andere gekomen by den coningh van Indien ende hebben hem ghebrocht by Valentijn, die hem ghebrocht heeft inde tente vanden koning Brandesier.

Als de koning Brandesier hoorde dat Valentijn ghevanghen hadde den koningh van Indien, soo heeft hy met luyder stemmen tot sijn volck gheroepen: "Mijn heeren, hier en is niet dan wel doen. Wy sullen heden victorie hebben op onse vyanden. Ick sweer by mijnen godt Mahon dat ick nu voortaan de goede ridder Valentijn niet laten en sal van lijf oft van goede!" Hier door heeft de koningh Brandesier en den koningh Lucra met alle hun volck eenen moedt genomen ende zijn inden strijdt ghereden veel stercker dan oyt te voren, soo datse versloegen meer dan .xxx.^M mannen.

Als de maerschalc van Indien dit groot verlies sagh, soo dede hy sijne trompetten slaen om te vertrecken nae de stadt van Indien.

Als den koning Brandesier ende den koning Lucra sagen dat sy wederomme togen ende de vlucht namen, soo zijnsen hun nagevolght met alle haer macht, ende al eer sy in de stadt van Indien quamen, soo worden daer veel verslaghen, meer dan thien duysent mannen.

Pacolet was seer verblijt als hy sagh datter soo veel van de Sarazijnen doot bleven, ende 't was hem alleens van wat zijde datse bleven, op dat Valentijn ende hy daer beschermt waren.

Den strijt duerde soo langhe dat den nacht aenquam, ende den koningh Brandesier en den koningh Lucra keerden weder in hun tenten, ende seyde datmen hun brenghen soude den coningh van Indien.

Als den koning Lucra den koning van Indien sagh, soo sprack hy overluyt: “O ghy valsch verrader, nu is den tijdt ghekomen dat ghy my rekeninge doen sult ende my niet ontgaen en sult, maer ick sal u doen sterven een schandelijcke doodt!”

Den koningh van Indien en sprack niet een woordt, ende wert noch by Pacolet verlost, die hem leverde den koningh Brandesier, als ghy hier na hooren sult.

Hoe Valentijn tijdinge hoorde van sijn vader, den keyser van Constantinopelen, ende hoe dat Pacolet uyt hulp den koningh van Indien ende hem den koningh Brandesier ghevanghen leverde.

Het .XLVIJ. capittel.

Ter selver uren als koningh Lucra de koning van Indien metter doot dreygde, quam daer een bode aen den koningh Brandesier, die hem tijdinghe bracht dat koningh Pepijn de stadt van Angorien ingenomen ende alle de inwoonders metten sweerde om ghebrocht hadde. “By Mahon,” seyde den koning Brandesier, “dit zijn quade tijdinghen, want het de schoonste stadt is van alle mijn rijk. Doch dewijle wy nu den koningh van Indien in ons gheweldt hebben, soo sullen wy hier haest een eynde hebben!” Ende seyde tot koning Lucra: “Laet ons desen verrader op morghen ter doodt brenghen. Dan sullen wy keeren na Angorien toe, teghen de Francoysen die mijn landt verderven, en nemen daer wraeck af. Ende ick heb den keyser van Griecken in mijn Sterck Casteel metten Groenen Ridder, die ons wet ghelaten heeft. Die sal ick doen hanghen binnen veerthien daghen!”

Valentijn was seer blijde dat hy hoorde van sijn vader spreken ende dede een teecken aen Pacolet dattet tijdt was om sijn konsten te thoonen, ende bad in hem selven den almoghenden Godt, dat Hy den keyser sijn vader wilde bewaren van ’t perijckel daer hy in was. “Ick en sal gheen blijdtschap noch vreughde hebben, voor dat ick u edelheyt verlost sal hebben uyt de ghevanckenis!”

Den koningh van Indien sagh Valentijn aen ende seyde in hem selven: “Vermaledijt moet wesen de ure dat ick u oyt liet gaen uyt mijnen handen ende dat ick u niet en dede sterven! Ick en soude noyt in dese sorghe noch last geweest hebben als ick nu ben ...”

Doen liet koningh Lucra hondert Sarazijnen komen wel ghewapent ende heeft geseydt: “Siet dat ghy desen verrader wel bewaerd op pene

van u lijf te verliesen, want soo haest als den dagh aengekomen is, so sal ick hem doen hangen ende verworghen!”

De Sarazijnen hebben den koningh in hun bewaringe ghenomen ende hem gebrocht in een pavelioen en wel vast gebonden. Sy hebben hem sijn ooghen verbonden ende bedreven vreughde en blijdschap, maer den koningh en hadde niet dan droeffenis in sijn hert, want hy en dacht niet den doot te ontgaen.

Doen riep Valentijn Pacolet ende seyde: “Pacolet, ick en wist niet dat den koningh Brandesier mijn vader den keyser in sijn gevanckenis hadde. Hadde ick dat geweten, ick en soude mijn lijf om hem soo niet ghe-avontuert hebben. Ick heb hem getrou gheweest in alle saecken, maer nu ick dit weet, soo en sal ick hem niet meer dienen, maer soecken hem te krencken die mijn vader soo lange ghehouden heeft in de ghevanckenisse ende in groote droeffenisse!”

“Heer,” seyde Pacolet, “ghy hebt daer wel reden toe ende, indient u belieft, ick sal noch wel een maniere vinden om den koning van Indien te verlossen ende den koning Brandesier hem in handen doen, die hem een schandelijcke doot sal doen sterven. Aldus meught ghy ghewroken worden en u oom, den koningh Pepijn, de stadt van Angorien met ’t landt vryelijck houden tot zijnder belieften.”

“By mijnder trouwen,” seyde Valentijn, “ick woude wel dattet alsoo geschiede ende bidde u met goeder herten dattet alsoo gheschieden magh, om dat ick den coningh Pepijn te dienste komen magh ende mijnen heer vader verlossen.”

De ridders die den koningh van Indien te bewaren hadden, deden een groot vyer maken voor ’t pavelioen daer hy in gebonden was, ende Pacolet is mede gegaen in hun tenten als of hy mede had willen waecken om den tijdt te verdrijven. Het en leedt niet langhe Pacolet dede sijn konsten in sulcker manieren als dat hyse dede vallen opter aerden, ende sliepen alle oft zy doot gheweest hadden. Doen ginck hy tot den koningh van Indien, dien hy ontbant sijn ooghen, handen ende voeten ende seyde hem: “Edel heere, neemt eenen moedt en blijtschap, ick ben uwen grooten godt Mahon, die alhier op der aerden is ghekomen om u te helpen. Ende om dat ghy my dus lange gedient ende ge-eert hebt, so en wil ick u oock niet ongetroost laten. Ghy sult gaen in u stadt van Indien in u palleys sonder yemandts wedersegghen. Door mijne macht soo heb ickse al doen slapen die u bewaren, ende

sult met u nemen den koningh Brandesier, die ghy sult houden in u ghevanckenis, datter niemandt af weten sal!”

“O mijn heer, mijn godt,” seyde den koningh van Indien, “waer mede heb ik dit verdient, dat ghy zijt gekomen opter aerden om my te beschermen van mijnen dootvyant? Ende bekenne dat ghy zijt de moghende godt, want ghy toonen wilt aen my aldusdanighe wonderlijcke teeckenē.”

“Heer koningh,” seyde Pacolet, “set u betrouwen op my. Ick sal u inde stadt leyden sonder sorghe. Dan meughdy met u vyanden doen al wat u believe sal. Boven al soo bevele ick u dat ghy doen sult den raet van u huysvrouwe!”

Met dese woorden heeft Pacolet den koningh van Indien gheleyt voor de tente vanden koningh Brandesier ende dede alle ’t volck seer vast slapen die den koningh bewaerden. Doen betoverde hy den koningh Brandesier, soo dat hy van stonden aen opstondt al slapende ende toogh sijn hosen, schoenen en klederen aen, ende seyde tot den koningh van Indien: ‘Ons godt is hier gekomen. Ick wil met u gaen in u palleys ende doen al wat u believe sal.’”

Doen viel den koningh van Indien op sijn knien en seyde: “O mogende heere, hier thoont ghy u miraeckel om mijnent wille, daer ick u af loven ende dancken sal alle mijn leven tot in mijn doot!”

Doen nam Pacolet twee schoone peerden, daer hy op dede zitten den koningh van Indien ende den koningh Brandesier, en Pacolet seyde: “Houdt den koningh Brandesier wel vast om sijn lijf! Ick sal op het ander peerdt gaen sitten ende sal u brenghen inde stadt van Indien.” Alsoo zijn sy ghereden tot voor de stadt, daer Pacolet oorlof nam.

“Mijn god Mahon,” seyde den koning, “ick danck ende love u mogentheyte en bevele u mijn ziel als sy uyt mijn lichaem varen sal!”

“Heer coningh, ick en sal u niet faljeren. Die in mijn handen komt, die en sal geenē meester ghebreck hebben ...” Aldus is Pacolet ghescheyden.

De koningh van Indien die voor de poorte was, riep aen de wachters met luyder stemmen: “Doet op de poorte! Ick ben u coningh die Mahon verlost heeft!”

Als de wachters dit hoorden, soo zijn sy geloopt tot de stedehouder ende hebben hem de tijdinge geseyt. Doen is hy in ’t palleys gegaen en dede alle de heeren opstaen, en zijn na de poorten gegaen ende

hebben den coningh ingelaten ende zijnder mede in het palleys ghegaen.

Als Rosemonde den coningh vernam, so heeft sy hem willekom geheeten ende seyde: “Heer coningh, seght my hoe ghy mijn vader hier gebracht hebt. Is den pays ghemaect tusschen hem ende u?”

“Neent,” seyde de coningh, “het gaet wel anders! In deser nacht als ick lagh en sliep heeft mijn godt Mahon [hem] geopenbaert in het vleesch ende bloet, die door zijn grondeloose bermhertigheydt my ghelevert heeft uyt de handen van mijn dootvyanden en daer toe u vader, den coning Brandesier.” Doen wert de coning ontweckt.

Als hy ontweckt was, soo heeft hy seer vervreemt geweest en sagh alomme ende heeft geseyt totten coningh van Indien: “Hoe magh dit wesen en hoe ben ick hier gekomen? Ick geloove dat my de duyvel hier gebrocht heeft!”

“Neen,” seyde de coningh van Indien, “maer het heeft geweest de mogende godt Mahon, die u deser nacht hem gheopenbaert ende u en my in dese plaetse ghebrocht heeft. Ick gheloove dat hy hebben wil dat wy te samen vereenigen ende eenen goede vasten pays maecken en wesen goede vrienden te samen.”

“By mijnder trouwen,” seyde den coningh Brandesier, “ick had liever den doot te sterven dan met u te vereenighen. Dat en sal nimmermeer geschieden, ende laet my gaen by mijn volck!”

De koningh van Indien seyde: “Dat en sal ick niet doen, door dien Mahon u alhier ghebrocht heeft. Ick betrouwe my in sijn goede gratie om sijnen wille te volbrengen.”

Aldus was de koning Brandesier inde stadt van Indien in groot verdriet als hy sagh dat hy ghevangen was en tot sijnen wille in sijn heyr niet komen en mochte.

De hondert Sarazijnen die den coningh van Indien bewaren soudent, lagen noch op der aerden en sliepen. Ende als den dagh gekomen was, so is den coningh Lucra opgestaen ende is ghegaen nae de tente daer hy den koningh van Indien ghelaten hadt met de hondert Sarazijnen. Als de Sarazijnen ontweckt waren, so hebben sy gheroepen met luyder stemmen: “Och lacen heer coningh, wy zijn betoovert geweest ende valschelijck verraden, want wy in deser nacht verloren hebben den coningh van Indien!”

“Ha valsche verraders,” seyde den coning Lucra, “ick weet hoe dattet hier gaet: Ghy hebt u allegader droncken ghedroncken ende dan soo

hebt ghy allegader ter aerden ghevallen in slape. Ick sweer u by Mahon dat ick u den wijn, die ghy ghedroncken hebt, wel dier sal doen betalen!”

Doen liet hyse alle vangen ende binden aen peerden ende lietse also sleppen tot dat hun dermen op de aerde bleven liggen, en doen dede hyse allegader hangen.

Valentijn riep Pacolet ende seyde: “Mijn goede vrient, ick en sal my niet verblijden voor dat ick mijn vader gevonden hebbe, die de coning Brandesier houdt in sijn Sterck Casteel. Ick en wil hier niet langer blijven ende heb dese Sarazijnen langhe genoegh ghedient, want ick altoos hope ghehadt heb dat ick Escleremonde ghevonden soude hebben. Maer ick geloove datse doot is ... Daerom ick wil gaen by den koningh Pepijn, mijnen oom, die in Angorien is, om hem te vertellen dat de koningh Brandesier in sijn ghevanckenis houdt mijn heer vader met den Groenen Ridder.”

“Dit is wel gheseyt,” seyde Pacolet, “wy sullen eerst gaen by ’t Sterk Casteel, daer den keyser ghevangen leydt, ende hope met mijnder konsten ’t Casteel op te doen en u den keyser te leveren.”

Valentijn heeft verlof ghenomen en is met al sijn volck t’schepe gegaen om sijn opset te volbrengen.

*Hoe Hanefroy ende Hendrick verraden
den koningh Pepijn, hun vader, met de Twaelf Genooten.*

Het .XLVIJ. capittel.

Op eener nacht also de coning Pepijn te ruste was, soo openbaerde hem in een droom de dry nagels, daer Christus mede aent cruys ghenagelt was, ende de lancie daer Sijn zijde mede geopent was, ende een priester singende een lofsang by ’t graf Ons Heeren, en dit tot drie verscheyden reysen, daer van hy hem verwonderde.

Als hy nu int hof by zijn heeren was, so heeft de coninck hun dat visioen geopenbaert, seggende dattet voor geen droom te houden en was, dewijle sulcks tot dry verscheyden mael hem verscheenen was, daer uyt hy verstont Gods wille te wesen, dat hy de heylighe plaetsen tot Jerusalem soude besoecken, het welcke hy ghesint was te volbrengen al eer hy in Vranckrijck keeren soude, segghende voorts dat

alle die met hem derwaerts wilden trecken hem dat te kennen soudē gheven.

De heeren ende ridders dit verstaende, zijnder veele gheweest die met den coninck Pepijn begeerden te reysen, ende voor al was Oursson d'eerste die tegen den coning sprack, seggende: "Heer Coning, indien ['t] u edelheyt belieft, so sal ik mede reysen also oock Milioen d'Angler ende de .XIJ. Genooten van Vranckrijck," daer van de coning hun bedanckte.

Doen dede de coning by hem komen Hanefroy ende seyde hem: "Hanefroy, ghy weet dat ghy mijn sone zijt. Maer doen ghy geboren waert, en had ghy noch u broeder niet eenen voet lants in alle Vranckrijck. So wil ik dat ghy hier blijven sult om dit lant te bewaren en vroom en getrouw zijt. En indien ghy u draecht als een vroom ridder, zoo ben ick gesint u dit koningrijk van Angorien te geven, dat ick so vromelijck gewonnen heb en noch meer: De coninck Brandesier heeft een seer schoone dochter. Die sal ick u geven tot een getroude huysvrouwe, want mijnen sin is haer te verkrijgen ende ons geloove te doen aennemē. En ick sal voor Hendrick ook een ander koningrijk verwerven. Daerom denckt beyde om wel te doen! Ik hope aen Godt dat ik alle mijn kinderen versien sal eer ick sterve, daer door ghy geen reden hebben en sult om twist onder malcanderen te maken."

"Heer koning," seyde Hanefroy, "ick dancke u edelheyt hoochlijck," en is alsoo wech ghegaen ende seyde in hem selven: "By God, heer coning, ick heb u wel verstaen ... Ghy en gunt ons niet dat wy 't koningrijk van Vranckrijck hebben soudē. Maer al soude ick versaken God en alle sijn heylighen, zoo salt anders gaen dan ghy voorgenomen hebt!"

Doe heeft hy Hendrick geroepen en geseyt: "Lieve broeder, ghy hebt ghehoort en verstaen de meninghe vanden koningh Pepijn. Hy wil ons bewijsen aen vreemde koninckrijcken, als oft wy niet weerdig en waren sijn sonen geheeten te zijn. Daer uyt wy verstaen moghen dat hy Carolus alleen koning van Vranckrijck maken wil, ende dat wy aen 't rijcke niet hebben en soudē. Daerom, wildy my geloven, soo en sal de koningh nimmermeer wederkeeren in Vranckrijck, maer sullen hem doen dooden vande Sarazijnen ende wy wesen heeren van Vranckrijck ende keyzers van Romē sonder yemants weder seggen!"

"Mijn lieve broeder," seyde Hendrick, "ghy segt wijslijck, maer wy moeten de sake wel overlegghen om dat te volbrengen."

“Broeder,” seyde Hanefroy, “ik sal u seggen wat wy doen sullen. Ick sal gaen by den koning Brandesier ende overkomen met hen van deser saken op conditie dat hy my geven sal sijn dochter Galasie, ende dan so sal ick hem seggen dat de koning Pepijn met de .XIJ. Genooten sullen reysen te Jerusalem om het Heyligh Graf te besoecken. Dan sal hyse wel lichtelijk daer mogen vangen, wantse onghewapent ende met luttel gheselschap komen sullen. Ik ben versekert dat de Sarazijnen blijde sullen wesen van dese tijdinge. Worden zy aldus niet gevangen, so en sullen zy nimmermeer ghevanghen worden!”

“By mijnder trouwen,” zeyde Hendrick, “ghy segt de waerheyt ende ghy moet reysen nae Groot Indien, daer ghy den koningh Lucra met den koningh Brandesier vinden sult, die de stadt van Indien belegert heeft, ende hem verklaren wat ghy in ’t herte hebt. Ende ick sal gaen met den coningh om het Heyligh Lant te besoecken op dat ons verraet te bad verholen blijve.”

Aldus was dit verraedt besloten van dese 2 vermaledijde ghebroeders teghen hunnen vader, den coningh Pepijn, om sijn doot te bejagen.

Och, zy bewesen wel datse valschelijck gewonnen waren en van hun moeders wegen uyt een valsch geslachte waren gekomen!

Den coning Pepijn met de .XIJ. Genoten van Vranckrijk, die van geen verraet en wisten, zijn op de zee gheslagen, ende Hendrick is mede ghereyst om sijn verraet te bedecken, ende Hanefroy is gereyst nae Indien by den coning Brandesier, alwaer het doen bestant was, want daer was gekomen de kaliffe van Baldak, die een maent lank bestant gemaect hadde op pene soo wie dat brake, soude verliesen d’een helft van sijn landt.

Staende dit bestant dede de kaliffe by een komen de coning Brandesier, Lucra ende de coningh van Indien. Die by malkanderen zijnde, seyde de califfe: “Mijn Heeren, ghy weet klaerlijk hoe dat ons oude vyanden, de valsche Cerstenen, met macht in ons lant gekomen zijn ende berooft hebben ende noch alle dage beroven ende ons lant bederven. Jae dat meer is, zy hebben gewonnen al ’t lant van Angorien met de stercke stadt, dat ons groote schade ende schande is. Ende so lange als de oorloge duert, so en kunnen wy dat niet beletten. Ick sal u seggen wat ghy doen sult: Indien ghy my geloven wilt, so en sullen de Kerstenen niet voorder komen noch in hun lant wederkeeren. Soo rade ick u aen alle zijden dat ghy malkanderen vergheven sult alle saken die ghy hier voortijts gehad hebt. ’t Is waer dat de coning van

Indien u vader heeft doen dooden, maer met reden, want u vader, den coning Trompaert, hadde zijn oom doen dooden. Nu so moet ghy dencken datse beyde doodt zijn. De coningh van Indien sal los laten coning Brandesier die Mahon hem geleverd heeft, ende de schoone Rosemonde salmen brengen in presentie van u ende den coning van Indien. Tot dien sy dan gaet en blijven wilt, die sal haer behouden, ende daer en sal niemant van u beyden tegen seggen ende het sal al vergeven wesen!”

In dese hebben alle de coninghen, hertogen ende graven gheconsenteert.

Doen wert de schoone Rosemonde voor den coningh Lucra ende voor den coningh van Indien gebrocht, ende als de califfe haer vraechde by wien sy gaen woude, soo is sy ghegaen by den coning van Indien zonder haer te beraden, waer door de coningh Lucra seer bedroeft ende verstoort was in zijn herte, maer om de califfe soo en seyde hy daer niet meer toe.

Als de califfe den pays gemaect hadde, so gaf hy zijn dochter den coning Lucra, daer door den pays geroepen wert door alle 't lant.

Nu sal ick laten te spreekken van dese materie ende spreekken van Hanefroy.

Hoe Hanefroy by Brandesier ende Lucra quam om zijn verraetschap te volbrengen, ende hoe by selfs verraden wert.

Het .XLIX. capittel.

Op den selven dach als den peys ghemaect was vanden califfe, als ghy ghehoort hebt, quam Hanefroy in 't heyr vanden coning Lucra ende Brandesier ende vraechde wie dat Lucra ende Brandesier was, ende zy werden hem van stonden aen ghewesen, die hy met grooter reverentie groete.

Brandesier seyde: “Wat is u begeeren?”

“Heer coningh,” seyde Hanefroy, “de sake daerom ick hier gekomen ben, en is niet te seggen voor dus veel volcx.”

So zijn Brandesier en Lucra met Hanefroy ende de califfe van Baldak aen d'een zijde gegaen. Doen heeft hun Hanefroy gheseydt: “Mijn heeren, ik ben des conincx Pepijns sone, die sterck en machtich is, en ik hebbe hooren seggen dat gy, heer coning Brandesier, een schoon

dochter hebt. En indien ghy my die gheven wilt tot een ghetroude huysvrouwe, ick sal u de maniere wijzen hoe ghy de .XIJ. Genooten in u handen krijgen sult, die u dusdanighe schade ghedaen hebben.”

“Hoe soude dat toegaen?” seyde Brandesier.

“Sy zijn ghereyst in pergrimsche wijze, seer qualijck ghekleet, met een kleyn geselschap nae Jerusalem om het Heyligh Graf te visiteren. Daer zult ghyse vinden sonder wapenen ...

“By Mahon,” seyde Brandesier, “ghy spreeckt eerlijck, ende om u goet voornemen ben ik te vreden u mijn dochter Galasie te geven, die ick aen gheenem man verloven en woude. Maer ghy moet versaken uwen God Jesus!”

Doen seyde Hanefroy: “Ick ben een Kersten ende ick versaeck mijn wet, want ick daer niet vast op en stondt.”

Als de coning Brandesier dit verstaen [hadde], ende dat hy zijn selfs vader verraden wilde en zijn geloof af gaen, so is de coning vertogen om hem wat te beraden en dede Lucra ende Baldak by hem comen en heeft hun dit vertelt: “Mijn heeren, ghy merckt 't groot verraet van desen ongetrouwen man die mijn dochter begeerende is. Ick soude my luttel op hem betrouwen als hy zijn eyghen vader wil verraden ende leveren in onse handen met de 12 Genooten van Vranckrijck. Ick had liever mijn dochter te doen sterven dan haer alsulcken man te geven! Wij moeten gaen in Jeruzalem op dat wy verkrijghen den coningh Pepijn met de 12 Genooten. Ende indien wy hem krijgen, so mogen wy hem seggen dat wy hebben de bloeme van al Kerstenrijck. Ende om dit bat te volbrengen, so sal ick dese verrader senden by mijn dochter ende sal hem eenen brief mede geven, daer door zy hem sal doen steken in een diepe ghevanckenis.”

Doen riep hy Hanefroy ende seyde hem: “Schoone heere, ik ben wel blijde van u comste! Ghy zult gaen by mijn dochter int Kasteel Fort ende sult haer presenteeren van mijnent wegen desen brief ende sult uwen tijt verdrijven by haer tot dat ick u anders sal laten weten van 't houwelijck. Dan sal ikse u laten trouwen ende u daer mede gheven een groot deel van mijn lant, daer ghy u dan op bedragen sult boven alle u magen.”

“Heer coningh,” seyde Hanefroy, “ick danck u hoochlijck van u goetwillichey!”

Doen dede Brandesier bereyden hondert Sarazijnen om Hanefroy te geleyden int Casteel Fort ende dede eenen brief schrijven, daer al 't verraedt in stondt. Die zoude Hanefroy geven de schoone Galasie.

Als den brief geschreven was, so heeft den Brandesier bezegelt met zijn selfs zeghel ende heeft den Hanefroy ghegheven ende seyde: “Mijn goede vrient, ghy sult gaen by mijn dochter also ick u geseyt hebbe. Ende op dat zy u te beter gelove, so sult ghy haer desen brief geven, daer mede ick my ghebiede tot haer.”

“Heer,” seyde Hanefroy, “het is wel gheseyt!”

Doen heeft hy den brief aenveert ende heeft oorlof genomen, ende zijn also op den wech geslagen tot dat sy quamen op de haven daer sy te schepe gegaen zijn. Den wint was hun bequaem, ende zijn also geseylt tot datse ghecomen zijn by ’t Casteel Fort. Als zy uyt ’t schip waren, so zijnse ghegaen na ’t Casteel. Maer de poortier hun siende, seyde: “Mijn heeren, en comt niet naerder! Hier en mach niemant in sonder certeyn litteken.”

Doen seyde Hanefroy: “Segt de edel vrouwe dat wy haer sulcken littecken toonen sullen, dat sy ons wel kennen sal!”

De poortier is boven gegaen, daer hy de vrouwe vant sitten ter tafelen en de casteleyn die haer diende, seggende: “Edel vrouwe, daer buyten is volck die hier in wesen willen. Ick late my duncken datse van uwen heer vader komen ...”

“Heer casteleyn,” seyde de vrouwe, “gaet ghy ende besiet wat volck datter is!”

De casteleyn is beneden gegaen en sach dattet volck was vander coning Brandesier. Hy bandt de twee leeuwen die den inganck vander poorte bewaerden. De Sarazijnen leyden Hanefroy int Casteel, dewelcke meynde dat hy eerlijck ontfangen soude worden tot zijnder eeren ende profijt.

Het hadde hem beter geweest dat hy ’t lant van Angorien bewaert hadde, also hem de coning Pepijn bevolen ende belast hadde, maer zijn verraet keerde op hem also dat hy self verraden wert.

Hoe de schoone Galasie verstaen hebbende de valscheyt ende verraderije van Hanefroy, hem seer strengelijck inde gevanckenisse dede steecken.

Het .L. capittel.

Als Hanefroy in 't Casteel was, zoo heeft hy hem selven gepresenteert voor de schoone vrouwe, ende als hy sach haer uytnemende schoonheyt, so wert hy so ontsteken met haer liefde, dat hy sin ende verstant verloos, alsoo dat hy niet een woort spreken en konde. Ende als hy wat bedaert was, so heeft hy de schoone vrouwe ghegroet met alder weerdicheyt ende seyde: “Eerweerdighe edele vrouwe, de moghende godt Mahon die 't firmament heeft gemaect, die moet u cracht ende macht geven uwen wille te volbrengen! De groote fame die ick gehoort hebbe van uwe wtneemende schoonheyt heeft my mijn lant doen verlaten daer ick in gheboren ben, ende door uwe liefde ben ick de zee over gekomen, ende ick heb ghesproken met den moghenden koningh Brandesier, u vader, die ick nieumaren vertelt hebbe, daer af alle dit lant verbetert sal wesen. Ende om dat dit waer is, soo is hier eenen brief die u heer vader by my gesonden heeft aen u edelheyt, op dat uwe edelheyt het volle verstant daer af hebben mach.”

De vrouwe nam den brief, ende als zy dien ghelesen hadde, soo doorsach zy Hanefroy met een quaet gesichte en seyde overluyt: “Heer, ick heb den brief gelesen, die luyt dat ghy verkocht hebt de 12 Genooten van Vranckrijck, ende dat noch erger is, so hebby u eyghen vader, den koningh Pepijn, verraden! Zijn de Kerstenen alsulcke verraders? Dat dunckt my seer vreemt ... Maer hoe dattet is, ghy moet wel een valsch verrader wesen! So ontbiet my de koningh, mijn heer vader, dat ick u int alderdiepste van de gevanckenisse leggen soude, want ghy zijt een de meeste verrader, inden welcken geen gheloof noch trou en is. Als ghy u vader verraden wilt, soo en willen wy in u gheen geloove setten. Ick segh u by mijnder wet, dat ick gheen medelijden met u hebben en sal, want die verraet soeckt ende hem daer in verblijdt, is erger dan de duyvel!”

Als dese woorden ge-eynt waren soo liet sy Hanefroy in 't diepste vande ghevanckenisse steken, daer 't heel duyster was. “Och edel vrouwe,” seyde Hanefroy, “dit is eenen verdrietelijcken houwelijck dach!”

“Heer,” seyde Galasie, “ghy sult tot een wijf trouwen mijn ghevanckenis, want ghy niet beter weerdich zijt!”

In dese ghevanckenis was de keyser van Constantinopolen met den Groenen Ridder, en als Hanefroy by hun was, vraechde de keyser: “Wie zijt ghy?”

“Och lacen,” seyde hy, “ick ben Hanefroy d'onghevallighe bastaert vanden koning Pepijn.”

“Ja seker,” zeyde de keyser, “wy kennen u wel! Ende ick ben de keyser van Griecken. Wilt my doch segghen hoe dattet met mijn sonen gaet, Valentijn ende Oursson, ende met den koning Pepijn ende Samson, Garniers en den hertog van Vendomme ende den hertog Milioen d’Angler ende alle de vrome heeren van Vranckrijck?”

“Heer,” seyde Hanefroy, “zy zijn hier in dese landen ende hebben de stadt van Angorien ghewonnen met alle ’t lant. Maer ick denck datse niet en weten dat ghy hier zijt ...”

Aldus spraken de gevangenen van hun materien.

Nu sal ick spreken van Valentijn en Pacolet, die ghecomen zijn by ’t Casteel Fort ende zijn te peerde heymelijck ghecomen by de poorten onder de muragien. Valentijn dit siende zeyde: “O mogende God, soo en heb ick noyt so stercken plaetse gesien ende soo sorgelijck om winnen! Ick gelove datment met gheen kracht winnen en mach ...”

“Heer,” seyde Pacolet, “ick salt beproeven.”

Doen tradt hy een weynich van Valentijn ende begonst zijn konsten. Soo is by hem ghecomen den boosen vyant, die hem seyde: “Laet staen u voornemen, want ghy uwen arbeyt verliesen sult. Dat Casteel en machmen niet winnen met tooverije noch met beleggen noch met stormen. Het is van sulke materie gemaect datter geen heeren inde wereldt zijn die ’t souden moghen winnen dan met verraderije.”

Met dese woorden is de boose vyant van Pacolet ghescheyden, ende hy quam by Valentijn ende seyde: “Laet ons van hier gaen, want dit Casteel en mach nimmermeer gewonnen worden,” ende zijn weder gekeert by de zee en zijn te schepe gegaen ende geseylt na de stadt van Angorien.

Als hy inde stad was, so is Valentijn int palleys ghegaen en vraechden de bewaerders waer zijn oom was, den koning Pepijn, en Oursson ende de .XIJ. Genooten van Vranckrijck. Ende hem werdt vertelt datse in pelgrims habijt nae Jerusalem op reyse waren om ’t Heyligh graf te visiteren.

Als Valentijn dit hoorde, seyde hy: “God wilse bewaren, ende ick salse hier verbeyden tot datse weder komen, ende salse alsdan leyden daer mijn vader gevangen is, want hy is int Casteel Fort.”

De Francoyse waren seer verwondert als sy ’t Casteel hoorden noemen, wantse wel gehoort hadden dat in al de werelt gheen stercker plaetse en was. Aldus bleef Valentijn in de stadt van Angorien verwachtende de komste vanden koninck Pepijn ende vande .XIJ.

Genooten, maer te vergeefs, wantse by den valschen Hanefroy verkocht ende verraden waren.

*Hoe den koningh Brandesier ende Lucra in Jerusalem vingen
den koningh Pepijn met de .XIJ. Genooten.*

Het .LI. capittel.

Nu so is de Koning Pepijn met de .XIJ. Genooten van Vranckrijck gekomen in Jerusalem om het Heyligh Graf te besoecken ende om devotie te doen ende de steden te visiteren daer onse Gesontmaker den doot heeft ghestorven. So zijne gegaen by den patriarch die den last had om het Heyligh Graf te besoecken. Die gaf hun een gheleytman om hun te leyden tot alle de heylighe plaetsen.

Als zy aldus pleghende waren hun devotie inde stad van Jerusalem, so is de koningh Brandesier met de koningh Lucra ende de koningh van Indien door het ingeven vanden vermaledyden Hanefroy daer gekomen met groot gheselschap van Sarazijnen, ende gingen aen den koning van Surien, die 't land doen tegenwoordich hielt. Als de koning van Surien dese koninghen sach, so was hy seer verwondert van hun komste. Als hyse ghegroet hadde, so heeft hy hun ghevraecht: "Mijn heeren, wat isser dat ghy hier komt? Ick weet wel dat ghy hier niet en komt sonder groote oorsaken ..."

Doen seyde Brandesier: "Heer koningh, daer is een kersten hont by ons gekomen ende heeft ons geadverteert dat den koningh Pepijn met de .XIJ. Genooten van Vranckrijck in dese stadt zijn. Dat sijn de principaelste vyanden van onse wet, die ons al den last doen die sy mogen, ende hebben noch in korten tijt mijn stadt van Angorien ingenomen ende een groot deel van mijn lant berooft ende mijn volck gedoodt. Daerom zijn wy hier ghecomen om hunlieden te vangen. Dan mogen wy doen met Vranckrijck alst ons believen sal, ende van heel Kerstenrijck sullen wy heeren ende meesters wesen!"

"By Mahon," seyde de koningh van Surien, die den Tempel van Salamon in hadde, "mijn heeren, ghy segt wel ende wijselijck! In dese sake ben ick te vreden. Doeget alst u belieft, want wy daer in gehouden zijn alsulcken volck t'onder te doen, want wy onsen god daer dienst aen doen sullen. Ik sal u seggen wat wy doen sullen om ons opset te volbrengchen: Ick sal doen vragen aenden patriarch of hy geen pelgrims

en heeft uyt Vranckrijck, dat hyse by my brenghe. Ick soude geerne eenen brief na Vranckrijck seynden ...”

Aldus so is de bode gegaen vanden koning tot den patriarch ende heeft hem geseyt: “De koninck van Surien doet u vraghen oft ghy geen Francoysen en hebt: Die sout ghy by hem seynden!”

Doen is de patriarch ghegaen daer sy aende tafel saten – wantse hun pelgrimagie ghedaen hadden – ende heeft hun geseyt: “Mijn heeren, de coning van Surien doet u ghebieden als dat ghy van stonden aen by hem sult comen.”

“Och lacen,” seyde de coning Pepijn, “ick weet certeyn: Indien hy my kent, ick en sal nimmermeer uyt zijn handen komen noch wederkeeren in Vranckrijck ... Ick sal u seggen wat wy doen sullen: Ick rade dat wy mijn sone Hendrik maken de opperste van ons allen, ende ick sal hem zijn bagagie na dragen als of ick sijn dienaer waer, ende in sulcker manieren en sal ick niet bekent worden.”

“By God, heer coning,” seyde Hendrick – die van dit verraet wel wiste – “en spreckt daer niet af! Also ick u sone ben, ick behoort u te dienen. Daerom en sal ick daer niet in consenteeren dat ghy onder my staen soud ende my dienen. Hier is Milioen d’Angler, dat een vroom stout man is, die sal de saecke wel doen die ghy opgheset hebt, bad dan ick soude. Ende indien hy ’t niet doen en wil, soo neemt Oursson, die een stoudt man is, oft Garnier oft Samson oft die ’t u belieft ...” Aldus heeft hem de verrader ontschuldicht.

De coninck Pepijn was kleyn van statueren, daerom seyde hy: “Ick sorghe dat ick gekent sal worden door verraders oft bespieders die wel eer in Vranckrijck gheweest hebben, daer door ick gemelt en van lijf ter doot sal gebracht worden ...”

“Heer coningh,” seyde Milioen d’Angler, “dat u edelheyt belieft dat sal ick doen!”

Aldus zijnse gegaen na den koning van Surien die hun ontboden hadde. De hertoch Milioen d’Angler wert seer ge-eert als een coning, ende Pepijn ginck hem na als een dienaer, qualijck ghekleedt, quade schoenen had hy aen, ende geleeck wel een man daermen luttel op dencken soude. Also zijn sy gekomen by den coningh van Surien.

Die goede patriarch leydense by den coning van Surien, die van geen quaet en wiste, ende als hyse by den coning geleyt hadde, so is hy van daer gegaen.

Doen seyde de coning van Surien: “Ick ben versekert dat ghy Francoysen zijt ende hier komt om my te verspieden, ende onder u geselschap is den coning Pepijn, die nu hout de stadt van Angorien en veel volcks van ons dootgeslagen heeft, ende by mijnen god Mahon so en sal hy nimmermeer in Vranckrijck wederkeeren!”

“Heer,” seyde een van de .XIJ. Genoten, “ghy sullet ons vergeven, want in dit geselschap en is de coning van Vranckrijck niet.”

“Swijght ghy stille,” seyde de coning van Surien, “ick ben van u saken wel geadverteert. Ick sweer u by den god Jupiter: Indien de coning hem niet en openbaert, ik sal u allegader doen hangen sonder vertreck!”

“Heer coning,” seyde de verrader Hendrick, “en wilt op my niet peysen dat ickt ben.”

Doen dacht de hertog Millioen wel datse verraden waren ende seyde overluyt: “Heer, ick sal u niet liegen, ick ben den coning van Vranckrijck! Maer een dinck zal ik u seggen: dat wy hier gekomen zijn om het Heyligh Graf te besoecken. Soo en behooren wy in geender manieren in u landt schade te lijden oft ghevanghen te worden, want ’t recht daer af also is dat alle de Kerstenen mogen vryelijck gaen en komen hun bedevaert te doen midts betalende de tribuyt die u toe komt, die wy al betaelt hebben na d’ordonnantie van desen lande, daer door ghy ons onrecht doet in dese saken ons te molesteren.”

“By Mahon, gy sult seggen dat gy wilt, ’t en is geen dach noch tijt dat ghy u ontschuldigen meught, want ghy hier gekomen zijt om ons landt te bespieden!”

Doen dede hy roepen Brandesier ende Lucra ende seyde tot hun: “Mijn heeren, neemt dese valsche Kerstenen ende doeter mede al wat u belieft. Ick setse in u handen om te doen sterven also’t u goet duncken sal.”

Aldus zijn de pelgrims uyt Vranckrijck ghevangen ende vast gebonden.

Doen seyde Brandesier: “Mijn heeren, ick begheer dat dese valsche Kerstenen sullen ghebrocht worden in mijn Casteel Fort. Dan sullen wy gaen voor Angorien om dat weder te krijghen met al onser macht. Daer na sullen wy gaen in Vranckrijck om alle ’t landt in te nemen ende te brenghen onder ons obediencie, want wy daer geen coninck noch heer vinden en sullen die ons wederstaen sal. Ende weder ghekeert zijnde zullen wy eenen seeckeren dach ordineeren om van alles te spreecken ende de gevangenen te deelen als dat behoort.”

“Mijn heer,” seyde de coningh van Indien, “ick en begeer niet meer voor mijn deel te hebben vande ghevanghenen dan den kleynsten man, daer van ick maken sal mijnen dwerch, ende sal altoos met my rijden, om dat hy soo kleyn is. Ick laet my duncken dat hy getrou is. Ick sal hem noch goet doen, indien hy sijn geloove wil versaken!”

In die begheerte accordeerden alle de coningen ende gaven hem den coning Pepijn, die de coningh van Indien met hem nam ende hiel hem in grooter weerden, hoewel hy groot verdriet leedt.

*Hoe de coningh van Indien met hem nam den coning Pepijn,
niet wetende dat hy coningh van Vranckrijck was.*

Het .LIJ. capittel.

Aldus soo nam de coning van Indien met hem den goeden coningh Pepijn sonder hem te kennen. Maer als hy wech reysen soude van de .XIJ. Genooten, soo waren zy seer bedroeft onder hun, maer niemant en dedet blijcken datse bedroeft waren, om dat niemant mercken en soude. De vrome heeren sagen hunnen coning aen, maer daer en was niemant die hem groeten dorste noch “adieu!” segghen, om dat hy niet bekent en soude worden.

“Och lacen,” seyde hy in hem selven, “moghende Godt, wilt my helpen ende vertroosten! Indien ick U gratie niet en verkrijge, so ben ick de armste man op aerden levende ... Och lacen mijn goede vriend Milioen d’Angler, ick behoor u wel lief te hebben, want ghy u lijf om mijnent wille in alsulcken avonture set. Hendrick, Hendrik, ghy hebt u wel bewesen dat ghy my niet lief gehadt en hebt, als ghy my in mijnen noodt begheven hebt! ’t Kint en behoort niet wel te varen, dat zijn ouders inden noodt begeeft. Och mijn koninginne Barthem, ick en sal u niet meer sien. Och mogende Godt, wilt toch bewaren mijn soon Carolus, want ick weet dat de verraders u sullen aen doen menigen last ende tribulatie, want ghy noch kleyn zijt ende hunlieden niet en kondt wederstaen ...” Alsoo beklaghde hem de coningh Pepijn met schreyende ooghen.

Als Rosemonde verstont dat de koning van Indien quam, soo is zy hem te gemoedt gegaen, want sy hem seer begeerde ende bewees hem groote vrientschap, en zijn in ’t palley s gegaen ende maeckten groote vreughde. De vrouwe besagh den coningh Pepijn, die seer wel

gemaect was van lichaem hoe wel dat hy kleyn was, ende vraeghde den koningh van Indien: “Mijn heer, wie heeft u desen kleynen man gegeven? Hy gelijkt wel een eerlijck man te wesen en uyt eenen eerlijcken boesem gekomen te zijn.”

“Mijn vrouwe,” seyde den koningh, “hy is my gegeven ende is metten koningh van Vrancrijk ende met de .XIJ. Ghenoten ghekomen in Jerusalem, daer hy mede ghevanghen is gheweest. Ende indien hy zijn gheloove versaken wil, ick sal hem veel deuchden doen.”

De coning Pepijn sprack niet een woort, die wel een ander hert hadde.

Doen 't tijt was dat de coningh eten woude, ginck Pepijn in de keucken, ende de coningh vraechde hem oft hy niet koken en konde, dat hy hem een sause maecken wilde van gebacken broot.

Pepijn hevet van stonden aen alsoo wel genaect, dat de coningh van Indien gheen sause noch spijsse eten en wilde dan die Pepijn bereyt had, 't welck de keuckemeesters al te samen seer speet, ende hadden op Pepijn grooten haet.

Het ghebeurde dat de coningh Pepijn beval te bereyden eenen pauwe, soo is hy nae de keucken ghegaen om te doen dat hem de koning bevolen hadde, ende zy begosten alle met Pepijn te spotten, soo wel de kleyne als de groote, ende sloegen hem al spottende. De coning Pepijn nam 't al in patientie en is gegaen om de spijsse aen 't vyer te leggen. Ende d'opperkock, die hem seer hate, die quam by hem ende nam een brandende kole ende wierpse na Pepijn, die hem daer af verbrande ende swoer dat hy hem wreken soude, ende is by den Sarazijn gekomen ende heeft hem alsulcken slach gegheven tusschen hals ende hooft, dat hy ter aerden storte. Doen gaf hy hem noch een slach op zijn hooft, dat hem 't bloedt over zijn aensicht liep.

Als de andere dienaers vanden kock sagen dat hun meester aldus ghehanteert was, soo hebbense Pepijn van alle zijden besprongen, d'eene met stocken, d'ander met messen. Pepijn, die stout van herten was, die en weeck niet, maer swoer by Godt dat hy liever te sterven hadde dan sulcke versmaetheyt te lijden van alsulcke honden, ende is ghetreden nae eenen jonghen die een schotel in de handen hadde om hem daer mede te slaen, ende Pepijn gaf hem alsulcken slag dat hy doot ter aerden viel.

Dit geroep ende gekrijsch quam voor den coning. So ontboodt hy datmen Pepijn vangen soude en brengen hem om justitie daer over te doen nae gelegentheynt der saken.

Als hy voor den coninck was, so heeft hem den coninck geseyt: “Ghy quade katijf, hoe zydy soo stout dat ghy mijnen opperkock in mijn hof dootgeslagen hebt? Nu seght my hoe dattet toegegaen is, of ick sal u doen dooden!”

“Heer coninck,” seyde Pepijn, “ick sal u de waerheyt seggen: Ick waer inde keucken om u pauwen te bereyden, also ghy my bevolen had. So is daer gekomen den opperkock en heeft my met een brandende kole gheworpen ende my verbrant, en ick en weet niet waeromme. Soo heb ick een groot hout genomen ende heb hem so grooten slach gegeven op zijn hoofd, dat hy my niet meer verbranden en sal!”

De coninck ontboot de ander dienaers vander keucken, die beleden dat de saecke also geschiet was.

Als de coninck de waerheyt wist, so had hy hem liever dan te voren en gheboot dat niemant in sijn palleys soo stout weesen en soude, die Pepijn eenich verdriet aen doen soude. Sint die tijdt was Pepijn gheert ende ghepresen, soo wel van kleyne als van groote.

Nu sal ick hier laten van dese materie ende spreken vande schoone Escleremonde.

*Hoe de conink Pepijn was by den coninck van Indien
ende kennisse kreech vande schoone Escleremonde.*

Het .LIJ. capittel.

De coninck van Indien die Escleremonde opgesloten hiel, als voren verhaelt is, dede haer nochtans brengen vande alderbeste spijs daer hy selver af at. So gebeurdet op eenen avont dat de conink van Indien Pepijn ontboot ende seyde: “Gaet in de kamer, daer staet een venster. Daer zuldy vinden een arm rasende mensch, die suldy de spijs dragen!” Coning Pepijn nam de spijs ende brochtse de vrouwe, alsoo hem de coninck van Indien belast hadde.

Soo haest als hy de vrouwe sach, soo hadt hy daer groot medelijden mede ende seyde: “Mijn lieve vriendinne, Jesus moet u vertroosten, die den doot om onsent wil ghestorven is. Hebt betrouwen in Hem ende dient Hem van goeder herten. Hy sal u wel vertroosten in u lijden,

indien ghy een vast geloove in Hem hebt ende 't sacrament des Doopsels aenneemt!”

Als de vrouwe van Godt hoorde spreekken, so is sy hem wat naerder gekomen ende zeyde: “Mijn goede vrient, en weest niet vervaert voor my. Segt my oft ghy kersten zijt oft niet, oft segdy dese worden uyt fantasie?”

“Vrouwe, ick ben een goet Kersten,” zeyde Pepijn, “ende ick ben uyt Vranckrijck.”

Doen zeyde de vrouwe al lacchende: “Ghy sout dan wel kennen den coninck Pepijn ende zijnen neve Valentijn?”

“Dat is waer,” seyde Pepijn, “ick kenne oock wel zijn broeder Oursson ende de keyser van Griecken, hun vader, met de .XIJ. Genooten, ende Belesante, hun moeder, die kenne ick seer wel.”

Als de vrouwe dit hoorde, so begonst sy deerlijcke te schreyen ende seyde: “Och lacen mijn goede vrient, mach ick mijn betrouwen op u setten?”

“Ja ghy,” zeyde Pepijn, “als oft ick u eygen vader ware, alle 't geen dat u believe sal, want gy van my niet gemelt en zult worden.”

“Mijn goede vrient,” seyde de vrouwe, “weet dat ick my dus sieck gelate. Ick ben also gesont als ick oyt geweest ben! Ick ben een Kersten ende ick heb getrout den edelen ridder Valentijn. Maer ick ben genomen geweest vanden vermaledijden coninck Trompaert,” ende vertelde al haer saken soo die ghepasseert waren ende hoet met haer stondt.”

Als Pepijn dit ghehoort hadde, so begonst hy so deerlijck te schreyen ende te suchten, bedenckende de avontuere der werelt ende den loop der planeten, hoe wonderlijck datse waren, ende seyde in hem selven: “O mogende Godt, wat is dese duysterheydt des wereldts? Ick sie de edele vrouwe in aldusdanighen verdriet haer leven leyden om haer sekerheydt te houden. Ha Valentijn, mijn neve, men behoeft u niet te vragen in wat verdriet ghy zijt om de schoone Escleremonde, die ghy aldus verlooren hebt. Oft God beliefdte dat ghy dit wist, dat ick ghevonden hebbe die om uwent wil groot verdriet lijdt van daghe te dage, niet wetende dat zy van u vertroost sal wesen.”

Nae dese woorden soo sagh hy die vrouwe aen ende seyde: “Schoon vrouwe, ick weet certeyn wie ghy zijt, maer ghy en weet niet wie ick ben. Maer om dat ghy u betrouwen op my gheset hebt ende al u secreet my te kennen ghegeven hebt, soo wil ick u segghen wie dat ick ben, alsoo ghy my hier siet: Ick ben den coning Pepijn van Vranckrijck,

daer de fortuyne op gevallen is dat ick moet dienen den coningh van Indien, in dusdanighen verdriet ende lijden als ghy nu siet. Ick weet wel dat Valentijn, mijn neef, u soeckt met grooter arbeyt van sijn lichaem sonder yet te rusten. Indient God belieft, als ick hope, soo sal hy korts tijdinge hebben van u, daer door dat ghy noch met vreughde sult leven.”

Met dese woorden soo is de vrouwe in onmacht gevallen, ende Pepijn heeft haer gelaten ende is by den coningh van Indien ghegaen, die ter tafel was geseten.

*Hoe de koningh Brandesier de gevangenen van Vranckrijck
in zijne ghevanckenisse leyde.*

Het .LIV. capittel.

De coningh Brandesier meynende te hebben den coningh, is met hem ende de .XIJ. Ghenoeten ghereyst naer sijn Casteel Fort, alwaer hy sijn liefste dochter Galasie vindt, die hy verhaelde in wat manieren hy de Francoysen ghekreghen hadde, dewelcke hy al t'samen dede stellen inde ghevanckenisse, daer den keyser met den Groenen Ridder ende Hanefroy saten, 't welck Hendrick meest verdroot om dat hy sijn verraedt aen den coningh Brandesier niet en hadt kunnen ontdekken, want hy d'eerste was die daer inne ghelaten werdt ende na hem Milioen d'Angler, die op Hanefroy viel ende hem des beklaeghde.

Milioen die hem wert kennende seyde: “Gaet aen d'een zijde, want daer komender meer die oock plaetse moeten hebben! Maer hoe komt ghy hier, dewijle wy u in Angorien hadden gelaten?”

Den verrader seyde op een avondt ghevangen ende aldaer ghebracht te wesen ende vraeghde oft sijn vader coningh Pepijn oock by hun was. Ende alsoo men hem “neen” seyde, soo geliet hy hem gheheel blijde, maer hy wenschte dat hy ghehangen hadde gheweest.

Aldus sat hier gevangen de bloeme van Vranckrijck in grooter miserien, soo datse meer wenschten te sterven als te leven, behalven Oursson die hun allen troosten ende vermaende tot patientie, seggende dattet Godt alsoo beliefte, ende daerom niet mistroostigh behoorden te wesen, maer te vertrouwen op Godt ende op de goede vrienden ende Valentijn mijn broeder ende op de vrome Pacolet – maer hy en wist niet dattet Casteel soo sterck ende met gheen nigromantie te winnen en was.

Als Brandesier de heeren in de gevanckenis hadde doen brenghen seyde hy tot sijn dochter Galasie: “Ick wil gaen in Falasien om mijn heyr te vergaderen, ende daer sal ick vinden de coningh van Groot Indien ende coningh Lucra, die met my komen sullen in ’t lant van Angorien, dat de Francoysen nu inghenomen hebben. Soo is mijn begeeren dat ghy de ghevangenen wel bewaert, ende u schoon lichaem!”

“Heer vader,” seyde de maghet, “voor my en hebt geen sorge, ende van de ghevangenen en suldy niet dan goede tijdinghe hooren.”

Aldus is Brandesier ghereyst naer Falasien, daer hy sijn volck vergaderde. Daer quam den coningh Lucra met een machtigh heyr [van] volck, maer den coningh van Indien die sont alleenlijck sijn volck, want sijn vrouwe Rosemonde sieck lagh ende sterf binnen neghen daghen, daer door de coningh seer bedroeft was ende lagh te bedde van rou twaelf dagen lanck sonder yemandt toe te spreken – daer den coningh Lucra niet droevigh om en was, want hy hem niet lief en hadde, om dat hy hem sijn wijf Rosemonde ontnomen hadde.

*Hoe Brandesier sijn heyr vergadert hebbende in Falasien
na Angorien ghevaren is.*

Het .LV. capittel.

Als den coningh Brandesier met Lucra hun heyr vergadert hadden, soo zijn sy t’schepe gegaen ende zijn ghekomen inde haven van Angorien. Als de wacht van der stadt sagh den Brandesier inde haven komen, soo zijn sy tot Valentijn gheloopen, die verwachtende was den coningh Pepijn met de .XIJ. Ghenoeten van Vranckrijk ende hem sulcx geseyt. Als Valentijn sagh de tenten van Brandesier opgherecht voor de stadt van Angorien, beklaeghde hy seer den coningh Pepijn, sijn oom, ende seyde tot Pacolet: “Mijn goede vrient, onse saken gaen qualijck, dat ick niet weten en magh hoe ’t met den coningh Pepijn gaet.”

Pacolet seyde: “Laet my begaen. Van stonden aen sult ghy nieumare hebben!”

’s Anderdaeghs vroegh is Pacolet van Angorien ghereyst int heyr vande Sarazijnen by coningh Lucra. Als de koning Pacolet sagh, so heeft hy hem gevraeght na sijn meester.

“Och heer koningh, hy is lange doot ... Ick soeck een goede meester.”

“Soon,” seyde de koningh Lucra, “ick wil u wel onderhouden ende oock loonen, indien ghy my wel dient.”

Doen seyde Pacolet: “Ick en begeere anders niet!”

Doen bleef Pacolet in de koninghs Lucra dienst, maer het en verginck hun niet wel aen beyde zijden.

Als den nacht aenquam, soo dede Pacolet door sijn konste den koningh Lucra slapen ende sette hem op een peert ende voerde hem inde stadt van Angorien in 't palleys. Valentijn was seer verblijt als hy den coningh Lucra sagh.

Als nu de coningh Lucra ontweckt was, soo was hy seer verwondert dat hy daer inde zale was, en Pacolet, die hem qualijck voorsien hadde, quam by Lucra en seyde hem: “Heer koningh, ick ben u dienaer. Belieft u my yet te bevelen?”

Doen bekende Lucra dat hy verraden was ende track een scherp mes uyt ende stack Pacolet daer mede in sijn lijf dat hy doot ter aerden viel, daer af Valentijn seer bedroeft was ende seyde: “Nu mag ick wel seggen dat ick een goet vrient verloren hebbe ende en sal nimmermeer soo ghetrouwen dienaer krijgen. Ick ben alleen in dit verdriet, verre van mijn vrienden en seer na by mijn vyanden. Och lacen koning Pepijn, waer blijfdy dus lange? U lange toeven sal u schade wesen. O ghy valsche Lucra, gy hebt ghedoot den genen daer ick mijn troost op geset hadde, ende ghy sullet dier genoegh bekoopen!”

“Daer en leyt my niet aen,” seyde de koningh Lucra, “nu ick my gewroken hebbe van die my verraden heeft.”

Doen is Valentijn by Pacolet gegaen ende heeft de tafelen uyt sijnen boesem ghenomen, daer al sijn secreten in gheschreven stonden van zijnder konsten, die hem wel te passe quamen ende dienden.

Op de selve ure woude Valentijn datmen den coning Lucra soude verwijzen ter doot, maer de heeren vonden gheraetsamer datmen hem in eenen toren wel bewaren soude: “Oftet ghebeurde dat een van onse heeren ghevangen worden van de Sarazijnen, datmen d'een tegen d'ander soude laten uytgaen.”

Als de koningh Lucra inde gevanckenis was, dede Valentijn 't lichaem van Pacolet eerlijck ter aerden doen, die van kleyne ende groote beschreyt wert.

*Hoe de koning Brandesier wist dat de koningh Lucra
in Angorien was ende Valentijn dede vragen
oft hy hem Lucra wilde laten rantsoenen.*

Het .LVI. capittel.

's Anderdaegs vroegh wasser een groot rumoer onder de Sarazijnen om den coningh Lucra die sy verloren hadden, en boven al bedreef den koningh Brandesier groot misbaer ende dede over al vragen na den koningh Lucra. Alsdoen quam daer een bspieder die hem seyde dat hy in Angorien was, ende dat hy Pacolet ghedoot hadde.

Den koningh Brandesier was verblijdt vande doot van Pacolet ende wederom bedroeft dat Lucra ghevanghen was, ende heeft een bode ontboden die Fransoys konde ende seyde: "Gaet henen inde stadt van Angorien ende [seght] tot Valentijn: Indien hy my seynden wil den coningh Lucra, ick sal hem weder seynden den koningh Pepijn van Vranckrijck oft den keyser van Griecken met sijn soon Oursson oft eenighe vande .XIJ. Genoten van Vranckrijck oft Hanefroy oft Hendrick oft den Groenen Ridder, so wie hy van dien liever heeft."

Den bode is gereyst na de stadt van Angorien die daer by stont. Men dede hem de poorte op om dattet een bode was, ende als hy inde stadt was, begeerde hy Valentijn te spreekken, daer hy van stonden aen by gebrocht wert. Ende als hy voor Valentijn was gekomen, soo heeft hy hem eerweerdelijck gegroet ende heeft sijn bootschap gedaen alsoo Brandesier hem belast hadde.

Valentijn was seer verwondert ende seyde tot de bode: "Hoe mach dit wesen dat Brandesier soo menigh edelman in sijne ghevanckenisse mach hebben, ende hoe magh hyse ghevanghen hebben?"

"Mijn heer," seyde den bode, "ick salt u edelheyt seggen. De koningh Pepijn met de .XIJ. Ghenoeten ende Hendrick ende Oursson reysden nae Jerusalem in pelgrims habijt met luttel gheselschap om 't Heyligh Graf te visiteeren. Doen quam de tijdinghe aen Brandesier, daer hy blijde om was, maer wie de verrader was dat en weet ick niet. Ende hy dede so veel dat hyse binnen Jerusalem gevangen heeft ende brochtse in sijn Casteel, dat alsoo sterck is datment niet winnen en magh.

Gheeft my een korte antwoorde, ende wildy wijselijck doen, soo laet uyt gaen de coningh Lucra tegen een van u beste vrienden.”

“Bode,” seyde Valentijn, “ick sal u terstondt antwoordt gheven.” Ende hy is gegaen inde sale ende dede sijn heeren by hem komen ende seyde: “Mijn heeren, ick magh uyt de ghevanckenis van Brandesier verlossen den keyser mijn vader, die my ghewonnen heeft, of mijn broeder Oursson oft mijn oom den coningh Pepijn, die mijn alderbeste vrienden ende naeste magen zijn, soo wilt my hier in raden wie ick voor koningh Lucra nemen sal?”

De heeren antwoorden: “Hier en is niet te raden. Ghy weet dat een yeghelijck ghehouden is aen sijn vader oft moeder, ende by alle natuerlijcker reden ende liefde soo suldy u vader verlossen.”

“Mijn heeren,” seyde Valentijn, “ghy spreeckt wijselijck, maer ick ben van ander sin. Ende om te spreken inde rechtveerdigheyt, soo weet ghy alle wel dat mijn moeder Belesante met groot onrecht van mijn vader ghebannen is gheweest uyt alle haer landen, so schandelijck als oft sy een openbaer sonderse hadt gheweest, ende in alsulcken verdriet ghestelt datse [my] ghebaert heeft int Bosch van Orliens in groot perijckel van haer lijf. En dat ick niet verslint en ben vande wilde beesten danck ick mijn oom den koningh Pepijn, die my daer vant ende heeft doen opvoeden sonder my te kennen, ende my ridder ghemaect heeft, ende alle 't goet dat ik hebbe dat is van hem ghekomen. Ende de keyser, mijn vader, en heeft my noyt soo veel ghegheven als een paer spooren noch in mijn verdriet niet te hulpe ghekomen ... Daerom ben ick ghesint de coning Pepijn te verlossen voor den koning Lucra. Ende indien ons Godt gratie gheeft, ick hope dat wy soo veel doen sullen dat wy den keyser met alle de andere verlossen sullen.”

Als de heeren hoorden de groote wijsheydt van Valentijn waren sy seer verwondert ende seyden allegader dat hy wijselijck dede, ende sy accordeerden in sijn voornemen.

Doen seyde Valentijn totten bode: “Mijn goede vriendt, ghy sult wederkeeren by coningh Brandesier ende hem segghen dat ick te vreden ben hem te leveren den coningh Lucra op sulcker conditie dat hy mijn weder levere alleen den coningh van Vranckrijck ende niemant anders.”

Doen is de bode van daer ghereyst ende dede sijn boodtschap aen Brandesier, alsoo hem Valentijn bevolen hadde.

“By Mahon,” seyde den coningh Brandesier, “de groote meesters zijn aldermeest ghe-eert ... Die hy begeert, sal ick hem leveren, als voor gesproken is.”

*Hoe den bertog Milioen d’Angler gelost wert
voor den coningh Lucra.
Het .LVIJ. capittel.*

Koningh Brandesier verstaen hebbende dat Valentijn coningh Pepijn voor coningh Lucra wilde hebben, heeft hy terstont boden na sijn dochter Galasie beschickt, begeerende datse hem coningh Pepijn seynden soude om coningh Lucra voor hem te lossen, die de Christenen ghevangen hadden. Galasie de begeerte haers vaders verstaende, belaste de stockwaerder dat hy coningh Pepijn uyt de gevanckenisse soude halen.

Als hy quam aen der gevanckenisse, soo riep hy met luyder stemme: “Laet den coningh van Vranckrijck uyt komen!”

Als Milioen d’Angler dat verstont, soo heeft hy soetelijck gheantwoort: “Mijn vrient, ick ben hier. Waerom roept ghy my? Sal ick sterven, so bid ick Godt dat Hy mijnder ontfermen wilt, ende om ’t heyligh geloove wil ick met goeder herten sterven!”

“Heer,” seyde de stockwaerder, “en hebt gheen sorge! Ghy sult verlost worden voor eenen coningh die de Kerstenen gevangen hebben.”

Als Hendrick dat verstont, soo beklaeghde hy hem dat hy sijn heer vader ontseydt hadde, dat hy gheen coningh ghemaekt en was van Vranckrijck, als men ’t hem boot.

Als Milioen d’Angler verlost wert uyt de ghevanckenisse schreyden al d’ander heeren ende namen oorlof aen hem.

“Och lacen,” seyde den keyser van Griecken, “groet my mijn soon Valentijn. Ende [doen seyde] Oursson: “Ende ick gebiede my tot hem, ende seght hem in wat verdriet dat wy hier zijn. En indien wy geen troost van hem en krijghen, soo moeten wy hier van ongevalligheydt sterven.”

“Mijn heeren, neemt eenen moedt ende hebt een luttel patientie. Indien ’t Godt belieft, soo sal ick nimmermeer in Vranckrijck keeren, ghy en sult ontlast wesen van u gevanckenis!”

Alsoo is hy uyt de ghevanckenisse gegaen, ende d'ander zijn daer ghebleven in grooten druck ende lijden.

Doen Milioen d'Angler uyt was, so is hy gegaen by de schoone Galasie ende nam oorlof aen haer, die hem met soete woorden haren godt Mahon beval. Alsoo is den hertogh Milioen ghereyst metten boden die om hem quamen op de haven van der zee. Doen zijn sy t'schepe gegaen ende zijn in korter tijdt ghekomen in 't heyr van Brandesier.

Als Brandesier hem sagh, soo heeft hy geseyt: "Heer coningh, zijt willekom! Weet ghy wel waerom ick u ontboden heb? Gaet met mijn volck, die u hier ghebrocht hebben, tot in Angorien ende seght Valentijn, dat hy my wederom seynt den coningh Lucra in u stede, alsoo dat besloten is!"

"Heer coningh," seyde Milioen, "dat ghy wilt, sal ick doen en sal u de beloften houden: Indien u den coningh Lucra niet gesonden en wort in mijn stede, soo sal ick my weder in uwen handen geven, soo meught ghy met mijn lichaem doen al dat u edelheydt believen sal."

"By Mahon," seyde Brandesier, "ghy spreeckt koenelijck. Ick en begeere anders niet van u edelheydt. Gaet in den naem van Mahon, die moet u geleyden."

Alsoo is Milioen d'Angler ghereyst met die hem gheleyden in de stadt van Angorien sonder wedersegghen tot in 't palleys, daer sy Valentijn vonden. Ende als Valentijn Milioen d'Angler sagh, so heeft hy hem seer vriendelijck inde armen ghenomen. Ende Milioen heeft Valentijn in 't secreet vertelt hoe dat sy ghevangen werden in Jerusalem ende hoe de koningh van Indien met hem gheleyt heeft den coningh Pepijn sonder hem te kennen, ende hoe dat hy sijn naem verandert hadde, ende seyde hem mede hoe dat de ander ghevanghen laghen in het Casteel.

Als Valentijn de sake verstont, soo seyde hy: "Ghy hebt wijselijck ghedaen! Ende door de trouwigheydt die ghy nu aen den coningh ghedaen hebt, soo zijt ghy nu van u vyanden bevrijt ende hebt den coningh Pepijn beschermt, wiens doot de Sarazijnen boven al begeeren."

Als Valentijn aldus met Milioen gesproocken hadde, soo dede hy den coningh Lucra halen ende seyde: "Heer coningh, voor desen tijt zijt ghy vry. Maer denckt om mijn goede vrient Pacolet, die ghy gedoot hebt. Ick beloove u: indien ick u in 't ghemoet kome in eenige batalie of elders, dat wy sullen sien wie van ons beyde de vroomste is!"

Met dese woorden is de koningh Lucra seer blijde wegh gegaen. Als hy uyt de poorte was, soo zijn de Sarazijnen hem teghen ghekomen ende bedreven groote feeste om sijn wederkomste.

*Hoe Valentijn ende den hertogh Milioen d'Angler
uyt Angorien reden op de Sarazijnen,
ende hoe de Sarazijnen den strijt verloren.*

Het .LVIIJ. capittel.

Als Milioen d'Angler by Valentijn in de stadt van Angorien was, soo ordineerden sy hun batalie van .L.^M mannen, ende zijn alsoo uyt de stadt ghekomen in schoone ordinantie met hun standaerde ende banieren.

Als Brandesier dese tijdinge hoorde, soo dede hy sijn trompetten slaen en heeft sijn batalie gheordineert van .LX.^M mannen en hadde by hem .XIIJ. coningen, die hem al onderdanigh waren.

De Kerstenen zijn daer by ghekomen om in hun heyr te slaen, maer zy waren soo wel gheordineert datmen daer niet in komen en mocht sonder grooten arbeyt.

Doen leyde Valentijn sijn lancie inde klincker ende riep met luyder stemme: "O ghy kersten heeren, neemt eenen moedt en denckt om 't bloet dat onsen Schepper ghestort heeft aen de galge des cruys om onser aller wille!"

Daer begon eenen stercken strijdt, ende de Kerstenen zijn met al hun neerstigheydt na den standaert van Brandesier ghetreden, die by hem hadde den coningh Lucra met een groot gheselschap van Sarazijnen. De Kerstenen hebben de Sarazijnen seer scherpelijck bevochten, en zy hun beschermt. En om den standaert van Brandesier waren .L.^M mannen, die voor hun hielden groote stercke schilden, daer door de Kerstenen hun niet deeren mochten.

Doen quam daer den admirael van Calcidonien by een Francoys, die hem fel sloegh ende quetste hem seer. Soo is hy voort gereden ende heeft een ander Francoys met een hamer gheslagen op sijnen helm met sulcker kracht dat hy hem 't hoeft geklooft heeft. Maer al eer hy wederom op kost komen, soo heeft hy 't selve sop ghesoopen. Daer quam een joncker uyt Normandien den admirael te gemoedt ende sloegh den admirael doot voor de voeten van Milioen d'Angler. Door sijn vromigheydt soo maecken Milioen den joncker ridder ende seyde:

“Denckt altoos om wel te doen! En al de ghene die hun toonen alsoo ghy ghedaen hebt op desen dagh, die sal ick ridder slaen.” Daer door is daer gheweest menigh edelman, die daer zijn vromigheyt ghetoot heeft om de ridderschap te hebben.

Dese batalie duerde soo langhe dat de sonne op haer ondergaen was. Maer als de Kerstenen saghen dat de Sarazijnen vertrecken wilden, soo zijn de Kerstenen hun nae ghevolght, waer door Brandesier en Lucra seer benaut waren. Al den nacht duerde de batalie seer vervaerlijck. Daer wert groot vuyr aengheleyt tot allen kanten.

Als den dagh aengekomen was, doen begost den strijdt aen beyde zijden. Daer waren soo veel dooden dattet bloedt over 't velt liep als een fonteyne.

Men derf niet vraghen van Valentijns vromigheyt. Hy stack hem in 't alder sorghelijckste van de batalie teghen der Sarazijnen danck, en Milioen volghde na Valentijn. Die sloegh aen alle zijden man en peert ter aerden, soo dat geen Sarazijn soo stout en was, die Valentijn verwachten dorste. Ende hy quam soo verre, dat hy by den standaert quam van Brandesier, ende daer sagh hy den admirael van Indien. Die quam by Valentijn soo sterckelijck, dat hy hem sijn peert doorstack dattet doot ter aerden viel. Valentijn die licht te voet was, heeft hem van stonden aen opgherecht met sijn sweert inde handt ende sloegh aen alle zijden doot daer hy by komen mochte, ende riep met luyder stemmen: “Ghy kersten heeren, denckt om wel te doen!”

Maer hy en soude niet ontgaen hebben en haddet ghedaen Milioen d'Angler die de Sarazijnen dede scheyden als den wolf de schapen, ende alle deghene die hy voor hem vant, sloegh hy ter aerden. Alsoo ontsette hy Valentijn ende leverde hem een peert.

Als Valentijn weder opgheseten was, soo is hy uyt de batalie ghereden om hem wat te ververschen ende dranck eenen teugh wijns. Soo is hy weder ghekeert in het aldersterckste van den strijt.

Als de maerschcalck van Indien sagh dat hy het quaetste hadde, so dede hy al heymelijck sijn volck achterwaert treden in een valeye om hem te bat te beschermen. Valentijn heeft dat voorsien en met Milioen d'Angler besloten, dat hy al heymelijck den maerschcalck na reysen soude. Alsoo wordet ghedaen.

Valentijn is met sijn volck na den maerschcalck toegereyst ende zijn alsoo onder de Sarazijnen gekomen met so grooten moed, dat sy der

heydenen batalie scheurden. Ende Valentijn heeft den maerschalck, die hem meenden te bergen, soo grooten steeck ghegeven met sijn lancie dat man en peert ter aerden viel, maer hy was soo wel ghewapent dat hem de Kerstenen niet deeren en mochten. Doen heeft hem Valentijn ghevangen ghenomen ende vier ridders te bewaren gegeven. Ende doen werdender veel edel Sarazijnen omgebracht ende ghevangen, die Valentijn dede brenghen in de stadt van Angorien en wel bewaren.

Doen bekende Brandesier ende Lucra datse 't quaetste hadden ende Brandesier seyde: "My en dunckt niet dat wy hun sullen moghen wederstaen ... Niet dat wy hier te samen sullen verslaghen blijven. Mijn opinie is dat wy nu vertrecken souden in ons lant. Soo mogen wy op een ander tijt weder komen met meer volcks van wapenen."

"By Mahon," seyde Lucra, "ghy seght waer, want wy 't meestendeel van ons volck verloren hebben. Ende laet ons van stonden aen reysen sonder langher toeven, want 't is beter in tijdt wijcken dan te sterven!"

Alsoo is hunnen raedt ghesloten, ende deden hun standaerden, banieren ende wimpels op doen, ende seyde tot hun volck dat een yegelijck hem selven salveren soude, so hy best mocht.

Doen namen de Sarazijnen de vlucht na de haven, ende de Kerstenen vervolghdense, dootslaende al datse vonden sonder eenige weer te doen. Ende daer bleven soo veel Sarazijnen dat met den coningh Brandesier ende Lucra niet meer schepe en quam dan hondert mannen.

Na datse al de Sarazijnen verslagen hadden, soo zijn de Kerstenen in de tenten ghegaen, daer sy soo grooten schat vonden datse allegader rijck weder ghekeert zijn in de stadt van Angorien om hun te rusten, want zy seer vermoeyt waren.

's Anderdaeghs soo lieten de Kerstenen hun dooden begraven ende danckten Godt over de victorie hun verleent.

*Hoe de koningh Pepijn verlost wert
voor den maerschalck van den koningh van Indien.*

Het .LIX. capittel.

Nae dat de Kerstenen de batalie ghewonnen ende hun dooden begraven hadden, soo is Valentijn in 't paleys ghegaen ende dede voor hem brenghen de ghevangen. Daer wert ghebrocht de maerschalck

vanden coningh van Indien, dien hy vraegde oft hy zijn geloove afgaen woude ende gelooven aen ons geloove.

“By Mahon,” seyde de maerschalck, “ick had liever te sterven!”

Doen vraeghde Milioen d’Angler uyt wat landt hy was.

“Mijn heer,” seyde de Sarazijn, “ick ben de maerschalk vanden coningh van Indien, die ick seer lief hebbe.”

Als Milioen dat verstont, soo heeft hy Valentijn aen d’een zijde ghenomen ende geseyt: “Het is goedt dat wy desen maerschalck gevangen hebben, want voor hem soo sullen wy den coningh Pepijn wederom verkrijgen, die de coningh van Indien met hem nam voor eenen dwerch, als wy gevangen waren in Jerusalem.”

Doen vraeghden sy den Sarazijn oft den coningh van Indien in sijn ghevanckenis niet en hadde een kleyn man van maecksel, dat een Kersten is.

“By Mahon,” seyde de maerschalck, “in sijn ghevanckenis en zijn geen Kerstenen, maer in sijn hof is een kleyn persoon, die altoos met den coningh van Indien rijt, en die brocht de coningh van Jerusalem doen de .XIJ. Genooten gevangen waren.”

“Heer maerschalck,” seyde Valentijn, “dat is hy daer wy na vragen. Ende meughdy soo veel doen dat ghy hem hier doet komen, ghy sult voor hem uytgaen sonder rantsoen te geven, want het mijn dienaer is, ende hy heeft my lange tijdt trouwelijck ghedient.”

“Ick bens te vreden,” seyde de Sarazijn, ende was seer verblijdt.

Doen schreef hy eenen brief aenden coning van Indien, dat hy Pepijn seynden wilde: hy soude ghevrijt worden van al sijn rantsoen.

Als de coningh van Indien den brief verstaen hadde, soo was hy seer verblijdt dat hy voor Pepijn zijn maerschalck weder hebben soude, maer hy en wist niet wat man dattet was. Soo dede hy den coningh Pepijn voor hem komen ende seyde: “Mijn goede vriend, ghy moet gaen in Angorien in plaetse van mijn maerschalck, die ick daer niet laten en soude al waerder uwer hondert als ghy zijt.”

“Heer,” seyde Pepijn, “ick bens te vreden, maer vergheeft my dat ick u alsoo niet gedient en hebbe als u edelheyt toebehoort.”

“Mijn goede vriend, ick bevele u Mahon, dat hy u gheleyden wil!”

Soo is Pepijn aen de venster ghegaen, daer de schoone Escleremonde in was, ende seyde haer: “Mijn nichte, neemt nu eenen goeden moedt!

Ick ben ontlast van mijn gevanckenisse ende sal binnen korter tijdt sien u lief Valentijn ende niet rusten voor dat ghy verlost sult wesen.”

Daer mede heeft den coningh Pepijn oorlof genomen aende schoone Escleremonde, daer door sy van blijdschap ter aerden viel in onmacht.

Men derf niet vraghen de blijtschap die de Fransoysen deden. Sy ginghen hunnen coningh te gemoedt met trompetten en claroenen, groote feest bedrijvende.

“Mijn lieve oom,” seyde Valentijn, “ter goeder ure werdt hy ghevangen door wien ghy verlost zijt, want ick boven alle menschen u edelheyt begheerde te verlossen.”

“Mijn lieve neve, weest verblijt! Ick brenge u goede tijdinghe van de schoone Escleremonde, die ghy soo lange ghesocht hebt: die heb ick ghevonden, ende sy gebiedt haer tot uwer liefden.”

Doen heeft sijn oom vertelt, hoe dat sy ghevanghen is gheweest ende hoe datse haer regeerde.

Als Valentijn dat hoorde, so en mocht hy van blijtschap nau een woort spreken. “O mijn lieve vrouwe,” seyde hy, “ick behoor u lief te hebben, want ghy om mijnent wille u soo wel bewaert hebt. Ick beloove aen Godt, dat ick u nimmermeer begheven en sal of ick sal daerom den doot sterven! Ick heb de tafelen van Pacolet, daer mede ick wel spelen soude de konsten van nigromancien.”

Doen dede Valentijn de maerschalc leveren, en hy ginck in sijn kamer ende sloot de deuren toe. Doen nam hy de tafelen van Pacolet en sacher in, daer hy in vont menigh wonderlijck dinck. Ende boven al soo vont hy hoe Pacolet het volck dede slapen ende daer na hoe hy de poorte op dede. Met seggende dese woorden soo dede hy de deuren op van sijn kamer. Ende in het leste vondt hy de konst: Als hy wilde soo scheen hy een oude vrouwe, als hy wilde een jonge vrouwe ende mede een jonckman, als hy oock wilde een oudt man.

Als Valentijn dit al doorlesen hadde, soo nam hy inck en pampier ende schreef uyt dat hem diende, van sorgen of hy de tafelen verliesen mochte, ende naeyde 't briefken in sijn wambeys – 't welck hem wel te passe quam, want hy sijn leven daer mede behielt, als ghy noch hooren sult.

*Hoe koning Pepijn van Angorien na Vranckrijck keerde om
Artus van Bartangien te verdrijven, die sijn huysvrouwe hebben wilde,
om dat hy 't koninckrijck verkrijgen soude.*

Het .LX. capittel.

Geduerende dese tijden dat de koningh Pepijn in Angorien was om de Sarazijnen te bevechten, soo is by hem ghekomen een bode van de koninginne Barthem, sijn huysvrouwe, die hem heeft gheseydt: “Moghende heer, mijn vrouwe de koninginne van Vranckrijck laet uwe edelheyt weten dat alle die in u lant zijn, geloven dat u edelheyt met de [Twaelf] Genoten dood zijt, om dat sy geen tijdinge gehad en hebben sint dat ghy ghevanghen gheweest zijt in Jerusalem vande Sarazijnen. En de koningh Artus van Bartangien is met groote macht in u landt ghekomen ende wil met macht koningh van Vranckrijck wesen ende wil hebben u koninginne Barthem tot een ghetroude huysvrou. Daerom soo ben ick hier ghekomen u edelheyt dese saecke te kennen te geven. En op dese uure is groote oorloge in Vranckrijck, want Willem van Monghen heeft Garijn ghedoot ende heeft met den koningh van Bartanien opghenomen te dooden u soon Carolus.”

Den koningh Pepijn was van dese tijdinghe seer bedroeft ende dede sijnen raedt vergaderen, vragende wat hy in dese saecke doen soude. Soo waren sy van een accoort dattet beter was sijn eyghen landt te beschermen dan te arbeyden om andere landen te verkrijghen. Ende alsoo heeft den koningh oorlof genomen in Vranckrijck [weder] te keeren ende de goede hertogh Milioen d'Angler met hem.

Doen heeft Valentijn gheseyt: “Mijn lieve oom, het is van noode dat ick hier moet blijven om mijn heer vader, den keyser, ende Oursson, mijn broeder, met de Twaelf Ghenoten te verlossen met alle mijn macht.”

Doen seyde de koningh: “Ghy spreeckt wijselijck. Ick beloove: Indien mijn Godt gratie gheeft dat ick mijn vyanden verwinnen magh, dat ick u bystant sal doen met alle mijnder macht!”

Doen is de koningh Pepijn t'schepe ghegaen met ses duysent mannen van wapenen.

Hoe Valentijn reysde na Indien ende hem uytgaf voor eenen doctoer om te sien de schoone Escleremonde, die by wegb voerde.

Het .LXI. capittel.

Als Valentijn nu wist waer de schoone Escleremonde was, soo is hy ghereyst met een dienaer alleen, ghekleet als een medecijnmeester, op de haven vander zee, aldaer hy een koopvaerder vant die in Indien woude wesen. Hy trat mede in het schip, ende de coopman ontfinck hem eerlijck, ende zijn alsoo gereyst datse in korte tijdt quamen in 't lant van Indien. Maer al eer Valentijn inde stadt ginck, soo dede hy maecken eenen langhen tabbaert ende sette op sijn hoofd een ghevoerde caproen, ende quam soo inde stadt en ginck in een rijk borgers huys logeeren.

So haest als den weert hem sagh, soo vraeghde hy hem wat sijn hanteeringhe was, of hy een doctoer was in medecijnen?

“Heer weert,” seyde Valentijn, “ick ben een medecijnmeester ende verstae my van alle sieckten.”

De weert ontfinck Valentijn met sijn dienaer, die wel dienen konde als men den doctoer behoort te dienen. In desen schijn was Valentijn met sijn dienaer daer twee daghen lanck, bereydende eenighe medicamenten.

Doen heeft Valentijn den weert ghevraeght of hy niet een man en wist die in de stadt soude gaen roepen, dat daer ghekomen was een doctoer, die van alle sieckten hem vermeet de lieden te helpen. “Ick hebt wel van doen, dat ick wat winnen mochte om u te betalen van mijn kosten, die ick nu gedaen hebbe. Doch soo ghy sorge hadt voor u betalinghe, ick wil u wel pant gheven.”

“By mijnder trouwen,” seyde den weert, “ick wil pant hebben. Een man van buyten en heeft alsoo gheen gheloove ...”

Doen dede Valentijn den weert gheven eenen schoonen ghevoerden mantel ende seyde: “Houdt daer, heer weert! En sorght niet voor ons ende doet my komen een man, als ick u geseyt hebbe, indient u belieft.”

De weert bracht hem eenen knecht, die niet een schoen aen sijnen voet en hadde noch rock noch hosen – ja, by na naeck! Valentijn dit siende dede hem verkleeden om Godts wille ende seyde hem: “Mijn

vrient, gaet in de stadt ende roept met luyder stemmen dat hier is gekomen een meester in der medecijnen, die hem vermeet alle sieckten te genesen, hoe datse zijn, ende oock alle de gene die hun sinnen verloren hebben, 't zy man of wijf!”

De knecht is van Valentijn ghegaen, hem seer verblijdende dat hy verkleet was, ende ginck door de stadt roepende alle den dagh, alsoo hem Valentijn bevolen hadde, soo dat de tijdinghe voor den coningh quam, die desen meester ter liefden van de schoone Escleremonde ontboot – hoe wel dat sy de sieckte selver maecte ende de coningh sulcx niet en wist.

Daer waren voor Valentijns logijs veel siecke menschen, d'een doof, d'ander blind, kreupel en manck, van allerley natie, maer hy dede sijn onschuldte ende seyde dat den coningh hem ontboden hadde van stonden aen daer te komen – maer hy wiste wel waer dat sijn herte toe toogh.

Hy groete den coningh van Indien met sijnen grooten godt Jupiter. Den coningh seyde: “Meester, ghy moet willekom wesen in mijn hoff! Ghy sult eerst eten en drincken, dan sal ick u seggen waerom dat ghy ontboden zijt.”

Den coningh dede Valentijn ter tafelen sitten ende dede hem eerlijck dienen.

Na den eten seyde den coningh: “Meester, ick heb alhier in mijn palleys een vrouwe die boven alle vrouwen de schoonste is. Soo haest als ickse kreegh, soo begeerde ickse ten houwelijck te hebben, maer sy dede my verstaen dat sy haren godt Mahon beloofd hadde, niemant te trouwen voor dattet een jaer geleden was. Soo heb ick haer gheconsenteert dat jaer te bereyden. Maer in 't laetste van 't jaer heeft haer een deerlijcke sieckte bevangen, datter gheen persoon by komen en derf. Sy ghebeyrt ende roept seer deerlijck. D'een reys lachtse en d'ander reys schreytse, ende en houdt geen maniere, daer door mijn hert bedroeft is. Indien sy ghenesen waer, ick souse nemen tot een getroude huysvrouwe. Indien ghy haer helpen meught, ick sal u meer loonen dan ghy begeeren soudt!”

“Heer coningh,” seyde Valentijn, “ick salder mijn beste om doen, maer de sieckte is na by 't herte gekomen door de lanckheyte van tijdt. Niettemin, ick hope by de hulpe van Mahon dat ick haer vertroosten sal en maniere vinden om haer te helpen. Dan ick moet alle desen nacht ontrent haer camer wesen om haer manieren te besien.”

“Ick sal u daer doen leyden, maer wacht u wel dat sy u niet en bijt noch quaet en doet!”, ende liet Valentijn leyden by een van de dienaers die Valentijn ter tafelen ghedient hadde.

Als Valentijn voor de venster quam, soo seyde den dienaer: “Besiet de vrouwe en doet nu u best.”

Doen seyde Valentijn: “Gaet ghy ende laet my hier alleen!”

Doen de Sarazijn wegh was, sagh Valentijn haer seer deerlijck aen ende seyde: “O mogende Godt, hoe dier heb ick u ghekocht ende hoe swaerlick heb ick u schoon lief verkregen ter wapen, maer nu ick u schoon lichaem aensien magh, soo heb ick al mijn leet vergeten en belove u, schoon vrouwe, dat ick niet wederkeeren en sal in Vranckrijck, ick en sal u met my nemen, al soude ick den doot daerom sterven!”

Escleremonde sagh Valentijn met eenen koelen sin aen, en al datse in de handt kreegh dat wierpse na hem, daer af hem Valentijn seer verwonderde ende seyde: “Moghende Godt, is dit fantasie of ist waer?! Mijn lieve vrouwe, ick bid u dat ghy u te vreden setten wilt, ende verstaet wat ick u segge! Ick ben u lief Valentijn, daerom ghy dit verdriet gheleden hebt. En ghedenckt u niet van ’t Spinnen-hoofd, dat my u gaf, ende van mijn broeder Oursson, die den draet onder sijn tonge ghesneden werdt, ende hoe dat ghy valschelijck uyt de stadt van Aquitanien by Adriaen Meyn den tovenaer ghestolen wert?”

Als Escleremonde dat hoorde, soo is sy van blijtschap in onmacht ghevallen. Ende weder bekomen zijnde, seyde zy met een droevigh ghelaet: “Och lacen mijn uytverkoren lief, doet ghy aldus grooten arbeyt om mijnent wille? Nu meughdy sien in wat staet ick my ghehouden hebbe om uwent wille, ende dat ick my niet en wilde gheven tot een ander.”

“Schoon vrouwe, men heeft een dinck lief datmen besuert heeft!”

Met dese woorden soo liet den koningh sijn trompetten slaen, dat hy gaen eten wilde.

Valentijn dit verstaende, heeft hy tot sijn lief gheseyt: “Ick sal gaen int hof, en so haest alsser gegeten is, sal ick weder komen. Ick heb den coningh doen verstaen dat ick een doctoer inder medecijnen ben. Aldus soo heeft hy my ontboden, dat ick u ghenesen soude.”

De vrouwe seyde: “Mijn lief, ick bid Godt almachtigh dat hy u verleenen wil te volbrengen dat ghy opghenomen hebt.”

Doe is Valentijn van daer gegaen in 't palleys, ende soo haest als hem den koningh sagh, soo heeft hy gevraeght of hy de vrouwe wel helpen soude.

“Heer coningh, weest verblijdt. By de hulpe van Mahon: binnen drie dagen sult ghyse hooren spreken soo wijselijck als sy oyt gedaen heeft!”

Den coningh was seer verblijt en deden Valentijn geven eenen mantel van fijnen gouden laken, die seer kostelijck ghewrocht was met kostelijcke steenen en peerlen geborduert, en hy dede hem sitten aen de tafel, ende wert daer soo eerlijck gedient als of hy self den coningh gheweest hadde.

Na den eten soo heeft Valentijn oorlof genomen aenden coningh en seyde hem: “Heer coningh, inde kamer van de patient is van node te hebben een groot vyer ende een groot licht, en ick sal by haer blijven ende verbiedt datter niemant by haer en komt, datse daer geen gesicht af en krijge, want sy noyt soo sieck geweest is, of sy en sal desen nacht noch siecker wesen!”

“Meester,” seyde den koningh, “al dat ghy begheert sal ghedaen werden.”

Doen ginck Valentijn by de schoone Escleremonde ende liet een groot licht ontsteeken en een groot vyer maecken, ende de coningh beval datmen den meester doen soude al dat hy begheerde. Doen beval Valentijn dat een yeghelijck gaen soude, sonder alleen sijn dienaer die hem dienen moste. Ende Valentijn is daer alleen ghebleven inde kamer ende heeft de deure en vensters al vast gesloten ende heeft geseyt: “Mijn liefste, nu mogen wy wel vrolijck wesen, den tijdt is nu ghekomen dat wy malkander ghevonden hebben.”

Doen werdt Valentijn siende 't peerdeken van Pacolet en vraeghde oftet dat niet en was?

“Jae 't,” seyde zy, “daer heeft my de koningh Trompaert mede ontvoert, dat hem qualijck bequam, want hy daer niet mede speelen en konde, ende wert hier ghevangen ende onthoofd vanden koningh van Indien, en ick gevangen, also ghy sien meught.”

“Liefste, en sorght niet, ick kan daer mede wel spelen, ende hebt al in 't geschrift van Pacolet, hoe dat ick daer mede leven sal.”

Escleremonde was seer blijde ende seyde: “Och lief, laet ons dan van hier scheyden!”

Doen seyde Valentijn: “Ick heb dat in mijnen sin.”

En inder middernacht heeft hy het peert in een venster geset, daer de maen in scheen, ende is daer op gaen sitten ende sette de schoone Escleremonde voor hem ende sijn dienaer achter hem. Als sy alle drie op 't peerdeken saten, soo nam Valentijn het briefken uyt sijnen boesem ende beswoer 't peerdeken alsoo daer in gheschreven stont. Doen draeyde hy 't hayr, ende 't peerdeken verhief hem op inde locht, en sy voeren alsoo over de zee en over steden, berghen en sloten, tot datse quamen in Angorien – en niemant en dorste een woort spreken om te vraghen wat steden of sloten dattet waren daer sy over reden – en daer wesende, so is de kracht vande konste te niet ghegaen. Doen trat Valentijn van 't peerdeken ende dede de poorte op doen, want het dagh was.

Daer wert groote feest bedreven om de komste vande schoone Escleremonde, ende Valentijn heeft haer eerlijck doen verkleden met gulden laecken en heeft haer ghetrouwt binnen twee dagen daer na. Daer na wert groote blijtschap bedreven, dat niet te schrijven en is, want die daer waren, dochten te wesen in een paradijs van vrolickheyt. Aldus vergaten Valentijn en de schoone Escleremonde al haren rou die sy geleden hadden geduerende haer beyder liefde.

Als de coning van Indien hoorde dat hy de vrouwe verloren hadde, soo vermaledijde hy sijnen godt Mahon, om dat hy hem niet ghewaerschout en hadde, ende swoer dat hy sijnen godt Mahon hanghen soude en Jupiter doen eeren, ende hy dede Valentijn vervolgen, maer daer en was niemant die daer tijdinge af vernemen konde.

Nu wil ik spreken van koning Pepijn die na Vranckrijck is gereyst om sijn vrouwe te beschermen.

*Hoe de koningh Pepijn te Parijs quam
ende den koningh Artus dede ontboofden.*

Het .LXIJ. capittel.

Als coningh Artus van Bertangien hoorde dat de coningh Pepijn met de .XIJ. Ghenoten ghevangen waren in Jerusalem, docht hy certeyn datse

alle ghedoot souden worden en nam voren de goede vrouwe Barthem tot sijne huysvrouwe te nemen ende te wesen coningh van Vranckrijck, en heeft alliantie gemaect met den hertogh van Monfort, den hertogh van Barry, den hertogh van Denemarcken ende den hertogh van Armenien, en dede door al Bartangien sijn mandementen uytroepen: dat al de ghene die stock dragen mochten hem na volgen souden om in Vranckrijck te reysen.

Als de coninginne Barthem dat verstont, soo was sy bedroeft en wist geen remedie, doch sy nam haren soon Carolus ende quam daer mede te Lions om haren vyant te wederstaen.

In dien selven tijdt was daer den hertogh d'Anjou, een goet getrou heer, die om de coninginne en alle 't landt te beschermen de oorloge aen nam ende besette de steden en sloten met volck, ende de stadt van Angiers liet hy wel vast maken. Als de coninginne verstont de getrouwigheyt van den hertogh, soo heeftse hem ghesonden 4000 mannen te peerdt om de frontieren van den lande te bewaren.

Den coningh Artus dede vragen den hertogh d'Anjou of hy hem passagie wilde verleenen om in Vranckrijck te komen. Den hertogh ontboodt hem wederom dat hy noch niet daer toe gesint en was.

Het en leet niet langhe, de coningh Artus quam met drie hertoghen voor de stadt van Angiers ende beleydese. Den hertogh van Anjou quam niet uyt sijn stadt, maer bewaerdese seer wel.

De coningh Pepijn dede sijn neerstigheyt, soo dat hy te Parijs is gekomen, waer van die van Parijs seer verblijt waren, en hy wert eerlijck ontfanghen van de heeren van der stadt, ende om sijn komste wert door alle de stadt groote feeste bedreven.

Als de coninginne Barthem wist dat de coningh te Parijs gekomen was, soo is sy na Parijs gereyst, en als sy by den coningh gekomen was, heeft sy hem ghebeden met schreyende ooghen, wraeck te willen doen over den coningh van Bretangien.

Den coningh seyde: "Vrouwe, en sorght niet! Ick hope by der hulpe Gods, dat ghy gewroken sult wesen."

Doen dede den coningh Pepijn sijn volck vergaderen en ontboot die Piekers, Brabanders en de Normandiers ende vergaderde een groote menichte van volck.

Doen den coningh van Bretangien hoorde dat de koningh Pepijn te Parijs gekomen was, soo is hy daer af seer verwondert gheweest ende was in grooter vreesen – niet sonder reden! Ende de heeren van coningh Artus hebben geraetslaegt datse den coningh Artus ghevangen soudē nemen, die oorsaek was van dier oorloghen, ende datse hem leveren soudē in handen van den coningh Pepijn om hunnen peys te verkrijghen ende hunne valscheyt te bedecken. Alsoo sy ghedaen hebben, want sy hebben den coningh Artus op eenen nacht gevangen binnen sijn tente en hebben hem alsoo geleverd den coningh Pepijn, de welcke hem dede onthoofden in het Casteel van Parijs.

De heeren vanden coningh Artus dachten wel dattet de coningh Pepijn noch eens wreecken soudē over hunlieden, gelijk 't oock gheschiede, also ghy inde oude chronijcken lesen meucht.

*Hoe Valentijn 't Casteel Fort in nam ende verlostē
den keyser van Grieken ende alle d'ander gevangenē.*

Het .LXIJ. capittel.

Valentijn in Angorien zijnde, was nacht en dagh in gepeyse hoe hy sijn heer vader soude mogen verlossen, want hy wel gehoort hadde datmen 't Casteel niet winnen en mocht met macht noch met tooverije dan met verraderije. Soo heeft hy desen vont bedacht: Hy dede bereyden .XIJ. schepen ende daer in twee duysent mannen ende dedese laden met fruyt, wijn en koorn, en nam met hem een gouden kroon seer rijckelijck gemaect van kostelicke ghesteenten ende veel andere cierlickheyt, die hy in 't schip dede, ende sijn also by 't Casteel gekomen, alwaer sy op 't lant getreden sijn.

Valentijn heeft hem verkleet als een coopman ende sette de kostelijcke kroone op sijn hoofd ende seyde tot sijn volck datse hun wapenen soudē en hun gheweer by hun houden: “en blijft stil ligghen, datmen u niet en sie. Ende indien de Sarazijnen in 't schip komen, soo slaetse al doot datter gheen en ontkome!”

Als Valentijn dit gheordineert hadde, soo heeft hy hem op den wegh ghestelt met de croone op sijn hoofd ende is gegaen voor de poorten van 't Casteel.

Als den poortier hem sagh, soo vraeghde hy: “Wie heeft u hier ghesonden?”

“Ick ben een koopman, die geerne waer in Spangien, ende hebbe grooten rijkdom in mijn schip van cieraagie. Soo hebbe ick hooren seggen dat gheen koopman hier voorby reysen en magh sonder tol te gheven op de verbeurte van lijf en goedt, soo ben ick hier ghekomen om mijnen tol te betalen.”

“Heer,” seyde de poortier, “verbeyt hier! Ick sal by mijn vrouwe gaen om u antwoordt te gheven,” ende is by Galasia ghegaen ende heeft haer vertelt al dat Valentijn gheseyt hadde.

Als sy verstont datter soo schoone juweelen inde schepen waren, heeft sy haren casteleyn doen roepen ende gheseyt: “Gaet op de haven ende ontfanght den tol vanden koopman, ende neemt soo veel volcx met u datse u gheen quaet doen en moghen!”

De casteleyn meynde wel wat te winnen ende is t’zijnen ongeluk na de haven gegaen.

Als sy nu sagen de rijckheden die inde schepen waren, soo werden sy ontsteecken met gierigheyt. En Valentijn seyde: “Mijn heeren, gaet inde schepen ende neemt soo veel cleynodien als ’t recht daer van is.”

De Sarazijnen zijn t’scheepe ghegaen ende meynden allegader rijk te worden, maer de Kerstenen die verborgen lagen, zijn op gheschooten ende hebbense allegader doot gheslagen, datter niet een ontkomen en is.

Doen dede Valentijn de kleederen nemen van de Sarazijnen, tot vijftigh toe, ende dede sijn volck daer mede kleeden over hun harnas, ende lade hun met kostelijcke kleragie van als, ende ginghen na ’t Casteel.

De poortier die hunlieden sagh alsoo geladen komen, dacht dattet zijn gesellen waren ende bandt de twee leeuwen op die inde plaetse waren, ende heeft de brugge neder ghelaten, meynende oock wat van de cleynodien te hebben, en ginck buyten de balie vande poorte. Ende Valentijn heeft hem ghevangen genomen ende geleyt by de schepen ende liet hem de dooden sien: “Aldus suldy oock varen of ghy sult my by u godt sweren, dat ghy my in het Casteel leyden sult!”

“Heere,” seyde de poortier, “uwen wil sal gheschieden. En ick sweer u by mijn godt Mahon, dat ick u ’t Casteel leveren sal tot uwer beliefte!”

“Poortier,” seyde Valentijn, “ick sal u loonen, maer wacht u van ons te verraden!”

“Neen ick,” seyde de poortier, “komt vryelijck, ende doet u volck komen die met de Sarazijnse kleederen gekleet zijn. Laetse elcken een [voor een] in ’t Casteel komen om de sorge vande brugge, want quamender twee t’seffens over, sy souden beyde inde riviere vallen ende verdrincken.”

Alsoo de poortier geseyt hadde, soo wordet gedaen, ende Valentijn waerschoude sijn volck datter niet meer dan een tseffens over en ginck. Alsoo zijn de vijftig Kerstenen daer in gegaen met Valentijn. Ende de poortier heeft Valentijn ghewesen een heymelijcke deure. Valentijn dede de deure op ende blies sijn hoorn, ende alle die inde schepen waren quamen van stonden aen daer. Ende Valentijn trat boven in ’t Casteel in de kamer om de schoone maghet te onderhouden.

Als sy Valentijn sagh die haer soo eerlijck groete, was sy seer verwondert hoe dat hy daer ghekomen was.

“Schoon jonckvrou, en weest niet vervaert voor my,” seyde Valentijn, “want ick om uwer liefde hier gekomen ben.”

Doen sagh sy Valentijn aen, ende door de goede manieren die hy aen haer bewees, wert sy ontsteken in het herte ende bewees hem groote vrientschap.

Als de Kerstenen in ’t Casteel waren, die groot gherucht ende gekrijsch maeckten, sagh de vrouwe te venster uyt ende merckte dat sy verraden was ende keerde haer weder tot Valentijn ende seyde met schreyende oogen: “Edel ridder, beschermt my mijnen maeghdom! Ick set my in uwen handen.”

“Edel vrouwe,” seyde Valentijn, en hebt gheen sorge! U en sal niet misschieden, want dit Casteel is nu mijn.”

Doen begonnen de Kerstenen te soecken ende sloeghen alle de Sarazijnen doot die sy vonden.

Doen ginck Valentijn inde ghevanckenisse en brack de deuren op ende seyde: “Mijn heeren die hier binnen zijn, spreeckt indien ghy noch leeft!”

Soo konde Oursson terstont de stemme van Valentijn ende seyde: “Lieve broeder Valentijn, wellekom moet ghy zijn!”

“Mijn heeren,” seyde Valentijn, “hebt goeden moedt, want in deser ure sal ick u verlossen,” ende hy schoot de leder daer inne en dedese allegader daer uyt komen.

Elck denckt in hem selven wat blijdschap datter was. Dien nacht bedreven sy blijdschap ende aten ende droncken goeden wijn, die hun hert wat verheughden. Seven daghen waren de Kerstenen in het Casteel, makende goede chiere.

Hier-en-tusschen onderhielt Oursson de schoone Galasie ende sprack haer aen van liefde, want hy en wist niet of Fesone doodt was of levende, ende wan aen haer eenen soen die ghenamt was Orssaire, den welcken de keyser van Constantinopolen onderhielt.

Hoe den keyser van Grieken met Oursson ende den Groenen Ridder op het Casteel bleven, ende hoe Hanefroy ende Hendrick deden dooden hunnen heer vader, koningh Pepijn.

Het .LXIIIJ. capittel.

Nae dattet Casteel ghewonnen was ende de ghevangenen hun wat gherust hadden, soo hebben sy te samen raedt genomen dattet goet ware datmen daer eenighe soude laten blijven om 't Casteel te bewaren, want de plaetse seer wel ghelegen was om de Sarazijnen daer mede te krencken. Daer waren eenige die op schimpe seyden dattet goet ware dat Hanefroy ende Hendrick in de plaetse blijven souden.

“Mijn heeren,” seyde Hanefroy, “mijn broeder en ick hebben besloten in Vranckrijck te keeren ende ons vader te dienen.”

“By mijnder trouwe,” seyde Oursson, “wy en sullender niet om schreyen, want wie van quaedt gheselschap scheyt, magh God dancken. Ick weet en ick hebt bevonden dat ghy volck zijt van dier natuere, dat niet en soeckt dan verraderije!”

Hanefroy ende Hendrick namen dese woorden in grooter onwaerden ende het speet hun seer, maer sy mosten patientie hebben.

Daer wiert in 't eynde besloten, om dat de keyser sijn gemack houden soude ende out was, dat hy daer blijven soude met sijnen sone Oursson ende den Groenen Ridder, ende Valentijn soude met alle sijn volck wederkeeren in Angorien.

De verraders Hanefroy ende Hendrick zijn nae Vranckrijck ghekeert, die in hun boosheydt volharden, soeckende hunnen vader met sijnen sone Carolus ende sijn vrouwe Barthem ter doodt te brengen, en quamen te Parijs en zijn in 't palleys ghegaen en hebben den koningh

ende alle de heeren reverentie gedaen. Den coningh dede hun goede chiere maken en vraeghde hun wat tijdinge vanden keyser, Valentijn, Oursson, van de .XIJ. Genooten ende vande andere heeren.

“Heer coningh.” seyden de verraders, “sy zijn alle doot ghebleven in eenen grooten strijdt voor Angorien ...”

Als de coningh dit hoorde, soo begonst hy seer deerlijck te schreyen en beklaeghde de heeren, die hy meynde dat daer doot ghebleven waren. Maer de verraders dedent om den coningh te vertoornen ende een doodtlijcke sieckte op sijnen hals te jagen ende insgelijcx de coningin Barthem, die sy niet en dorsten in ’t openbaer dooden noch in eenige ghevanckenisse ligghen.

De verraders spraken met een oude jonckvrouw die nacht en dagh by de coningin was, ende beloofde haer groote giften te gheven, daer door de valsche vrouwe daer consent toe gaf. Ende niet tegenstaende alle de deucht die sy haer gedaen hadde, soo was zy so verhart datse de coningin van lijf ter doot brocht, daeromme de koningh seer bedroeft was ende viel te bedde van bangigheydt. En de verraders deden soo vele door hare subtijlheydt dat de coningh in korte tijt stierf, daer kleyn ende groot om schreyden. En de verraders gelieten hun voor den volcke seer droevigh, maer sy waren blijde en seyden: “Nu mogen wy doen met dit landt soo het ons believen sal. Daer en is hertogh noch grave die ons wederstaen magh!”

Hoe na de doot van koningh Pepijn den hertogh Milioen d’Angler woude doen kroonen Carolus.

Het .LXV. capittel.

Nae de doot van coningh Pepijn dede den hertogh Milioen d’Angler – dat een stout wijs man was – den raet vergaderen ende woude datmen de jonge Carolus koningh maecten soude. Maer Hanefroy ende Hendrick beletten dat door groote giften en gaven, daer sy de heeren mede omkochten, ende seyden dat Carolus noch te jonck was, ende den hertogh seyde ter contrarie.

Hanefroy ende Hendrick deden den hertogh ghevangen stellen in het Casteel van Parijs, en daer na hielden sy Carolus ghelijck oft een keuken-dienaer gheweest hadde.

Het ghebeurde op eenen tijt dat Hanefroy Carolus geboodt dat hy soude gaen sitten weynden, en Carolus die dit niet behaeghde, nam de spit en sloegh Hanefroy daer mede alsulcken slaggh dat hy ter aerden moest vallen. Ende Hendrick is toegheschoten om Carolus te slaen, maer Carolus dit merckende, sloegh Hendrick op sijn hoofd, dat het bloet ter aerden liep. Doen begost Hanefroy te roepen, so dat sijn volck inde keucken quam, ende Hanefroy geboot datmen Carolus ghevangen soude nemen ende inde gevanckenis leggen. Maer daer quam een ridder, genaemt David van Lions, die Carolus' schoolmeester geweest hadde, ende nam hem by der handt ende dede hem van stonden aen op een peert sitten ende brocht hem alsoo uyt Parijs.

Als de verrader wiste dat Carolus wegh was, soo hebben sy hem laten vervolghen. Maer de gene die hem na volghden ende wel wisten der verraders meyninge, en vervolghden Carolus niet seer, want sy reden den wegh al over dwers; alsoo en hebben sy hem niet ghevonden.

Doen heeft Milioen d'Angler geschreven aen sijn huysvrouwe, die een suster was van Carolus. Als sy de brieven ghelesen hadde, soo begost sy deerlijck te schreyen om haer broeder ende heeft ghesworen dat sy 't ontgelden souden, die haer broeder dusdanighe schande ende verdriet aen ghedaen hadden. Doen heeft sy eenen brief ghesonden aen Valentijn ende aen de .XIJ. Ghenooten van Vranckrijk, die in Angorien waren.

Ende soo haest als Valentijn den brief ghelesen hadde, soo begost hy seer deerlijck te schreyen, en de heeren vraeghden hem waerom hy soo deerlijck schreyde.

“Och lacen mijn goede vrienden, ick hebber wel reden toe, want de coningh Pepijn is doodt ende de goede vrouwe Barthem, sijn coninginne, ende daer-en-boven hebben Hanefroy en Hendrick verdreven den jongelinck Carolus ende den goeden hertog Milioen d'Angler ghevangen, om dat hy Carolus voor-gestaen heeft. Soo ontbiedt ons de goede vrouwe d'Anglers dat wy haer bystant doen souden. En ick en weet niet hoe wy 't sullen moghen by-brenghen, want de coningh Brandesier met al sijn macht van daghe te daghe hier staet te komen.”

“Het is waer,” seyden de heeren, “maer de goede hertogh moet oock bystandt gheschieden!”

“Ick sal u seggen,” seyde Valentijn, “wat ick doen sal: Ick heb de konsten van Pacolet gheleert. Ick sal u den hertogh eer morgen avont hier leveren.”

Van dese woorden begosten sy alle seer te lacchen.

Ende Valentijn is van stonden aen van hun-lieden ghescheyden ende heeft sijn peerdeken genomen ende heeft daer soo mede gespeelt dat hy te Parijs is gekomen voor middernacht, ende is gegaen in 't Casteel ende dede de poorten op met sijn konsten ende gaf alle de ghevangenen oorlof datse mochten uytgaen.

Doen vraeghde Valentijn waer den hertoge Milioen d'Angler was. Sy wesen hem de camer daer hy in was, die Valentijn van stonden aen op dede.

De goede hertogh lagh en sliep ende ontspranck uyt sijnen slaep ende vraeghde: “Wie sydy, die aldus stout komt inde kamer?”

“Ick ben Valentijn, u dienaer. Staet op ende kleet u van stonden aen! Ick kome uyt Angorien om u te verlossen.”

Den hertogh was seer blijde ende kleede hem van stonden aen.

Doen dede Valentijn den hertogh mede sitten op 't peerdeken ende seyde hem: “En spreeckt niet een woordt! Wy sullen onsen wegh vorderen soo seer als een vogel vlieghen magh.”

“Indien wy soo seer reysen sullen,” seyde den hertogh, “laet ons dan passeeren door mijn casteel d'Angler om mijn huysvrouwe te vertroosten, die om mijnent wille ende om haren broeder Carolus seer bedroeft is.”

Sy zijn aldaer voor de poorte ghekomen ende hebben daer aengeklopt ende geroepen.

De wachters van 't casteel hebben de stemme van hunnen heere wel ghekent ende zijn van stonden aen gegaen tot hun vrouwe ende hebben geseyt dat den hertoge, haren man, voor de poorte was.

Soo haest als sy hoorde dat haren heer voor de poorte was, so schoot sy uytten bedde in eenen rock en liep ter poorten waerts en liet hem in. Ende als hy in was, soo nam sy hem inde armen ende kuste hem en vraeghde hem tijdinghe.

“Mijn lieve vrouwe, ghy weet soo veel als ick ... Maer ick sal gaen in Angorien, daer wy den strijt verwachten sullen teghen de Sarazijnen. En int wederkeren – indien 't Godt belieft – soo sullen wy de .XIJ.

Ghenooten met ons brenghen met grooter macht van volck om Hanefroy ende Hendrick te wederstaen.”

Als de vrouwe verstont dat sy noch vorder reysen wouden, soo liet sy wijn en spijsse brengen, om datse hun beyden souden verversschen ende eten, want sy dorst ende honger hadden.

Als sy wat ghegeten hadden, soo namen sy oorlof aende vrouwe ende zijn weder op 't peerdeken geseten ende zijn alsoo door de locht gereyst over zee ende lant tot datse gekomen zijn inde stad van Angorien in 't palleys, daer sy alle de heeren vonden, die van hun komste seer verwondert waren ende baden Valentijn seer vriendelijck dat hy hun de konste oock leeren wilde, maer Valentijn ontseyt hun.

Ende het gebeurde dat op den selven dagh de coningh Brandesier quam met alle zijnder macht van Sarazijnen en machtige schepen in een haven op twee mijlen nae Angorien. Daer leyde hy zijn heyr met .XV. coninghen die onder hem saten.

Die vander stadt hebben dese tijdinge gehoort ende sloten de poorten toe ende trocken de bruggen op ende liepen op de torens om 't volck te sien die hun tenten oprichten, die sonder ghetal waren.

Valentijn was binnen Angorien met de .XIJ. Ghenooten, die de mueren en de poorten dede bewaren. Maer de Sarazijnen lagen in hun tenten den tijdt van een maent sonder yet te doene, ende soo en deden de Kerstenen in die tijdt oock niet.

Hoe de keyser van Griecken met Oursson ende den Groenen Ridder na Angorien reysde, de Kerstenen te hulpe.

[Het] .LXVI. capittel.

De keyser van Griecken, die in 't Casteel was, hoorden segghen dat de coningh Brandesier de stadt van Angorien hadde beleghen met grooter macht van Sarazijnen, so was hy beweecht om 't kersten geloove te beschermen. Doen namen sy raet onder hunlieden datse 't Casteel laten souden en maecken daer een vroom ridder casteleyn, die het bewaren soude.

Den keyser is met twee duysent mannen te schepe gegaen om na Angorien te reysen, maer zy en hadde niet langh ghezeylt ofte hun en ontmoete veel schepen, in de welcke was een admirael met .XIJ.

duysent Sarazijnen, die den coningh Brandesier te hulpe quamen. De Kerstenen siende dat het Sarazijnen waren, zijn zy ter wapen gegaen ende hebben hun gestelt in ordinantie.

De Sarazijnen sagen oock wel datter Kerstenen waren, soo zijn sy malkander ghenaeckt ende hebben seer begonnen op malkander te vechten. De Kerstenen hebben Godt aengheroepen ende hebben alsoo met eenen vromen moedt ghevochten ende hunlieden beschermt.

Daer geschiede eenen vreesselijcken strijt. De keyser met Oursson ende den Groenen Ridder toonden daer hun kracht ende riepen: "Jesus, Davids sone, wilt my nu bystaen!" Met desen roep namen de Kerstenen so grooten moedt, dat de minste van hun alle docht sterck te wesen tien mannen, ende om de liefde van de passie ons Heeren soo waren sy alle te vrede te sterven.

De Sarazijnen waren thien teghen een en hebben de Kerstenen met alle hun schepen besloten.

Men derf niet vraghen na de vromigheyt van Oursson ende den Groenen Ridder, want sy sloegen al doot dat hun ontdekten buyten scheepsboort.

Als den admirael sagh dat de Kerstenen hem soo veel volcx afsloegen, soo heeft hy de Kerstenen genaeckt ende sloegh eenen ridder die by Oursson stont, dat hy doot over boort inde zee viel, daer door Oursson verstoort was, want hy hem seer lief hadde, ende nam eenen hamer ende heeft den admirael soo grooten slagh gegeven dat hy doot in 't schip viel.

De Sarazijnen dit siende, waren seer mistroostigh ende hunnen moet verloren hebbende, zijns achterwaerts gedeyst met hun schepen ende hebben hun zeylen opgetogen ende geset na den wint, ende begosten alsoo te wijcken alle die mochten, maer sy lieten daer wel vijfthien schepen ende verloren vier duysent Sarazijnen, die daer doot bleven.

Doen seyde de keyser tot sijn volck: "Mijn heeren, ick rade ons dat wy nemen der Sarazijnen kleederen en hun wapenen. Die sullen wy aen doen, want ik sorge dat ons noch veel Sarazijnen gemoeten sullen op de zee ..." Dien raet docht hun allen goet, om datse niet bekent en soude wesen vande Sarazijnen.

Doen namen sy de kleederen, wapenen ende harnas van de doode Sarazijnen en wierpen de doode lichamen inde zee en zeylden alsoo met der Sarazijnen wimpels ende banieren op hebbende, tot inde haven van Angorien. Maer ter quader uren heeft den keyser dat

opgheset, want daer door verloos de keyser zijn lijf, ende dat door Valentijn, sijn eygen sone, als ghy hier na hooren sult.

*Hoe de Kerstenen uyt de stadt quamen, van hun ordonnantie
ende vanden vervaerlijcken strijt die sy deden.*

Het .LXVIJ. capittel.

De coningh Brandesier en de coningh Lucra hadden een maent lanck gelegen voor de stadt van Angorien sonder yet te doen, dies Valentijn met de andere Heeren raedt hielden om hun vyanden te gaen bevechten, soo hebben sy Brandesier ontseyt om morghen te vechten. Den koningh Brandesier, die hooveerdigh ende fel was, heeft hun dat gheaccordeert.

De Kerstenen die binnen Angorien waren, hebben hun batalie gheordineert in thien partyen, daer af hadde Milioen d'Angler de eerste, d'ander Sampson d'Orleans, de derde Garnier, sijn sone, de grave van Vendomme, de vierde de grave van Campagnien, de vijfde Quintijn van Normandien, de seste den hertogh van Borgongien, de sevenste den hertogh Dammartijn, de achtste [den hertogh d'Ansture], de negende voerde de maerschalc van Constantinopolen ende Valentijn hadde de thiende batalie, die hun alle eenen moet gaf om wel te doen.

Aldus soo zijn de Kerstenen uyt de stadt ghereden om den Koninck Brandesier te bevechten, die uyt sijn heyr maecte vijfthien batalien, over elck eenen koningh. Daer werden de trompetten en claoenen gheslagen, diemen wel verre hooren mochte, ende daer begon eenen doodelijcken strijt.

En onder den standaert vande Sarazijnen was de koningh Brandesier, den koningh van Esclardijen, den koningh van Indien, den koningh van Salucen, den koningh van Dammeden, den admirael van Cordes, den admirael van Arabien, den koningh van Dubias, Josue van Palermen, den hertogh Brimant ende den hertogh Corsolant.

Ende als sy malkander genaecten, soo was daer een Sarazijn die noyt in geen batalie gheweest en hadde, die sijn lijf beproeven wilde, ende is voorby sijn volck gereden, de lancie inde handt hebbende, ende gekomen op de Kerstenen seer stoutelijck. 't Welck Valentijn siende, heeft sijn peert met sporen ghesteken ende is de Sarazijn te

gemoedt ghereden ende heeft hem alsoo gesteken dat hy doodt ter aerden is ghevallen.

Doen begon den strijt seer sterckelijck, ende de heydenen hebben de Kerstenen seer bevochten, maer hun macht en mocht de Kerstenen niet wederstaen, boven al de edel ridder Valentijn ende Milioen d'Angler met de .XIJ. Genoten.

Die koningh van Indien is ghekomen in den strijt die de Kerstenen seer benaude. Als Valentijn hem sagh, soo is hy na hem gereden ende heeft hem ghesteecken dat hy van sijn peert ter aerden viel. Ende de Kerstenen deden de Sarazijnen wijcken een groot stuck uyt hun ordinantie en versloeghender seer veel. Maer daer quam een capiteyn van den Sarazijnen, die de achter garde bewaerde met dertigh duysent mannen, en doen begon den strijdt weder op een nieuw.

Den koningh Lucra vant den koningh van Indien, die hem seer beschermde, ende hy ontsetten den koningh van Indien. Daer werden de Kerstenen soo seer bevochten datse van noode moesten eersselen op eenen pleyn die daer by stont, ende hadden veel te doen om hun te beschermen, en hadden ghedaen twee ridders die daer quamen in Angorien met seven hondert mannen. Dese twee ridders, daer ick af segghe, quamen van den Heylighen Lande ende hebben veel verdriets gehadt onder wegghen vande Sarazijnen om hun pelgrimagie te doen. De een van dese twee ridders hadde ontvoert een rijck admiraels dochter, die ghenoeemt was Claerdijne, ende dedese doopen ende het kersten gheloove aennemen. Desen ridder was genoemt Reynier van Provencien ende de ander Milioen van Digioen. Het waren stoute ridders ende hebben verstaen van de oorloge die daer by was, ende deden hun volck wapenen ende deden hun tekenen, daer sy meynden de heydenen mede te krencken. Alsoo zijn sy uyt der stadt ghekomen om de Kerstenen te ontsetten ende zijn seer stoutelijck inden strijdt ghekomen, daer de Sarazijnen de tijdinghe af kregghen, die seer verwondert waren – ende niet sonder reden. Milioen van Digioen stack in sijn eerste aenkomen doot den koningh Lucra ende den coningh Rubus, daer af Brandesier seer verwondert was. Daer naer quam Reynier, die groote moort dede onder de Sarazijnen, ende stack ende sloegh menigh vroom ridder doodt.

Valentijn was seer verblijt als hy de twee ridders sagh dusdanighe feyten van wapenen doen, ende is by hun ghereden ende heeft hun geseyt: “Mijn heeren, zijt willekom! Seght my, in[dien] ’t u belieft, wie u hier gesonden heeft, ende wie ghy zijt?”

“Mijn heer,” seyde Reynier, “wy zijn by Vranckrijck gheboren ende komen van den Heylighen Lande, soo hebben wy hooren segghen van die strijdt. Dus zijn wy hier gekomen om de liefde van Godt om u te helpen ende ’t kersten gheloove te stercken, alsoo wy van Gods wegen schuldigh zijn te doen. Ende indien ’t u belieft onsen naem te weten, ick ben ghenoeemt Reynier uyt Provencien ende mijn geselle Milioen van Digioen, een stout ridder.”

“Mijn heeren, hier is oock den hertoghe Milioen d’Angler ende de .XIJ. Ghenooten uyt Vranckrijck.”

Doen zijn sy in de batalie ghereden, die seer hert was. Ende den koningh van Indien denckende dat Valentijn hem van sijn peert ghesteecken hadde, is Valentijn te ghemoedt ghereden met drie koningen ende hebben hem soo benaut datse hem van sijn peert ghesteecken hebben. Maer de vrome ridder is van stonden aen opghestaen ende heeft sijn sweert inde handt ghenomen ende hem daer mede aen alle zijden beschermt, soo hy best mochte, ende hadde genoegh te doen, maer daer quam Milioen d’Angler, Samson ende Garnier, die Valentijn ontsetten. Doen zijn sy ghereden naer den koningh van Indien, die sy van den peerde staecken, ende hebben sijnen schilt ghenomen ende hebben ’t peert Valentijn ghegeven.

Doen quam daer een quade tijdinghe, namentlijk datter een groote menichte van Sarazijnen aenden oever waren, die na hem toe wilden.

“Mijn heeren,” seyde Valentijn, “men moet de passagie besetten!”

Soo heeft hy by hem genomen Milioen van Digioen om de haven van der zee te bewaren.

Och! Het was de keyser van Griecken, sijn vader, die hem te hulpe quam, bekleet met de kleederen van de Sarazijnen ...

*Hoe Valentijn sijn vader, den keyser van Griecken,
seer deerlijk inde batalie sonder sijnen weten doorstack
ende der Sarazijnen meest al verslagen werden.*

Het .LXVIIIJ. capittel.

Alsoo geringe als de keyser aen ’t lant was, soo is Valentijn daer mede gekomen ende stack sijn peert met sporen al dattet loopen mochte, de lancie ghevelt. De keyser die een stout, vroom man was, hem siende komen, heeft een lancie ghenomen ende is sijnen sone te gemoedt

ghekomen, eenen schilt hebbende van de Sarazijnen, en zijn malkander so fellijck te moet ghekomen dat Valentijn sijn vader door 't lijf stack met sijn lancie, dat hy doot ter aerden viel sonder woort te spreecken, ende riep: "Vive la Griecken!"

Oursson die dit verstont, bekende dattet Valentijn sijn broeder was, die sijn vader gedoodt hadde, ende heeft sijn lancie uyt de handt gheworpen ende sijnen schilt van sijnen hals ende heeft sijnen helm opgheslaghen ende heeft gheroepen met schreyende oogen: "Mijn lieve broeder Valentijn, ghy hebt een quade vromigheyt gedaen. Ghy hebt op desen dagh ghedoot de ghene die ons wan ..."

Als Valentijn dat hoorde, soo is hy van den peerde gevallen in een swijmelinge als of hy doot gheweest hadde, ende Oursson is van sijn peert getreden ende heeft hem inde armen ghenomen ende sulcken rouwe bedreven, dat gheen man en soude moghen vertellen.

By hunlieden quam Reynier van Provencien en Milioen van Digioen om hun te troosten, ende hebben Valentijn opgheheven ende geseyt: "Heer ridder, hebt patientie en neemt eenen moedt, want ghy u vader niet weder krijghen meught met schreyen, want aldus hevet Godt belieft dattet gheschieden soude!"

"Och lacen," seyde Valentijn, "wat is my gheschiet?! Ick ben wel de ongheluckighste ende vermaledijste mensch op aerden ... Ha lacen, Doot, waer zydy nu?! Waerom en komt ghy niet tot my? Ik en ben niet weerdigh dat ick d'aerde betrede ende dat my de aerde voede, om dat ick dusdanigen leelijcken saecke ghedaen hebbe, die teghen Godt ende de wereltd is. Ter quader tijt was ick ghebooren ... Ick heb alle mijn leven gheleyt in druck ende lijden, maer nu gaetet boven alle lijden, dat niet sijns ghelijck en is. O ghy valsche koningh van Indien, vermaledijt moet u wapen wesen ende die 't geset heeft! Och lacen mijn lieve broeder Oursson, hoe heb ick mijn vader dus schandelijck vermoort! Neemt mijn sweert ende doorloopt my ende beneemt my 't leven! 't En is geen reden dat ick langher behoor te leven op deser aerden, ende en behoort niet ghereeckent te wesen in het ghetal der ridders ..."

"Broeder," seyde Oursson, "neemt eenen moedt ende wacht u van mistroostigheyt! Ghedenckt dat Godt barmhertigh is ende machtigh u sonden te vergheven, al waren sy noch eens soo groot, ende keert u herte tot Godt ende bidt Hem, Hy sal u sonden vergheven, indien ghy recht leetwesen hebt! Want die doot is, die moet doot blijven, daer en is gheen remedie teghen ... Het is beter dat wy voor hem bidden

dan wy al ons leven daerom schreyden, want ghy 't met gheen opset gedaen en hebt.”

Alsoo heeft hem Oursson ghetroost, diens hert nochtans bedroeft was, ende heeft soo veel ghedaen met de heeren ende ridders dat hy is opgheseten te peerde ende is ghereden als een man die liever doot gheweest hadde dan langher te leven, ende is mede onder inde strijdt ghereden ende sloegh aen allen zijden: alsoo wat hy raecte dat brochte hy van lijf ter doot.

Op de selve tijdt is de coningh Christoffel onder de Kerstenen ghekomen, ende Valentijn heeft hem ghesien dat hy groot quaet dede ende sloegh den koningh op sijn hoofd dat hy 't hem kloofde totten hals toe.

In dese batalie waren Milioen van Digioen ende Reynier, die groote vromigheydt deden, ende traden soo diep onder de Sarazijnen datse beyde ghevanghen werden, ende hun werden de ooghen verbonden ende gheleyt in hun schepen al smijtende ende stootende, maer Godt die zijn vrienden niet en vergeet in der noodt, die salse noch verlossen.

Den strijdt duerde langhe, want sy hun vromelijck weerden aen alle zijden. Valentijn en sagh sijn leven niet aen en sloegh soo vreesselijck onder de Sarazijnen datse hem alle weecken ende is gekomen by den koningh Brandesier, ende hebben malkander alsoo ghesteecken datse beyde ter aerden zijn ghevallen. Maer Valentijn [is] van stonden aen opghestaen, die verhit was op Brandesier, ende heeft hem soo grooten slagh ghegheven dat hy hem 't hoofd kloofde ende [dat hy] doot ter aerden viel.

Als den koningh Brulant sagh dat sijn broeder doot was, soo is hy uyt den strijdt gewecken met den admirael van Cordes, ende den koningh Josue dede sijn trompet van vertreck slaen, ende zijn alsoo nae hun schepen ghereyst om hun te berghen, maer de Kerstenen zijn hun nae ghevolcht, roepende: “Christus, den Ghekruysten!” Doen werden de Sarazijnen soo bevochten ende verslaghen datse inde zee liepen om hunlieden te salveren ende verdroncken hun selven.

Den nacht aenkomende zijn de Kerstenen vertrocken inde stadt, ende t'sanderdaechs zijnse uytghegaen om hun dooden te begraven, onder de welcke ghevonden werden menich vroom edelman ende ridder die seer gequetst waren, diemen inde stadt brocht om hun wederom te verbinden, ende veel dooden die beklaecht waren. Boven al wert

beklaecht ende beschreyt den keyser van Constantinopolen. Valentijn ende Oursson bedreven soo grooten misbaer, datmen hun beyde niet te vrede stellen en mocht, boven al Valentijn.

De hertoch Milioen seyde: “Mijn heeren, en wilt aldus gheen misbaer maecken, want om u tranen en sal hy niet weder komen ...”

Doen wert het lichaem vanden keyser inde stadt ghehaelt, alsoo men een keyser behoort te doen, ende daer werden groote aelmisse ghegheven ende kostelijcke uytvaerden ghehouden – maer wie dat goet chiere maeckte, Valentijn beschreyde ende beklachde altoos den jammerlijcken doot van sijn vader, die hy niet vergheten en konde.

*Hoe Milioen d'Angler in Vranckrijck keerde,
ende Valentijn en Oursson in Griecken reysden.*

Het .LXIX. capittel.

Na dat de Sarazijnen tot tweemaal verslagen waren, soo heeft hertoch Milioen d'Angler oorlof ghenomen aen Valentijn om in Vranckrijck te reysen, ende seyde: “Mijn lieve heer Valentijn, ick wil wederkeeren na mijn landt, maer ik woude wel dat ik so lichtelijk in Vrankrijck ware als wy hier quamen.”

“Mijnen goeden vriendt,” seyde Valentijn met schreyende ooghen, “alsulcken spel te spelen en gaet met Godt niet toe, ende 't is groot perijckel voor de ziele! Die 't my leerde, sterf een quade doot ... Ick geloof dat ick mijn vader gedoot hebbe om die sonden wille.”

Doen namen Milioen d'Angler met de .XIJ. Ghenootten ende de ander heeren uyt Vranckrijck oorlof ende zijn op den wegh gheslaghen, ende Valentijn ende Oursson slooten dat sy reysen souden na Constantinopolen. Maer al eer sy reysden soo deden sy croonen den Groenen Ridder coninck van Angorien ende dede hem hulden ende den eedt doen als dat toe behoort.

Doen naemen Valentijn ende Oursson oorlof, maer also sy reysen souden, ontboodt Oursson Galasie ende seyde: “Mijn lieve vrouwe, ick weet dat ghy van my een vrucht ontfanghen hebt, maer ick en mach u niet hebben tot een ghetroude huysvrouwe, want ick een ander getroude hebbe. Daerom sal ick u renten bewijzen soo veel, daer ghy eerlijck ende rijckelijck af leven sult.”

“Heer,” seyde Galasie met schreyende ooghen, “indien u edelheyt belieft, so wil ick met u de zee over reysen. Dan soo doet my in een klooster om Godt daer te dienen voor u ende my!”

“Edel vrouwe, ick bens te vreden,” antwoorde Oursson.

Soo zijn sy op de zee geslegen ende hebben alsoo ghereyst dat sy ghesien hebben den toren van Constantinopolen, alwaer sy de tijdinghe brochten aen hun moeder den doot van den keyser, haer man – maer sy en seyden niet dattet Valentijn ghedaen hadde.

De edele vrouwe was seer bedroeft om den doot van haren man ende wederom seer verblijt van haer twee sonen, dat sy noch ghesont waren. Daer werdt groote blijdschap bedreven om de komste van Valentijn ende Oursson. De heeren ende alle de gheestelijcke personen quamen hun te ghemoet met processie, ende in alle kercken werden de klokken gheluyt ende werden seer eerlijck ontfanghen.

Als sy inde stadt waren, soo zijn sy in ’t palleys gegaen, ende als etens tijdt was, zynse ter tafelen gaen sitten met een schoon geselschap van veel groote heeren. De vrouwe Belesante seyde over maeltijdt tot Valentijn: “Wie sal ’t rijck besitten van u beyden? Ick en weet niet wie de outste is van u beyden ... Aldus moet ghy u wijselijck hier in beraden!”

Valentijn seyde: “Mijn lieve moeder, ick ben te vreden dattet mijn broeder sal wesen.”

“By mijnder trouwen,” seyde Oursson, “’t en behoort my niet toe voor u te gaen, want ick ben ghehouden aen u. Ghy niet aen my. Aldus mijn lieve broeder Valentijn sult [ghy] keyser wesen!”

“Broeder,” seyde Valentijn, “ghy weet dat ick niet weerdich en ben keyser te wesen. Dus wil ick dat ghy keyser zijt.”

Aldus hadden dese twee gebroeders groote woorden, om dat d’een den anderen keyser wilde maecken. Ten lesten hebben de heeren besloten dat sy twee ’t rijck te samen souden regeeren in ruste ende vrede.

Maer Valentijn en was niet langhe in desen staet, want hy begaf ’t rijck van Constantinopolen, ende dede dat hy inden sin hadde, als ghy hooren sult.

*Hoe Valentijn uyt Constantinopolen trock in een wildernisse
ende daer na wederom onbekent inde stadt keerde
ende hem onderbielt onder de trappe van 't palleys,
ende hoe de schoone Fesone sterf,
ende hoe Oursson de schoone Galasie troude.*

Het .LXX. capittel.

Hoewel Valentijn ende Oursson t'samen 't Griecxsche keyserrijk in vreden besaten, soo en is Valentijn daerom niet gherust gheweest van herten, maer heeft by hem selven voor hem ghenomen tot leedtwesen des doodtslachs aen sijn vader begaen, een strenghe ende armoedich leven te leyden, ende heeft op een tijdt zijn huysvrouwe Escleremonde vertelt, hoe dat hy onwetende sijn vader doorsteecken hadde ende niet gherust en konde leven voor aler hy hem selven met Gode versoent hadde ende derhalven de wereltd voor een tijdt wilde verlaten, ende gaf haer een brief, dien hy belaste zijn broeder ende moeder te behandighen veerthien daghen nae zijn vertreck.

Escleremonde dit verstaende, werdt bitterlijck schreyende. Dan Valentijn trooste haer, seggende dat hy met Godts hulp weder keeren soude, ende begheerde van haer den trourinck die hy haer ghegeven hadde en brack dien in twee ende gaf haer d'een helft ende d'ander helft behiel hy by hem, haer segghende datse de helft wel bewaren soude, ende watmen van hem seyde nae zijn vertreck, datse niemandt gelooven en soude dan die haer d'ander helft van den rinck toonde, "die ick mede drage, ende draecht u eerlijck ende deuchdelijck ende wacht u voor alle quaetspreeckers, want de werelt is vol bedrochs!"

Aldus hebbense aen malkanderen vriendelijck met schreyenden ooghen oorlof ghenomen.

Valentijn is alleenlijck met eenen knecht ghereyst, ghekleedt in slechte kleederen, tot datse in een bosch quamen, alwaer zy hun een wooninghe maeckten in d'aerde. Ende daer een tijdt lanck gheweest zijnde, is den knecht ghestorven, ende Valentijn heeft hem selven daer onderhouden niet etende dan kruyden ende rosijnen die aende berghen wiessen.

Als de veerthien daghen om waren, heeft Escleremonde den brief aen Oursson behandicht die Valentijn haer ghegheven hadde. Als Oursson den brief ghelesen hadde, begonst hy deerlijck te weenen.

Escleremonde dat siende, vraechde hem waerom hy alsoo weende?

“Och mijn lieve suster, niet sonder reden,” seyde Oursson, “want mijn broeder schrijft hier dat hy alle zijn leven in eenige woeste plaetsen zijn sonden wil beschreyen ende niet weder tot ons keeren.”

Als Escleremonde sulcx verstont, so meynden sy van rouwe te sterven als oock Belesante zijn moeder, ende de droefheydt was soo groot, soo van edele ende onedele, dattet qualijck te schryven waer.

Weynigh tijds hier nae wert de keyserrinne Fesone gheseght dat Oursson noch een vrouwe hadde, groot gaende, 't welck zy soo ter herten nam datse een sieckte daer van kreegh ende sterf, 't welck voor Oursson een nieuwe droefheydt was. Doch eenighe maenden ghepasseert ende de droefheydt wat over zijnde, heeft hy ghetrouwt de schoone Galasie, daer voren af gesproken is.

Valentijn nu gheheel door armoede verandert ende onkenlijck zijnde, is weder nae Constantinopolen ghereyst ende heeft tot diversche plaetsen om aelmisse ghebeden om te vernemen watmen van hem seyde, ende is voorts nae 't palleys ghegaen op den middagh, als zijn moeder ende broeder ter tafelen souden gaen sitten, maer de tafeldienaers sloeghen ende stieten hem dat hy uytgaen soude, maer hy leed dat patientelijck sonder een woort te spreecken.

Oursson werdt het siende en beval datmen d'arme daer soude met vreden laten ende hem wel toeven ter liefde van sijnen broeder Valentijn, “vanden welcken ick God bidde my tijdinge te verleenen.” Doen brochten sy Valentijn vande spijsse ende wijn die vander tafel quam, dan hy weygerde die ende nam eten uyt den korf daer de spijsse voor d'arme in ghebrocht werdt, daer over sy hun verwonderden.

Als den avont aenquam, soo heeft Valentijn de plaetse onder den trap inghenomen om daer te blijven, 't welck de dienaers aen Oursson hebben te kennen ghegheven, de welcke seyde: “Laet hem daer blijven, ende wat hy begheert dat gheeft hem, want hy Gode misschien sulke belofte gedaen heeft!”

Aldus is Valentijn daer ghebleven onder de trappen en maecte zijn bedde van kaf ende hayr.

's Anderdaegs is Oursson voor by Valentijn gegaen, die groote medelijden met hem hadde, ende gaf hem een aelmisse. Daer nae quam sijn moeder daer voor by ghegaen om te kercken te gaen ende sijn huysvrouwe Escleremonde, die hem seer aensach, ende gaf hem ooc een aelmisse. "Och arm mensch," seyde Escleremonde, "hoe hebby al de nacht lanck hier moghen ligghen sonder decksel? Indien 't God belieft, ghy sult desen toekomende nacht beter ghedeckt wesen!"

Valentijn dit hoorende, neychde haer toe seer ootmoedelijck, ende de vrouwen zijn voorby gegaen.

So haest als sy voorby waren, soo heeft Valentijn twee arme menschen gesien ende heeft hen de aelmisse ghegeven.

De arme seyden: "Hy is wel sot, dat hy ons aelmisse gheeft ende selver niet en heeft," ende geckte met hem.

Valentijn dachte in hem selven: "O mogende God, willet hun vergheven die my bespotten, sy en weten niet waerom dat ick dit lijde ende aldus leven moet."

Alsmen eten soude werdt Valentijn alderhande spijse ghebrocht, maer hy en woude daer niet af eten ende wees datmen hem uyt de korven wat geven wilde, daer men de aelmissen in leyde. Als Oursson dat verstont, soo dede hy de alderbeste spijse inde mande leggen, en datmen Valentijn die mande eerste presenteren soude.

In desen staet was Valentijn eenen langhen tijdt int palleys sonder bekent te wesen, ende elck seyde dat hy niet langhe leven en soude.

*Hoe de conink Hugo dede aensoecken de schoone Escleremonde
om die te hebben tot een huysvrouwe,
ende hoe dat hy Oursson ende den Groenen Ridder verriet.*

Het .LXXI. capittel.

In dien tijden wasser in Hongarijen een coning genoemt Hugo, de welke hadde hooren segghen dat Valentijn begeven hadde 't keyserrijck van Griecken, so is hy gecomen in Constantinopolen, en Oursson heeft hem eerlijck ontfanghen.

Op eenen morgenstont is de koning Hugo gecomen by de schoone Escleremonde en heeft haer ghegroet met schoone woorden,

seggende: “Edel vrouwe, gy sult weten dat ick ben coning van Hongarijen en houde noch onder my 9 heerlijckheden, maer ick en heb geen huysvrouw ... So ben ick hier gekomen by u edelheyt, want ick heb verstaen dat de goede ridder Valentijn niet wederkeeren en sal. Daerom bid ick u ootmoedelijck dat gy my ontfangen wilt voor uwen ootmoedigen dienaer, en ick sal u koninginne maken van Hongarijen, want gy zijt de gene die ick boven alle vrouwen begeerende ben!”

“Heer koninck,” seyde Esclermonde, “de eere die gy my presenteert, daer danc ik u hooglijc af. Maer ick en ben niet van sinne weder te houwelijcken, want mijn lief Valentijn is noch levende. Aldus wil ik den tijt verbeyden van 7 jaren. Ende oft ick al houwen wilde, so en soude ick ’t niet doen dan by des keysers Ourssons en by mijn broeder, den Groenen Ridders raet.”

“Schoon vrouwe, gy spreeckt seer wijselijck, ende neme u antwoorde in dancke.”

Doen gink de coning by Oursson ende vraechde hem oft hy gheen tijdinge en hadde van sijn broeder Valentijn.

“Heer coninck,” seyde Oursson, “neen ick, want ick anders niet verstaen en heb uyt sijnen brief dat hy inden sin hadde niet weder te keeren ende woude gaen doen penitentie in een bosch, daer hem niemant sien noch vinden soude, ende en heeft niet meer mede genomen dan de helft vanden rinck, daer hy Esclermonde mede troude, ende d’andere helft heeft hy haer gelaten ende haer belast ende bevolen datse niemant geloven soude, watmen haer van hem soude moghen seggen, zy en saghe d’een helft vanden rinck.”

“Heer,” seyde coninck Hugo, die Ourssons woorden wel verstaen hadde, “God wil hem wel bewaren! Ick ben vanden sin te reysen na Jerusalem om te versoecken het Heylich Graf ons Heeren. Ick woude wel dat ick goet geselschap hadde. Indient u liefde, ick wil met u daer reysen en dienen u edelheyt in alle saken.”

“Heer coning,” seyde Oursson, “ick ben oock wel van dier meyninge, ende wy sullen reysen by den Groenen Ridder, coning van Angorien, die sal geerne mede reysen, dat weet ick wel.”

“Het belijft my seer wel,” seyde de koning Hugo. “Laet ons gaen daert u believen sal.”

Doen nam Oursson oorlof aen sijn vrou Galasie ende aen sijn moeder Belesante.

Doen zijse t'schepe gegaen, ende zijn gekomen inde haven van Angorien, ende de coninck heeft hun beyde eerlijck ontfanghen, seer verblijdt zijnde van de komste van Oursson, ende dede hem groote ciere.

Doen bereyden hem den Groenen Ridder, ende is t'schepe gegaen ende hebben den wint tot hunnen wil gehadt, so datse in korter tijdt zijn ghekomen by Jerusalem ende hebbe dien nacht gerust buyten de stad. 's Morgens zijse gegaen by den patriarch, die hun dede leyden door de stadt om het Heylich Graf en andere heylighe plaetsen te visiteren.

De coning Hugo die verraet in sijnen sin hadde, gink van hun geselschap by den koninck van Surien, Rabastum ghenoeft, broeder zijnde vanden conink van Indien, die voor Angorien doot geslagen was, ende heeft hem gegroet ende geseyt: "Heer coninck, hier zijn gecomen twee ridders die u niet wellekom en behooren te wesen, want zy besitten een groot deel van u lant. Daer-en-boven hebben zy verslagen den edelen coninck Brandesier metten koninck Lucra en u broeder, den coning van Indien."

Als de coninck Rabastum verstant dat sijn broeder doot was, seyde hy tot Hugo: "Heer, indien ghy my de twee ridders leveren meucht, ik salt u loonen!"

Doen seyde Hugo: "Heer, ick salse u leveren, maer ghy moet my hun signetten geven!"

"Ick en sal u dat niet weygheren, indien ghy die levert."

"Heer coningh," seyde Hugo, "seynt u volck tot den patriarch! Die sal hun seggen waer zy zijn."

De coning van Surien dede ter wapenen gaen acht hondert mannen. Die zijn gegaen by den patriarch, die door bevel vanden coningh hun wees waer zy gelogeert waren, ende vonden Oursson en den Groenen Ridder ter tafelen sitten, die zy terstont ghevangen en gebonden hebben, ende alsoo gheleyt stotende ende slaende voor den coningh.

"Ick sie wel dat wy verraden zijn," seyde Oursson, "also den coningh Pepijn met de Twaelf Genoten waren."

Als de coningh van Surien hun sagh, so seyde hy met eenen fellen moedt: "Ghy valsche vyanden van onse gheloove, seght my u namen! Ick wilse weten ende dat om een sake."

“Heer,” seyde Oursson, “ick ben ghenaemt Oursson en desen coning van Angorien den Groenen Ridder.”

“By Mahon, ick heb veel van u beyden horen seggen, ende meyne dat ghy houd een groot deel van mijn landt onder u, en mijn volck verslagen hebt, en ghy hebt een gesel die Valentijn heet. Indien ik hem hadde, hy en soude my nimmermeer ontgaen!”

Doen dede hyse berooven ende ontnam hun zegelen die hy Hugo dede geven, die daer mede blijde was.

Doen wert Oursson met den Groenen Ridder in eenen donckeren toren geleyt te water ende te broode, ende dachten dat den coningh Hugo doodt geslagen was vande Sarazijnen. Maer ach lacen, zy en wisten niet hoe dat hy de saecke beleyt hadde.

Coning Hugo riep Galeram, een trou verrader, die hem lange ghedient hadde – want alsulcken meester sulcken knecht – ende seyde hem: “Mijn neve, ghy hebt my langhe tijdt trouwelijck ghedient. Wilt ghy my nu noch ghetrou wesen? Ende seker, ick sal u soo loonen dat ghy te vreden sult zijn!”

“Oom,” seyde Galeram, “en sorght voor my niet. Ick weet waer ghy heenen wilt. Ghy wilt hebben de schoone Escleremonde.”

“Dat is waer,” seyde Hugo, “ick en macht u niet heelen. Ick sal u brieven langen, die ghy troulijck bestellen sult.”

Het inhoud der brieven was aldus:

“Oursson, by der gratie Godts keyser van Griecken, aen u, mijn lieve vrou moeder, ende mijn lieve huysvrouwe Galasie, ende aen u lieve suster Escleremonde wensche ick voor een vriendelijcke groete een goede patientie. Het heeft den almachtigen God belieft dat wy hier met goeder ghesontheydt gekomen zijn, ende mijnen broeder Valentijn ter doot toe kranck leggende, ghevonden hebben, die aen my voor sijn doot begeert heeft dat ick u Escleremonde voor al soude groeten, en dat ghy uwen druck sult willen matigen ende niet ongehout en sout blijven. So wanneer eenigh groot prince u mocht ghebeuren, ende dat hy tot litteken sijner begeerte de helft vanden rinck niet en zeynt, is dat hy sieck liggende hem ontnomen is. Dit waren sijn leste woorden, ende is alsoo in den Heere gerust.”

Desen brief voleyndicht zijnde, heeft hy noch eenen anderen ghedicht als oft Oursson en den Groenen Ridder die t'samen gheschreven hadden, beginnende aldus:

“Eerweerdige suster, alsoo het Godt belieft heeft onsen broeder Valentijn van deser werelt te halen, ende wy weten dat uwe jonckheyt ende schoonheyt vereyscht niet ongehout te blijven, soo ist dat wy aen u begheeren, hoe wel met uwen vryen wille, dat ghy tot eenen ghetrouden man wilt aennemen den hoogh gheboren en machtigen coningh Hugo van Hungarijen. Ende dat sulcks onsen wil ende begeeren is, hebben wy beyde onse signet hier onder ghestelt. Voor desen tijdt en konnen wy als noch niet overkomen overmidts hier een groote oorloge voor handen is tusschen de Sarazijnen ende Kerstenen, de welke wy schuldigh zijn met goet en bloet by te staen. Den Almachtighen zy met u lieden ende ons allen!”

Dese brieven geschreven zijnde, heeft hyse gesegelt met Ourssons ende des Groenen Ridders zegelen, ende heeft die Galeram gelanght en hem bevolen na Constantinopolen te reysen ende de brieven troulijck te behandighen aende coninginne Belesante ende aen de schone Escleremonde, “en dan sal ick eenige daghen daer na volghen ende versoekense tot mijne huysvrouwe, het welcke sy my niet en sal weygheren.”

Galeram die brieven hebbende, is met aller neerstigheydt na Constantinopolen ghetrocken, alwaer hy int palleys ghekomen is, recht alsse ter tafelen souden gaen sitten, ende heeft de vrouwen eerlijck ghegroet van wegen den keyser Oursson ende den Groenen Ridder ende de brieven hun geleverd.

“Bode,” seyde Belesante, “hoe ist met mijnen sone Oursson?”

“Edel vrouwe,” seyde Galeram, “ick liet hem in Jerusalem ghesont, alsoo ghy verstaen sult by desen brief.”

Belesante dede ghebieden datmen den bode feesteren soude.

Valentijn quam somtijts voor de tafelen, hoe wel hy niet en at van datmen vander tafelen nam ende inde aelmoesse korven dede, ende nam somtijts datmen voor de honden wierp.

De vrouwen sijn opgestaen vander tafel na dat de gratie gelesen was, ende Belesante liet een secretaris komen die haer de brieven las ende seyde henlieden d'inhoudt van beyde brieven. 't Welk Valentijn die inde sael was, hoorde, maer hy gheliet hem of hy 't niet verstaen en hadde.

De klachten ende druck die daer bedreven wert van de vrouwen om Valentijns wille en waer niet om schrijven, want sy en wisten niet anders oft Valentijn en was doot, want sy kenden de seghelen van Oursson ende vanden Groenen Ridder. De schoone Escleremonde scheurde haer klederen ende toogh haer hayr uyt ende seyde: "Och arm wijf boven alle andere vrouwen, nu ben ick de droevighste levende op aerden! Waerom en komt de Doodt niet sonder my langher te laten leven?! Och Aerde, wilt u ontluycen ende my ontfanghen, dat mijn lichaem de wormen eten! Och laes Valentijn, waerom en ben ick niet met u gegaen om u ghemack te doen? O mijn lieve broeder den Groenen Ridder en de keyser Oursson, ghy hebt wel eenen steenen herte dat ghy my dus haest houwen wilt ... Och hoe soude ick mogen houwen daer ick soo vromen heer verlooren heb, want hy de vroomste ende excellenste ridder was die op aerden leefde, de heuste, goedertierenste, beleefste ende de stoutste bloem der ridderen. Och Doodt, wat hebdy nu ghedaen? Ghy hebt my berooft van alle vreughde, ende sal altijdts moeten suchten, kermen, schreyen en weenen. Ick en sal anders geen man trouwen, maer altoos mijn leven beyden in druck en lijden tot in mijn doot."

Valentijn sagh ende hoorde 't kermen ende klagen dat Escleremonde dede, waer door hy groot medelijden met haer hadde, doch hy en dorst hem niet openbaren, maer hy droegh 't verdriet mede in sijn herte.

Als Belesante sach dat Escleremonde so mistroostig was, soo heeftse haer ghetroot ten besten datse mocht: "Mijn lief dochter, neemt nu patientie! Ghy weet dattet mijn sone is, daer ick [om] behoor droevigh te wesen. Maer als ick overlegge datter geen remedie toe en is, soo ist beter dat wy ons in Godt gerust stellen dan aldus te schreyen ende te klagen. Ende denckt op 't gene dat u broeder den Groenen Ridder ende keyser Oursson u gheschreven hebben."

"Och lacen," seyde Escleremonde, "wat spreekt ghy? Wat houwelijk soude sy doen, die geen hope en heeft nimmermeer verblijdt te wesen?"

Dus soo en spreekt my niet meer daer af om Godts wille, want ick van alle mijn leven geenen man nemen en sal!”

“Mijn lieve dochter, ghy zijt qualijck beraden, aengesien een soo edelen hogen coningh u begeerende is. En ick segge u certeyn: soo daer eenige quamen die my ghelijcken mochten, dat ick my daer toe noch sou begheven!”

Naer dese woorden soo is de edel vrouwe in haer camer gegaen, bitterlijk schreyende, ende Valentijn is onder de trappen gaen ligghen, overdenckende door wien dit verraedt komen mocht.

Vier dagen daer na quam de verrader Hugo in Constantinopolen om sijn opset te volbrengen, ende wert met grooter eeren ontfanghen, maer de schoone Escleremonde en bewees hem gheen teecken van liefde.

Doen sprack den coning Hugo overluyt: “Edel vrouwe, ghy hebt de brieven wel verstaen die u Galeram ghebracht heeft, dat d’edel vrome ridder Valentijn, u sone, doot is, so heeft den keyser Oursson met den Groenen Ridder u broeder ghesloten ende gheaccordeert door hun beyder gratie ende goedertierentheyte ende om eendrachtigheyde te hebben met malkander, dat ick hebben soude Escleremonde tot mijn ghetrouden huysvrou.”

“Heer coningh,” seyde Escleremonde, “ick verseker u by mijn trouwe dat ick opghenomen heb in mijn hert u oft niemant te nemen tot een man!”

Hier stont Valentijn al by, die dit verraet onthielt in sijn herte.

Doen sprack Belesante: “Mijn dochter, en geloof u eygen hert niet, want den Groenen Ridder ende Oursson den keyser weten wat u van noode is, ende indien ghy hun contrarie hier in zijt, soo sult ghyse verstooren!”

Als Escleremonde dese woorden hoorde, soo wertse haer bedenckende, ende om Oursson ende den Groenen Ridder haer broeder te believen, soo consenteerde zy in ’t houwelyck van coningh Hugo, daer af den coningh seer verblijft was.

Aenmerckt hier de kranckheyde der vrouwen: Escleremonde haddet soo hoogh opghenomen dat sy nimmermeer een man trouwen en soude, want sy haer lijden hiel boven alle lijden, ende nu liet sy ’t haest vallen.

*Hoe Belesante ende Escleremonde vernamen 't verraet
vanden coningh Hugo.*

Het .LXXIJ. capittel.

Als Valentijn bedacht dat sijn vrou aldus verraden was, soo kreegh hy groot medelijden met haer ende is gegaen in een capelleken, daer hy ghewoonlijck in was te gaen, Godt te dienen. Soo viel hy op sijn knien devotelijck, seggende: “O ghenadige Godt, wilt doch mijn huysvrouw beschermen en bewaren voor dit verraed, en dat int openbaer laten komen datse haer door onwetenheyt niet en misdraeght!”

Valentijn aldus in sijn ghebedt ligghende, is daer ghekomen een enghel die hem seyde: “Valentijn, Godt heeft u ghebedt verhoort. Gaet buyten de stadt. Daer sal u een pelgrim te ghemoedt komen. Krijght sijn kleederen met sijnen staf ende male, ende keert alsoo in 't palleys ende vertelt dit verraet voor al 't gheselschap, alsoo 't u voorstaet, want ghy en sult niet bekent worden!”

“O mogende God, ick danck u hooghlijck,” seyde Valentijn, en is buyten gegaen ende heeft den pelgrim gevonden ende heeft hem ghebeden om Gods wille dat hy hem sijn kleederen wilde leenen, 't welck de pelgrim dede.

Doen is Valentijn ghekeert in 't palleys daer de vrouwen waren, ende de verrader Hugo, die veel woorden had onder de vrouwen ende met Escleremonde, en heeft hun allen gegroet en seyde overluyt tot de keyserinne Belesante: “Edel vrouwe, ick bidde u ootmoedelijck dat ghy my wijst de vrouwe van Valentijn.”

“Pelgrim,” seyde den coningh Hugo, die sijn verwe ontschoot, “gaet inde keucken! Men sal u te eten geven.”

“Heer coningh,” seyde Valentijn, “ick moet mijne bootschap eerst aen haer doen.”

“Pelgrim,” seyde Escleremonde, “ick ben de geene daer ghy na vraeght.”

“Edel vrouwe, ter goeder tijt moetet wesen. Ick heb gesien u man Valentijn, die u doet groeten en weten dat hy binnen drie dagen hier sal wesen.”

“Pelgrim, ick heb certeyn tijdinghe dat hy overleden is ...”

“Edel vrouwe,” seyde Valentijn, “en wilt dat niet ghelooven. Ick wil daer voor sterven, indien hy niet en leeft. Al eer drie dagen [om] zijn, soo sult ghy hem sien!”

Als de verrader Hugo hoorde dat Valentijn noch leefde, soo is hy heymelijck uyt 't palleys gegaen ende op sijn peerdt gheseten ende is wegh gereden sonder woort te spreken.

Sy waren alle verwondert ende verblijt ende wouden den pelgrim feesteren, maer hy en wilde niet ghefeesteert wesen ende seyde: "Edel vrouwe, en belght u niet. Ick heb mijn ghesellen inde stadt. Daer sal ick by gaen."

Doen gaf Escleremonde Valentijn groot geldt, die 't daer na gaf den armen.

Als Valentijn wegh was, soo vraeghdemen waer de coningh Hugo was.

"By mijnder trouwe," seyde een jonckvrou, "ick heb gesien dat hy van stonden aen te peerde is gaen sitten en is wegh gereyst."

Ende Galeram is inde sale ghekomen ende heeft na sijn oom, de coningh, gevraeght.

Belesante seyde: "Ter goeder tijdt soo zijt ghy hier ghekomen. Ghy en sult hier niet ontgaen voor dat ghy dit verraet hier gheseydt hebt, dat u oom gebrouwen heeft!"

Als Galeram dese woorden hoorde, soo begonst hy te beven ende seyde: "Och lacen edel vrouwe, hebt medelijden met my om Gods wille! Ick sal 't u al segghen."

"Het sal u vergeven wesen," seyde de vrouwe.

"Den koning Hugo, mijn oom, heeft dit verraedt opgheset ende heeft verkocht den Sarazijnen den keyser Oursson ende den Groenen Ridder binnen Jerusalem," en heeft de saken vertogen int lange hoe dat het toegegaen is, als ghy hier vooren ghehoort hebt. Doen was daer meer droefheydt dan te vooren.

Als Galeram al geseyt hadde, soo is hy gekomen ende meynde te ontkomen, maer de provoost dede hem hangen aen de galge.

Valentijn heeft de kleederen den pelgrim weder ghegeven ende de sijne aengetogen en is in 't palleys gegaen.

"Armen man, waer hebt ghy gheweest?", seyde Escleremonde, ende liet hem te bedde brenghen. Maer hy sliep altydt op de aerden by de honden ende dede alsoo zijn penitentie een langen tijt duyrende.

*Hoe Oursson ende den Groenen Ridder uyt de gevanckenisse
van den koningh van Surien quamen om te oorlogen
teghen den koningh Hugo.*

Het .LXXIIJ. capittel.

Den coning van Surien die in sijn gevanckenis hiel den keyser Oursson met den Groenen Ridder, dedese op eenen tijt voor hem komen ende seyde hun: “Ghy heeren, ghy zijt die ons godt Mahon ende ons te niet doen wilt. Soo sweer ick by mijn god Mahon dat ick u sal doen sterven, ten zy dat ghy my weder gheeft de stadt van Angorien met ’t Casteel Fort en noch 30 andere stercke plaetsen, die ghy onder u hebt!”

“Heer coningh,” seyde Oursson, “dat en sullen wy niet doen, ten zy dat ghy ons weder geeft coningh Hugo, die ghy houdt in u gevanckenisse.”

Doen seyde den coning van Surien: “Hy is ghereyst en heeft u beyder zegel met hem, en hy ist die my u verkocht ende verraden heeft.”

Als den keyser Oursson dat verstont, soo was hy seer verwondert ende swoer dat hy niet rusten en soude, hy soudet ghewroken hebben op den coningh Hugo.

“By mijnder trouwen,” seyde den Groenen Ridder, “ick en sal u niet begeven.”

Den keyser Oursson en den Groenen Ridder zijn metten coningh van Surien over een ghekomen om hun lijf te beschermen ende hebben de stadt van Angorien met ’t Casteel ghelevert inde handen vanden coningh van Surien ende zijn gekeert na Constantinopolen, daer sy hun volck seer bedruckt vonden, die sy te vreden stelden.

Doen seyde Escleremonde de heeren datse tijdinghe ghekreghen hadden van Valentijn door eenen pelgrim, daer af Oursson seer verblijdt was, want hy boven al begheerde de komste van Valentijn, sijn broeder.

Dien nacht rusten Oursson by sijn huysvrouwe Galasie ende wan aen haer een sone die ghenoeemt was Morant, die daer na coningh was van Hongarijen.

Niet lange daer na dede den keyser Oursson sijn armeye vergaderen om te gaen in Hongarijen tegen den coningh Hugo. En als den koning Hugo hoorde dat den keyzer Oursson met den Groenen Ridder quam

om hem en alle sijn lant te verderven, soo heeft hy een bode aenden keyser ghesonden, dat hy te vreden wilde wesen: hy soude hem geven de stadt van Hongarijen. “Ende om de kosten die hy ghedaen heeft om sijn heyr te vergaderen, sal ick hem gheven vier peerden gheladen met gout. En indien daer ymant is die my aenseggen wil van ’t verraet, ick ben te vreden daer eenen kamp tegen te vechten, sonder alleen teghen Oursson.”

Den bode heeft sijn bootschap ghedaen aen den keyser Oursson, also hem den coningh Hugo belast hadde. Den Groenen Ridder dit verstaende, heeft sijnen pant gheworpen tegen den coningh Hugo. De bode heeft den pant opgenomen en heeft [hem] den coningh Hugo ghepresenteert, ende heeft hem geseyt dat den kamp gheschieden soude buyten de stadt van Hongarijen.

Den coningh Hugo quam met grooter triumphe te velde om den Groenen Ridder te bevechten, maer den Groenen Ridder was d’eerste inde kamp.

Als zy beyde bereydt waren, staken zy hun peerden met sporen ende reden met sulcker kracht op malkander dat beyde hun lancien braken. Doen hebbense hun sweerden uytgetogen. Maer God hulp dien die recht hadde: Den Groenen Ridder gaf den coning Hugo alsulcken slach op zijnen helm dat hy hem een groot stuk van sijn hoofd sloech, ende is in onmacht gevallen, daer van den Groenen Ridder gepresen wert.

Doen bequam de coninck Hugo ende begeerde een priester die hy al ’t verraet te kennen gaf, ende sterf op de selve plaetse. Oursson de keyser dede ’t lichaem eerlijck begraven in een abdye ende hem wert groote eere gedaen om dat hy een coninck was.

Als de heeren vander stadt geïnformeert waren van ’t verraet dat de coninck Hugo hadt gedaen, ende by consent en raet vande heeren soo werdt de stadt in des keysers handen ghelevert, ende de heeren deden Oursson hulden.

Doen is den keyser met den Groenen Ridder gekeert na Constantinopolen. Valentijn was seer blijde dat hy Oursson sach, maer Escleremonde verwonderde haer seer dat Valentijn niet en quam, als den pelgrim haer geseyt had, ende zeyde: “Ha pelgrim, ghy hebt my gelogen, want gy zeyde dat hy in drie dagen hier wesen soude en ick en verneme geen tijdinge” – maer sy en wist niet dat hy haer so nae by was ende onder de trappen lach.

*Hoe Valentijn sijn leven eynde in 't palleys onder de trappen, ende hoe
by eenen brief gheschreven hadde,
daer door hy bekent wert.*

Het .LXXIIIJ. capittel.

Als de .VIJ. jaren om waren die Valentijn tot penitentie hem gestelt hadde, so hevet God belieft hem in Zijn rijke te halen ende besocht hem met een groote siecte, daer af Valentijn hem soo gevoelde dat hy sterven moest ende danckte God van Sijne genade ende seyde: “Och mijn Heer, mijn Schepper, wilt my, arm sondich mensch, bermhertigh wesen, ende wilt my toch vergeven de doot van mijnder vader ende alle andere sonden. O waerachtighe Verlosser der werelt, en wilt my niet verdoemen ter eeuwigher doot, maer beschermt my van den boosen geest door U grondeloose bermherticheyt!”

Seggende dese woorden heeft hem een engel gheopenbaert ende seyde: “Valentijn, God laet u weten dat ghy van deser werelt scheidt sult binnen vier dagen.”

“O mogende God,” seyde Valentijn, “ick en mach U niet ten vollen ghedancken, dat Ghy mijnen sterfdach openbaert by Uwen enghel!” Doen dede hy teeckenen datmen hem inct ende pampier brengen soude en schreef in eenen brief hoe hy 't verraet van den coning Hugo uytbragt ende selve den pelgrim was. Doen onderteekenden hy den brief met zijnen naem ende leyde den halven rinck daerinne en hielt em inde handen ende hem bevelende in Godts handen gaf hy zijnen geest.

En het wert den keyser Oursson gheseyt dat den armen man doot was, 't welck de keyser horende, is met al zijn heeren uyt 't palleys ghekomen daer de arme man doot lach.

“By mijn trouwe,” seyde de keyser Oursson, “ick gheloove dat dit een heylig man is ende dat hy penitentie doende hier zijn leven ghe-eyndicht heeft.”

Dit segghende, sach de keyser dat hy eenen brief inde hand hadde en meynde die daer uyt te nemen, maer hy en mocht niet.

Doen beval den keyser dat de andere den brieff uyt zijn handen nemen souden, maer 't en mocht hem niet ghebeuren sonder alleen de goede vrouwe Escleremonde, want soo haest als sy den brief raecte, so is de hant open gegaen, ende sy heeft den brief uyt de handt

ghenomen tot haerder believen, die sy op dede ende den halven rink daer in vont.

Soo haest als Escleremonde de helft van den rinck sach, so heeft sy dien gekent ende seyde: “Mijn heeren, ick sal terstont tijdinge hebben van Valentijn.”

Doen heeft sy een secretaris ontboden, die haer den brief las: hoe dat de heylighe man Valentijn sijn leven hadde gheleyt, ende dat hy den pelgrim had gheweest die 't verraet uyt hadde ghebracht vanden coning Hugo.

Den rouwe die Escleremonde bedreef, de keyserinne sijn moeder en de keyser Oursson soude een steenen hert erbarmt hebben. De goede vrouwe Escleremonde viel op 't doode lichaem en bleef daer op liggen als oftse doot geweest had. Ende als sy wat bekomen was, soo bedreef sy so grooten rouwe datmen niet en wiste, zy en soude daer doot ghebleven hebben.

“Och lacen,” seyde de goede vrouwe, “wat sal ick nu beginnen, als ick verloren heb alle mijn vreucht ende troost op deser aerden? Och lacen mijn lief Valentijn, wat hebdy inden sin ghehadt dat ghy hier so na by ghekomen zijt in al dusdanighe ellende ende armoede te sterven sonder my een woordt te spreekken oft wat te kennen te geven? Och lacen ick heb u dickmael ghesien hier liggen in grooter armoede onder dese trappen sonder u te troosten. Och ick ben wel verblind geweest ende een ongeluckige vrouwe, dat ick geen kennisse gedragen en heb van uwen edelen persoon, die ick behoorde te dienen in alle staten, als een getrou wijf schuldigh was.” Ende sy kuste hem sijn handen ende voeten ende bedreef seer grooten rouwe.

Doen wert 't lichaem gebracht inde groote kercke van Constantinopolen met so grooter eerweerdicheyt datmen de straten niet gebruycken en mocht van gedrange des volcx.

Niet langhe hier na dede Escleremonde maken een vrouwen klooster ter eeren van Valentijn, daer sy abdisse af wert en een heylich leven leyde.

Nae de doot van Valentijn regeerde Oursson de keyser 't landt van Griecken 7 Jaer lanck in vrede, ende hadde eenen sone by sijn huysvrouwe Galasie, Morant genoemt, die in sijnen tijden 't coninckrijck van Angorien eerlijck regeerde. Ende korts daer nae sterf de edele vrouwe Galasie, daer de keyser Oursson seer af bedroeft was.

Na de doot van Galasie soo heeft de keyser by hem ontboden den Groenen Ridder ende seyde: “Mijn lieve vrient, ick weet dat de werelt bedriechlijck ende niet duerende en is ende oock niet dan een kleyn glorie. So bid ick u vriendelijck dat ghy beyde mijn kinderen in uwe bewaringe nemen wilt, hun onderwijsende datse ’t keyserrijk regeren tot Godes eere, profijt der gemeynte en tot hunder zielen salicheyt. Dit is mijn hertelijck begeeren en belaste u daer mede als een ghetrou vrient, daer ick al mijn troost en hope naest Godt op stelle, want ick dese bedrieglijcke werelt begeven wil ende leyden een godlijc leven. En hier mede neme ick oorlof aen u, mijn getrouwe vrient.”

Als den Groenen Ridder dit hoorde, so heeft hy seer swaerlijck versucht, ende Oursson heeft hem getroost en seyde hem met soete woorden: “Mijn lieve vrient, en wilt om mijnent wil niet schreyen, maer bidt God voor my, dat ick mijn voornemen volbrenghe mach.”

Daer mede is Oursson gescheyden van den Groenen Ridder en beval hem dat hy ’t niemant seggen en soude. Soo is Oursson in een bosch gegaen, daer hy een heylich leven leyde ter tijt toe dat hy sterf. Ende den Groenen Ridder regeerde de kinderen seer eerlijc. Hy hiel ’t keyserrijk in eeren ende ’t conincrijk van Hongarijen ende wan veel steden vande Sarazijnen.

Ick bidde God almachtich dat Hy de zielen der vromen barmhertich wil zijn, ’t welck ons gunne God den Vader, den Sone ende den Heylighen Gheest, Amen!

D e T a f e l

Hoe den coninck Pepijn troude een edel vrouwe genaemt Barthem, van grooten geslachten ende afkomste.	capittel 1.
Hoe een ridder des Keysers van Constantinopolen op de keyserinne verliefde.	capittel 2.
Hoe den Valschen Ridder de keyserinne voor den keyser van overspel beschuldichde.	capittel 3.
Hoe de Valsche Ridder vervolchde de vrouwe Belesante om met haer zijnen wille te doen.	capittel 4.
Hoe Belesante baerde twee soonen int bosch, daer af	

- den eenen hiet Valentijn ende den andere Oursson,
ende hoe sy de twee sonen verloor. capittel 5.
- Vanden beyr die een vande twee soonen van Belesante
wech droech. capittel 6.
- Hoe door den Valschen Ridder nieuwe vonden opghestelt
werden inde stadt van Constantinopolen, daer door zijn
verraet uyt quam. capittel 7.
- Hoe de keyser by raedt vande wijse dede halen den koning
Pepijn om de waerheyt te weten tusschen den
Koopman en den Valschen Ridder. capittel 8.
- Hoe den Koopman en den Ridder te samen vochten om
te weten de waerheydt van 't verraet. capittel 9.
- Hoe den coninck Pepijn oorlof nam aen den keyser ende
reysde na Vranckrijck ende van daer nae Rommen tegens
de Sarazijnen die Rommen ghewonnen hadden, ende
weder kregghen door de kloekheyt van Valentijn. capittel 10.
- Hoe Hanefroy ende Hendrick groten haet ende nijt
hadden op Valentijn om dat de coninck hem begracijt
hadde, ende hoe Valentijn wech trock. capittel 11.
- Hoe Valentijn sijnen broeder Oursson verwan in 't Bosch
van Orliens. capittel 12.
- Hoe Valentijn met den Wildeman naer Orliens reet daer
den coninck Pepijn was. capittel 13.
- Hoe Hanefroy ende Hendrick raedt namen om Valentijn
doodt te slaen in de kamer van Engletijne. capittel 14.
- Hoe den hertoch Savorijn aen den coninck Pepijn om
secours sont tegen den Groenen Ridder, die met kracht
sijn dochter hebben wilde. capittel 15.
- Hoe menich edel ridder quam in Aquitanien om te
verkrijghen de schoone Fesone. capittel 16.
- Hoe Hanefroy ende Hendrick deden wachten Valentijn
ende Oursson om hem op den wegh doodt te slaen. capittel 17.
- Hoe de coninck Pepijn geboot den kamp te bereyden
voor sijn paleys om te sien Oursson ende Gringaert
te samen vechten. capittel 18.
- Hoe Gringaert den koninck 't verraed ontdeckte als
hy verwonnen was van Oursson, ende hoe Valentijn
na Aquitanien trock ende tegen den Groenen Ridder
vocht. capittel 19.

- Hoe Valentijn Oursson sont om 's anderendaegs den Groenen Ridder te bevechten, ende hoe Oursson den Groenen Ridder verwon, die hem seyde dat hy eens conincx sone was. capittel 20.
- Hoe eenen enghel Valentijn openbaerde dat hy met Oursson reysen soude na 't casteel van Escleremonde, en hoe de coninck bescheyt kreech van sijn susters ende haer kinders. capittel 21.
- Hoe coning Pepijn reysde na den keyser van Griecken, en hoe hy oorlogden tegen den soudaen, die de stad van Constantinopolen belegen hadde. capittel 22.
- Hoe Valentijn ende Oursson quamen aen 't casteel daer de schone Escleremonde was, ende hoe sy kennis kregen van hunder geboorten. capittel 23.
- Hoe Pacolet den toovenaar de reuse Faragus seyde de tijdinge van sijn suster ende den ridder Valentijn, ende van 't verraet vanden selven reuse Faragus. capittel 24.
- Hoe Pacolet met sijn konsten Valentijn ende Oursson uyt de ghevanckenisse vanden coninck Faragus verlostte, ende hoe hyse brocht uyt hun lant met hun moeder Belesante ende de schoone Escleremonde. capittel 25.
- Hoe koninck Faragus, om wrake te nemen van Valentijn en sijn suster Escleremonde, alle sijn macht vergaderde ende voor Aquitanien quam. capittel 26.
- Hoe Oursson wilde beproeven de ghetrouwicheydt ende ghestadigheyt van de schoone Fesone, eer hyse trouwen wilde. capittel 27.
- Hoe koning Faragus ontboot den coninck Trompaert dat hy hem te hulp komen wilde met sijnen toovenaar Adriaen Meyn, [ende] hoe Valentijn reysde nae Constantinopolen. capittel 28.
- Hoe Pacolet den toovenaar Valentijn ende den Groenen Ridder verlostte uyt de ghevanckenisse vanden soudaen, ende hoe hy hem bedrooch. capittel 29.
- Hoe koninck Trompaert den coninck Faragus te hulpe quam ende met hem bracht Adriaen Meyn den toovenaar, door den welken Pacolet verraden wert, ende koning Trompaert Escleremonde wech voerde. capittel 30.
- Hoe Pacolet hem gewroken heeft vanden toovenaar Adriaen

- Meyn, die hem zijn peert ende de schoone Escleremonde ontvoert hadde. capittel 31.
- Hoe de Kerstenen uyt de stad sprongen om victualie te verkrijgen, ende hoe Valentijn ende den Groenen Ridder ghevanghen werden. capittel 32.
- Hoe de koning Pepijn oorlof nam aenden keyser om na Vranckrijck te reysen, ende van 't verraedt van Hanefroy ende Hendrick teghen Oursson. capittel 33.
- Hoe Oursson, als men hem veroordelen wilde, eenen kamp begheerden teghen die hem accuseerden, 't welck hem geconsenteert wiert van de .XIJ. Genooten. capittel 35.
- Hoe Valentijn 't serpent verwonnen hebbende, dede doopen den koninck van Antiochien met alle zijn volck. capittel 36.
- Hoe de coninck van Antiochien, om dat hy kersten was gheworden, van Brandesier, den vader van sijn wijf, ghedoodt werdt, ende hoe den keyser van Griecken ende den Groenen Ridder ghevanghen werden van coninck Brandesier voor Cretophe. capittel 37.
- Hoe Escleremonde haer sieck gheliet om den koning van Indien niet te trouwen, ende hoe koning Lucra zijns vaders doodt wreken wilde aen den koninck van Indien. capittel 38.
- Hoe de koninck Lucra troude de schoone Rosemonde, ende hoe Valentijn verlostte een dochter uyt handen eens Sarazijns, diese verkrachten wilde. capittel 39.
- Hoe Valentijn tooch na Indien, den koninck te ontseggen van wegen den koning Lucra, ende hoe Rosemonde hem een rinck mede gaf daer hy zijn lijf mede salveerde. capittel 40.
- Hoe Valentijn zijn boodtschap dede aen den coninck van Indien van Lucra wegghen. capittel 41.
- Hoe Valentijn weder keerde in Esclardyen met d'antwoorde van den coninck van Indien, ende hoe den koninck Lucra na Indien voer. capittel 42.
- Hoe Rosemonde vant de maniere datse gebracht wert by den koninck van Indien. capittel 43.
- Hoe coninck Lucra soo veel dede dat Brandesier by hem bleef, ende hoe hy Valentijn sondt na de stadt van Angorien. capittel 44.
- Hoe Pacolet by zijnder konsten dede doden de Sarazijnen van Brandesier, die hy daer ghesonden hadde. capittel 45.
- Hoe Valentijn weder keerde voor Indien by den coninck

- Brandesier met des conincks Margalants doode lichaem. capittel 46.
- Hoe Valentijn tijdinge hoorde van sijn vader, ende hoe Pacolet uyt hulp de koning van Indien ende hem den koningh Brandesier ghevanghen leverde. capittel 47.
- Hoe Hanefroy ende Hendrick verraden den coninck Pepijn met de .XIJ. Ghenooten. capittel 48.
- Hoe Hanefroy by Brandesier ende Lucra quam om sijn verraet te volbrengnen, ende hy selve verraden wert. capittel 49.
- Hoe de schoone Galasie verstaen hebbende de verraderye van Hanefroy, hem seer strengelijck inde gevanckenisse dede steken. capittel 50.
- Hoe de koninck Brandesier ende Lucra in Jerusaem vinghen den koninck Pepijn met de .XIJ. Ghenooten. capittel 51.
- Hoe den coninck van Indien met hem nam den koninck Pepijn. capittel 52.
- Hoe koninck Pepijn was by den koninck van Indien ende kennisse kreech vande schoone Escleremonde. capittel 53.
- Hoe de coninck Brandesier de ghevanghenen van Vranckrijck in sijn gevanckenisse leyde. capittel 54.
- Hoe Brandesier sijn heyr vergadert hebbende in Falasien, nae Angorien trock. capittel 55.
- Hoe de coninck Brandesier wist dat den coninck Lucra in Angorien was, ende aen Valentijn sondt om hem te rantsoenen. capittel 56.
- Hoe hertoge Milioen d'Angler verlost werdt voor den coninck Lucra. capittel 57.
- Hoe Valentijn ende Milioen d'Angler uyt Angorien reden op de Sarazijnen, ende hoe de Sarazijnen den strijt verlooren capittel 58.
- Hoe coninck Pepijn verlost wert door den maerschalc van den coninck van Indien. capittel 59.
- Hoe coninck Pepijn nae Vranckrijck keerde om Artus van Bartangien te verdrijven. capittel 60.
- Hoe Valentijn reysde in Indien als eenen doctoer ende de schoone Escleremonde wech voerde. capittel 61.
- Hoe de coninck Pepijn te Parijs quam ende coninck Artus dede onthoofden. capittel 62.
- Hoe Valentijn 't Kasteel Fort in nam ende verlost den keyser ende d'ander gevangen. capittel 63.

- Hoe den keyser van Griecken met Oursson ende den Groenen
 Ridder op 't Casteel bleven, ende hoe Hanefroy ende
 Hendrick deden dooden hunnen vader, coninck Pepijn. capittel 64.
- Hoe na den doodt van coninck Pepijn den hertoch Milon
 d'Angler woude doen kroenen Carolus. [capittel] 65.
- Hoe den keyser van Griecken met Oursson ende den Groenen
 Ridder na Angorien reysden de Kerstenen te hulpe. capittel 66.
- Hoe de Kerstenen uyt de stadt quamen, van hun ordinantie
 ende vanden vervaerlijcken strijt. capittel 67.
- Hoe Valentijn den keyser, sijn vader, in de batalie sonder
 sijnen weten doorstack, ende de Sarazijnen meest al
 verslagen werden. capittel 68.
- Hoe Milioen d'Angler in Vranckrijck keerde en Valentijn
 ende Oursson in Griecken reysden. capittel 69.
- Hoe Valentijn uyt Constantinopolen trock in een wildernisse
 ende daer na wederom onbekent inde stad keerde ende hem
 onderhielt onder de trappen van 't palleys, ende hoe de
 schoone Fesone sterf, en Oursson de schoone Galasie
 troude. capittel 70.
- Hoe de coning Hugo dede aensoecken de schoone Escleremonde
 om die te nemen tot een huysvrou, ende hoe dat hy Oursson
 ende den Groenen Ridder verriedt. capittel 71.
- Hoe Belesante ende Escleremonde vernamen 't verraet vanden
 coninck Hugo. capittel 72.
- Hoe Oursson ende den Groenen Ridder uyt de ghevanckenis
 quamen om te oorlogen teghen den koninck Hugo. capittel 73.
- Hoe Valentijn zijn leven eynde in 't palleys onder de trappen,
 ende eenen brief geschreven hadde, daer door hy bekent
 wert. capittel 74.

F I N I S.

Colofon

Kritische lees-editie

van de druk van Jan Jacobszoon Bouman, Amsterdam 1657
van *Die Historie van Valentijn ende Oursson*
(exemplaar: Sint Petersburg, SSSPL: 6.10.3.3)

bezorgd door dr. Willem Kuiper,
Leerstoelgroep Historische Nederlandse Letterkunde UvA

Amsterdam 2012

Bibliotheek van Middelnederlandse Letterkunde
<http://cf.hum.uva.nl/dsp/scriptamanent/bml/bmlindex.htm>

